

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANETAVLE

for de otte søskende

PRISKORN

på Vinstrupsvej 37

eller

Henrik Ibsensvej 20-22

FREDERIKSBERG

af

I.M.PRISKORN

PROSAPIA Nr.8

Bind 6

PRISKORN HASLE

FORORD

Oversigt over den behandlede periode.

Denne gang er vi nået tilbage til middelalderen. Sådan kalder man jo traditionelt tiden fra Roms undergang til og med Reformationen, og vi når lige tilbage til før Reformationen.

I Norden er det også en del af Unionstiden, vi kommer til, dengang den danske konge på samme tid var konge af Sverige med Finland og Norge med Island og Færøerne, Orkneyøerne og Shetlandsøerne.

Middelalderen var bl. a. også en meget rå og barbarisk tid, og vi møder i dette bind nogle af tidens voldsomheder, så som Det Stockholmske Blodbad, Bartolomæusnatten i Paris og udryddelsen af alle beboerne i Rønneby i Blekinge.

Desuden forekommer hævmord og fejder både herhjemme og i Sverige og Meklenborg.

Før Reformationen var den katolske tro enerådende, hvor man kunne appellere til Paven i Rom, og hvor kirken holdt tanken på skærsilden levende i alle mennesker, selv om man jo kunne købe sig fri hos afladskræmmerne.

Vi starter i den første biograf på kong Hans' tid, men de 43 aner, der hører til denne generation spredt sig i tid helt frem til Frederik den Tredies tid, så der er efterhånden temmelig stor spredning i tiden.

Spredningen forekommer også geografisk, idet der forekommer aner udover Danmark i hertugdømmerne, Skåne, Norge og Tyskland og en enkelt kommer fra Sverige. Desuden foregår der en del rejser til Nordkap, Rusland, Ungarn og Spanien osv.

Amerika var lige blevet opdaget, araberne var endelig blevet fordrevet fra den iberiske halvø, hvor de havde siddet i henved 700 år.

Ivan den Grusomme, den Skrækkelige var den første storfyrste af Moskva, der kaldte sig czar, og han førte den flakte ørn som tegn på, at han havde arvet det Østromerske riges titel, idet jo tyrkerne nylig havde erobret Byzans. Ivan gjordé krav på dele af Finland, på Estland, Letland og Litauen og angreb alle steder med plyndrende bander og med vældige hære.

Bogtrykkerkunsten blev dygtigt udnyttet af Svenskerne og Ditmarskerne i deres propaganda mod Danskerne. I 1519 blev Karl den Femte kåret til tysk kejser og han bekæmpede Lutheranerne med stor energi, og der fulgte en lang række krige indtil freden i Osnabrück i 1648.

Femtenhundredårene var en tid med stor velstand i Danmark, og vore aner satte store byggearbejder igang og satte sig smukke mindesmærker, men det følgende århundrede blev det depressionen, der rådede i årtier, så mange slægter fik deres knæk.

Sådan ser i store træk baggrunden ud for de følgende historier, som jeg har moret mig med at samle sammen og skrive.

imp.

INDHOLD

Søren Mund til Serridslevgård	5.
Kirsten Glambæk	15.
Pros Hørby til Nørholm	17.
Kirstine Jernskjæg (Baden)	29.
Claus Urne til Bæltebjerg	47.
Margrethe Trolle til Lille	59.
Palle von Mehlen til Lundsgård	71.
Anne Knob	77.
Frants Rantzau til Rantzau	81.
Anne Rosenkrantz til Søholm	103.
Casper Christoffer von Gersdorf	110.
Else Munk til Toberupgård	112.
Knud Urne til Årsmarke	115.
Margrethe Grubbe af Lystrup	125.
Otte Marsvin til Dybæk	128.
Mette Brahe til Krogholm	135.
Lüder von Lützwow til Dützwow	139.
Magdalena von Bülow af Wedendorf	145.
Hans Behr der Aeltere zu Caveksdorf	147.
Anna von Lewezow til Lunow	151.
Holger Rosenkrantz den Lærde til Rosenholm ..	159.
Sophie Brahe til Elved	189.
Jens Juel til Åbjerg	201.
Ide Lange til Brejning	210.
Hans Ludwig von Harstal til Mühla	216.
Margaretha Christina von Lehrbach	222.
Heinrich Sebastian Metsch auf Plohna	224.
Catharina Lucretia von Rauchhaupt	224.
Adam von Pfuel til Viechel	225.
Barbara von Burgsdorff aus Mellentien	228.
Johann Sommer, postholder i Krempe	229.
Ancke Kühl fra Wilster	330.
Heinrich Nicolaus Görries	231.
Wolber Sibe(Sieben) fra Wilster	233.
Joachim Kolle, dr.,jur., advokat og borgmester	234.
Oluf Daa til Ravnstrup	235.
Dorte Friis(af Hesselager)	243.
Valdemar Parsberg til Jernit	249.
Ide Lykke til Bonderup	253.
Enevold Kruse til Hjermitslevgård	258.
Else Marsvin til Åstrup	265.
Joachim von Bülow af Wedendorf	266.
Else Grubbe af Lystrup	273.
Registre	278.

Eder, mine Venner helliges disse blade.
 Umodne som så mange af mine bestræbelser,
 ufuldendte, som de bedste af mine forhåbninger,
 være de Eder et minde om Eders fraværende ven
 og et svagt tegn på hans agtelse,
 erkendtlighed og venskab.
 (Vedel Simonsen)

Ane nr.704: Søren Mund til Serridslevgaard ca.1510-1580.

Hævnmorderen.

Søren blev født henimod slutningen af kong Hans' regering. Slægten Mund var hjemmehørende i Vejle amt, og Sørens far skrev sig til Hannerup i Hatting herred. Peder Mund var en ret beskeden mand, som ikke havde meget jordegods. Hannerup havde han måske ikke en gang part i.

På et eller andet tidspunkt har han forpagtet Serridslevgaard nord for Horsens fjord, muligvis af en mere velhavende herremand, som så har testamenteret gården til det nyoprettede Birgittinerkloster i Maribo.

Det var i den katolske tid, hvor det var fortjenstfuldt at betænke kirker og klostre med en sjælegave, og Maribo var et ganske ungt kloster, ligesom Birgittinerordenen jo var en ganske ny orden opkaldt efter den helige Birgitta.

Vi ved ikke, hvem der betænkte klostret, eller hvornår Peder Mund overtog gården, men forpagtningen er selvfølgelig blevet på hans hånd, og klostret har forsynet ham med nye papirer til bevis på hans adkomst.

Men så kom jo reformationen og bragte uorden i alle slags kirkelige papirer og regnskaber. Alt kirkegods inclusive de danske klostre blev inddraget af kronen, og nu blev der problemer med Serridslevgaards forpagtning.

Kong Hans døde i 1513 og blev efterfulgt af sin søn Christoffer den Anden, der sloges med svenskerne 1517-20 og sluttede af med blodbadet i Stockholm.

I 1511 havde Peder Mund sammen med Niels Skeel skullet stille en skytte til rostjenesten, så det var jo småfolk, ikke engang en rytter, men en skytte, og hvad for en skytte. Var det måske en bøsseskytte eller bare en armbrosts skytte. Det med krudt og kugler var vist kun for professionelle soldater, mens hjemmeværn og landstorm og den slags klarede sig med armbrosten.

Og så ser det ud til, at Søren far døde omkring 1520-22.

Det var omtrent ved den tid, da Gustav Vasa flygtede fra Kalø.

Gustav Vasa eftersøges overalt.

Per Henrickssenn havde før sin død overladt det halve af Serridslevgaard til Povl Sørensen og regnede med, at hans hustru og børn kunne sidde på den anden halvdel. Men nu kom der brok i det hele.

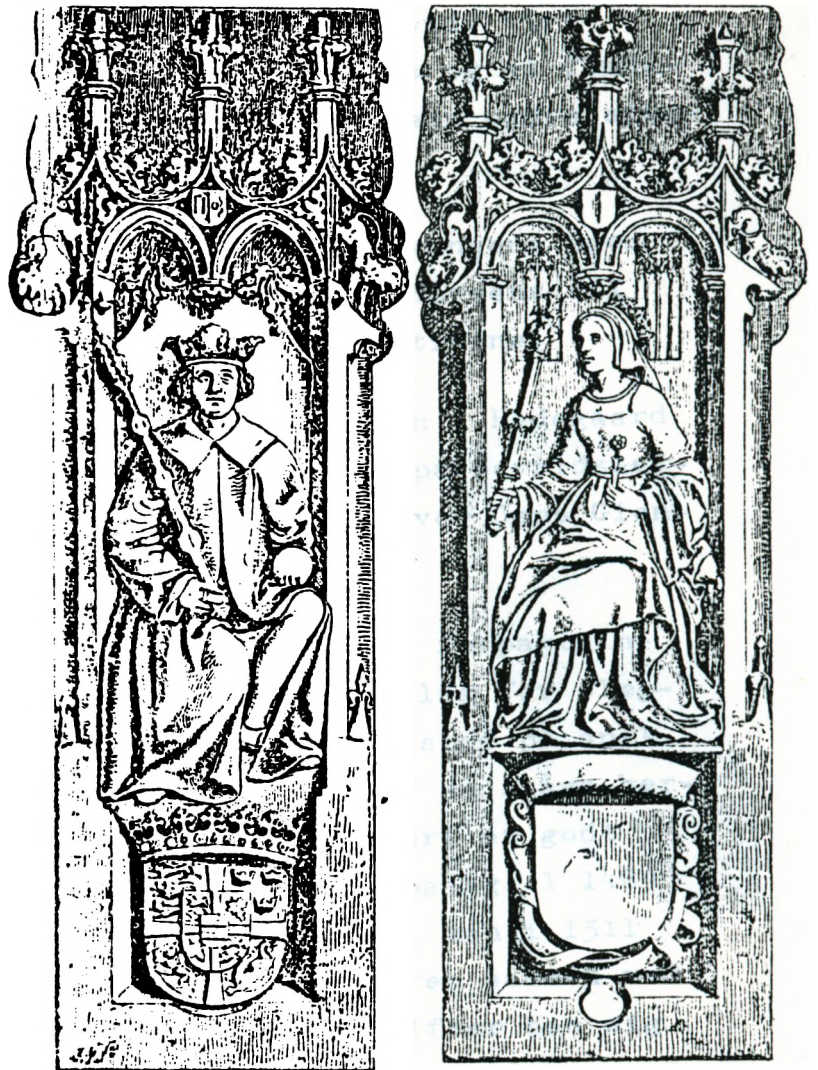
Sørens mor, "hustru" Bodil Pedersdatter Skeel skulle overtage forpagtningen af den halve gård efter mandens død, men Povl Sørensen synes at have skaffet sig papirer på hele forpagtningen, som han så har overladt til en vis Jens Giensty, og i 1532 førte disse forhold til en retssag.

I mellemtiden var Kristian den Anden blevet fordrevet fra alle de tre unionsriger, og Frederik den Første var blevet installeret i Norge og Danmark, men netop i 1632 var Kristian lahdet i Norge, hvor han var blevet hyldet. Vi skal ved en senere lejlighed vende tilbage til hele denne forfærdelige borgerkrig under andre af anernes biografier, her fortsætter vi med forpagtningsagen.

Så snart Søren som ældste søn var fuldmyndig, bragte han sagen for retten. For Povl Sørensen mødte abbed Morten fra Voerkloster, der fremlagde beviser på, at herr Mogens Gøye havde tildømt Povl Sørensen det halve af Serridslevgaard efter de fremlagte beviser. Men Søren Mund hævdede, at det var ikke uvildige beviser og æskede samme vidnesbyrd, ligesom han ønskede beviser for at Morten abbed havde fuldmagt til at møde for Povl Sørensen. Serridslevgaard blev så tildømt Sørens mor indtil Povl Sørensen og hans fuldmægtig mødte med bedre beviser på deres adkomst.

Samme år anklager Søren Mund Povl Sørensen og hans hustru Kirstine Povls, og hans søster Mette Sørens datter samt Karin Persdatter for at have myrdet hans mor, og han indkalder fire vidner, som havde været med til at aftale forlig mellem Sørens mor og Povl Sørensen. Senere samme år er sagen så vidt belyst, at det er klarlagt, at morderen var Povl Sørensens kone, Kirstine Vinter, som Søren forlanger dømt fredløs, eller til at betale mandebod for drabet.

Imidlertid blev Christian den Anden taget til fange og sat i Sønderborg slot som fange. Året efter døde Frederik den Første, og så begyndte Grevens fejde, en uhyggelig borgerkrig.

Gammelt Stenbilde af Kong Hans og Dronning Kristine

Vi hører nu ikke mere til Søren Mund og hans problemer før Grevens fejde er ovre, og Christian den Tredie sidder fast som konge af Danmark og Norge. Der kan ikke være tvivl om, at han har været med i kampene, og det er højst sandsynligt at han har været på Christian den Tredies side.

Tilsyneladende er Kirstine Povls ikke flyttet fra Serridslevgaard og har heller ikke betalt mandebog, så i 1639 genoptager Søren Mund sagen imod hende.

Han får hende erklæret fredløs på Viborg landsting, og den 19.februar udsteder han et 15 dages brev, der pålægger domfældte at rette sig efter dommen.

Imidlertid får Kirstine Povls hos rigens kansler et genbrev, udstedt den 6.marts, men uden at det får opsættende virkning. Søren Mund får et tidagesbrev den 10.marts og et femdagesbrev den 17.marts, og den 11.maj tager han seks ugers stævning, dateret i Kolding.

Derpå blev sagen opsat til herredag i Odense i kongens egen nærværelse, hvor begge fik ordre til at møde i Horsens til Sankt Olafs dag for Mogens Gøye og Otte Gyldenstjerne.

Imidlertid havde Sørensvoger, Jørgen Lauridsen i Hedegaard sagsøgt Jens Giensty, som havde trængt sig ind på Serridslevgaard, og sagen kom for den 12.juni samme år, hvor Jens Giensty fik tildømt fæstet.

Hvad var nu Kirstine Povls fredløshed værd, når forpagtningen alligevel var gået tabt. Det var et hårdt slag for slægten Mund. Det var måske slægtens adelskab, der stod på spil. Peder Munds far havde sikkert været en foged af en slags, herredsfoged eller ridefoged, og han har måske gjort et godt parti, hans søn Peder har fortsat slægtens fremgang. I 1489 nævnes han i et tingsvidne efter alle væbnerne, men i 1511 omtales han blandt adelen i Ribe stift og taxeres sammen med Niels Skeel til at stille en skytte. Desuden gifter han sig med Bodil Pedersdatter Skeel. Han får en adelig hustru og en "adelig" forpagtning eller forlening. Denne sidste er nu gået tabt, og adelsdamen er myrdet. Situationen er uoverskuelig for Søren Mund, og i desperation går han ud og myrder Niels Vinther, Kirstine Povls bror, for ligesom at leve op til gamle adelige idealer om blodhævn

Ariston den tredje.

Det må have været i desperation, for det siges ordret, at han ihjelslog Niels Vinther snigmorderisk, forklædt i grå vadmelsklæder og bagfra...

Han har muligvis slet ikke haft andet, end de grå vadmelsklæder, når han ikke længere havde Serridslevgaard, men det lyder som en flov historie.

Han må være blevet anholdt ret hurtigt og fængslet, for senere i 1541 anklager Søren dem, der, mens han sad fængslet, erklærede ham fredløs. De blev dog frikendt, men vi ved ikke hvilken dom, Søren fik for sin dåd - eller udåd.

Men tredie pinedag 1543 kalder Christian den Tredie ham for os elskelig Søren Mund, og det er en kongelig konfirmation af hans adelsskab. Søren var da advokat i en retssag på kongens retterting.

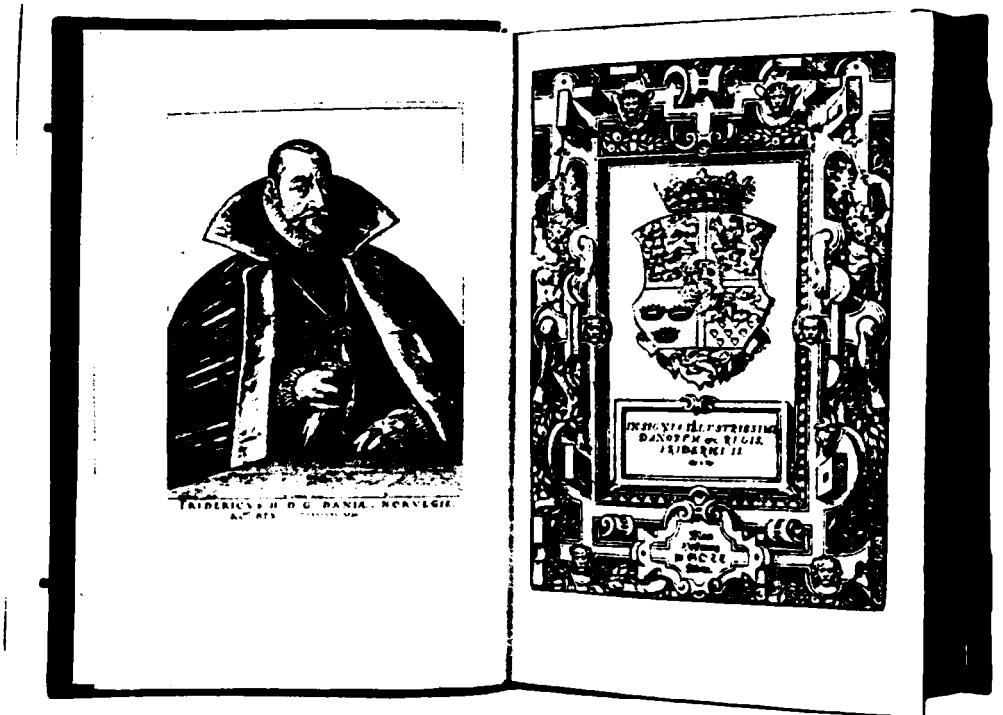
Samme efterår førte Søren sag mod Serridslev bys lodsejere for kost og tæring, breve, penge, erstatning osv, udgifter, som han havde haft, og den 1.august fik han 15 dages brev, den 22.august ti dages brev og den 28.august fem dages brev

Hvordan det nu gik, så nævnes Søren Mund i 1544 igen til Serridslevgaard.

Det er uvist, hvornår han giftede sig med Kirsten Clausdatter Glambæk af slægten Rutze, også et adelskab, der er lidt mistænkeligt, men børnene er nok begyndt at komme i løbet af halvtredserne.

Christian den Tredie døde 1559, og hans søn, Frederik den Anden blev konge i Danmark og Norge. Christian havde ført en forfærdelig, ødelæggende krig for at blive konge af Danmark og Norge, så han havde ikke lyst til mere krig i sin regeringstid, men Frederik, der var en ung mand ved sin tiltrædelse, var svært opsat på at generobre Sverige og igen samle de nordiske lande til en union, og han lurede på en lejlighed til at erklære krig.

Da et svensk gesandtskab på gennemrøjse kommer til København, bliver de holdt tilbage, og der bliver straks krise. Hertil sagde Frederik den Anden de berømte ord, der kom til at koste i tusindvis af menneskers livet.

Portret & Danmarks våben fra Frederik II's Bibel, 1589. Fol.

13.

"Nu, da alt som af sig selv fører imod en krig med Sverige, tragte vi efter i Gud den Almægtiges navn at bruge en sådan lejlighed." Flertallet af rigsråderne finder det tåbeligt, men når krigen er der, så skylder hver mand sin konge og sit land at drage sværdet af skeden og stride mandeligt. Det er dog ikke alle, der tænker sådan, og den 8. august 1564 udgår der befaling til alle lensmænd om at give alle adelige ordre til på det alleriligste i egen person med hest og harnisk at begive sig til København. Mange synes at være blevet hjemme, da krigen begyndte i 1563.

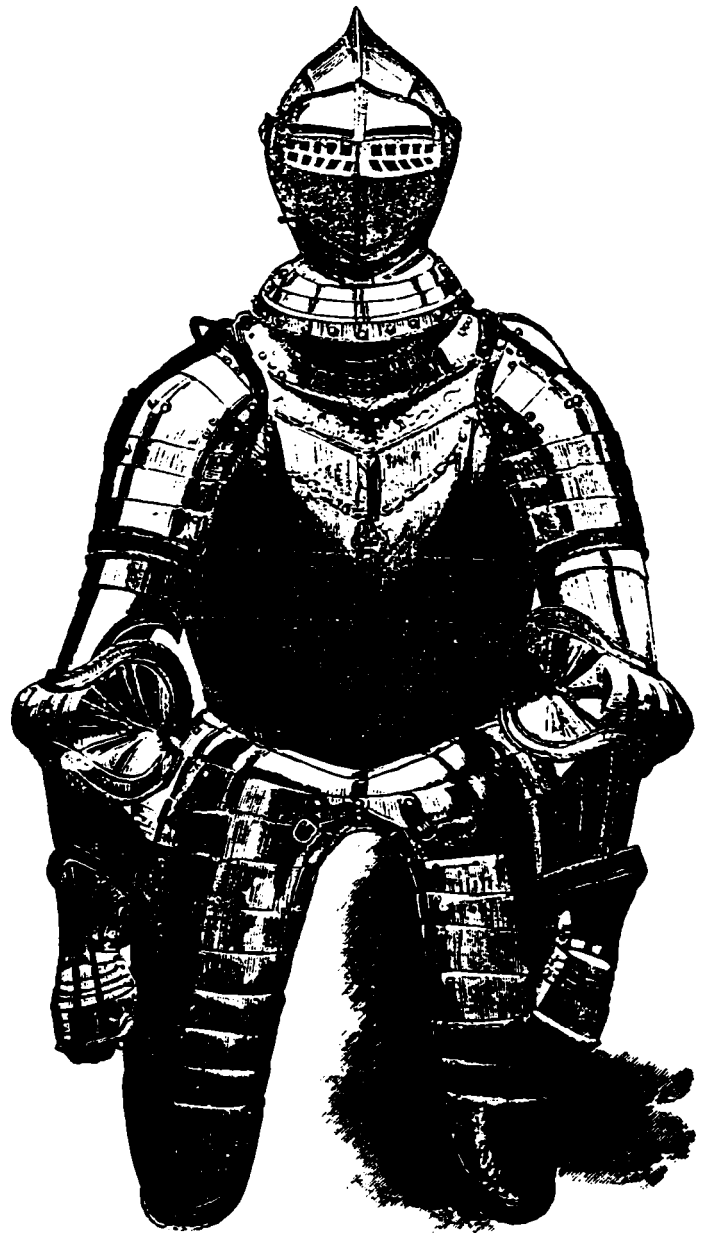
Den 4. januar 1565 fremgår det af Kancelliets brevbøger, at Søren Mund er høvedsmand over Bygholm len, og han skal straks begive sig til København med de 300 mand, han kan udskrive i lenet. Alle skal ruste sig med gode værger og deres bedste klæder og følge Søren.

Den 21. august samme år får Søren Mund frihed for at udruste flere heste i denne krig mod at betale 50 rigsdaler. Han havde da allerede mistet hest og karl to gange imod de svenske, og han havde kun en gård.

Den 12. januar 1573 fik Søren Mund kongelig bekræftelse på et livsbrev udstedt af Mariibo klostres abbedisse og menige konvent til ham, hans hustru og et af hans børn, på Serridslevgaard.

Det sidste vi hører til Søren Mund, er at han den 24. februar 1579 tilbyder kronen mageskifte, og sagen skal undersøges. Den elendige unge bødhævner har virkelig fået fast grund under fødderne inden sin død. Han efterlod sig ti børn, fem af hvert køn.

Søren Mund nævnes endnu engang ved hyldningen i 1580 af den tre år gamle prins Christian.

Ane nr.705: Kirsten Clausdatter Glambæk af Starup

Hovedbygningen på Claus Glambæks gård i Øster Starup beskrives ved mageskiftet 1578 således: Et hus øster udi gården, to loft højt, er muret mellem stolper (altså bindingsværk), tækket med tegltag, er udi længden 18 fag, udi bredden seks fag (fruer- og borgestue, stegers m.v.), norden udi gården et hus muret mellem stolper (værelser, bryggers, bagers), udi længden ni binding, udi bredden fem binding og er tækket med tegltag, et bulhus sønden udi gården, stråtag, er udi længden seks binding (svendekamre), et plankeværk vester i gården er muret imellem stolper, er 11 fag. Den trefløjede ladegård var stråtaget og af bulværk. Endvidere fandtes syv damme, samt abild og humlehaver.

Sådan var Kirstens barndomshjem, da hun var ved at være gammel.

Meget kan være sket siden 1525, da Kirsten må formodes at være født, men dette er det nærmeste vi kommer hendes miljø.

Hun havde en bror Niels, men ingen søstre, så vidt vides, så det var en ganske smal familie, hun voksede op i.

I samme sogn boede en vis Niels Pedersen Skeel (Dyre), hvis søster, Bodil Pedersdatter Skeel var gift med Peder Henrichsen Mund, og det må være gennem hende, at Kirsten blev gift med "hustru" Bodils søn Søren Mund.

Ægteskabet må have fundet sted ca. 1550, og i de følgende år fødte Kirsten, sønnen Peder, der blev kongelig lensmand på Frederiksborg og Abrahamstrup, sønnen Claus, der i tidens fylde erhvervede Serridslevgaard til ejendom, sønnen Henrik, der slog sig ned i Norge nær Bergen, datteren Birgitte, der blev gift med Christen Harbou til Holris, sønnen Niels, som har ane nr. 352, datteren Karen, der var gift to gange, først med Lars Munk til Mølgaard og derefter med Ernst von Diede, datteren Bodil, der blev gift med Albrecht Serlin til Saaby, en datter Sidsel, der 1632 fik bevilling til at være egen værge, en datter Anne, gift med Bertel Hørby til Hattebjerg, en søn Iver til Merringgaard, ialt fem sønner og fem døtre. Hendes ægtemand levede endnu 1580.

Glabek »II«. I blåt et sort ørneben med gul klo. På hjelmen et ørneben som i skjoldet eller, senere, to ørneben der holder et rødt hjerte. • Uradel, Sønderjylland. Førte oprindeligt navnet Rutze, men synes at være en linje af slægten Urne (se side 127). Nicolaus Rutze 1392; Claus Glambek til Rask, død 1591. NDA side 96 og DAA 1894 side 137 samt en tilføjelse 1904 side 466-67.

Ane nr.706: Pros Lauridsen Hørby til Nørholm.(1520-1596)

Hans far påstås at være Laurids Bertelsen Hørby, der levede samtidig med Pros, og spm må have være purung, hvis han var far til barnet. Moderen var Ingeborg Kjørning eller Kyrning vistnok af en slægt, der var hjemmehørende i Oslo i generationer - det gamle Oslo.

Da vi første gang hører om Pros, får han et vikarie ved Marielkirken i Oslo, sikkert en sine cure post, som er tildelt ham af den mødrene slægt, da han blev myndig.

Næste gang vi hører om ham, er, da han bliver lagmand i Oslo. Det var i 1559, og det er Mogens Gyldenstjerne, lensmand på Akershus, der fortæller nyheden.

Samtidig skriver han:

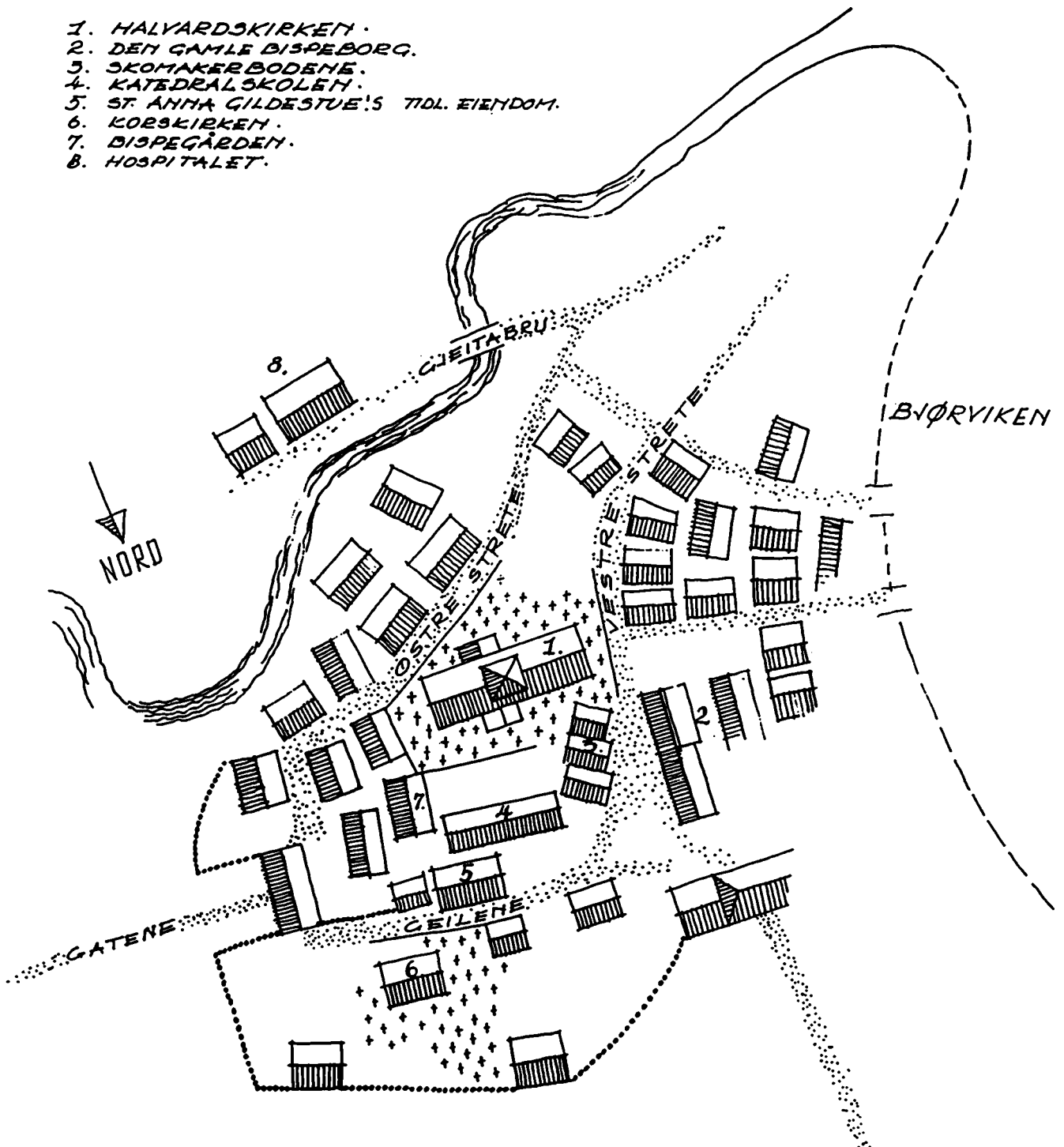
"Ieg frygter, I haver ikke forstandet min skriffuelse ret, ieg sidst skrev eder til. Det ieg har hørt, at Pros skulle være lagmand udi Oslo, er det sådan, da have I taget så naturlig en skalk, som han kan findes, det beviste han med de stavkarle, han rådede over, mens han var hos hr.Laue. Sådan har han handlet imod mig, kan ieg enten selv eller formedelst mine venner betale ham for, da skal han vær vis på det. Ieg tror, Laue Ulfstand og ieg haffde begge lige god ret hos hannem, så han ieg forstande, det vil mig her efter og vederfares, der som han er dommer..."

Vi ved ikke, hvad Pros Hørby har gjort, som kan have gjort Mogens Gyldenstjerne så vred, men han fik bestallingen som lagmand den 29.august 1559.

Året efter giftede han sig med Kirsten Iversdatter Baden, som i Norge kaldtes Jernskjæg. Ved samme lejlighed fik han kongelig konfirmation på et våbenskjold, der viste hans fædrene våben, en sort urhane i rødt felt over hans mødrene våben, tre gule egeblade i blått felt. Til lagmandsembedet i Oslo hørte en forlening med Marker len, som han havde til 1565.

I 1563 begyndte den krig, der senere kom til at hedde Syvårskrigen. Man kan diskutere, om det var tilbageholdelsen af de svenske gesandter i København, eller den svenske erobring af tre danske orlogsfartøjer ved Bornholm, der startede krigen, men i 1563 var den en kendsgerning.

1. HALVARDSKIRKEN.
2. DEN GAMLE BISPEBORG.
3. SKOMAKERBODENE.
4. KATEDRALSKOLEN.
5. ST. ANNA GILDESTUE'S TIDL. EIENDOM.
6. KORBKIRKEN.
7. BISPEGÅRDEN.
8. HOSPITALET.

Speilvendt orienteringsskisse over det gamle Oslo etter sarkofagrelieffet.

Med den sindssyge Erik den Fjortende på den ene side udviklede krigens sig meget blodigt og grusomt. Den danske hær angreb først Elfsborg ved Gøtaelven, erobrede den og trak sig så tilbage til Skåne, så angreb Svenskerne Halmstad, men måtte trække sig tilbage uden succes. På tilbagetoget blev de angrebet af en dansk rytterhær ved Mared og splittede dem fuldstændig ad.

Fra Norge drev Evert Bild Svenskerne ud af Jemtland og Herjedalen, som var blevet besat i september 1563. Til søs har Peder Skram jaget Svenskerne i havn.

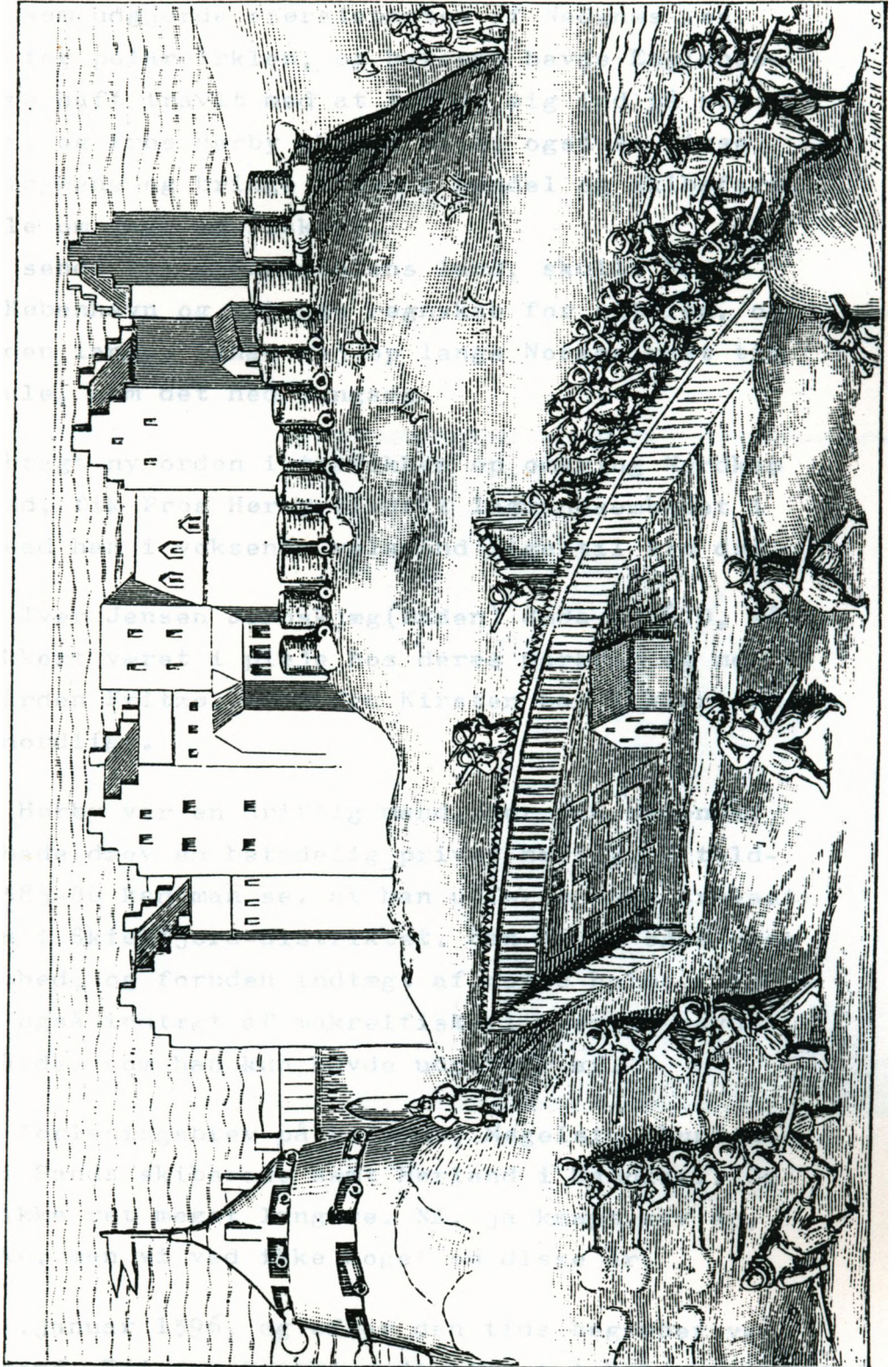
I januar 1565 fik Pros Hørby brev om at rejse rundt og udtage bådsmand(søfolk) i hele Norge, da lensmændene på grund af krigen ikke kunne forlade deres slotte. Den 9. august fik han følgebrev til bønderne i Nedenæs len, at han nu havde overtaget dette len. Samtidig en fornyet ordre til at skaffe søfolk til flåden. Desuden skulle han for kongens regning opkøbe tømmer til skibsbygning.

I februar 1566 får Pros Hørby ordre til at sende de søfolk, han har skaffet, til København.

Igen i oktober bliver der afsendt en mængde søfolk. Således har Pros Hørby i Nedenæs len udskrevet 30 bådsmand, 2 skipper, 3 styrmænd og 4 tømrere. I Skiens syssel har han samlet 60 bådsmand, 4 skipper, 4 styrmænd og 6 tømrere. Ialt afgik der ved denne lejlighed over 800 orlogsgaster.

Sidst i maj 1566 modtager Pros Hørby og Christen Munk brev om et nyt orlogsskib, som skal bygges i Nedenæs len, og Christen Munk får besked om at forlige sig med Pros Hørby. Pros får ordre til at skaffe en mærmere betegnet skibsbygmester fra Amsterdam og gøre alting parat til at skibet kan sættes i værk.

I 1568 klager kongen over at en flådeafdeling er gået ind til Nedenæs og alt mandskabet er deserteret. I maj skal Pros Hørby og Olaf Kalips samle alle de bådsmand de kan og selv med dem give møde i København. Og lige til krigens slutning i 1570 strømmer der breve til Pros Hørby om tømmer, søfolk, skibsbyggere og tømrere, som kongen skal bruge straks.

Akershus' Belejring 1567.

Så var krigen slut, og begge parter kunne begynde at slikke sårene, som var mange, og Pros Hørby fik travlt med at få sit len på fode igen.

I 1571 måtte han imidlertid forlade både kone og børn og Nedenæs len for at blive lagmand i Stegen, men han beholdt Raabyggelaget, som udgjorde størsteparten af Nedenæs len. Stegen lå nord for polarcirklen, og heroppe havde Englændere og Hollændere haft travlt med at trænge sig ind på norske rettigheder, og Pros Hørby skulle bl.a. også se disse folk lidt på fingærene og bringe orden i handel og skibsfart, for ikke at tale om jagt og fiskeri.

Inden han blev sendt til midnatssolens land, skulle Pros dog først til København og aflægge regnskab for sit len, og så skulle han den lange, lange vej op langs Norges kyst til det yderste Thule, som det hed dengang.

Efter at have bragt ny orden i trafikken op omkring Nordkap over til Rusland, fik Pros Hørby tildelt lagmandseembedet i Skien, og her sad han i voksende velstand lige til sin død.

Hans svigerfar Iver Jensen Jernskjæg (Baden) døde i 1570, så børnene har sikkert været i pleje hos deres morbror og moster på herregården Fritzø, mens fru Kirsten har sikkert været med i det nordlige.

Pros Lauridsen Hørby var en driftig mand, der ved siden af sit lagmandsemede drev en betydelig privat næring. I toldregnskaberne 1585-86 kan man se, at han udførte mere trælast end nogen anden i Skienfjord-distriktet. Han havde også egen savværksvirksomhed, og foruden indtægt af nogle holme i fjordene havde han også indtægt af makrelfiskeri. Dertil havde han nogle ødegårde, som han kun havde udgifter af.

I 1589 fik han forleningsbrev på Lofthus, Møgelstu, Lundemoen og Gitmark i Sands skibsrede samt Mørland i Sannidal. Og så levede han ikke ret meget længere. Nå, ja knapt syv år, da kan meget ske, men vi ved ikke noget om disse år.

Han døde den 11. januar 1596, og efter den tids begreber var han en gammel mand. Det var ganske godt klaret i betragtning af, at ridder af den bellige grav, rigsråd og Københavns statholder, hr. Mogens Gyldenstjerne og lensmand på Varberg

Hvalfangst i Nordhavet. I forgrunden er harpunereren ved at slynge harpunen med jungstlinen imod en hval, længere borte bugserer et fangsthold bestaaende af tre baade med hver seks mand dels ved sejl og dels ved aarer en dræbt hval tilbage til moder-skibet. Efter samtidigt træsnit. (Drie Voyagien).

lensmand på Vordingborg Lage Truidsen Ulfstand bogstavelig talt undsagde ham i 1559, og Christen Munk, rigsråden fik ordre af kongen til at forlige sig med ham under den nordiske syvårskrig. Jo, han klarede sig trods alt, og kom til at sidde helt godt i det.

Til hans begravelse, der skulle finde sted i Gjerpen kirke, inviterede man biskoppen over Oslo stift, Jens Nielssøn, der kom rejsende ^{til} tørds vinterkulde og vanskelig fremkomme- ligt terræn.

Vi har den fulde ordlyd af hans rejseberetning, der viser, at han fornuftigvis benyttede lejligheden til at foretage visitats i de sogne, han kom til og overnattede i.

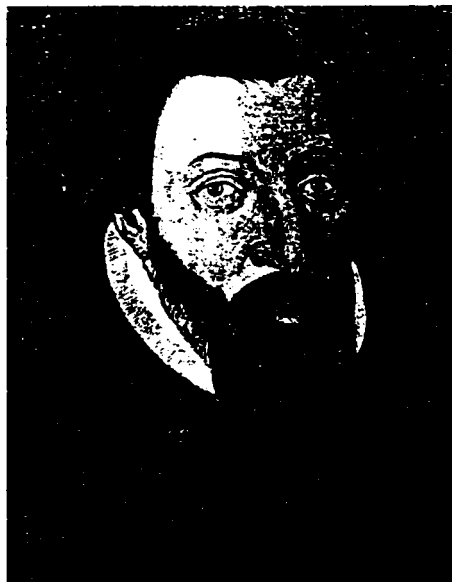
Undervejs fik biskoppen to gange overrakt en beretning om den afdødes levned og oprindelse, men de var ikke identiske og kunne ikke bringes i overensstemmelse. Der var noget ob- skurt ved hans oprindelse, så meget mere må vi beundre, at han faktisk blev en af de mest lovkyndige i norske forhold i den periode. Her blev også fortalt om hans sygdom og en- deligt. Desværre har vi ingen af de to beretninger, men så har vi en udmærket skildring af hans begravelse, som den er givet i biskoppens visitatsbog.

"Den 6.februarij om morgenen der klokken var imellem 6 og 7 slæt, drog bispen på vejen vester ad Skien... Og da vi kom vester omkring slottet på Fornebo fjorden, var isen me- get veg, især da vi kom til Hug, var den revnet og så tynd, at vandet boblede op igennem. Og da vi kom noget længere mod vest på isen blev den endnu værre, så bispen og de andre måtte stå af slæderne og gå over en skøre, og så køre heste- ne over, og da den tredje og sidste hest kom over, begyndte isen at give sig under den, og det var bispens egne heste.

Så kørte vi da ud over Slæben til Aske og kom til Aske, da klokken var 9 formiddag, og bispen gik ind til præsten hr. Peder... Og da bispen erfarede, at vejen om Røgen var ond, sendte han bud til Lier, for at melde præsten der hr.Oluf, at han ville komme den vej, for at han, præsten skulle skaf- fe ham skydsheste.

Efter hesteskiftet sendte bispen sine folk hjem med hestene med den besked, at de måtte ikke tage den samme vej tilbage. Så gik vejen videre til bispens gård ved Skibberudskoven, hvor bispen bestilte heste til at møde i Lier, hvortil han ankom klokken 2 eftermiddag og overnattede."

Det var ikke så ligetil at rejse dengang om vinteren i Norge.

Jens Nilsson.
Utsnitt av maleri i Vår Frelses kirke, Oslo.

Og så var det ikke hr. hvemsomhelst, der gjorde sig denne ulejlighed. Vejret havde ellers været godt, smukt og klart om formiddagen, om eftermiddagen noget skyet og let sne, en smule blæst fra nord og stærk frost(intensum frigus).

"Den 7.februar om morgenen klokken 8, efter at have spist morgenmad, gjorde bispem sig klar til at rejse videre, og betalte præstekonen en daler. Så drog han med sit følge til Sanden, hvortil, der var besilt nye skydsheste, så drog de mod syd og sydvest over Drammenselven en fjerdingvej til skovbygden og kom i land ved gården Nordby, og da de nåede gården Eg lidt længere fremme tilhøjre, ventede bønderne der med skydheste, så de skiftede der, og bagefter kom hr. Poul til Sanden og hans søn bispen imøde, og hr.Niels til Lier fik så lov at tage hjem. Da de passerede lensmandsgården, kom lensmanden Halvard ud og talte med bispen, og derefter drog de videre til Sanden, hvor de var kl.10-11 om formiddagen, her skiftede de heste og drog snart videre til Hof, hvis præst hr.Peder ventede i Sanden og fulgtes med bispen tilbage. Så drog de mod syd og sydvest over hanekleven, en højde på vejen, og da de kom til et vand, der hed Hillestads vand, fik hr.Poul lov til at vende om hjem til Sanden.

Nu gik turen over Hillestads vand mod syd og sydvest en fjerdingvej, så mod nordvest og nord til Hof en fjerdingvej og ankom der kl.2 om eftermiddagen. Mellem Hof og Sanden var en stor mil for det meste ond vej.

Efter at have spist en bid mad fortsatte de rejsen mod sydvest og syd en mils vej til Skjerven, hvor en jysk adelsmand Frederik Lange og hans hustru lige var flyttet ind. Her gjorde bispen et kort ophold og talte med de nye folk og drog så videre en 3-4 pileskud mod vest ned til elven Laggen, som de fulgte i syd-sydvest en halv fjerdingvej, men da isen var usikker med åbent vand rejste de sommetider på landevejen og sommetider på isen og ankom til Laugerdal kl.6 om aftenen. Her kom et bud med papirer om salig Pros Lauridsens herkomst, liv, levetid og om hans sygdom og død. Vejret havde den dag været smukt klart solskin, nordenvind om bidende frost(vehemens frigus).

Man havde ikke termometre, så man måtte forsøge at beskrive, hvor kold kulden følte. Vehemens betyder rasende.

"Den dag, den 8.februar blev bispen med hele sit følge hos hr.Hans i Lauerdal, som dog selv måtte afsted til sit annexogn og holde gudstjeneste for Frederik Lange og fru en og sognefolket der. Bagefter prædikede han i hovedkirken for bispen og følget, men der blev ikke holdt messe, for menigheden var ikke i kirken den dag. Bagefter spiste man, og bispen gik op på sit kammer.

Vejret var den dag smukt, klart solskin, stiv blæst i nord og streng frost(acre frigus).

Intensum, vehemens, acre, det er ikke til at vide idag, hvad man har anset for værst, men acre var i forbindelse med stiv blæst!

Der er ingen tvivl om, at turen de to første dage har været barsk, men da nordenvinden tog til, blev det for meget, og hele kortegen tog en hviledag.

"Den 9.februar, da bispen havde fået en bid mad på sit kammer, drog han og hans følge afsted kl.8, og de drog i syd-sydvestlig retning om Styrevalds kirke annex en halv mil fra Lauerdal og havde den på højre hånd gennem Styrevalds sogn og videre over Lauerdals hede i sydvest ad en ond og slem vej til Slemdal. Her mødte de hr.Hans til Gjerpen sogn, som var rejst dem i møde. De fortsatte over en stor bro ved kirken og gennem Slemdal sogneannex til Eidanger. På Slemdalsheden skiftede de heste, og her fik hr.Hans til Lauerdal sogn forlov at rejse hjem igen.

Så gik det over Slemdalshede over nogle små ise, og bagefter gik det over et ferskt vand kaldet Bersesø i vest og siden nordvest til Gjerpen, der lå 3-4 pileskud derfra. Vi ankom der kl.2-3 eftermiddag. Bispens herberg var her meget slet holdt på vindue og tag, og kamret var koldt.

Hr.Hans Hiort til Gjerpen beklagede meget, men han havde 3-4 gange udtaget folk af menigheden til at gøre det istand. Samme eftermiddag gik bispen hen i kirken for at se Pros Lauridsens grav der, og han besøgte også kirkens sakristi. Vejret havde den dag ændret sig. det var skyet og snevejr om formiddagen med sydvestenvind og mildt, ved midtften klarede det op, og solen begyndte at skinne.

Den følgende dag, der var en tirsdag drog bispen til Skien, og på vejen traf de lensmand Peder Iversen Jernskjæg, Pros Lauridsens svoger, og Knud Knudsen Leve, hans svigersøn, og de gav ham en ny fortegnelse over Pros' byrd, liv og levned som ikke lignede den første.

De inviterede bispen til at besøge sig i Pros Lauridsens gård. Bispen tog imidlertid ind på det herberge, der i forvejen var bestilt til ham hos rådmand Iver Christensen, og her gik han ind på sit kammer, hvor han sad og skrev i en time. Bagefter tog han op til sit kvarter i Gjerpen og overnattede, det til trods for at Peder Jernskjæg og Knud Leve sendte en rådmand Laurits Hansen op med en fornyet invitation. Denne dag havde det været solskin med nordenvind og intensum frigus.

Onsdag morgen den 11.februar kom præsten hr.Thomas Andersen til Gjerpen for at tilrettekæge sangen sammen med bispen og degnene, der skulle bære lysene foran ligslæden. Derpå vendte han tilbage til Skien. Klokkeren 9 drog bispen og hans følge til byen for at følge ligslæden fra Skien til Gjerpen."

Det var på den tid endnu ikke almindeligt at bruge ligkiste, og da det ikke nævnes særskilt, har Pros Lauridsens lig bare været svøbt i et ligklæde og lagt sådan i graven.

Først gik bispen og hans følge ind i ProsLauridsens gård og tæede lidt op i stuen, mens de andre satte liget ud på slæden, der var forspændt med en hest.

Forrest gik alle præsterne, så fulgte de 12 degne, der bar vågelysene, så fulgte ligslæde, og bagefter kørte svogeren Peder Iversen, svigersønnen Knud Knudsen, herremanden Frederik Lange og Laurids Lystrup, der også var af dansk adel. Derpå fulgte enken fru Kirsten med fru Margrethe, jomfru Ulfhilde og de øvrige fruer, fru Ingierd, fru Dorethe Lindenow, fru Dorthé Oluf Galdes, fru Dorethe Juel salig Henrik Brochenhus', og alle jomfruerne.

Så fulgte bispen, Jens Nielssen med Skiens borgmester og råd som bar salig Pros' lig ind i kirken og satte det i koret indtil prædikenen var endt.

Bispen prædikede selv over Paulus' brev til Romerne kap.5: For syndens skyld kom døden til verden...

Da prædikenen var ovre, og liget var begravet i kirken lige ved koret, trådte Frederik Lange frem i koret og holdt en takketale til alle, som havde fulgt den salige mands lig til sit sidste hvilested, ædel og uædel, læg og lærd...

Da alle formaliteter var forbi gik bispen til præstegården i Gjerpen og op på sit kammer, hvorefter han blev opsøgt af Peder Iversen og Knud Knudsen, der bød ham til gæst på gården i Skien.

Straks efter drog han så til enkens gård i Skien, hvor udover ham var følgende gæster: Peder Iversen, Frederik Lange, Knud Knudsen, og præsterne hr.Peder Væmundsen, Hr.Thomas Andersen, hr.Peder på Tjødling, hr.Laurids på Heydrem, hr.Jens på Hollen, hr.Søren på Bø, hr.Laurids på Seude, hr.Hans Hiort, hr. Jens på Bamble, hr.Peder i Eidanger, hr.Jesper i Drangedal, item følgende fruer og jomfruer, fru Dorethe Lindenow Frederik Langes, fru Margrethe Breide Peder Iversens, fru Dorethe Oluf Galdes, fru Ingier Oluf Kalips, og fru Dorethe Juel, af jomfruer var der jomfru Ulvilde Iversdatter Jernskjæg, jomfru Barbara Breide, jomfru Anne Lindenow, jomfru Boel Galde, jomfri Karen Galde,, jfr.Emmerentze Jernskjæg, jfr.Alitz, Lystrup og jfr.Sofie Brochenhus.

Så var der borgmestrene i Skien, Peder Skrifuer og Peder Jørgensen, og Peder Jørgensens far og andre rådmænd, så som Iver Christensen, Verner og Laurids Rasmussen og mange andre rådmænd og borgere fra Skien, både Laurids Lystrup og Laurids Tolder. Kl. 8 aften gik bispen fulgt af rådmand Iver Christensen til sit herberge og var der om natten.

Vejret havde været solfyldt med nordenvind og hård frost.

Og sådan forløb lagmand Pros Lauridsen Hørby's fornemme jordefæstelse. Det er sært nok, at Niels Mund og hans hustru Ingeborg slet ikke nævnes blandt gæsterne.

Anr nr.707: Kirstine Iversdatter Jernskjæg(Baden) d.1604.

Berghøvedsmandens datter.

Faktisk var Iver Jensen til Fresje(Fritzø), hendes far kun berghøvedsmand i et år, men han blev udnævnt netop samme år som Kirstine blev født, og det var da sådan en flot titel. Moderen, Karen Olufsdatter Galde var af en norsk'adeisblægt der havde haft stor betydning for Norges historie.

Iver Jensen af den danske/sjællandske slægt Baden var allerede i 1527 kommet til Norge i Mogens Øredængtiernes følge, og i 1529 var han blevet forlenet med Gimsøy kloster, som jo skulle afvikles med reformationen.

Det blev taget fra ham, fordi han alt for let sluttede sig til Christian den Anden, da denne landede med en flåde i Norge. Senere havde han fået Frøland skibsrede, men så giftede han sig med en datter af den mægtige Oluf Galde på Thom og tog ophold med hende på storgården Hovin/Hovinsholm, som de måske fik af Oluf Galde, måske lejede. Her fødtes Kirstines ældste søster Birgitte i 1536.

Siden fik Iver Jenssøn Baden Bugården af den eventyrligt rige jomfru Karina Alvsdotter, søster til den myrdede Knut Alvs-son af slægten Tre Rosor. Bugården lå i Vestfold og her fødtes Kirstines næste storsøster Karen i 1538, måske opkaldt efter den nylig afdøde jomfru Karina.

Det var på Bugården Kirstines far opdagede de vældige muligheder, der lå i kombinationen af vandkraft og de store skove. Allerede i 1539 indrettede han den første vanddrevne savmølle i Vestfold ved Farriselven, og året efter mageskiftede han med kronen for at få storgården Fresje/Fritzø, og han gav dobbelt godsværdi for gården, fordi han kunne se værdien i vandkraften.

Her på Fritzø blev Kirstines storesøster Ulvilde født den 24.juni 1542 og i 1545 kom Kirstine selv til verden, og hvilken verden. Et herresæde var vel allerede bygget op på østsiden af Farrisvandet, oppe på klippens top med en vidunderlig udsigt, men også, så det kunne bruges som sømærke for skibstæfikken. Og rundt om stod den tætte prægtige skov af løvtræ og nåletræ, en urskov med vældige tømmerdimensioner.

Smie ved et jernverk i 1500-årene. I baggrunden en esse, i forgrunden en mekanisk hammer, antakelig vasshjulrevet. Etter Agricola: *De re metallica*.

Fire piger i træk var der kommet, men Kirstines far samlede lige ufortrødent på gods med skove ud til vandkanten og byggede vandsave.

Stillingen som berghovedsmand mistede han allerede i 1546, idet bønderne og Skiensborgerne simpelthen boycottede de tyske bergmænd/minearbejdere og deres mester.

De varer, de blev forpligtet til at levere, krævede de urimelige priser for, så bergmændene sultede og frøs og til sidst måtte fortrække.

Det var så som så med den danske konge magt i Norge, og det gjalt selvfølgelig også hans lensmænd og fogder, som måtte være sæddeles hårdkogte for at klare sig hos det barske norske folk, og Telemarkerne i særdeleshed.

I 1546 fødte Karen Galde sin første søn, som fik navnet Oluf efter sin morfar, to år efter fik hun sønnen Jacob, og den 22. januar 1551 nedkom hun med sønnen Peder, der blev den sidste i børneflokk.

Officielt var reformationen efter Luthers recept blevet indført i Norge i 1536, men her var der intet ønske, hverken i byerne eller på landet, om at afskaffe katolicismen, og det er beviseligt, at Iver Jensen på Fritzø holdt katolske huslærere, selv om det på den tid var tystys.

Kirstine og hendes søskende fik den bedst tænkelige opdragelse på den tid, for deres lærere var Jesuitterlæringer.

Nu er der ingen grund til at tro, at Kirstine og hendes søskene voksede op i et slot, for det slot, der omtales i 1593 og siden forsvinder ved et jordskred, har næppe været bygget så tidligt. Der har formentlig været et solidt tømmerhus af en rimeligt anstændig størrelse og kvalitet. Kirstines far brugte sine penge til at købe jord på egnen, Hedrum og Brunlanes, alt hvad han kunne få fat i.

Ved sin død havde han syv savmøller i arbejde, og pengene strømmede ind.

På den anden side var han ikke nogen barbar. Han var en typisk renæssancemand med interesse for kunst og humanisme. Der var adskillige gamle håndskrifter i hans hjem. Han dyrkede musik og ofrede mange penge på sine kirker, en vane, som hans søn Peder overtog med stor succes.

Hun voksede op i det lille hus i skoven, det lille hus ved floden, huset ved søen osv., den højloftede bøgeskov, den dystre granskov, den åbne fyrreskov med enebærkrat i bunden og den feminine birkeskov, der ofte stod og soppede i vand. Enkelte steder var der også gamle egetræer men ikke mange.

Og så er det slet ikke sikkert, at hun fik hele sin opdragelse hjemme. Hun kan meget vel have været sendt til familie, som det ofte var tilfældet dengang, men jeg kunne ikke stå for fristelsen til at beskrive de vældige skove, der strakte sig milevidt op over bjergåsene og ned gennem dalstrøgene.

På den tid var Norge endnu ikke fuldt udforsket. Der var endnu hvide pletter på landkortet i de indre dele af landet, således varede det endnu mere end hundrede år, før man kendte øvre Telemarks overdrev. Dengang indtog elsdirene næsten den samme position i Nordmændenes økonomi, som bisonen i prærieindianernes. De kom og gik i terrænet så regelmæssigt som et urværk, og moderne skydevåben var endnu ikke begyndt at gøre alvorlige indgreb i bestandene.

Den første Fressegård, Fresje eller Fritzø, som blev anskaffet af Ivar Jenssen, har aldeles sikkert været opført af øksehugget tømmer, sådan som det er beskrevet i Trygve Gulbrandsens roman, "Og bægdem synger skovene," med fortsættelsen, "Det blæser fra Dødningefjeld."

Netop som Ivar Jenssen havde mageskiftet med kronen og overtaget godserne ved Faabøsvandet, indtraf der en pludselig klimaforværring i de nordiske lande. Indtil 1540 havde der hersket et mildt og varmt klima, men i årene fra 1540 indtil 1560 skete der et temperaturfald med isvintre og ofte misvækst til følge, og dermed god grobund for pest og andre epidemiske sygdomme, der grasserede i forfærdelig grad over hele Europa. Her betød det meget, at Jesuitterlærlingene havde et solidt grundlag i lægekunsten, det bedste, man kendte i Europa på den tid.

Der var altså god grund til at Kirstines far i disse vanskelige år først og fremmest tænkte på produktionsmidlerne, og ikke gjorde sig så meget ulejlighed med nye, smukke huse og den slags tant og fjas.

Og så var Fritzø nok den mest præsentable af hans mange storgårde, og det var da også her, han byggede sin egen kirke og holdt egen præst.

Der var farligt i de vidtstrakte skove på de vældige godser, med slagbjørn, ulv og store elge, med stejle klippevæge og mørke, dybe kløfter og overalt rivende vandløb, skummende elve, der rev alt med sig, når tøbruddet satte ind om foråret.

I 1560 skete der det, at Jens Ivarsson Jernskjæg (Baden) fik afsat to af sine døtre, nemlig den 22 årige Karen og den 15 årige Kirstine.

Karen blev gift med Henrik Eriksen Urup, hvis far Erik Urup havde haft en lignende skæbne i Norge som Ivar Jenssøn, idet han havde giftet sig ind i en gammel norsk adelsslægt Gyldenløve, han var blev norsk rigsråd, havde fået et kloster i forlening og var blevet berghovedsmand ligesom Ivar Jenssøn, så naturligvis måtte deres børn have hinanden, det er de to gamle blevet enige om.

Kirstine blev gift med en vis Pros Lauridsen, der havde vist sig som en fremragende lagmand, der sågar blev brugt ved de store herredage, hvor det kongelige retterting samledes i Norge, og her havde han været med til at dømme, så han var en coming man, som det var klogt at stå sig godt med.

Tilmed kunne han med kongelig bekræftelse demonstrere sin adelige afstamning, som dog vist ved nærmere eftersyn er noget blakket. En uægte søn af en mand, der synes at være hans jævnaldrende, og en kvinde, hvis slægt påstås at være uddød. I hvert fald mødte han op med et adeligt våben med kongelig bekræftelse.

Karens nye mand, Henrik Urup skrev sig til Vapnø, Ulen og Skjersnæs og var befalingsmand over Stavanger amt.

Det er uvist, om det var et dobbeltbryllup, som nok kunne have været sæddeles festligt, det var i hvert fald samme år, de to søstre blev gift.

Så blev der krig med Sverige, som sædvanlig havde jeg nær sagt.

Ser vi Fresje-borgen? Eller er det «huskapellet»?

A. van Everdingen. Landskap med foss ca. 1660. I motsetning til de malerier som kunstneren uttrykkelig henfører til Trollhättan, har han her avstått fra geografisk betegnelse. Bygningen i bakgrunnen er også diffus, noe midt imellom borg og kirke. Landskapet derimot må ha sett ut som Hammerdalen før vei og dammer kom til. Det ligger seksten år imellom kunstnerens reise og maleriet, men vi våger å hevde at inntrykket fra Larvik i hovedtrekkene er kommet til uttrykk i bildet, som antaeglig bygger på en tegning fra oppholdet.

Det var den krig, der senere kom til at hedde den nordiske syvårskrig 1563-1570, og den kom til at koste Kirstine fire af hendes nærmeste, to brødre, én fætter og én svoger. Men der kan endda have været flere, som jeg ikke har fået med.

Lensmanden på Brunlaug, som Kirstines far havde købt så stor en del af, var Hans Lauridsen Baden af Oddenstrup, brorsøn af Kirstines far og hendes kødelige fætter. Han havde længe før krigen søgt tjeneste ved flåden og deltog med denne i krigen.

Kirstines brødre Oluf og Jakob søgte velnok derfor også til flåden, da krigen kom og var med i Otte Ruds eskadre, der kæmpede med en overlegen svensk styrke i todagesslaget mellem Gotland og Øland den 30.-31.maj 1565.

Svogereren Henrik Urup havde med sin familie søgt tilflugt på Akershus, da Svenskerne trængte ind i Sydnorge, hvor den hærgede og plyndrede på det mest barbariske.

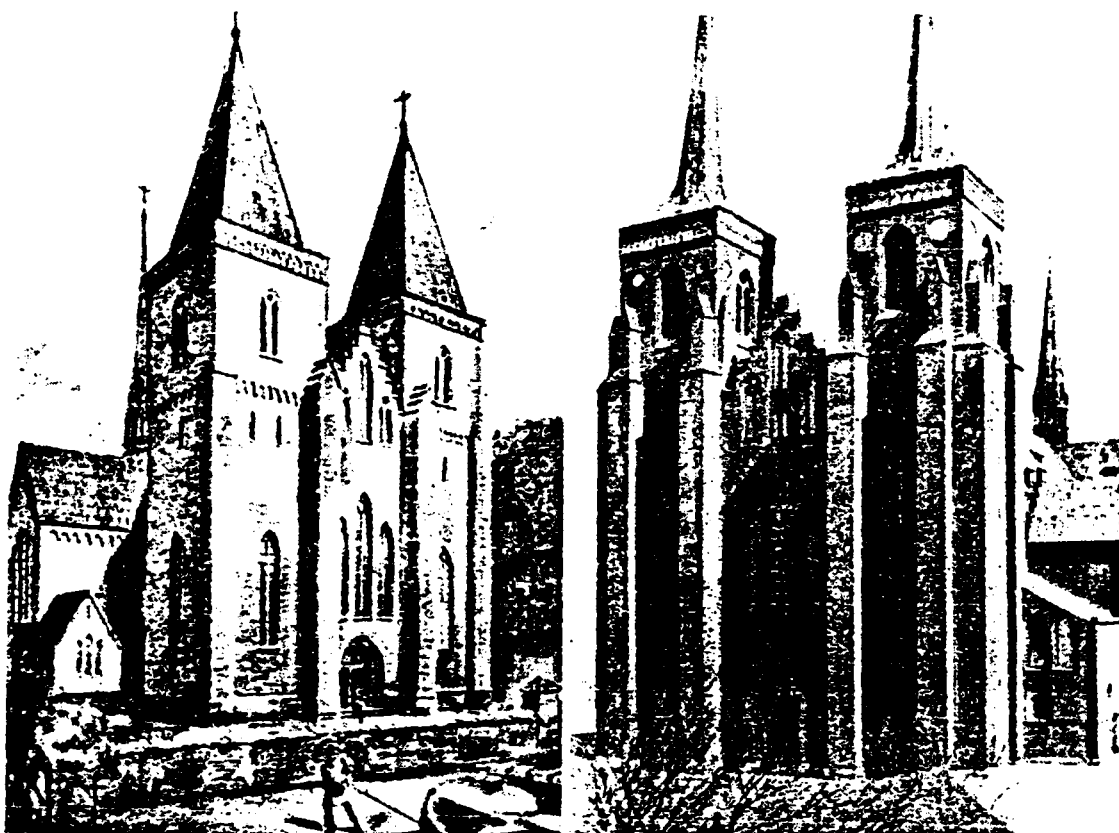
Kirstine og hendes mand Pros Lauridsen Hørby havde først slået sig ned i Oslo i skyggen af det dystre, skovbevoksede Eikeberg, hvor hendes mand var lagmand og desuden havde et vikarie ved Mariakirken i byens sydvestende.

Under krigen blev det Pros Hørbys opgave at skaffe mandskab til flåden, og det kan også have været ham, der sendte sine to yngre svogere til søs.

Med admiralens flag vajende på Jægermesteren forlod en dansk-lybsk flåde den 2.juli 1565 København og traf fem dage senere en svensk flåde under Clas Horn i farvandet mellem Nydyb og Bornholm, hvor Svenskerne var tretten skibe stærkere. Straks gjorde Otte Rud alligevel klat til kamp, og det blev en voldsom kamp, hvor Otte Rud ved solnedgang måtte overgive sit synkefærdige skib, hvor kun 100 mand af 1050 havde overlevet.

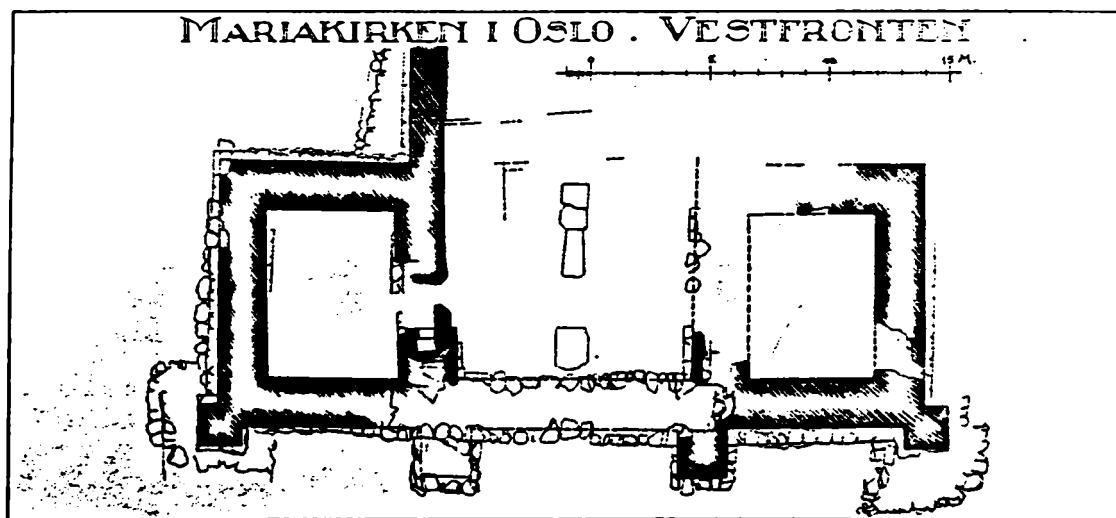
Trods løfte om ærefuldt fængsel blev fangerne i Stockholm to og to sammenlængede ført i triumftog gennem byens gader, og her var Kirstine lillebror Oluf med. Lillebror Jakob formodes at være død under kampen. Efter fjorten dage i Stockholm blev de ført til Svartsjø slot i Mælaren, hvor Oluf døde engang i september kun nitten år gammel. Jakob blev kun sytten.

Og så meldte også Peder sig nu til flåden.

Mariakirken. Tegnet av Harald Sund.

Roskilde domkirke.

Samme år var Pros Hørby blevet lensmand på Nedenæs, hvor han købte herregården Nørholm, og her flyttede han hele familien hen. Den var nu på far, mor og tre børn, Laurids, Ingeborg og Karen.

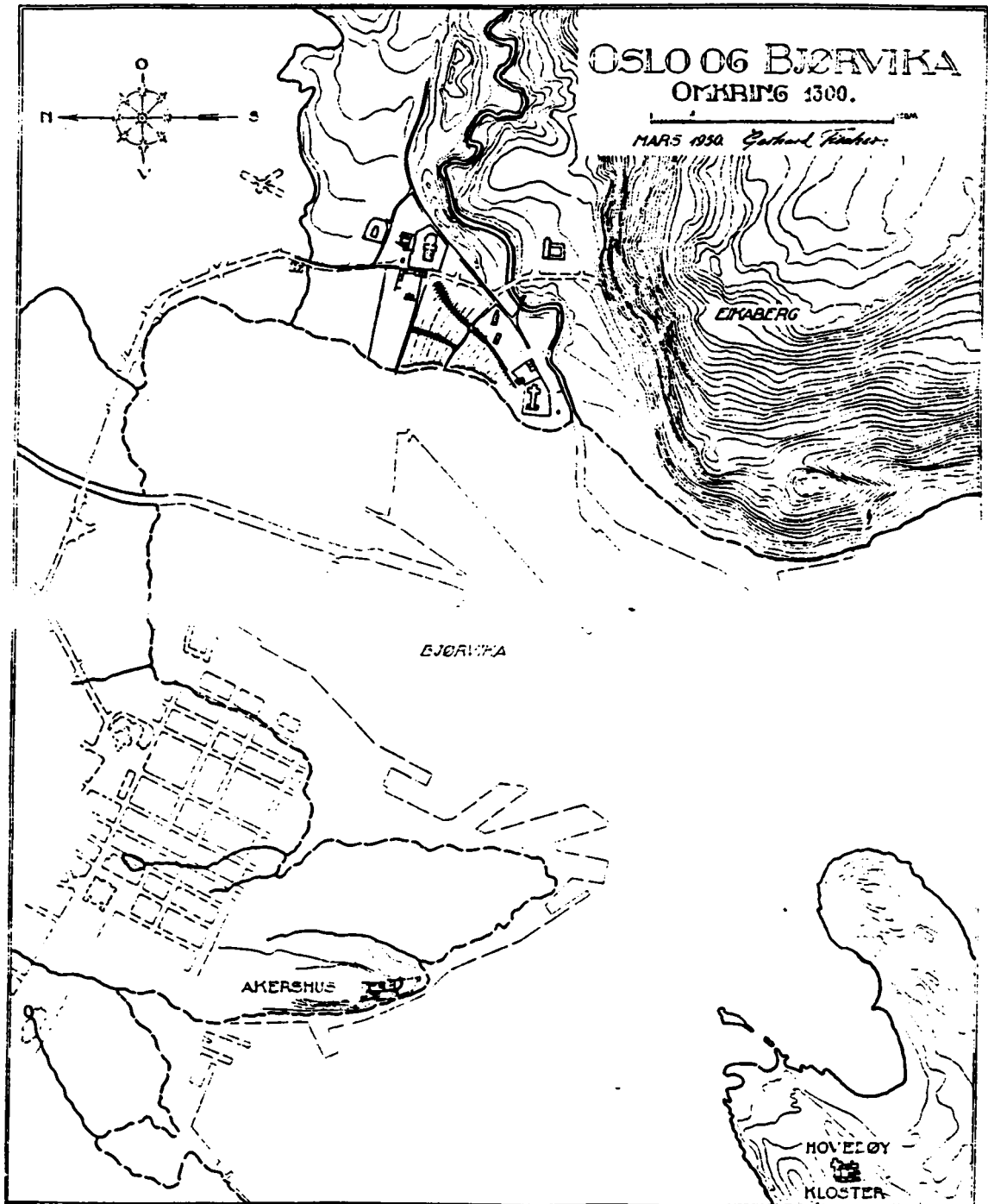
Det var året efter, at fætter Hans blev admiral for en dansk-lybsk flåde på 36 skibe, der den 29.juni lagde ud fra København for at jage en svensk styrke under Clas Horn bort fra Sundet. Den 26.juli stødte flåderne sammen mellem Gotland og Øland i en uafgjort batalje. For at begrave sin underadmiral Christopher Mogensen lagde Hans Baden flåden for anker under Visby trods advarsler fra sine skibsførere og lensmanden Jens Bille. Det blev Danmarkshistoriens dyreste begravelse, for natten mellem den 28. og den 29.juli blæste det op til storm, og elleve danske og tre lybske orlogsskibe med ca.6000 mennesker ombord forliste. Måske var det først ved denne lejlighed Jakob døde, så blev han da atten.

Da nu den danske flåde ikke mere kunne holde søen, fik Svenskerne friere hænder, og i 1567 brød de ind over den norske grænse og drog plyndrende og hærgende ned gennem Østerdalen, hvor de brændte Hamar bispesæde og domkirke, siden bredte de sig ud over Østfold og Vestfold og indesluttede Akershus. Oslos borgere brændte byen af for ikke at give ly for de rå Svenskere, men de brændte til gengæld så både Tønsberg og Larvik, dvs at også Fritzø må være gået til, og hele familien der må være flygtet til Nørholm.

Kirstines søster og svoger Henrik Urup søgte tilflugt på Akershus, hvor Henrik Urup døde i juli. Det lykkedes for søster Karen at undslippe til Marstrand, hendes mand's gårde blev brændt af Svenskerne.

Som lensmand var det Pros Lauridsens opgave at skaffe tømmer til at bygge nye orlogsskibe og at hjælpe de skibsbyggere, som kongen sendte op til ham.

Storesøster Birgitte, der havde været gift med Oluf Kalips, døde den 10.november 1566 på Thossø. Det er uvist, om det var krigens skyld, hun døde. Året før var hendes mand Oluf Kalips (Kaliber) blevet udnævnt til Norges Riges kansler.

Kort før Kirstine og hendes familie forlod Oslo, døde hendes mor den 12.april 1565. Hendes lig blev ført til Oslo og gravlagt i Galdeslægtens begravelsesplads.

Nu ved krigens slutning havde gamle Ivar Jenssøn Jernskjæg mistet sin hustru, sin ældste datter, sine to ældste sønner og en af sine svigersønner, foruden sin gård og sin by med arbejderboliger og savmøller. Han kunne begynde forfra. Det var bare for meget. Den 19.februar 1570 døde han på ruinerne af Fritzø, eller hvad der på den tid var genopbygget, og han blev begravet i Hedrum kirke.

Peder Ivarsen, der kun var nitten år gammel overtog det vældige godsområde, som nok var flere hundrede kvadratkilometer.

Allerede i 1569 var Peder kommet hjem, idet man åbenbart allerede dengang kendte begrebet en gammelmandssøn, dvs sige, at eneste søn af en gammel og svagelig mand kunne blive fri for militærtjeneste, en regel, der gjalt helt op til dette århundrede.

Men lad os nu få et overblik over Kirstines familie især de søskende, hun har tilbage.

Karen, den ældste var vel vendt tilbage til de nedbrændte gårde, som hun havde arvet efter sin døde ægtemand, for det eneste vi ved om hende efter krigen, er hendes død den 18. november 1587 på gården Skjernæs og hendes begravelsesplads i Søm kirke.

Næst i rækken kommer Ulvilde, som levede ugift på gården Mellø i Hedrum sogn. Hende kommer vi til at beskæftige os mere med. Og så var der Peder, som straks begyndte genopbygningen af faderens store værk, som Svenskerne havde raseret.

Vi har ikke hidtil fulgt hans færden så nøje. Da han var syv år gammel kom han i Oslo latinskole, hvorfra han i 1561 blev sendt til Rostok for at lære "sprocket, saa og beuandre sig udi andre Tydske Stæder, oc øffue sig vdi atskillige Ridderlige gierninger, huor den Salig Mand haffuer opholdet sig paa try Aars tijd."

Derefter var han i tre år hos sin fætter Hans Lauridsen Badden til Oddenstrup, men undslap det katastrofale skibsforlis ved Gotland.

Endelig var han så med Christoffer Walkendorf, da denne som den danske konges befuldmægtigede var på Øsel for at ordne forskellige forhold 1566-67, videre til Bergen, hvor Walkendorf holdt retteting i 1568 og til Island, men her kom han så til at deltage i krigen, "i den anden Suenske Feyde, som en Erlig Adels mand vel anstod," indtil han på grund af sin fars alder og skrøbelighed blev kaldt hjem.

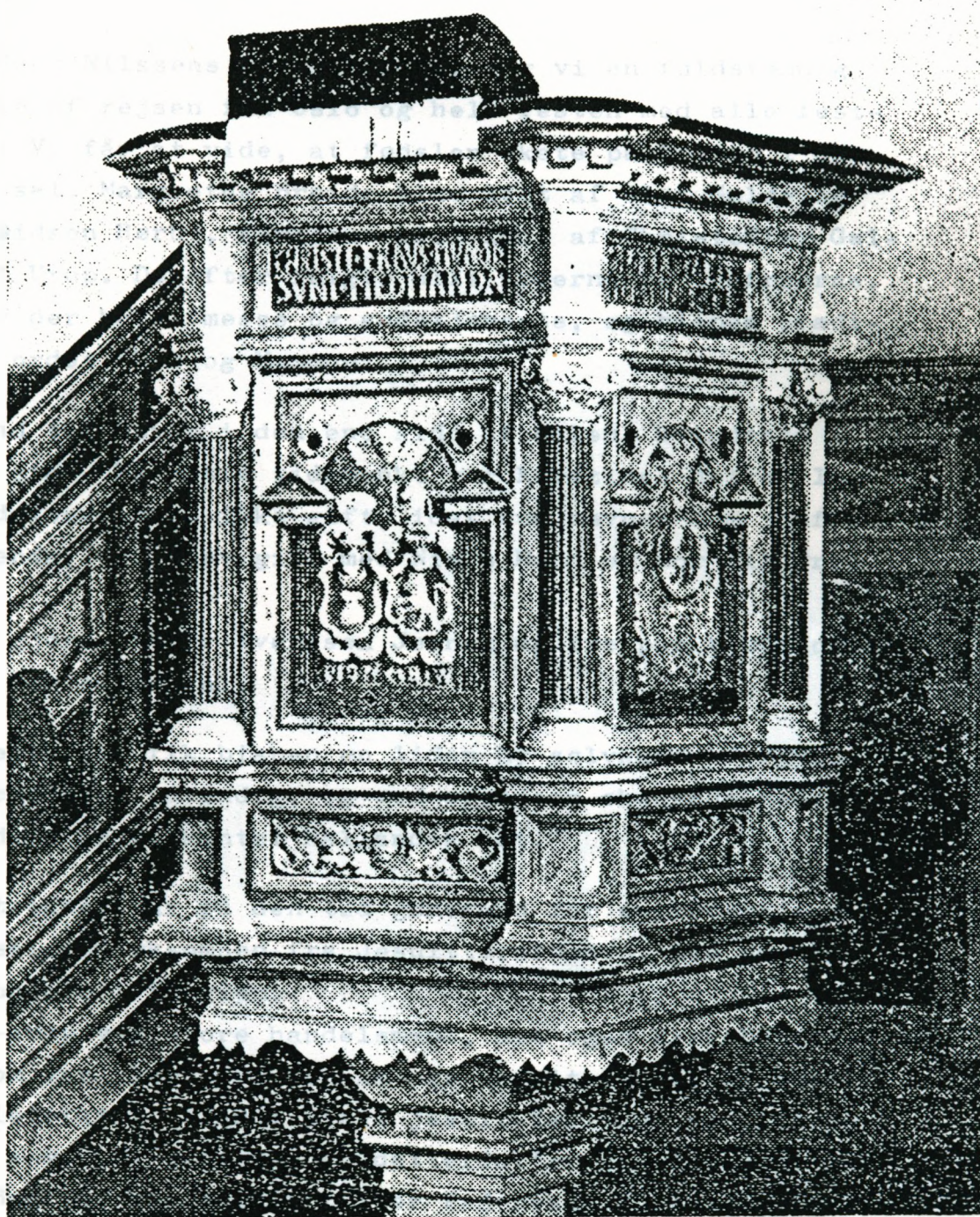
Hans far havde lagt grunden til et mægtigt og rigt dynasti, nu skulle Peder rejse et slot, som kunne være det værdigt. Det skulle bygges i sten, og der skulle være en egen kirke i huset. Værelser og sale skulle være klædt med udskårne paneler på både vægge og lofter. Og sådan blev det.

Ulvilde lod ham ikke i stikken men blev hos ham på den fædrene gård så længe, han var ugift, og de tog sig begge af Kirstines tre børn, men hun og Pros Hørby var oppe i Stegen i Finmarken.

Det har været spændende for Kirstines børn at være hos deres onkel, der ikke var mere end 10-12 år ældre end dem. Han har været som en storebror, og de har haft stor fornøjelse af at se det store palæ gro op lige ud til Farrisvandet, men så i 1577 kom deres forældre hjem, og deres far blev lagmand i Skien, hvor han byggede sig en gård, og så skulle de selvfølgelig hjem til forældrene - i hvert fald for en tid.

Peder Ivarssen havde hele tiden holdt forbindelsen vedlige med sin gamle lærer ved latinskolen i Oslo. Han var imidlertid blevet biskop for stiftet og var en kærkommen og hædret gæst, når hans visitatsrejser bragte ham til Fritzø. Måske var det gennem ham, Peder fik kontakt med Margrethe Breide, som blev hans hustru i 1579, efter at de var blevet trolovede i 1577. Brylluppet stod i Halmstad, hos brudens moster og onkel, og naturligvis har Peders familie været med til denne højtid.

Peder Iverssøn var en mand, der flittigt besøgte sin sognekirke i Hedrum, og præsterne holdt han altid i ære. I sine sidste leveår blev han så skrøbelig, at han ikke kunne søge kirke, og han lod da ordinere hofprædikaneter til sin gårds egen kirke.

Prekestol med adelsvåpen (Peder Iversens og hustrus). Hedrum kirke.

Det varede næsten otte år, før Margrethe Breide skænkede sin mand et barn, en pige født 11. august 1587 og døbt Emmerentze, og først den 3. august 1593 fødte hun ham en søn, som fik sin farfars navn, Iver i dåben den 23. september.

Det var Kirstine, der bar barnet, og biskop Jens Nilssøn var den, der kristnede ham, "og døbte ham dog iche, thi det var hiemmedøbt."

I biskop Jens Nilssøns visitatsbøger får vi en fuldstændig beskrivelse af rejsen fra Oslo og hele festen med alle festdeltagere. Vi får at vide, at fødslen skete på Fritzø i den store nye sal. Margrethe Breide blev ledt af Oluf Galde og Pros Lauridsen Hørby, Kirstine blev ledt af Christoffer Galde og Axel Urup. Derefter fulgte alle fruene og jomfruerne. Siden blev der holdt messe og gudstjeneste, og bispem prædikede over ordet "Gud og Mammon".

Mændene sad til bords i den ene side af salen, kvinderne i den anden side. På dette tidspunkt var Kirstines datter Ingeborg Prosdatter endnu ikke gift, idet hun nævnes som jomfru. Det var hende, der blev gift med Niels Mund og mor til Pros Mund.

Næste dag gjorde Peder Iverssøn Jernskjæg tre par brudefolks bryllup i den samme sal.

For sin medvirken fik bispem en liden hy sølvkande forgyldt både indvendig og udvendig, og ved afrejsen skænkede Peder ham endvidere en firkantet hallandsk ost.

Larvikdistriktet var på den tid genstand for en intens men skjult missionsvirksomhed fra Jesuitterordenen, med udgangspunkt i Louvain i Belgien.

Jernskjæg-erne var store handelsmænd, men også kirkebevidste herrer, som var klar over den nævnte skjulte katolske aktivitet i distriktet. Blandt disse jesuit-lærlinge var Petrus Alphaens, som blev gift med en datterdatter af bispem Jens Nilssøn. Han var huslærer for Iver Pederssøn Jernskjæg fra 1609-1616, hvor lærer og elev rejste til udlandet. I 1617 vendte Petrus hjem som dr.jur. og dr.med. Han medbragte det sørgelige budskab om Iver Pederssøns død i det fremmede.

Bisp Jens Nilsson hos Iver Jernskjegg. (Ragnar Daac).

Gården Fritzø var i Peder Iverssens tid centrum for den såkaldte Vestfold-humanisme, hvis forbindelser rakte langt ud i verden, som man kan se af vandmærkerne i det papir, deres breve og dagbøger er skrevet på.

De sagamanskripter, som er os overleveret gennem det gamle Fritzø-miljø, bærer i sig selv vidnesbyrd om et højtstående åndsmiljø.

Et af de vigtigste af disse gamle håndskrifter er Eirspennil der indeholder slutningen af Snorre Sturlassons kongesagaer og korte uddrag af sagaerne om Sverre og hans efterfølgere indtil 1263. Det skønnes, at manuskriptet er fra 1280 og det vil sige, at det er det ældste begærede brudstykke af Snorres Heimskringla.

Et andet betydeligt håndskrift var Magnus Lagabøters landslov men der var også mange andre, og det var i en kulturel og national forfaldsperiode et særsyn i rigerne.

At lokale middelalderdokumenter er bevaret i stort tal, gør det muligt at drive studier længere tilbage i tiden end andre steder. De ældste dokumenter er skrevet på pergament.

Hele dette vældige godskompleks med dets solide kulturelle fundament ~~blev~~ borte, da den unge Iver Pederssøn døde purung i Rostock i 1615. Pder Iverssøn overlevede ham kun i et år, og i 1617 døde også hans søster Ulvilde Iversdatter. Det lykkedes ikke for Peders datter Emmerentze eller hendes ægtemænd, Hans van Mehlen og Claus Brochenhus at holde sammen på tingene, men vi har set, at interessen for de gamle håndskrifter stadig var levende hos Kirstines dattersøn, Pros Mund.

Vi så, hvordan Pros Lauridsen Hørby kom i jorden, og i denne sammenhæng fik vi en fornemmelse af en vis mistemning mellem bisp Jens Nilssøn og Peder Iverssøn Jernskjæg. Det kan have været en gryende mistanke hos Oslobispen om katolske tilbøjeligheder på Fritzø.

Kirstine overlevede sin mand i otte år og så Emmerentzes ægteskab med den aldrende Hans van Mehlen. Var det et forsøg på at bevare hele godset for Iver, der døde så ung?

Kirstines begravelse er der ikke skrevet noget om, for bispen døde i 1597.

Gravsten over Peder Ivarssøn
(Jernskjeg) og hans hustru Margrete
Breide i Hedrum kirke.

Ulvilde Ivarsdatters gravsten i Hedrum kirke.
Hun var datter av Ivar Jensson Jernskjeg.

Ane nr.708: Claus Lagesen Urne til Bæltebjerg og Valsø.

Han kan ikke have været ret gammel, da han med hele sin familie var på pilgrimsfærd til Rom, hvor han den 31.december 1500 blev indskrevet i den Helligånds Broderskab.

Han var søn af den enøjede Lage Urne til Boserup og Signe Jepsdatter Lang. (Ikke som i Thiset og Bricka:Sidsel Jensdatter Ribbing).

Faderen Lage Urne var den første af denne store slægt, der slog sig ned i Skåne, hvor hans efterkommere spredtes gennem mange generationer.

Claus blev i 1520 immatrikuleret i Wittenberg, hvor en vis Martin Luther huserede. Det var det år, hvor Christian den Anden foranstaltede det Stockholmske blodbad. Her i Wittenberg tog han magistergraden, og i 1524 blev han domprovst i Lund, ved Lund Domkirke, Nordens ældste ærkebispesæde.

Det var en urolig tid, og sidst på året gik Søren Nordby og hans næstkommanderende i land og erobrede hele Skåne, ikke mindst med assistence af de skånske bønder.

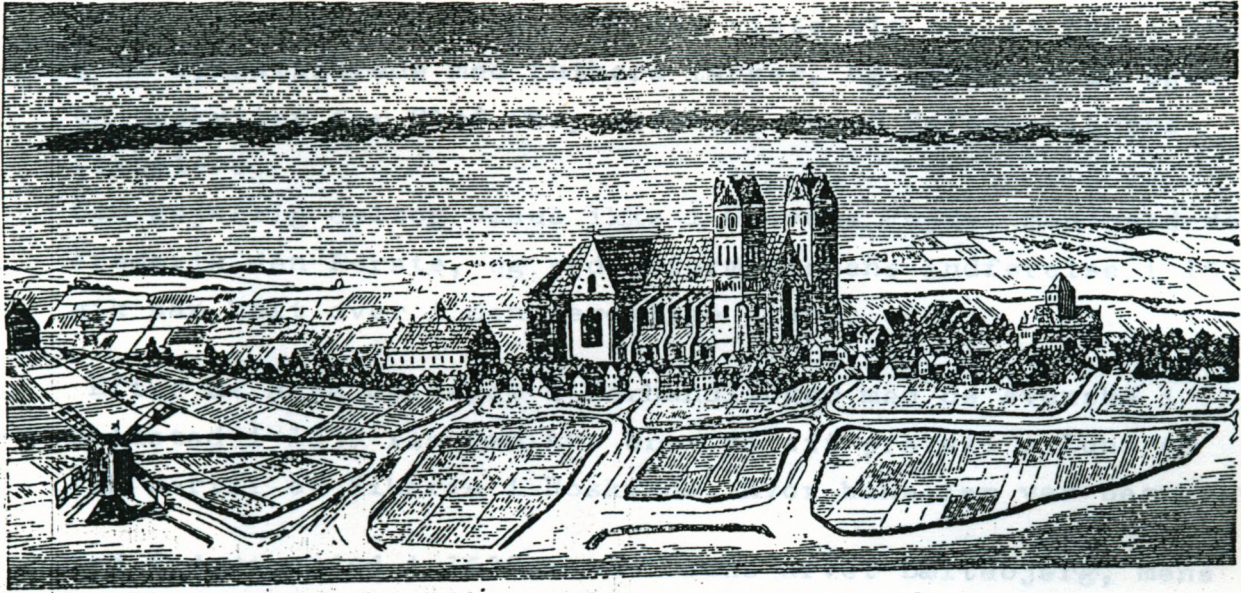
Vi ved ikke, hvor Claus Urne var henne på den tid. Han kan have søgt tilflugt i Helsingborg hos Tyge Krabbe, men han er måske også udenlands for at studere, for det fortsatte han med endnu i mange år.

Johan Rantzau kom til med sine landsknægte og slog Søren Nordbys ved Lund, næsten lige under Claus Urnes vinduer. Men han var som sagt næppe hjemme.

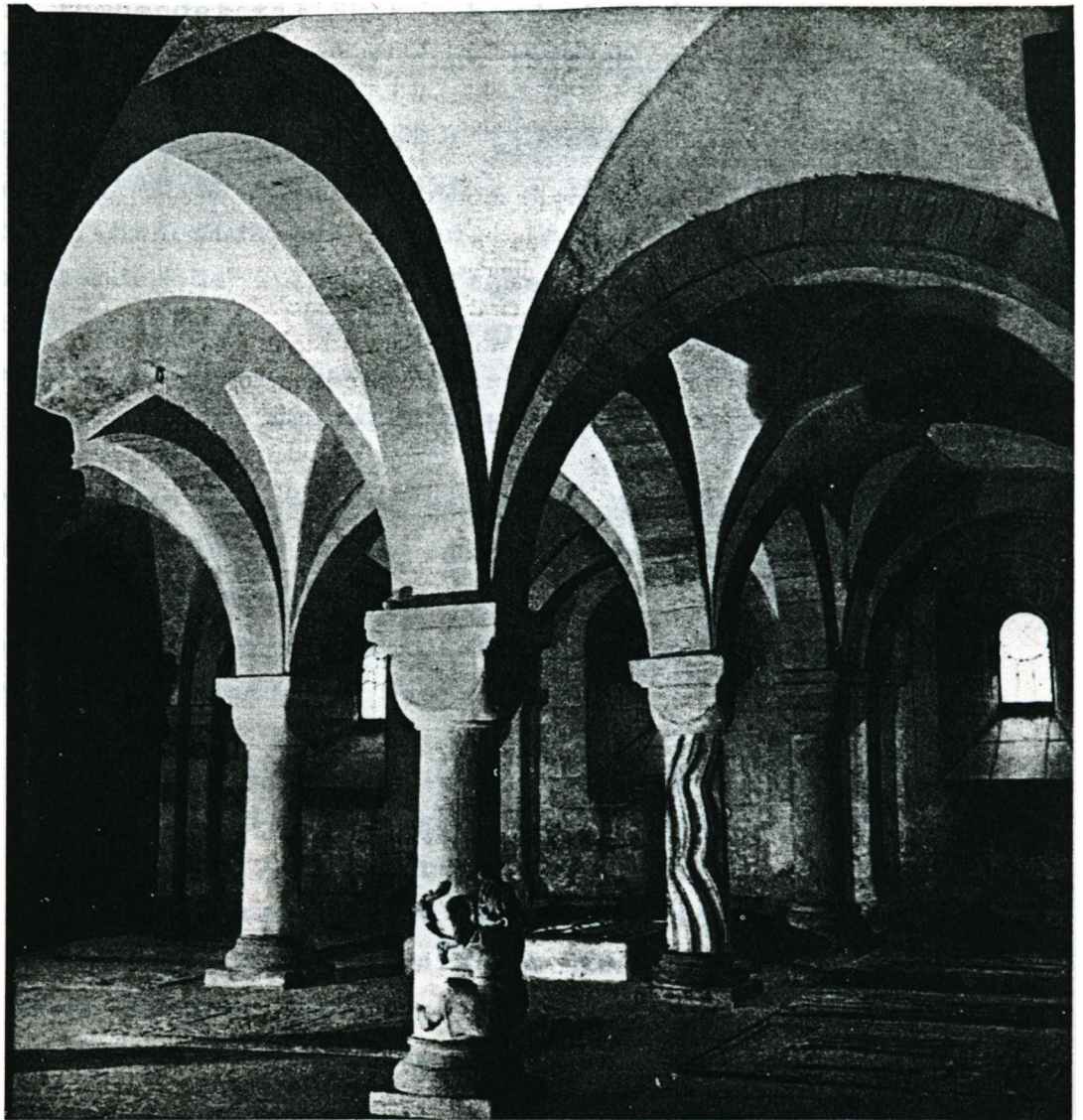
I Lund havde de kongelige tropper slået 60 borgere ihjel og nogle af dem, havde de trukket ud af domkirken.

Ved Københavns Universitets 50 års jubilæum blev Claus Urne udnævnt til rektor, men beholdt sit provsti. Han vedblev at studere selv, og var 1533 i Paris sammen mød sin fætter Axel.

Formodentlig var det Claus' onkel, biskop Lave Urne, der i håb om sin nevøs katolske sindelag havde fået ham placeret i universitetets rektorstol, og så døde han selv samme år.

Lund i 1600'erne, med en Del af Valpladsen 1676.

Henved 1106 indkalder Ærkebisp Asser bygmesteren Donatius, og i Lund begynder det ny ærkesædes katedral at rejse sig. Kirkens stor-slædede krypt under kor og tværskib blir i grundplan omtrent som krypten i Speier, men stærkere i formen. Restaureret under Ærkebisp Birger Gunnarson i 1500-tallet, og atter af Brunius 1845-46, står krypten alligevel næsten som da den blev bygget. Enkeltheder er ændret, Van Dürens brøndkarm og Birger Gunnarsons sarkofag er yngre, ellers er det krypten som den var på Kong Niels' tid. Da den var ny, har den virket fremmed, international, enestående i Norden, i slægt med hvad der samtidig blev skabt på de førende europæiske kirkelige byggepladser. Krypten er idag det magtfuldste rum fra Danmarks 1100-tal.

Men magister Claus Urnes studietid i Wittenberg var ikke gået sporeløst henover ham. For det viste sig nu, at han i høj grad sympatiserede med Luthers tanker, og han blev da også en beskytter for Oluf Chrysostomus, en af Reformationens fortalere.

Som gejstlig deltog Claus ikke i Grevens Fejde, men hyldede Frederik den Første, og ved Reformationens indførelse i 1536 gik han helt over i den verdslige stand.

Efter at have deltaget i forhandlinger med de svenske i Halmstad i 1537 fik han nyt brev på sit provsti i Lund og fik dertil et Vikarie i Roskilde, hvor hans far var begravet.

Ved faderens død i 1530 havde Claus arvet Bæltebjerg, mens hans bror Jørgen havde fået Boserup, så skønt faderen i sin tid var kommet tomhændet til Skåne, havde han dog kunnet efterlade en hovedgård til hver af sine to sønner.

Storebror Jørgen var i 1532 kommet i tjeneste hos ærkebispens Korben Bille, der var trofast katolik. I 1533 sagde han nej til at genantage Christian den Anden.

Da ærkebispens jordegods i 1536 skiftede ejer, blev Jørgen.. Urne official på Lundegård, der før var ærkebispens kancelli og fodebur, en stilling han havde til 1540. I 1537 var han en kort tid forlenet med Skt. Peders Kloster i Lund.

I 1540-42 var Jørgen forlenet med Malmøhus, Lindholm, Høiby, Fligende, Næsbyholm foruden Dalby og Øvid klostre. Han var ved at blive en stor mand i Skåne.

Fra 1542-49 havde han pantelenet Barkager mm, og både i 1544 og i 1548 var han landsdommer i Skåne.

Claus klarede sig heller ikke ilde. Han var i årene 1546-61 forlenet med Espholt. I 1547 deltog han i grænsemødet i Varberg. I 1548 ledsagede han hertug Frederik til Norge. I 1549 var han landsdommer i Skåne og blev ved samme tid rigsråd og fik tilladelse til at indløse Barkager mm fra broderen, men dette pantelen mistede han igen i 1555. I 1554 var han med ved mødet i Elfsborg med de Svenske.

Det var vel i forbindelse med hans overgang til verdslig stand, at han giftede sig med Margrethe Jacobsdatter Trolle.

CHRISTIAN III.

Det kan ikke have været meget senere end 1537, for da Margrethe Trolle døde i 1551, havde hun skænket ham ti børn, og fjorten år er vel ikke for meget til den bedrift.

Da Ivan den Grusomme i 1558 begyndte at erobre den liflandske ordensstat og havde indtaget Narva, sendte man et gesandtskab til Danmark om hjælp, da de ikke havde nogen mulighed for at modstå denne russiske ekspansion.

Kansleren Johan Friis var stemt for en kraftig dansk indgriben, da Danmark stedse havde hævdet højhedsretten over dette land og flere gange havde blandet sig i de baltiske forhold.

Christian den Tredie var mere forsigtig og blev ved med at stille krav for den hjælp, han forventedes at skulle yde. De liflandske forhandlere gav flere gange efter, men da faren var ved at blive akut, begyndte ordensmesteren at nærme sig Polen.

Derfor besluttedes det at sende en delegation til Rusland for at tale Liflands sag overfor czaren, og i denne delegation kom Claus Urne med. Faktisk stod han som leder af delegationen, der desuden omfattede Peder Bille og Vladislav Wobitzer. Disse tre herrer var selvfølgelig ledsaget af tjenerskab og livvagt, men det var alligevel en betænkelig sag at opsoge løven i dens egen hule.

I virkeligheden var det en håbløs situation. Den tyske Ordensstat var gået i opløsning, og de forskellige partier havde sendt egne gesandter ud til de lande, de fandt bedst. Der var således forhandlinger i gang med Polen og Sverige, og ligesom der i Lifland var militante tilhængere af Danmark og mere lunkne tilhængere, militante tilhængere af Sverige og mere lunkne, og ligesådan med Polen, så var der også i de enkelte lande, de henvendte sig til, flere partier, og hvis Claus Urne havde sine betænkeligheder, så havde han sine gode grunde. Han var selv ved at være en aldrende mand, og i alle tilfælde kunne det blive en barsk rejse, når de først kom afsted i oktober måned.

Og hans skepsis blev så rigeligt bekræftet. Begivenhederne gjorde den i hvert fald ikke til skamme.

Danmarks situation var ikke for god. Der gik de vildeste rygter om trossesamlinger syd for grænsen, der skulle befri Christian den Anden og hævde hans datters arveret efter ham. Man havde konstateret, at Englændere og Hollændere var begyndt at sejle nord om Norge til Rusland, og nu var den russiske storfyrste, czar Ivan den Grusomme begyndt at skaffe sig vej til havet i den indre Østersø. Tre alvorlige trusler på en gang. Og så var der jo endda sørøverne i Ditmarsken, som stadig triumferede.

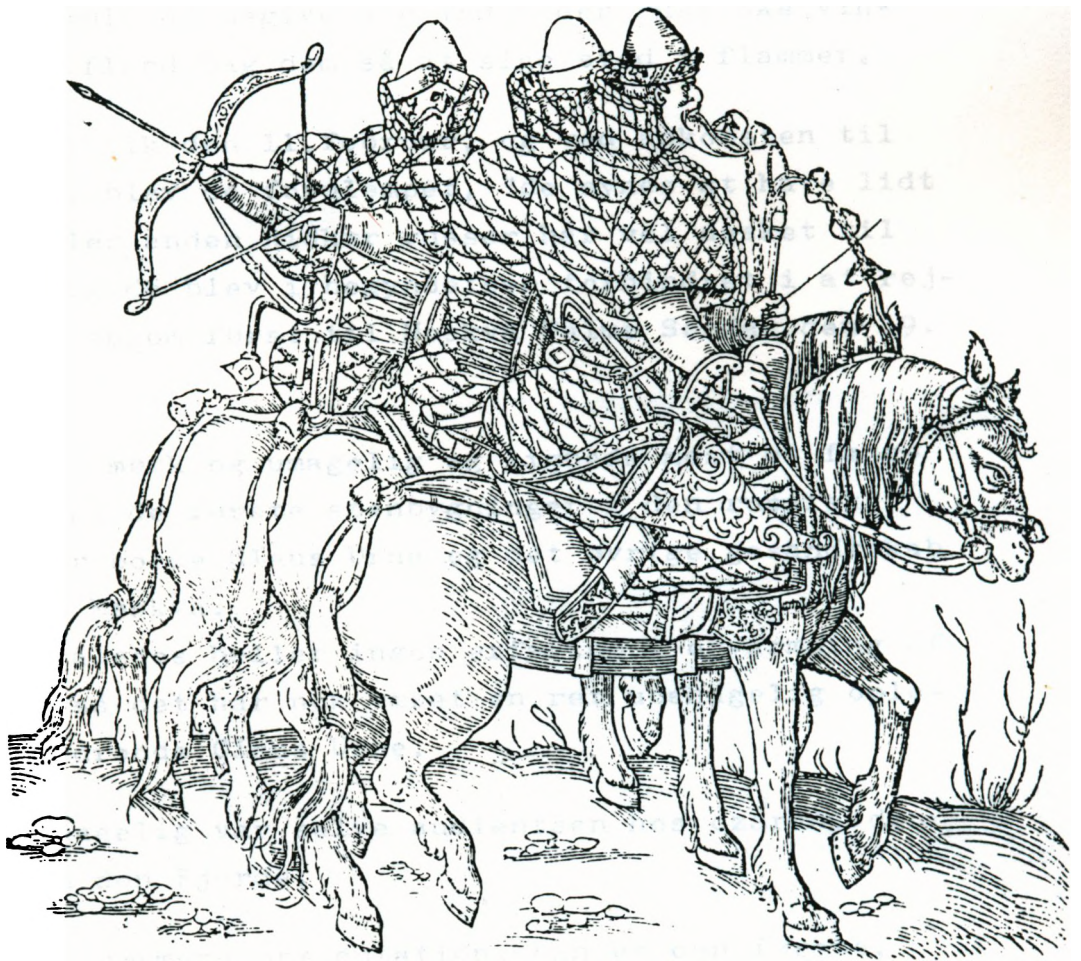
Måske var det, fordi han var domprovst ved Domkirken i Lund, at Claus Urne blev udpeget til leder af gesantskabet, fordi ærkebispesædet i Lund var overhoved også for stifterne i Reval og Øsel, da kristendommen var indført i disse landsdele af Danskerne. Magister Claus repræsenterede derved legitime danske interesser.

Mens delegationen var undervejs, skete der dramatiske ting i Lifland. Den danske konges lensmand i det lille len Kolck ved Reval, Kristoffer Munichhausen havde ved et kup annekteret slottet i Reval for danske interesser, men inden Claus Urne og hans følge nåede frem, var udviklingen løbet fra Munichhausen, og ordensmesteren havde taget slottet tilbage.

Delegationen var i Danzig midt i november, nåede Riga den 5. december, og da var Reval faldet. Forhandlingerne blev derfor betydeligt vanskeligere. Det var af største betydning, at de betingelser, den danske konge havde stillet for at mægle fred med Russerne, virkelig blev opfyldt og garanteret af et rimelig bredt flertal blandt stænderne, inden delegationen fortsatte sin vej mod øst.

Russerne havde ved den tid erobret både Narva og Dorpat, og da vinteren for alvor satte ind i januar, rykkede en hær på 130.000 mand gennem landskabet Jerwen ind i Lifland og stod sidst i januar 1559 foran Riga.

Det var under disse omstændigheder den danske delegation nu skulle drage ind i Rusland for at forhandle fred med Ivan den Grusomme på de helt uantagelige betingelser, de liflandske stænder havde stillet op.

Moskovitiske krigere. Træsmit i Herbersteins »Rerum Moscovitarum Commentarii« 1549. Kriegerne har tykke vatterede trøjer, som beskytter både mod kulde og pileskud. I Vesteuropa var bueskydning efter krudtvåbnenes gennembrud på retur ved denne tid, men i Rusland og Østeuropa spillede bue og pil en militær rolle helt op i 1700-tallet.

Så kom der besked om Christian den Tredies død, og Frederik den Anden sendte nye ordrer, nemlig, at delegationen skulle hævde Danmarks ret til Harrien og Wirland.

Samtidig invaderede svenske tropper landskaberne, lige som for at gøre forvirringen fuldkommen.

Fra Reval sendte Claus Urnes delegation opfordringer til de russiske statholdere i Dprpat og Narwa om at holde våbenhvile til delegationen havde været i audiens hos czaren i Moskva. Men det afslog de selvfølgelig, og så måtte man jo bide i det sure æble og begive sig ind i den russiske vinter, mens hele Lifland bag dem så at sige stod i flammer.

Starten fra Reval gik den 11. februar, og ved ankomsten til Narwa, siges det, blev de forulempet, "de synes at have lidt overlast". En eller anden nidkær russer har vel dasket til dem med en kæg. Og de blev i begyndelsen forhindret i at rejse videre, så de ankom først til Moskva Palme Søndag den 19. marts.

Gesandtgården var mørk og umagelig og lignede mest et fængsel. Det var en af de første stenbygninger i den russiske hovedstad, og her boede Claus Urne og det øvrige gesandtskab under opholdet i Moskva.

Russerne havde således heller ingen erfaring i opvarmning af store stenhuse, så det har nok været en ret ubehagelig oplevelse for den aldrende Claus Urne.

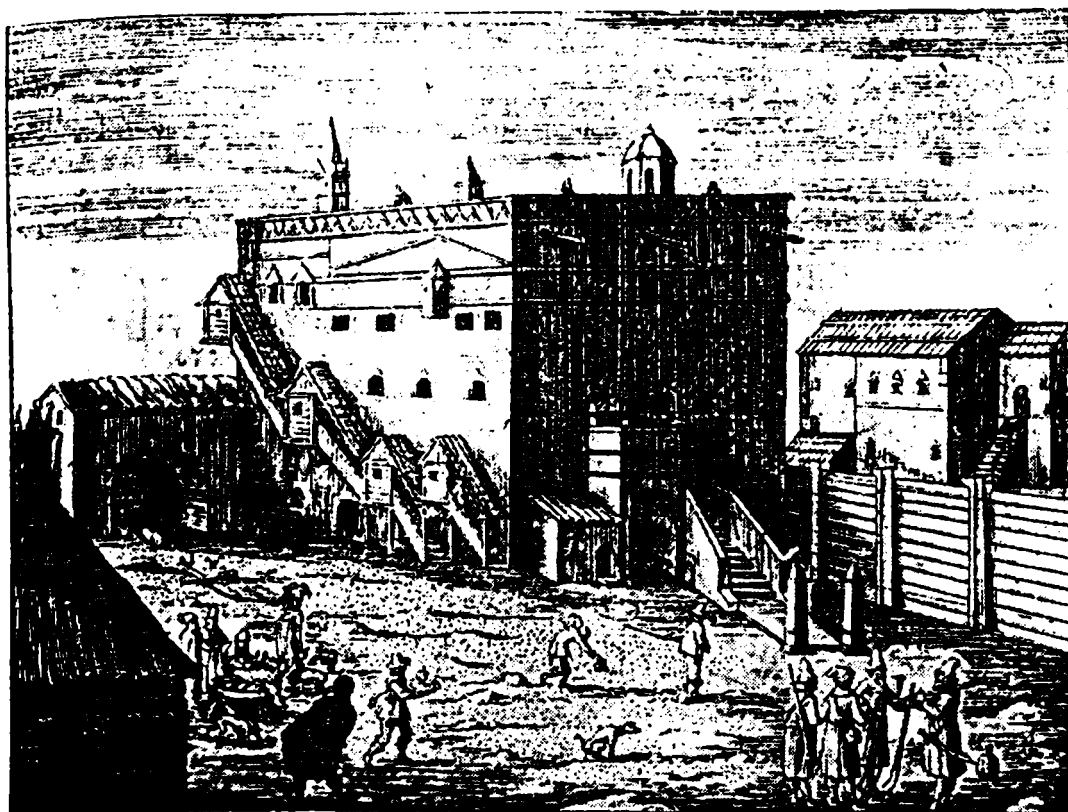
Ikke mindre ubehagelig var selve audiensen hos czaren, den skrækkelige Ivan den Fjerde.

Han kræver nu en nærmere præsentation. Han er den første, der antager titlen czar, som egentlig betyder cæsar, altså kejser, idet Ivan hævder at være arvtageren til det østromerske, det byzantinske kejserrige. Han antager således også i sit våben den dobbelte, den flakte ørn, som en demonstration af dette krav.

Ivan var en klog hersker, der med fasthed afskaffede korrupsion i den russiske administration, og han bekæmpede systematisk de gamle adelsslægter og fyrsteslægter, som kunne have arveret til andre af de russiske fyrstendømmer.

Moskva i 1500-tallet.

Bolig for udenlandske ambassadører i Moskva. Den danske vice-admiral Just Juel skriver i sin dagbog for 21. februar 1710: »Der er i Moschow en anden stoer gaard af Steenmur, kaldet Gesandten-gaarden, hvor alle Envojéer og Gesandter i forrige tiider har ligget, men formedelst dens umagelighed, mørkhed og andre vanskeligheder fleere boer der ingen Gesandt derudj meere«. Typisk for tidens byggeskik er den ejendommelige overbyggede udvendige trappe. Kobberstik fra Adam Olearius' rejsebeskrivelse fra Rusland, 1647.

Ivan var også den første, der indførte borgerlige rettigheder, og han ville have været en udmærket hersker, hvis ikke han satte sig selv over de udmærkede love, han gav.

Hans sadisme blev kun overgået af hans rigdom på fantasi i henseende til pinefulde døds måder, og det var både, når det var masse mord, og når det var en enkelt populær feltherre, som muligvis kunne true ham.

Drabet på hans egen søn skete dog i hidsighed. Forresten er det tvivlsomt, om Ivans mordlyst var vågnet på denne tid, men hans herskesyge var der ingen tvivl om.

Magister Claus Urne og hans delegation fremførte dels kong Frederik den Andens krav overhøjhed over dele af Estland og dels ordensmesterens forslag til en fredsslutning.

Ingen af delene blev godtaget af czaren.

Russerne beråbte sig på et mere end 600 år gammelt herredømme over Lifland og forundrede sig højligt over de danske påstande. Som de meget rigtigt sagde, var der ikke tale om sådanne rettigheder under forhandlingerne i kong Hans' og kong Christian den Andens tid, hvor ingen af kongerne førte titel af Hertug af Estland.

Heldigvis havde Tartarerne rejst sig mod Moskovitterne, så det passede meget godt i czarens program, at gå med til en våbenstilstand på seks måneder begyndende den 1. maj 1559. Og med den besked kunne delegationen så vende tilbage.

Hjemme i Danmark var der i mellemtiden sket store ting. Sammen med hertugen af Gottorp havde Frederik den Anden erobret Ditmarsken og pålagt disse fribyttere skat, og her var den gamle Johan Rantzau med.

En anden ting, som i høj grad kom Claus Urne ved, var kong Frederiks lillebrors forsørgelse. Biskoppen af Øsel, en bror til den Christoffer Münchenhausen, som hed Johan Münchenhausen havde tilbudt og solgt sit stift til kong Frederik, der mod sin bror Magnus' afkald på part i hertugdømmerne, fik dette stift til sin forsørgelse.

Den første rædsomme rejse til Moskva havde taget hårdt på den aldrende magister, og nu skulle han afsted igen.

Ivan IV kaldet den Skrækelige eller den Grusomme.

Som rådgiver for hertug Magnus skulle Claus Urne rejse med den 1. maj 1560 og tog derfor i 1559 sin afsked fra rigsrådet.

Det var netop fordi han kendte til forholdene, med den største betænkelighed, at han ledsagede den unge hertug til Øsel, og det varede ikke ret længe, før han af helbredsgrunde vendte tilbage til sit kære Bæltebjerg.

I sine ledige stunder havde magister Claus altid interesse for urter, især lægeurter, og han havde anlagt en smuk urtehave ved Bæltebjerg, en have der stadig rummer efterkommere af Claus Urnes egenhændigt plantede.

De anstrengende rejser havde fuldstændig nedbrudt hans helbred, og allerede i højsommeren året efter døde den lærde magister. Han blev begravet i Ottarp kirke.

Han efterlod sig 13, tretten børn i to ægteskaber. De ti var af første ægteskab med Margrethe Jakobsdatter Trolle, de tre sidste var med Anne Siverssdatter Grubbe.

Ane nr.709: Margrethe Jacobsdatter Trolle til Lillø +1551.

Det var kong Hans, der regerede - i Danmark, Norge og Sverige, for det var i unionstiden, det kneb dog svært med de svenske, for de havde allieret sig med Lybæk, og hele landet havde gjort oprør mod det danske herredømme.

Fra Norge havde junker Christian, den senere Christian den Anden foretaget et felttog ned gennem Vestergötland og Småland til Halland, og i maj månede løb den danske flåde ud under Jens Holgersen Ulfstand, og ved denne tid var den endnu i søen.

Det er høsttid, og det dufter af det modne korn overalt, da Margrethes mor, Kirsten Herlufsdatter Skave nedkom den 22. september 1511 med en lille pige, og det var Margrethe. Til hendes miljø hører også hele hendes levende familie.

Hendes far, ridder Jacob(Joachim)Arvidson Trolle var svensk, og Trolleslægten var svensk i mange generationer. Faderen var 36 år gammel og en prøvet krigsmand både til lands og til vands.

Hendes mor, Kirsten Skave var dansk, og Skaveslægten var en gammel dansk slægt. At hun blev gift ind i den umådeligt rige Trolleslægt skyldes nok, at hendes farbror, Niels Skave var biskop i Roskilde, en mand med betydelig magt i den katolske tid.

Og så havde Margrethe fire storebrødre, Jørgen på 12 år, Børge på ti, Axel på ni og Arvid på otte år, og så var der ikke flere, for storesøster Beate var lige død, formentlig af kighoste, der netop den sommer rasede overalt.

Der var da også onkler og tanter, fætre og kusiner, både danske og svenske.

Først var der gamle onkel Erik, der var ridder og svensk rigsråd. Han var anden gang gift med Karen Gyllenstierna og skrev sig til Fånø i Upland, Ekholmen i Upland og Lagnø i Södermanland. Han havde i første ægteskab en søn, Gustav, som studerede i Köln.

Onkel Erik havde også to sønner og to døtre i andet ægteskab Erik, der også studerede i Køln, Joakim, som vi ikke ved noget om, Beate og Ingeborg.

Der var også tante Anna, som var fars tvilling og hendes ægtemand ridder Niels Bosen Grib til Vinæs. Deres børn har jeg ikke fundet.

Margrethes farfar, Arvid Troble til Bergquara var gift tre gange, og i tredje ægteskab, med Birgitte Turesdatter Bjelke til Kråkerum havde han Margrethes små onkler, Arvid født i 1503, der var dværg, og Ture.

Morbror Peder Skave var gift med Margrethe Saxtrup, og Morbror Maurids Skave med Elline Bille. Disse sidste havde otte børn, som var Margrethes fætre og kusiner: Herluf, Anna, Else, Sidsel, Støen, Margrethe og Øllegaard.

Sådan var Margreths univers, da hun blev født i høsten 1511. Det var et betydeligt univers, idet hendes farfars ejendomme rakte fra hundrede kilometer nord for Stockholm ned gennem hele Sverige fra øst til vest, Øland, Skåne, Halland og Blekinge og Sjælland. Hendes mødrene slægt var fra Sjælland.

Næste år blev fætter Erik i Sverige udvalgt af det svenske rigsråd til rigsforstander, men Sten Sture den Yngre, der støttede sig til den lavere adel og bjergmændene og den frie svenske bondestand, fortrængte ham. Det var Kalmarunionens tilhængere, der blev fortrængt af nationalisterne.

Samme år, 1512 blev fætter Gustav domprovst i Linkøbing, der blev igen fred i Norden, også med Lybæk.

På Lillø nedkom Margrethes mor med en datter, der ikke var fuldbåren og døde straks efter, døbt Else.

Vinteren begyndte allerede midt i oktober med stærk kulde, men efter nogle uger blev vejret mildt, og ved juletid var der knopper på buske og træer.

Op imod jul rejste kong Hans til Jylland for at dø. I Ribe blev han opholdt af en stormflod i tre dage. I Skernådeltatet faldt han af hesten, og da var kulden vendt tilbage, så han fik lungebetændelse, som han måske døde af i Aalborg.

Lille Margethe Trolle var bare halvandet år, da kong Hans døde. Der var fred i Norden, men med Sten Sture som svensk statholder kunne denne fred ikke vare længe.

Der var ingen konge i Norden, for junker Christiern skulle først vælges og underskrive en håndfæstning, der sikrede, at han ikke troede, at han var enevældig. I Norge var han arvekonge, og han blev da også valgt i Danmark, men Svenskerne ville ikke vide af ham.

Margrethes fætter Gustaf rejste ned til paven for at blive forflyttet fra Linkøbing til Uppsala, hvor han havde mulighed for at blive ærkebiskop.

Hans far, onkel Erik opsøgte Sten Sture om han ville tildele sønnen ærkebispesædet, og året efter resignerede den gamle ærkebisp, Jacob Ulfsson, og i 1515 blev Gustav Trolle udnævnt af paven til dette høje embede.

I disse år fik Margrethe nogle små søskende, Øllegaard 1513, Beate 1514 og Iver i 1515. Familien boede stadig på Lillø i det østligste Skåne.

Gustav Trolle troede ikke for godt om Sten Sture, så han fik lov af paven til at holde 400 bevæbnede tropper til forsvar for sig selv og sit embede. Han fik lov til at lyse interdikt over Sverige og tilkalde verdslig hjælp, hvis han var tryet.

Sten Sture svarede med at inddrage alle de len, den gamle ærkebisp havde haft. Efter at have været en tur i Lybæk begyndte fætter Gustav en aktion sammen med domkapitlet for at generhverve den vigtige forlening, der omfattede Uppsala by, men så begyndte Sten Sture at belejre ærkebispens gård, Stæket, vest for Stockholm, og anholdt samtidig Gustavs far Erik Trolle.

Nu kræver danskerne, at Sten Sture skal anerkende Christian den Anden som svensk konge eller være indstillet på krig. I august landsættes en dansk hær ved Stockholm, anført af Margrethes far Jacob (Joachim) Trølle. De blev slået af Svenskerne ved Vedla, og snart efter måtte Gustav Trolle overgive sig. Han blev ført som fange til Vesterås og tvunget til at nedlægge sit embede. Stækeborg blev brudt ned sten for sten.

Stäkets ruiner.

Den 31.oktober var der en munk i Wittenberg, der opslog en seddel med 95 sætninger på kirkedøren. Hans navn var Morten Luther.

Kristian den Anden forsøgte sig igen i 1518 med et angreb på Sverige, men igen forgæves. Han tilbød Sten Sture forhandling ombord og stillede gidsler, men Sten Sture ville ikke komme. Så tilbød kongen at komme iland, hvis Sten Sture ville stille gidsler, men da først gidslerne var ombord satte kongen sejl og sejlede hjem.

Margæthes mor fødte en søn, der fik navnet Herluf efter sin morfar i 1516, en søn Oluf i 1517 og igen en søn Philip i 1518. Der var liv og røre på Lillø.

Kongen var forvirret. Han havde bestemt regnet med, at der i Sverige var et stærkt unionsparti, som ville støtte hans lovlige krav på den svenske krone, som han var blevet valgt til og hyldet til.

Hvorfor blev de dog ved med at trække tiden ud, hvorfor hev de ikke denne Sten Sture ud og kaldte ham selv ind?

Han havde Søren Norby siddende på Gotland, og nu i 1519 erobrede denne også Øland, men et forsøg på landgang i Kalmar blev slået tilbage.

Men i 1520 skulle det være alvor. Kongen samlede tropper i Nordsjælland. Franske, tyske og skotske lejetropper, som han satte over til Sverige. Han tog Otte Krumpen til general, og i det første sammenstød med de svenske blev Sten Sture såret. På flugten skrev han til Gustav Trolle, Margrethes fætter, at han skulle være fri, hvis han ville mægle fred med kongen af Danmark.

Mens den svenske hær gik i opløsning, samlede de svenske bønder sig forskellige steder i riget. De fremmede lejetropper, som kongen havde bragt over plyndrede og brændte og skændte overalt, hvor de kom frem, og nu huserede de sammenløbne bondeopbud på samme måde, hvor de drog hen.

To gange var den danske hovedhær i vanskeligheder med store bondehære, den 29.marts ved Balundsås og den 6.april ved Upsala.

Det så betænkeligt ud ved Uppsala. Mogens Gyldenstjerne, der førte rigsbanneret, blev hårdt såret og var ved at blive ført bort af to Svenskere, da han blev befriet af den unge Peder Skram. Bønderne var begyndt at plyndre staden Uppsala, og derved kunne Otte Krümpen nedkæmpe dem i ro og mag.

Den 7. september kunne Christian den Anden holde sit indtog i Stockholm, og så begyndte Gustav Trolles mægling, der endte med det stockholmske blodbad.

Vi må gå ud fra, at Margrethes far har været med i kampene på kongens side. Han hørte jo til unionspartiet, men måske har kongens og Gustav Trolles hævnakt været for meget for hans nationalfølelse.

Det var det sidste år, Margrethes mor fødte. Hun fik denne gang endnu en søn, der kom til at hedde Niels.

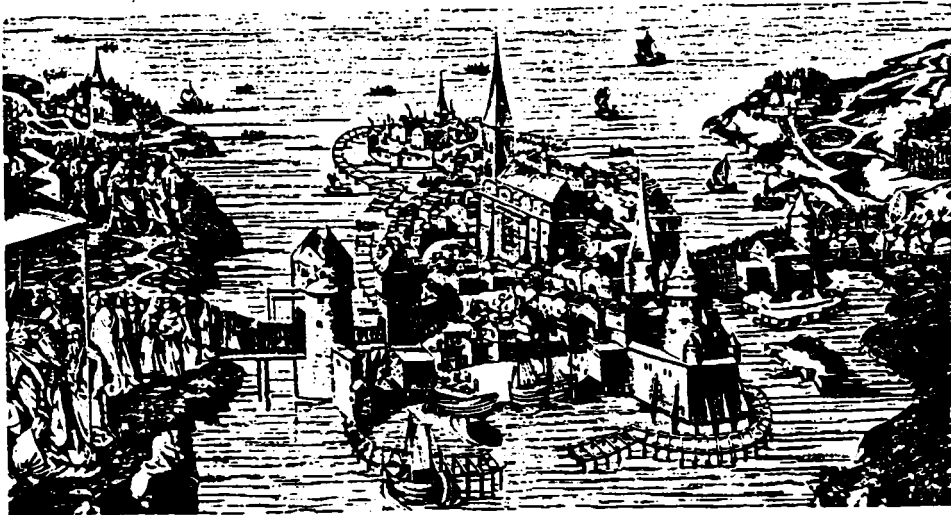
Da Margrethes far i 1517 forgæves havde søgt at undsætte sin nevø, Gustav på Ståkeborg, havde han med sit mandskab under tilbagetrækningen plyndret, hvor han kunne, siden også rundt i skærgården og ovre i Finland, så han har nok haft fine sager med hjem til Margrethe.

Det hører med til billedet af Gustav Trolle, at hans far, Jacob(Joachim)Trolles halvbror, Erik Trolle under de borgerkrigsagtige tilstande var blevet dræbt i 1519 af et pileskud.

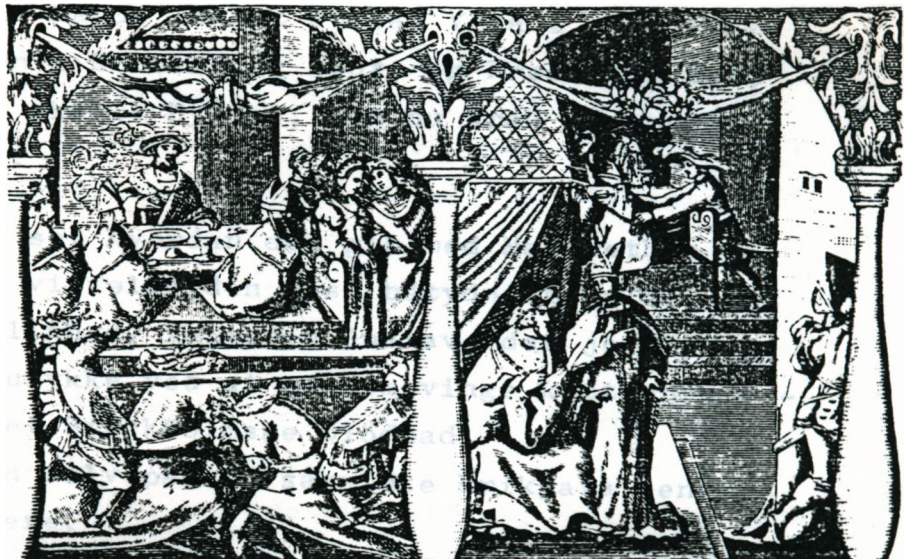
Unionstilhængerne var ikke mere sikre i Sverige, nationalismen blomstrede, og tillod ingen mellemstilling, og den 14. februar 1522 blev faster Anne, fars tvillings ægtemand Niels Bosen(Grip) myrdet i Tæppeby i Södermanland.

Der var kun en af Margrethes fars søskende, der valgte Sverige til sit fædreland, og det var den yngste, Ture Trolle.

Et af de gidsler, kong Christian kidnappede uden for Stockholm, den unge Gustav Vasa, var flygtet fra sit fangenskab på Kalø i Jylland og dukkede op i Sverige netop ved tiden for det Stockholmske blodbad, og han hørte, at hans far var et af ofrene, og han besluttede at tage en blodig hævn, og han endte da også med at blive den, der endte al tale om en nordisk union.

Stockholm på 1500-talet.

Stockholms blodbad.

I 1523 opsiger de jyske rigsråder kong Christian huldskab og troskab og tilbyder hertug Frederik den danske krone og kort efter rykker Johan Rantzau ind over den danske grænse. Også Margæthes far hylder Frederik, og den 6. juni samme år bliver Gustav Vasa kåret til svensk konge, og Christian den Anden må flygte ud af landene.

Nu har Svenskerne i en årrække været hjemsøgt af borgerkrig, og nu er det så Danmarks tur. Vi ved ikke, hvor Margrethes far har gjort af sin hustru og sine børn under de følgende voldsomme begivenheder. I 1524, da næsten hele Skåne var i Søren Norbys vold, blev Lillø brændt.

I 1525 bliver Søren Norby delvis pacifiseret, idet han får Blekinge som len mod at overlade Gotland til Danmark. Men i den følgende tid fører han kaperkrig både mod Lybæk og mod Sverige. Først i 1527 er forholdene i det østlige Skåne så pas normale, at Margrethes far kan få sine ejendomme tilbage til genopbygning.

Det er mest sandsynligt, at Jacob (Joachim) Trolle var underordnet Søren Nordby i årene 1517-1523, men mens Margrethes far hylkede Frederik den Første, vedblev Søren Norby at holde fast ved Kristiaan den Anden, selv om han sad i små kår i Nederlandene. Det har derfor sikkert været en hævn, da Lillø blev plyndret og brændt.

Da Frederik den Første døde i 1533, havde Norge igen hylde Kristian den Anden, men man havde lokket ham i en fælde, der lignede den, han selv havde lokket Gustav Vasa i ved Stockholm. Nu sad tyrannen i Sønderborg slot, og Frederiks søn, Christian den Tredie skulle hylde, men nu trak nye mørke skyer op for Danmark.

Men lad os nu engang se, hvordan det gik med Margrethes familie. Og først skal vi følge den mest betydningfulde, den mest markante personlighed, fættaren Gustav, der jo blev Kristian den Andens ulykke ved at gennemtvinge kætterprocessen, der førte til det Stockholmske blodbad.

Bagefter kunne kongen selv på sin såkaldte Eriksgata henrette en masse modstandere.

I 1522 blev han forjaget, da de jyske adelsmænd opsagde kongen huldskab og troskab. I 1523 blev han erklæret fredløs,

Og så svarer han godt til sit slægtsnavn, for som en trolde af en æske dukker han op i 1524 og kroner Frederik den Første i København, men i 1526 sluttede han sig i Lier til den landflygtige Kristian den Anden. På sine propagandarejser for kongen kom han vidt omkring, og i 1528 blev han "forvist fra Riget", dvs han bliver erklæret uønsket, for han var jo ikke hjemme. I 1531 rejste han til Norge for at forberede Kristian den Andens genkomst, men selv om kongen blev godt modtaget i Norge, kunne han ikke gennemføre erobringen, men endte i dansk fangenskab ligesom Gustav Vasa i sin tid.

Men andre påtog sig Kristians sag, og i 1534 blev Gustav af grev Christoffer indsat som biskop i Roskilde, men han byttede straks denne stilling med den på Fyn. Da Johan Rantzau gik i land på Fyn, deltog Gustav i slaget på Øxnebjerg, hvor han blev såret, taget til fange og bragt til Gottorp, hvor han døde få dage efter.

Margrethes ældste bror, Jørgen om tales som "en god, forsøgt, duelig krigsmand". Han blev forgivet i Sverige. Vi ved ikke hvorhår, og vi kan altså ikke vide i hvilke krige, han blev prøvet. Nummer to, Ivar, døde som barn.

Den tredje bror, Børge kom til at gå i Roskilde skole og kom derpå i tjeneste som smådreng hos hertug Frederik, den senere kong Frederik den Første, 1523 blev han hofsinde, og 1532 ledsagede han Knud Gyldenstjerne til Norge og fik Kristian den Anden med hjem i fangenskab. Under grevefejden var han ritmester og fodermarsk. I 1536-37 var han lensmand på Gjorslev, 1537-50 på Åhus. 1538 blev han forstander for Agnete kloster i Roskilde, 1539 lensmand på Jungshoved, 1539 blev han sendt til Sverige for kongen og i 1540 blev han dansk rigsråd, 1547 blev han forlenet med Gers herred, ledsagede 1548 junker Frederik (den Anden) til Norge og prinsesse Anna til Sachsen. Måske oplevede Margrethe også, at han blev hofmester hos hertug Hans.

Bror Axel levede til 1534, hvor han under grevefejden skar sig selv i hånden i Odense og døde.

Storebror Arvid valgte at blive svensk. Slægten var fra Småland, der nok har følt sig lige så undertrykt af Svearne som af Danerne, altså som en lille selvstændig nation.

Margrethe har altså skullet indstille sin antenner på Sverige for at følge Arvids skæbne. Han skrev sig til slægtens arvegods Engsø og Aspenæs og var 1525 lagmand i Småland og svensk rigsråd. I 1534 var han admiral i den svenske flåde, og i 1538 blev han gift med Helvig Knudsdatter Sparre. Pesten 1548-49 tog både ham og hans hustru. Hun døde 1548, han i 1549.

Storesøster Beate døde før Margrethe blev født.

Efter Margrethe var der Else, der døde som lille, den næste var Øllegaard, der o.1542 blev gift med den senere rigsråd Christoffer Huitfeldt til Berritsgård. Han var i sin tid med Knud Gyldenstjerne og storebror Børge i Norge i 1532 og har måske her fået den første kontakt med Trolle-slægten.

Den tredie lillesøster hed Beate. Hun kom i Slangstrup kloster, hvor hun døde under sin opdragelse.

Første lillebror Iver døde "ved at ørentvister krøb ind i hans øre, til hovedet sprak."

Anden lillebror var den berømte søhelt og admiral Herluf Trolle, der sagde de berømte ord: "hvorfør bære vi gyldne kæder?" Ham kan man læse om så mange steder, så det ville føre for vidt at skrive hans historie, men han var altså en væsentlig del af Margrethes tilværelse.

Den tredie lillebror, Olyf døde på en rejse i Tyskland???

Lille Philip blev kun otte år.

Den allermindste, Niels var den eneste, der fik en efterslægt i Danmark af navnet Trolle.

Margrethe blev, som nævnt, formentlig gift umiddelbart efter Reformationen, da hendes ægtemand, der var domprovst ved den ærværdige Lund Domkirke, valgte at blive verdslig og altså at forlade den katolske kirke. Det var i 1536, da Margrethes far var den skånske adels ordfører ved Herredagen i København. Resten af hendes historie kender vi fra Claus Urnes biografi.

STOCKHOLM'S BLOOD-BATH.

Ane nr.710: Palle van Mehlen til Lundsgaard, død 1576

Så er vi hjemme igen - i mere end en forstand. Vi er tilbage i Danmark, og vi er tilbage på Lundsgaard, som vi kender fra, at Hugo Lützwow giftede sig til den i 1672, og hans svigerdatter, Magdalene Harstall blev nødt til at afhænde den i 1715. Lad os derfor se lidt nærmere på denne herregård, som var i slægtens eje i flere perioder.

Lundsgaard ligger syd for Kerteminde, lige ud til Storebælts vestlige bred. På den tid, vi taler om, var hovedbygningen en toetages længe i bindingsværk med et muret tårn. Det er alt, hvad vi ved om den tidligere gård, men det fortæller os, at man her har kunnet overvåge en betydelig del af Storebælt, hvad der nok kunne have interesse for en driftig herremand.

Gårdens jorder grænser også til Kerteminde fjord, og der er mange vidunderlige udsigter over mod Hindsholm, både over Storebælt og over fjorden. I klart vejr kan man også se til Sjælland.

Hans forældre var Hans Mehlen til Broholm, Lundsgaard og Linds-gaard og Ellen Pallesdatter Ulfeldt. De var blevet gift omkring ved 1512, og gården var fra moderens side.

Far Hans var lensmand på Nyborg slot fra 1500-1520 og måske lidt længere. I hans tid skete der store ombygninger på det gamle Danehofslot, og det har Palle selvfølgelig fulgt med den største interesse. Kong Hans opholdt sig ofte i længere tid på slottet, men han døde kort før, Palle blev født, og i 1514 blev Kristian den Anden kronet, og året efter sikrede Hans Mehlen sin søns forlening med Kejrupgård, hvis han overlevede forældrene. Forældrene havde gården for livstid. Men kongeløfter gælder ikke længere end kongens magt, og da Kristian den Anden i 1523 blev landflygtig, blev både Nyborg og Kejrupgård overladt til rigsråd Peder Lykke, der havde været blandt hovedmændene i kongens opsigelsesbrev.

Palles far var en af Kristians folk, og han gled nu lidt i baggrunden. Derimod var Palles farbror Bernt Mehlen gået over på Gustav Vasas parti og var blevet gift med hans søster Margrethe, og han sad nu på Kalmar slot.

Bernhardt von Mylen Ritter.

Welcher da darff sagen was er wil/
 Der mus auch warten das widderpiel.
 Vnd hören was yhm vbel behaget/
 Die weil er zuvor von eim andern saget.

Palle far var slet ikke hjemme, da de tog lenet fra ham. Han var sendebud til kurfyrsten af Brandenburg, og da han kom tilbage måtte han hylde Frederik den Første.

Palle havde en halvsøster, Ingerd Present af moderens første ægteskab, som var gift med Erik Sørensen Daa til Snedinge af den samme sjællandske slægtsgren som Valdemar Daa, men ellers voksede han nærmest op som enebarn.

Han var knap en halv snes år, da faderen blev sat fra Nyborg slot, og familien måtte trække sig tilbage til privatgodser.

Det ser ud til, at forældrene foretrak Lundsgaard og Jershauge og overlod Broholm til Palle.

Den radikale historiker Erik Arup skriver i sin Danmarkshistorie:

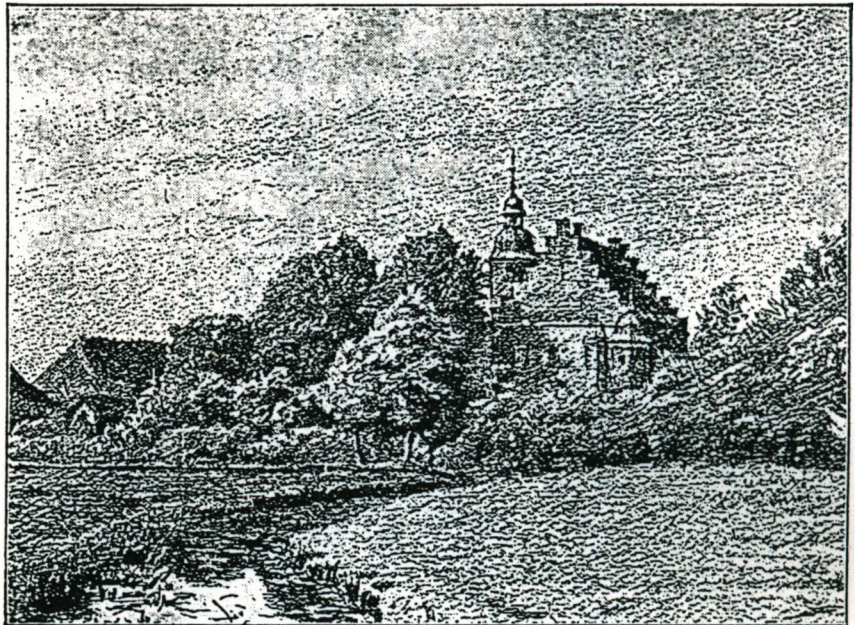
"Paa Broholm sad Palle v.Mehlen, der ikke har anden interesse end at være søn af en tysk adelsmand, der var kommet ind med dronning Dorotea og var blevet naturaliseret som dansk adelsmand, fordi han havde giftet sig et prægtigt dansk gods til."

Man kan ligefrem høre misundelsen syde i disse få sætninger. Vi hører faktisk ikke noget til Palle, og han kan udmærket have været en både dygtig og human godsejer, som gjorde meget godt i sin virkekreds, men man hører jo kun om dem, der var bondeplagere, eller som ødede deres gods bort.

Palle giftede sig i 1554 med Anne Knob og arvede med Lundsgaard også en retstrætte med sin morbror Christoffer Ulfeld. Det drejede sig om nogle grunde og jorder ved Revninge, som morbroderen var blevet tildømt ved Frederik den Førstes dom i 1527, og som nu blev ham tildømt igen af Christian den Tredie.

Tilsyneladende har Palle Mehlen ikke ligget helt på den lade side, for mens han selv var enebarn, blev han med Anne Knob far til en søn, Hans og fire døtre, Thale, Agathe, Ellen og Sidsel, der alle overlevede ham.

Der var også en halvbror, Aksel Fikkelsen af moderens andet ægteskab, hvis enke i 1557 krævede arv efter sin afdøde mand.

Broholm paa Fyn.

To af Palles farbrødre faldt i kamp under tidens mange uroligheder, de øvrige farbrødre vendte tilbage til Tyskland, og da Palles far også døde, var der efter Palle Meglen kun en mandlig arving, og han skulle vise sig at blive slægtens sidste mand i Danmark.

Palle von Mehlen til Lundsgaard, Jershaug og Broholm døde i 1576 og blev begravet den 6. december 1576 i Keftemind kirke, hvor også hans kone blev begravet den 17. februar 1581.

Lundsgaard gik til datteren Agathe, som var gift med Marcus Rodsteen, derpå til deres søn Palle Rodsteen, som var opkaldt efter sin morfar, fra ham til sønnesønnen, Marcor Rodsteen, hvias anden hustru Karen Juul bragte gården til Hugo Lützow.

Broholm gik til Hans von Mehlers enke og til hendes anden mand, Claus Brochenhuus.

Adelskvinde i Sørgedragt.
(Herman Weigel: Trachtenbuch.
Nürnberg 1577.)

Ane nr.711: Anne Lauridsdatter Knob f.1531 på Gjedser.

Annes far, Laurids Lauridsen Knob hørte til en af de holstenske slægter, der gennem de sidste hundrede år var sivet ind i riget. Han var lensmand på Gjedser, den fæstning, der vogtede Falsters sydspids med overfarten til Tyskland, og her på kongsgården blev Anne født.

Moderen, Sidsel Walkendorff var af en tysk slægt, der allerede havde levet i to hundrede år i Danmark. Hun fødte i sin levetid to sønner, Folmer og Johan, og fire døtre, Tale, Mette og Maren foruden Anne.

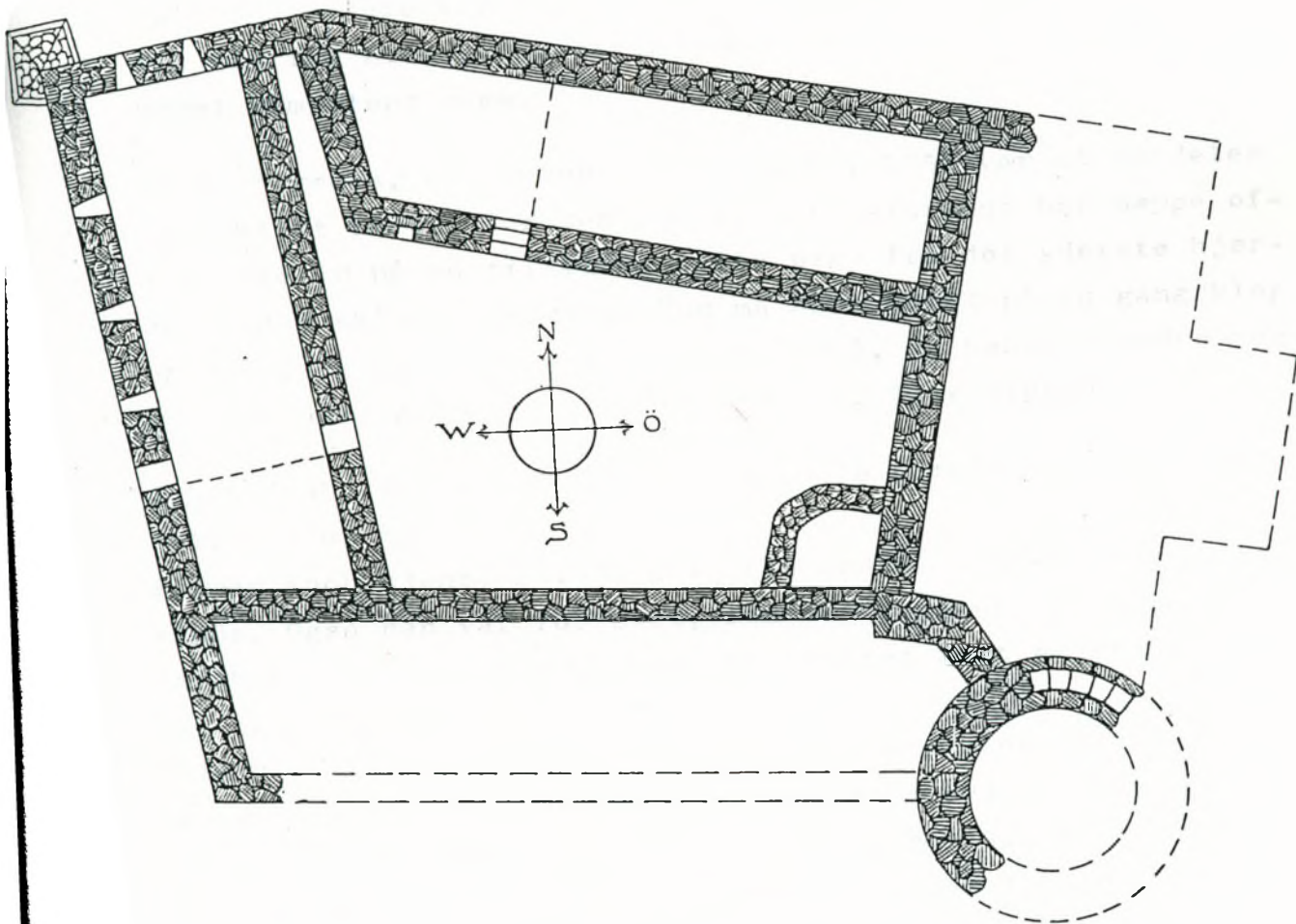
Nu har jeg endelig fundet Gyllebo, som var i vore forfædres eje i ca 150 år.

Det var Annes oldefar, Follert(Følmer)Knobe, der oprindelig købte gården i 1430erne, og ham var det, der byggede det første stenhus på gården, som var næsten 200 år ældre i bindingsværk. Anne fars var den, der byggede videre 1538-44 og gjorde gården til en borg. Der var tre længer i sten og en af bindingsværk, da Anne far døde.

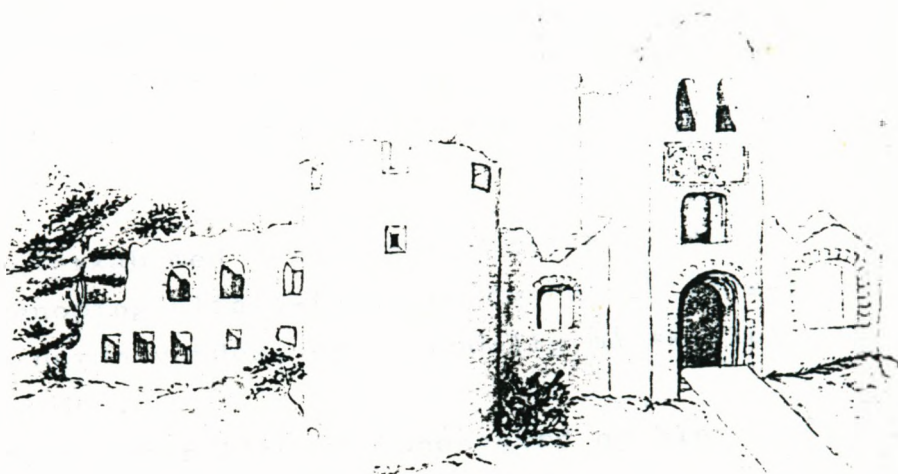
Den østre længe var den ældste med kælder og to etager over. Første etage var køkken, fadetur og gæsteværelser, mens der på anden sal var fruerstue og nogle små gemakker eller kamre. I sydfløjen var der kirke i stueetagen og et rum, som kaldtes Fabians stald. På etagen var et stort rum med mange malede våbenskjolde, en rigtig riddersal.

Den vestlige fløj indeholdt mælkekammer og nogle andre små rum, et tidligt mejeri måske, mens overetagen var et kornloft. Mod nord lå bindingsværkshuset i en etage, der var indrettet til bageri. Det hele var omgivet af en voldgrav.

Desværre findes der nu kun ruiner tilbage af dette anlæg, og jeg har ikke kunnet finde nogen tegning af gården, men så er her et billede af ruinerne, som de ser ud idag.

PLAN AV BOTTENVÅNINGEN.

GYLLEBOHUS' RUIN FRÅN SYDOST.

Anne var ti år, da hun mistede sin mor. Det var midt under faderens store byggeri. Faderen giftede sig igen, og bruden hed Kirsten Markvardsdatter Tidemand, men hende lærte Anne ikke rigtigt at kende, for hun blev opdraget hos sin moster fru Karen Anders Gøyes i Preetz kloster. Her kom hun i pleje ca 1538. Senere var Anne i otte år hos fru Inger Oxe, som til sin tid blev hofmesterinde hos dronning Sofie, altså en meget kompetent dame.

Vi må formode, at den unge Anne Knob i 1554 var et særdeles attraktivt parti, for den senere hofmesterinde har næppe ofret otte år på en tilfældig lille pige fra det yderste hjørne af den skånske provins. Hun må have været på en gang klog og smuk, og temmelig rig blev hun også, da hendes brødre begge døde uden afkom, og den ene søster, Tale ligeså.

Johan Knob, der var forlovet med Helle Ulfeld døde upåagtet mellem 1563 og 1566.

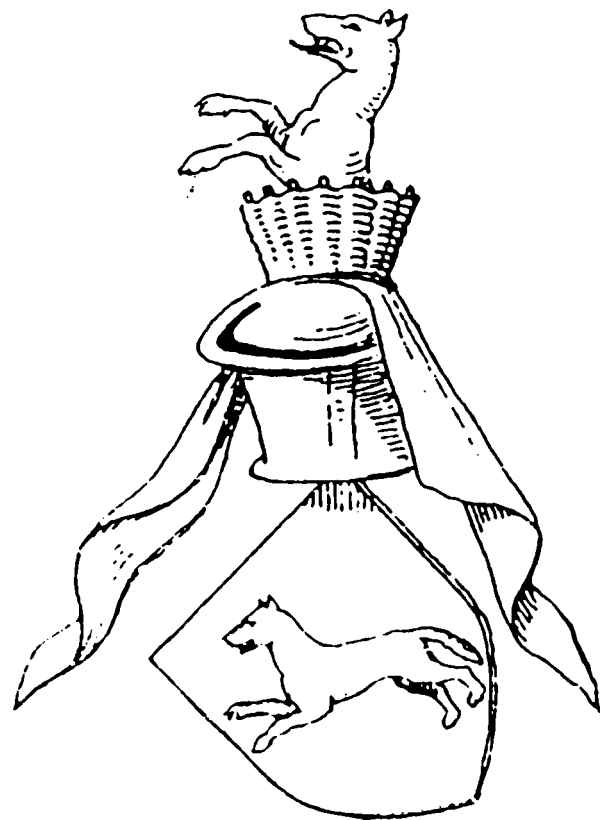
Folmer Knob tjente i 1552 hos Otte Brahe, 1556-62 var han hofsinde. Også han var forlovet, men med Ingeborg Vernersdatter Parsberg. De døde begge inden brylluppet kort efter hinanden, han også mellem 1563 og 1566.

Tale døde ugift uden tidsoplysning. Mette blev gift med Baltzer von Lepell fra Pommern, der førte en rød skråbjælke i et hvidt skjold. Han nævnes endnu i 1580, men afkom er ukendt. Maren Knob blev gift med Stygge Rosenkrantz til Hevringholm, og deres datter, Kirstine arvede Gyllebo, der dog senere gik til Annes datter og svigersøn.

Inger Oxe opdrog også Tyge Brahe, så det er meget tænkeligt, at den unge pige har taget sig af den 15 år yngre dræng og måske været med til at forkæle ham, så han blev så stivsindet, som han jo blev.

Vi har fulgt Annes ægteskab med Palle Mehlen til hans død i 1576. Straks efter genoptog Ulfeld-familien den gamle retssag, som de to gange havde vundet, og nu endelig må skellet være blevet bragt i orden.

Anne Knob døde den 5.december 1580 på Lundsgaard og blev begravet i Kerteminde den 17.februar 1581.

KNOB-våbmet

Ane nr.712: Frants Rantzau til Rantzau 1555-1612.

Høsten var i gang. Høet stod allerede i stakke, og kornet stod i travet mange steder, da han blev født på borgen Segeberg den 28.august 1555. Og det blev en rig høst det år i Holsten. Han var sine forældres førstefødte og blev opkaldt efter sin morfar Frants von Halle til Drakenburg og Rinteln.

Hans far Henrik Rantzau til Breitenburg var amtmand på Segeberg og kongelig råd i Danmark, og allerede året efter blev han statholder i hertugdømmerne.

Moderen Christina von Halle var født 11.februar 1535 og altså kun tyve år gammel.

Frants var født i Jomfruens tegn, og hans far har straks fået stillet hans horoskop hos tidens førende kapacitet på området, Tyge Brahe.

Året efter nedkom fru Christina med endnu en søn, Breide den 13.oktober 1556 i Vægtens tegn, og Tyge Brahe måtte igen i gang med regneopgaven.

Også den tredje, Frederik var en søn, som blev født den 31. oktober 1557 i Skorpionens tegn.

Den fjerde, igen en søn, Gert var igen en Vægt, født 18.oktober 1558, og nu var der et mylder af små drenge på slottet.

Før Frants var fyldt fire år, skulle han opleve sin gamle farfar, Johan Rantzau som feltherre ved erobringen af Ditmarsken. Den gamle kriger, han var nu i sit 67. år, blev som ung påny. Han lagde felttogsplanen og deltog selv i rekognoseringer i første række, og blev da også såret, inden landet var undertvunget.

Der er ingen tvivl om, at i hvert fald lille Frants har været stærkt optaget af denne krig, der næsten var ligge henne om hjørnet, og han har beundret farfars flotte rustning, der var så hård og kold at røre ved.

I virkeligheden ved vi ikke, om de små fyre fik lov til at være hjemme hos forældrene, eller om de blev sat i pleje hos familien.

Ansicht der Stadt Segzeberg (aus Braun-Hogenberg. „Civitates orbis terrarum“)

Ørants er i hvert fald tidligt kommet i tjeneste som smådreng hos Wilhelm af Oranien, for i 1566 er han med dennes ældste søn Philip Wilhelm på universitetet i Löwen (Leuven, Louvain) i det nuværende Belgien, som hans famulus.

I Nederlandene var situationen uoverskuelig, og det var måske derfor, Wilhelm af Oranien havde anbragt drengene i Löwen.

På grund af høje kornpriser, der igen skyldtes den Nordiske Syvårskrig, der lukkede Sund og Bælter for hollandske skibe, var vreden stor i Nederlandene, og Calvinisterne pustede til utilfredsheden og stormede katedralen i Antwerpen og knuste de katolske helgenballeader, og snart bredte billedstormen sig fra by til by, og den spanske reaktion var ikke langt borte.

Længs den franske grænse, ad den "spanske vej", gennem de selvstændige hertugdømmer Savoyen, Burgund og Lorraine kom en spansk hær mod nord. En udvalgt armé var det, tyve tusinde veteraner i skinnende hjelme og kyradser, mænd som havde kæmpet på alle Europas slagmarker, havde forceret Mellemerikas dampende jungler og Mexikos glødende ørkener, regnskove og rivende floder.

I spidsen for denne etitehær red Europas dygtigste og mest erfarne hærfører, Don Fernando Alvarez de Toledo, hertug af Alba, en tæt skikkelse med kolde øjne.

I sin ungdom havde han vakt beundring ved på sytten døgn at ride fra Ungarn til Spanien og tilbage igen, bare for at møde sin unge hustru.

Den romantiske glorie var imidlertid blegnet hastigt. Nu var hertugen af Alba kendt og frygtet som en jernhård og iskold soldat.

Det var denne mand, der skulle knuse oprøret i de Nederlandske provinser. Han ville slå enhver modstand ned uden nåde og barmhjertighed.

Wilhelm af Oranien havde klogt bragt sig i sikkerhed på sit slot Dillenburg i Tyskland, men havde ikke fået drengene med. Men han havde ikke fået sine venner, greverne Hoorn og Egmont med sig.

FERDINANDVS TOLETANVS, ALBÆ DVX.
BELGII GVBERNATOR.

De Neffs. f.ulpis. Vidus Cuthari. exculis. Cum prout. n.

Da Wilhelm af Oranien forlod dem, sagde de: Farvel da, prins uden land. Hvortil han svarede: Farvel, grever uden hoved! Knap en månede efter indmarchen blev Hoorn og Egmont fængslet, og meget tyder på, at Wilhelms søn og vores Frants på det tidspunkt allerede var taget i forvaring.

Overleveringen siger, at den unge prins var tolv år gammel, og, da han var født i 1544, må året være 1566, og Frants var elleve år. Hertugen lod drengene hente, og spurgte, om ikke Philip Wilhelm gerne ville til Spanien og opdrages ved kongens hof. Den tolvårige havde ydmygt bedt om at slippe for denne nåde. Han ville hellere fortsætte sin skolegang og lyde sin fars befalinger. Begge drenge blev sat ombord i et skib, der gik til Spanien, og Wilhelm af Oranien så aldrig sin ældste søn mere.

Henrik Rantzau var rig, og hans søn havde ingen værdi for de spanske, så han blev købt fri, og i 1568 blev han indskrevet på universitetet i Basel. Men mødet med hertugen af Alba har han aldrig glemt.

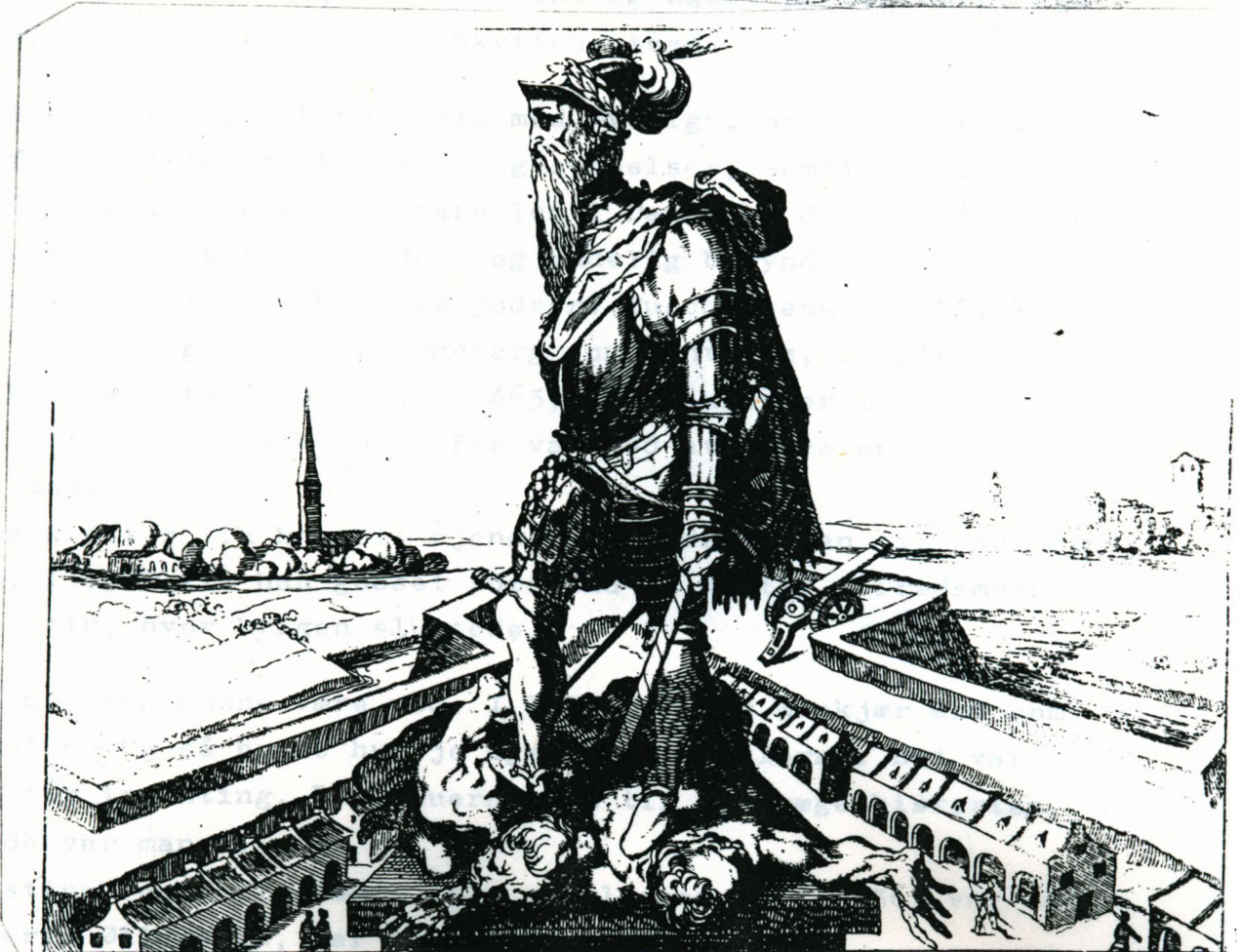
De to grever Hoorn og Egmont blev begge henrettet, og snart rullede hovederne hver dag i de nederlandske byer. Den 60-årige Alba proklamerede undtagelsestilstand, et dekret, som fik navnet "blod-ediktet".

Den 4. januar 1568 blev 84 mennesker henrettet, den 20. februar 37 mennesker, dagen efter 71, den 20. marts 55, og sådanne fortsatte det år efter år. Det er umuligt at sige, hvor mange ofre Albas regime kostede, men tallene ligger mellem 2000 og 180.000. De to tusinde regnes dog af alle for alt for lavt.

I Nederlandene kalder man dette oprør mod Spanien for firsårskrigen, for så længe varede det, før den sidste Spanier var kastet ud af landene. I Basel traf Frants sin lillebror Breide, og de to drenge har kunnet støtte hinanden i det fremmede.

Og måske var det godt nok, for Basel var strengt calvinistisk, asketisk, alvorlig, intolerant og militant. De er blevet holdt i kort snor i den tid, de studerede der, men de sendte senere deres egne børn dertil, så alligevel.

Hertugen of Alba

*Ecce ALBA exultat: vanâq; ab imagine sperat
 Quas populi laudes quas fama recessit.*

*En pede monstra premit, dormitor modo sculptus in ære
 Gloriâ ficta fuit, tenuesq; erasit in auras.*

Bagefter var Frants immatrikuleret i Heidelberg, men forsvandt så i en årrække i Frankrig og dukkede først op i 1577 som hofjunker hos Frederik den Andet. Han har ikke været meget meddelssom, men lillebror Breide var en Vægt, og fra ham ved vi, at han var i Strasburg, og at han oplevede Bartholomæusnatten i Paris. Det er nok sandsynligt, at de to brødre har fulgtes ad i disse år, men så skiltes de nu, for Breide vendte hjem, mens Frants blev i det franske. Han kom dog hjem i 1577, som sagt.

På Segeberg havde tiden imidlertid ikke stået stille. Efter de fire smådrenge fødte fru Christine nu en datter Magdalene den 22. november 1559. Hun var syv år, da Frants rejste hjem fra, og da han kom hjem igen, var hun gift med Claus von Ahlefeldt til Gjelting og havde allerede en lille søn, Carl.

Der var også kommet en lillebror Didrik i 1561, som havde levet i et år hos Claus Rantzau til Quarnbek, men som nu var død.

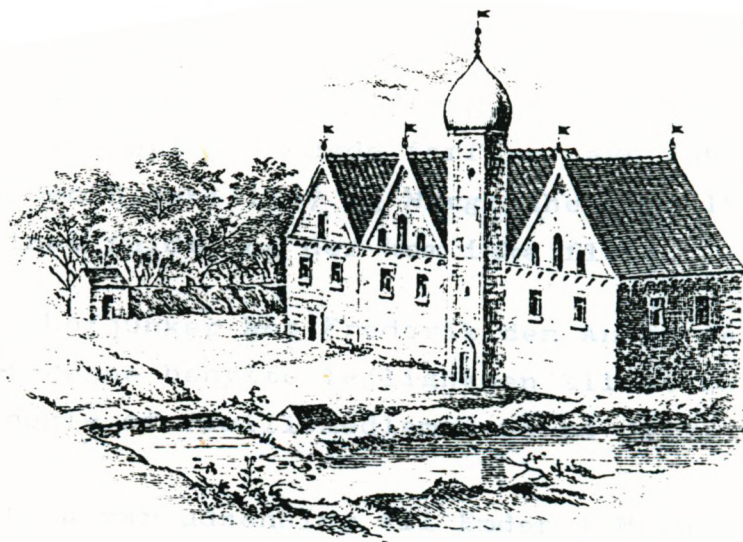
I 1562 havde Frants' mor født endnu en søn, Cai den 9. august altså i Løvens tegn. Catharina, der blev født den 13. december 1563, var den sidste, der blev født og båret på Segeberg. Hun var født på S. Lucias dag i Skyttens tegn.

Samme år var der udbrudt krig med Sverige, og børnenes far fik flere diplomatiske hverv og sendelser, samtidig fik han i 1564 overladt alle sin fars len i Danmark, da hans far nok har været svækket af sygdom, og endelig begyndte han nu at skrive sig til en række nye godser: Tuschembeck i 1563, Wandsbeck i 1564 og samme år Segeberg som pantelen, Breitenburg og Mehlbeck ved faderens død i 1565, Holme kloster i len, Flensborg amt som pantelen osv. Far var ved at blive en virkelig stor mand.

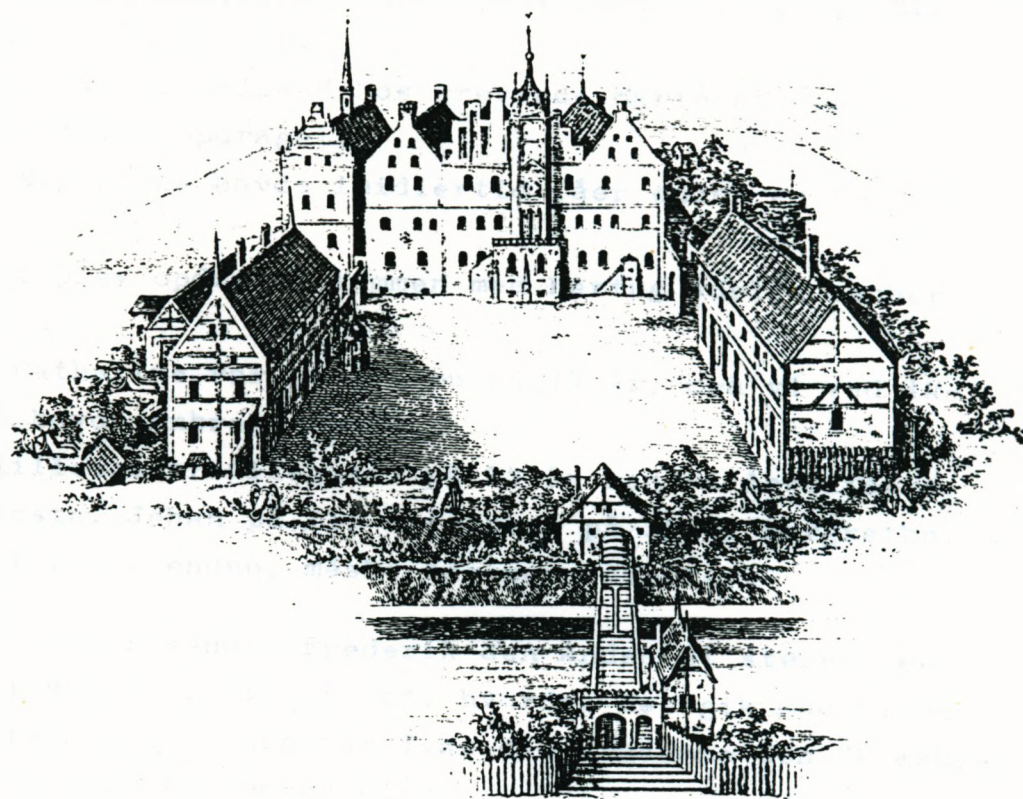
Holme kloster fik han til ejendom og omdøbte den til Rantzauholm. I 1570 fik han godset Nütschau og deltog i fredsmødet i Stettin, hvor krigen sluttede.

Også moderen kunne være med. I 1575 fik hun Maakjær amt som pantelen. Og så havde hun jo også akle fødslerne. Det var ikke for ingenting, Rantzauerne kom til at præge historien, for de var mange.

Christine von Halle fødte tolv af slagsen, og i 1565 var det datteren Øllegaard, der arriverede 4. januar.

Breitenburg I
(um 1531)

Breitenburg II
(um 1590)

Den 14. februar 1566 kom der endnu en dreng, den sidste, og han fik naturligtvis sin nyligt afdøde farfars navn Johan. Med Elisabeth født den 8. juni 1567 og Margrethe født 18. oktober 1568 var dusinet fuldt, og der kom ikke flere.

Frants startede som hofjunker hos Frederik den Anden den 6. oktober 1577, og vi kunne benytte lejligheden til at se, om vi kan lokalisere nogle af familiemedlemmerne på dette tidspunkt.

Faderen Henrik Rantzau var udsending til Emden i Hannover, hvor han skulle forhandle med engelske udsendinge om sejladsen på Nordhavet, den sejlads, som Pros Hørby var sendt til Finmarken for at kontrollere i 1571.

Lillebror Brejde var blevet hofjunker den 12. maj året før, og gjorde stadig tjeneste hos kongen.

Lillebror Frederik gjorde tjeneste i Frankrig hos grev Christophe de Bassompierre, en af de lejetropførere, der på den tid florerede i landet der.

Lillebror Gert var i Holland hos grevinde Marie af Arenberg, hvor han var blevet opdraget.

Lillesøster Magdalene havde imidlertid fået endnu en søn Cai Ahlefeldt.

Lillebror Cai blev opdraget sammen med hertug Adolfs sønner på Gottorp.

Lillesøster Catharine var en jomfru på 14 år, men vi ved ikke, hvor man havde anbragt hende.

Hellerikke lillesøster Øllegaard på 12 år kan vi lokalisere. Og de tre sidste, Johan på 11, Elisabeth på 10 og Margrethe på 9 år skjuler sig endnu, måske bag mors skærter.

Den følgende sommer sendte Frederik den Anden et større gesandtskab til Rusland. Vi har set, hvordan det gik med Claus Urnes gesandtskab, og siden var Ivan den Grusomme den Skrækelige blevet endnu mere uberegnelig.

Lederen af denne nye delegation, der skulle befri kongens bror hertug Magnus og søge at få Ivan til at slippe de livlandske byer og slotte, var Jakob Ulfeldt, der har skrevet en udførlig beretning om sendefærden.

Her var Frants Rantzau med som fyldstof, eller til at gøre delegationen stor og anselig.

Allerede før starten blev delegationens chancer reduceret, for kong Magnus, han var blevet kronet til lydkonge i Moskva, var stukket af og havde søgt polsk beskyttelse i Kurland i begyndelsen af 1578.

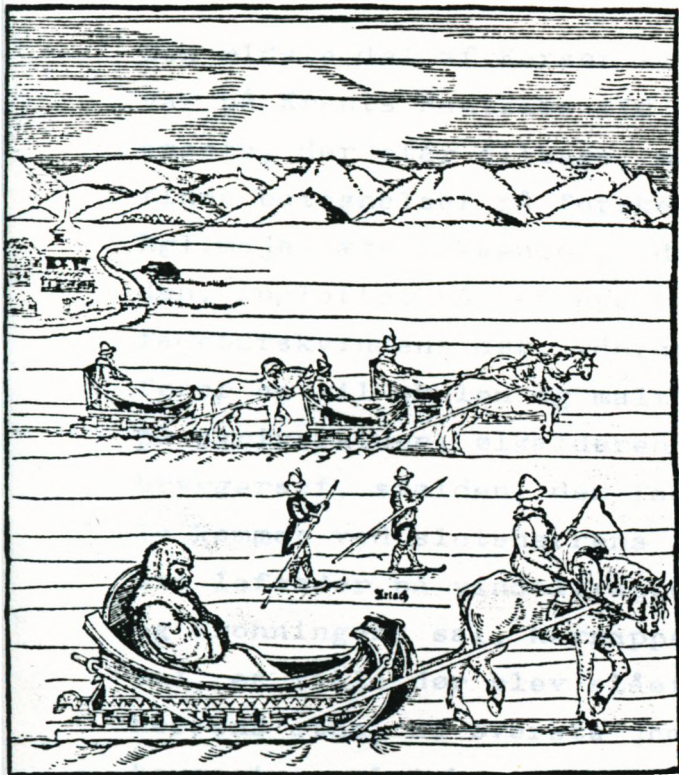
Men i maj måned dette år drog Jakob Ulfeld (og Frants Rantzau) med hele delegationen afsted, først med skib til Øsel, derpå gik det til Lifland, men, så snart gesandterne ved Pernau havde betrådt russisk territorium, begyndte de største besværligheder og den hårdeste behandling.

Under konstant bevogtning blev den pragtfulde delegation slæbt fra sted til sted, indtil de omsider nåede til Novgorod, hvorfra de førtes direkte til Moskva, hvortil de nåede hen i august.

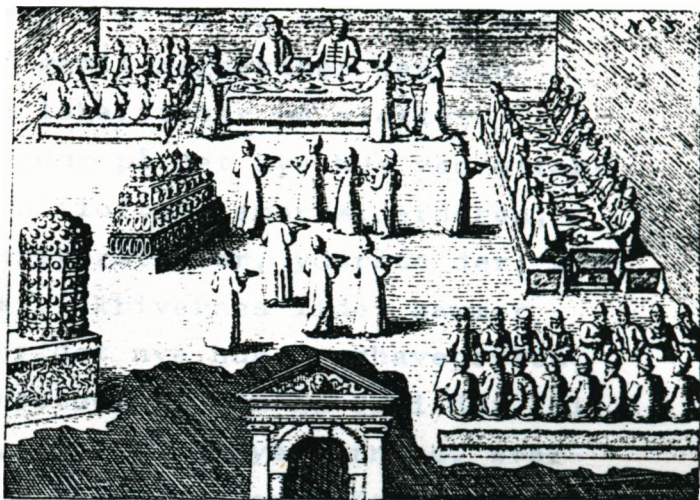
Her var modtagelsen først venlig, men czaren ville ikke gå med til noget som helst. Den stedsevarende fred kunne der ikke være tale om, kun en våbenhvile på 15 år. Grænsen mellem Rusland og Norge kunne ikke lægges fast, og slottene i Estland og Letland ville han hverken give fra sig eller erstatte, og han truede med øjeblikkelig krig.

Jakob Ulfeldt, der frygtede en langvarig fængsling i Rusland gik ind på alt, hvad Ivan den Grusomme den Skrækelige forlangte, og delegationen forlod Moskva med rige gaver, men på tilbagerejsen gennem Rusland blev de udsat for den samme dårlige behandling, som på udvejen, stik imod czarens løfte. Årstiden hindrede dem i at sejle tilbage, så de måtte drage den lange, besværlige vej gennem Polen og Tyskland og nåede endelig den 1. januar 1579 hjem til Danmark.

På Koldinghus gav Hakob Ulfeldt en foreløbig beretning til kongen, og ligestraks skete der ham ikke noget, men snart efter brød uvejret løs over den uheldige delegationsleder, og han blev afsat fra rigsrådet og mistede sine len, og kongen nægtede at ratificere traktaten, så der skete sådan set ingen skade for riget, men Ulfeldt var for bestandig i kongens unåde, skønt Henrik Rantzau lagde et godt ord ind for ham. Frants havde haft en lidt for spændende oplevelse og var sluppet godt fra den. Han forblev hofjunker til den 30. juli 1584, hvor han blev forlenet med Korsør slot og len.

Russisk vinterlandskab med slæder og skilobere. Træsnit fra 1549 i Herbersteins »Rerum Moscovitarum Commentariæ.

Festmåltid hos Ivan den Skrækkelige. Ved bordet i midten sidder zaren og hans son alene. Ved de andre borde sidder bojarerne. Både de og tjenerne bærer lange kapper og høje runde hatte. Kobberstik fra den danske rigsråd Jakob Ulfeldts rejsebeskrivelse fra Rusland, »Legatio Moscovitia sive Hodoeporicon Ruthenicum«, Frankfurt 1627. Ulfeldt ledede i 1578 en dansk delegation til Moskva, der ved forhandling med Ivan 4. skulle genoprette det gode forhold til Rusland. Forsøget mislykkedes, og Ulfeldt blev efter hjemkomsten udstødt af Rigsrådet og mistede sit len.

På Ivan den Skrækkeliges lanse sidder et menneskehoved. Bagved hesten går en skare dødsdømte mennesker. I baggrunden ses mennesker, der henrettes ved hængning og halshugning.

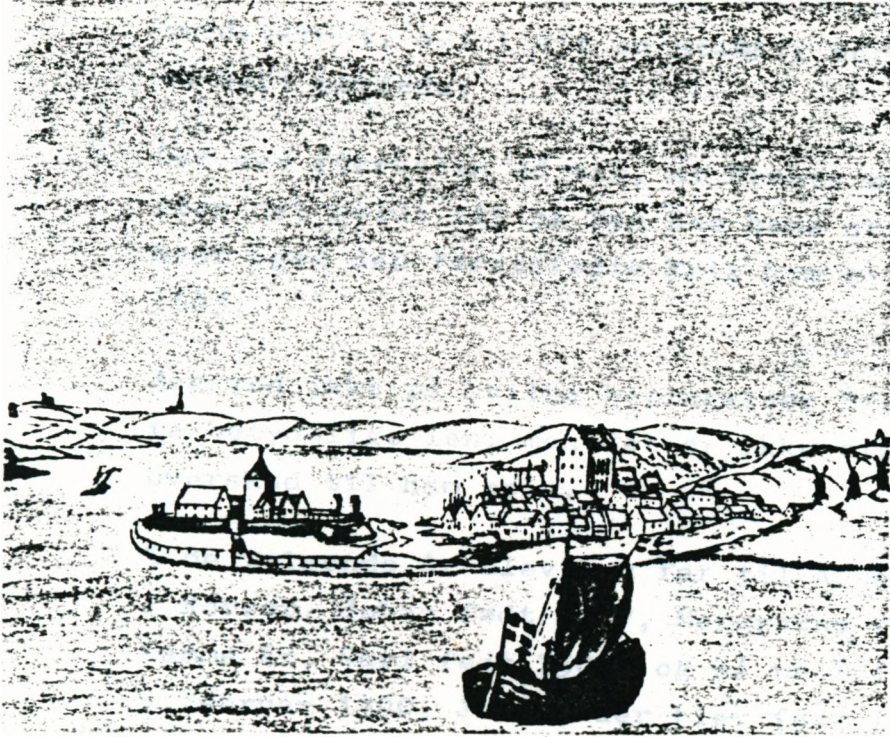
Den ældste del af Korsør slot var 300 år gammelt, og tårnet var på Frants Rantzaus tid ni etager højt, og det er nu det eneste, der står tilbage, men af gamle regnskaber kan man finde betegnelser på forskellige lokaliteter på slottet. Kgl.majestæts køkkendør, yderste dør på det nye hus ved stranden, rugloftet på det nye hus, maltloftet, smørkælderdøren, fadeburskvindens dør, yderste skriverstuedør, yderste dør, som fører op til skolen og maltloftet, skrivernes lidet kammer på skriverstuen, ølkælderen under det nye hus, vedhaveporten, bryggerset, stalden, den fadebursstuedør, som nu er i det lille kammer ved slotsherrens stue, det store nye kornhus, øverste loftsdør på vindeltrappen i borgegården over Kgl.majestæts og dronningens sal, karnappen over Kgl.majestæts og dronningens sal, en lille dør blev slået uden på hemmeligheden for slotsherrens stue, de øverste jomfrukamre, den lille og den store borgestue, slotsherrens den gamle stue,, de to nye stue over kgl.majestæts borgestue og over spisekælderen, Ulfeldts kammer, den gamle fruerstue, portstue, skolen og de sengekamre derhos, ølkælderen, saltkælderen, stegerset, fogdens kammer, vandlågeporten, melhuset, lønkammeret og den gamle spisekælder.

Frants skulle svare 200 daler i afgift af den visse rente, gøre regnskab for den uvisse, hvoraf han selv måtte beholde den halve part, dog forbeholder kongen sig selv told, sise og vrag, og Frants skal tjene riget med fire geruste heste, dvs fire ryttere i harnisk. Han må beholde avlen til ladegården mod at underholde kongen med følge og heste en nats tid, når kongens vej falder der forbi. Han skal have den gejstlige jurisdiktion i lenet og gøre regnskab for indtægten deraf.

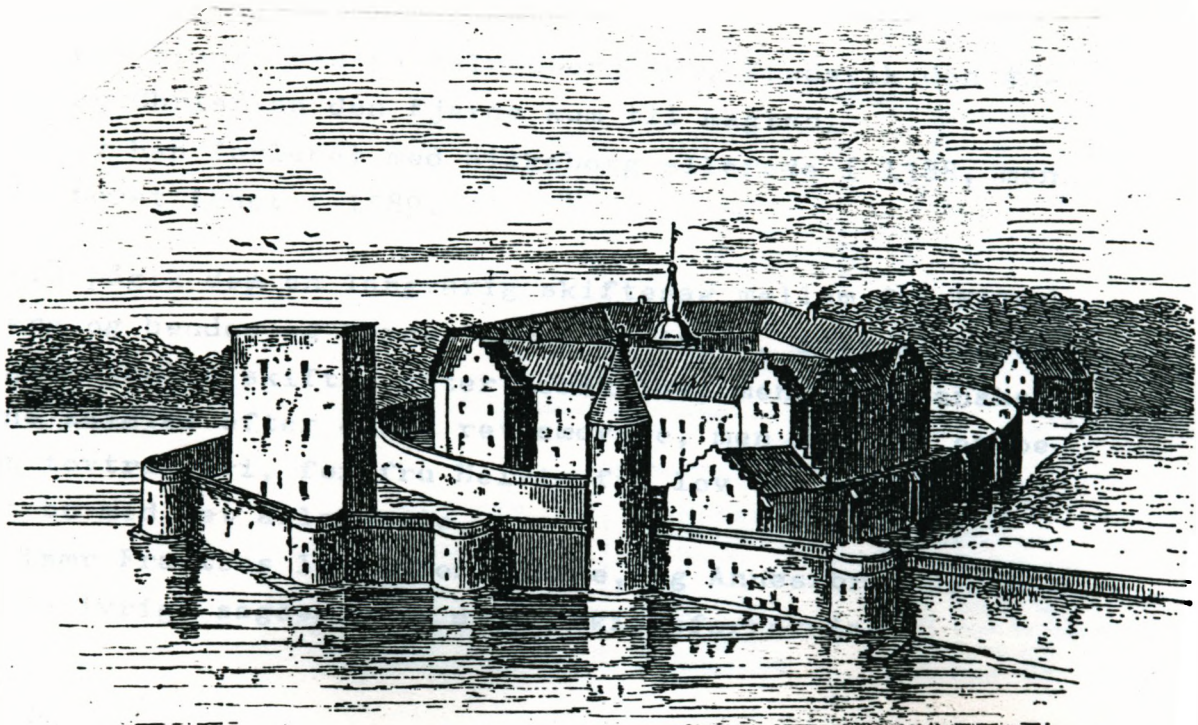
Det var sløje tider. Alle de fire år, han sad på Korsør slot, var der misvækst, og det må han være blevet slemt ked af, men allerede den 4.oktober 1584 giftede han sig i Svendborg med Anne Eriksdatter Rosenkrantz, og det har naturligvis været en trøst i al elendigheden, de første år rasede tilmed pesten i landet.

I 1587 byttede Frants Korsør ud med Kalundborg, som han håbede at få bedre held med.

Han tiltrådte lenet i begyndelsen af juli måned

Korsør

Kalundborg Slot. „Folen“ det firkantede Taarn til venstre.
 (Efter en gammel Tegning i „det antikvarisk-topografiske Arkiv“.)

Han blev nu heller ikke ret længe på denne post, for allerede i 1589 blev han flyttet til Silkeborg slot.

Kalundborg harⁿ dog ellers et betydeligt bedre indtryk af, både med et prospekt og en grundtegnning, hvor man kan se de forskellige bygninger placeret i forhold til hinanden. Her var tårnene Fars Hat, Folen, Malttårnet, Bryggerstårnet og Smedetårnet, alt i alt en stad~~ig~~ borg, men altså kun for en kort periode.

Det ser forresten ud til, at Frants og hans hustru for en stor del holdt til på Fyn hos hans svigermor på Arreskov, hvor også den førstefødte Erik kom til verden den 30. august 1585.

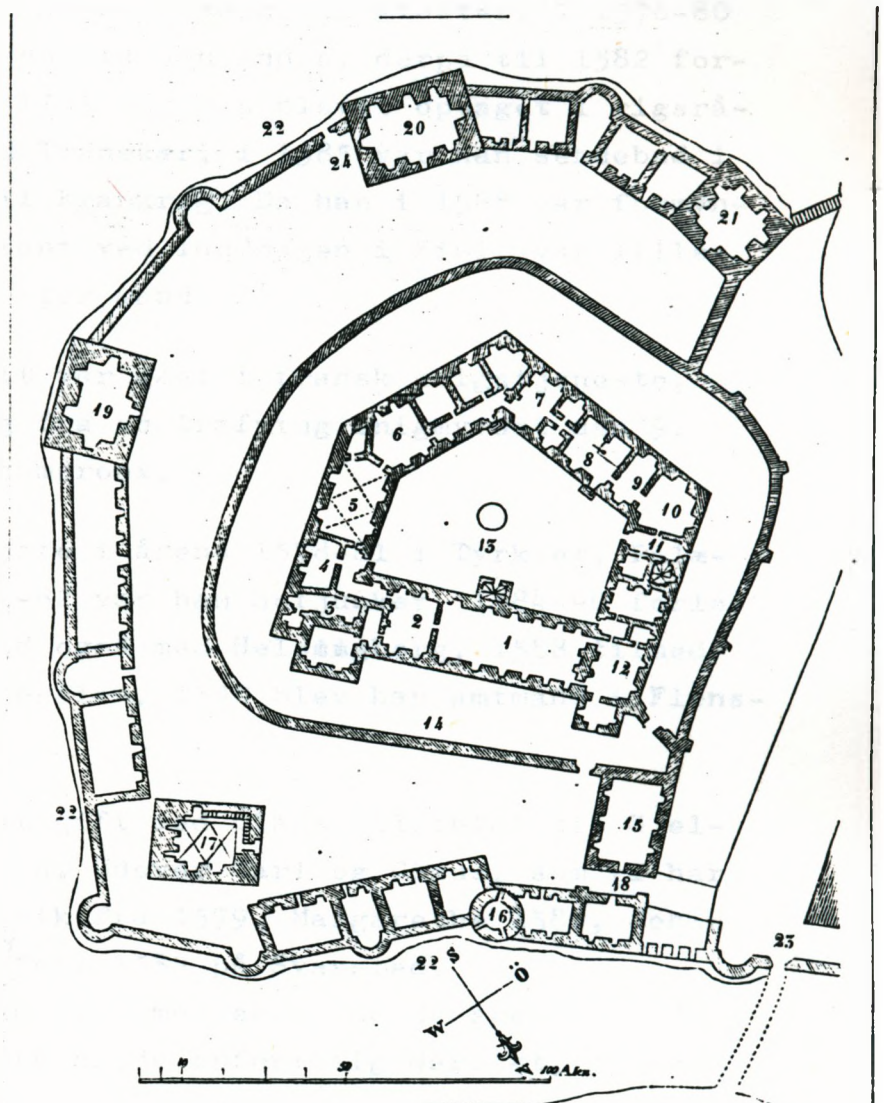
Jeg ved ikke på hvilke betingelser Frants Rantzau havde dette betydelige len, men det er ikke sikkert, der blev så stort overskud til ham selv.

I de følgende år blev han far til Anna født 20. august 1586 i Korsør, Johan født 1587, Margrethe født 30. maj 1588 og død samme år, Carl født 1589, og så på Silkeborg, Frederik født 4. februar 1590. Johan, der blev født i 1587, var ikke identisk med den Johan, der blev vores ane. Han må være død som spæd.

Det var imens Frants sad på Kalundborg len, Frederik den Anden døde, og Christian den Fjerde kom til magten. Faktisk blev han forlenet med Silkeborg allerede i 1588, men tiltrådte først lenet i 1589.

Imidlertid pågik der en langvarig skiftesag mellem fru Helvig Hardenberg og hendes og hendes mands arvinger, idet al deres norske gods skulle skiftes efter norsk lov, mens det danske nok kunne skiftes efter dansk retssædvane, men der var et betydeligt tovtrækkeri, før fru Helvig fik lov til at sidde i uskiftet bo med det allermeste.

Det var især Frantses lillebror Breide, og Annes bror Jakob, der var de ivrige sagsøgere i denne skifteforretning.

Grundtegning af Hållundborg-Slot.

1. Ridder Salen.	9. Spis-Kamret.	17. Hølen.
2. Frøer Stuen.	10. Spis-Kjælber.	18. Sloisporten.
3. Fadekuor.	11. Porten.	19. Malt-Taarnet.
4. Cancelliet.	12. Junkers Gemal.	20. Brygger do.
5. Kirken.	13. Brønden.	21. Smede do.
6. Kustlamret.	14. Ringmuren.	22. Grav om Slot og By.
7. Porgerstuen.	15. Kornhuus.	23. Byens østre Port.
8. Sjællenet.	16. Faders Gat.	24. Laagen til Skibsbroen.

Frantses lillebror Breide Rantzau var allerede i 1579 blevet gift med Anne Rosenkrantztes storesøster Sofie, og de to brødre var således også svogre, ligesom deres hustruer var blevet svigerinder. De var alle fire arvinger til et umådeligt godskompleks, hvori indgik $1/24$ af al norsk jord. Der var dog flere arvinger, men der var nok ar rives om.

Men vi må hellere vende tilbage til Frants Rantzaus søskende og deres skæbne i de forløbne år.

Breide var i 1572 blevet abbed i Reinfeld kloster. I 1576-80 var han hofjunker hos Frederik den Anden, derpå til 1582 forlenet med Odensegård. I 1581 var han blevet optaget i rigsrådet, i 1582 forlenet med Tranekær, i 1585 var han sendebud i Kurkand, og i 1586-87 til Frankrig. Da han i 1588 var formynderregeringens repræsentant ved landdagen i Kiel, var lillebror virkelig blevet en stor mand.

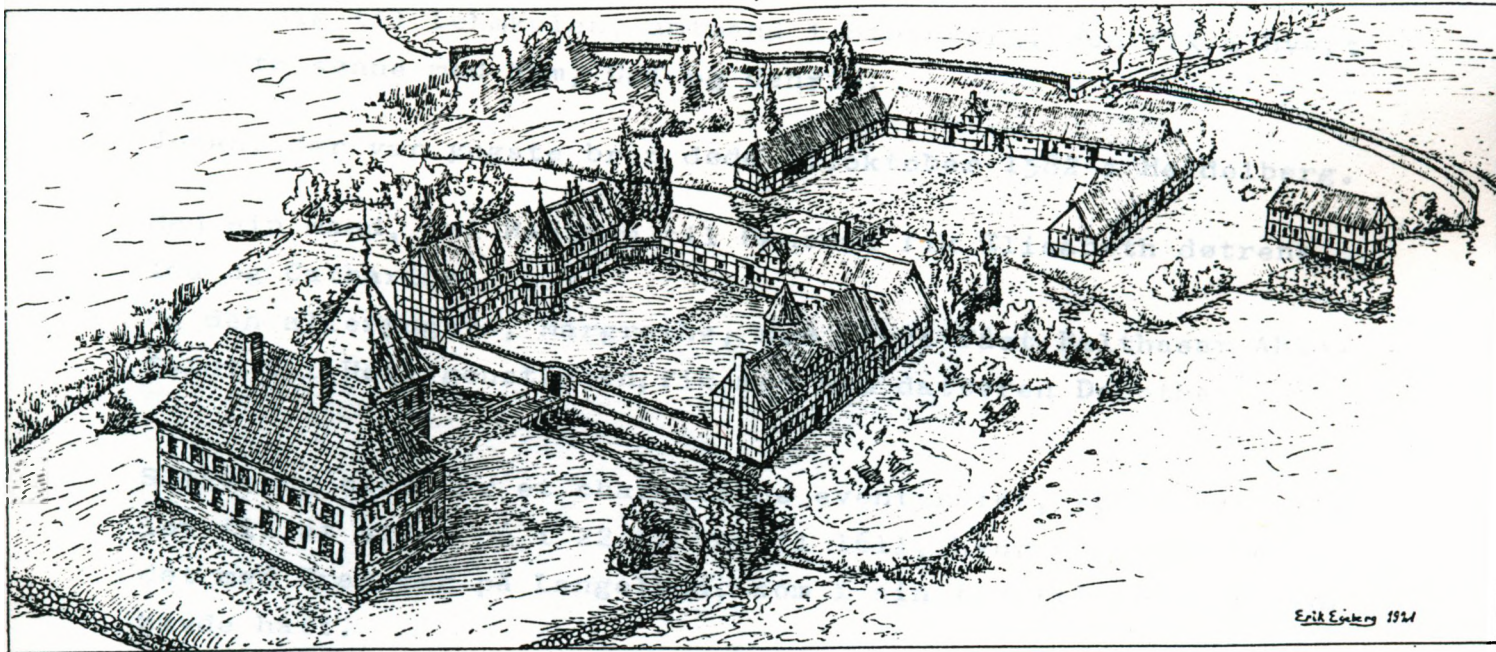
Frederik, der som fortalt var gået i fransk krigstjeneste, blev under et tilbagetog fra en træfning snigmyrdet den 9. november 1587 nær ved Champroux.

Næste lillebror Gert rejste i årene 1578-81 i Tyrkiet, Palæstina og Italien, i 1581-82 var han hofjunker, 1584-90 forlenet med Kronborg, 1587-88 også med Helsingborg, 1588 tilmed også med Lofoten og Vesterålen. 1590 blev han amtmand i Flensborg.

Magdalene, som var blevet gift med Claus Ahlefeldt til Gjeltning, havde nu fået 6 børn. Udover Carl og Claus, som vi har registreret, var det Didrik fra 1579, Margarethe 1580, Johan uden årstal og Christine^Y født 1589 på Svavsted.

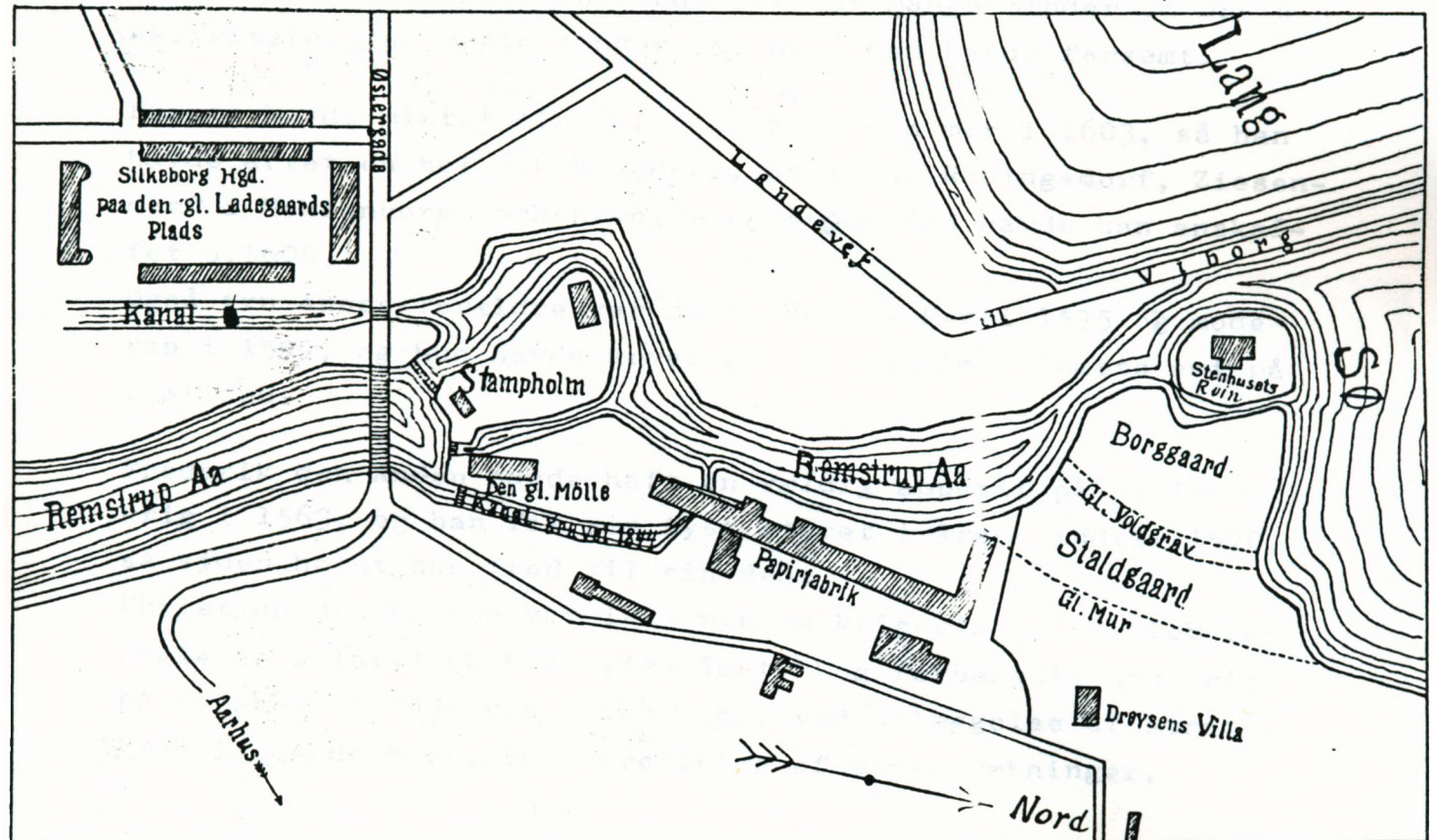
Det siges, at hendes mand testamenterede hende specielt 60 tusinde, fordi hendes børn havde opført sig dårligt, og det havde de måttet gå ind på.

Cai, som var blevet opdraget på Gottorp, var blevet immatrikuleret 1581 i Heidelberg, var 1585 domprovst i Hamborg, hofjunker i 1586, jagtjunker i 1586, men samme år sendt til hertug Alexander af Parma, statholder i Bruxelles, og på vejen var han faldet i hænderne på brabantiske røvere, og han blev først løsladt efter langvarige forhandlinger.

Erik Eriksen 1924

Silkeborg Slot, som det saa ud i Bispens Tid og Lenstiden.

Rids af Slotspladsen og nærmeste Omegn fra omkring 1880.

Catharine var 1582 blevet gift på Breitenburg med amtmand i Aabenraa Frederik Ahlefeldt til Halvsøgård. Hun havde født ham børnene Anna, Hans og Frants og døde så i maj 1587.

Øllegaard var også blevet gift med en Ahlefeldt, Bendix, der skrev sig til Lehmkulen, amtmand i Steinburg. Hun fik i hvert fald to sønne med ham, Cai og Henrik.

Johan, der var yngste bror døde 17.oktober 1582 i Heidelberg.

Med sin mand, Cai Rantzau til Hanerau fik Elisabeth døtrene Ida og Catharine.

Og den alleryngste, Margrethe, som havde fået Balthasar Ahlefeldt til Heiligenstedten, fik med ham datteren Dorothea.

Silkeborg slot var et charmerende eventyrslot, som Frants fik lov til at sidde på i 22 år indtil 1611, hvor han blev benådet med Tranekær på Langeland, som i sin tid lillebror Breide havde haft.

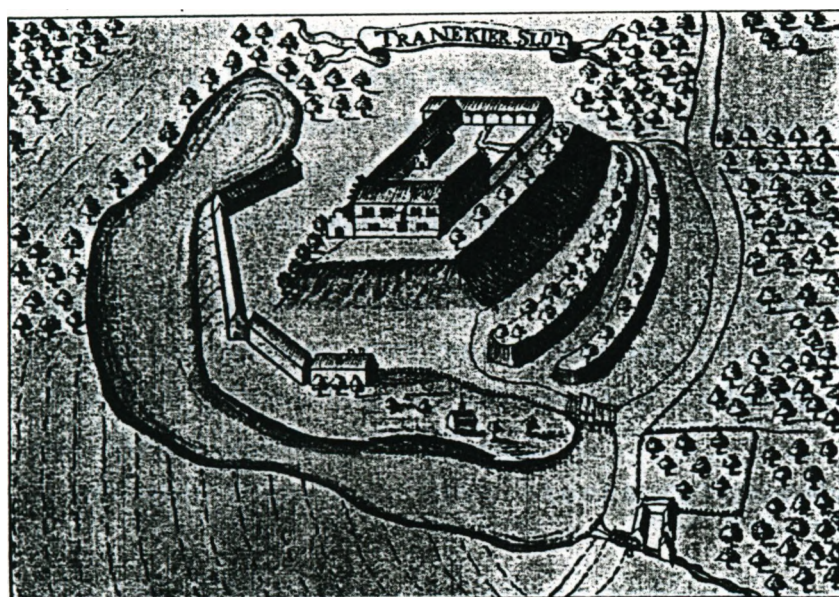
Fra den firelængede hovedbygning på toppen af borgbanken havde Frants den flotteste udsigt mod vest til Tåsinge og Fyn, mod øst til det flade Lolland. Her var mange minder om Breides aktiviteter, og nogle minder om, hvad han havde forsømt.

Frants havde mistet sin far i 1598 og sin mor i 1603, så han havde arvet en hel række godser, Rantzau, Redingsdoff, Ziesendorf i Meklenborg, Schöneweide og Brøbygård havde han anskaffet o.1608.

Også fru Annes forældre var døde. Hendes far i 1575 og moderen i 1599, og hun havde arvet godset Søholm i Præstø amt på Sjælland.

Frederik den Anden havde haft en vældig appetit på at føre krig i 1563, og han fik sin lyst styret i årene indtil 1570, så siden holdt han fred til sin død.

Christian den Fjerde var ikke mindre krigerisk, men blev for nogle år holdt i skak af rigsrådet. Dog forberedte han krigen på forskellig måde ved oprustning, ved anlæggelse af strategisk liggende byer, ved oprettelse af borgervæbninger.

Tranekjær Slot 1690.

Rantzau efter Lomeier 1595.

Den 4. april 1611 udderskrev Christian den Fjerde et fejdebrev til den svenske konge Carl den Niende om:

"en aabenbar Krig og Fejde, til Lands og til Vands, udi hvis fjendtlig Maade det ske kan, og det udi Værk stille, eftersom det en lovlig Konge og Potentat og en redelig Krigsmand vel anstaar."

Han sendte sin herold med en trompeter til den svenske grænse for der at bekendtgøre den påtænkte krig, og den 1. maj gik han med sine tropper over Blekinges grænse ind i Sverige for at angribe Kalmar.

Frants Rantzau var indkaldt til den jyske rostjenestes hvide fane, og blev sammen med de to andre jyske faner og den fynske sat i land i Halland.

Det var dog først ved årsskiftet, disse tropper kom i ilden. Christian den Fjerde ledede selv indfaldet fra vest, mens Breide Rantzau med hoffanen gik ind i Småland.

Den tids krigsførelse var ikke systematisk erobring og sikring af det erobrede. Det var commando raids ind i fjendtligt område med plyndring og afbrænding, ødelæggelse af så meget som man kunne komme afsted med.

I øst var lillebror Gert blevet feltmarskal og øverstbefalende.

I den indledende fase af vestkrigen blev de danske tropper sat ind mod de svenske fæstninger Nya Lödöse, som blev indtaget og Älvsborg, som stod sig.

Da kongen i beyndelsen af det nye år satte sig i spidsen for vesthæren, gik toget ind i Vestergötland helt frem til Skara og Vexsjö, og man myrdede, brændte og plyndrede i et bredt spor frem og tilbage.

Da levnedsmidlerne begyndte at slippe op, trak kongen sig igen tilbage til den norske fæstning Bahu/Bohus ved Götaelven, men fulgt af en svensk hær under hertug Johan og rigsmarsken. Og da danskerne blev liggende, hvor de var, brød svenskerne 4000 mand stærk ind i Halland og gik med rov og brand gennem landet til Varberg, der blev stormet. Byen blev indtaget, men slottet, hvor Mogens Gyldenstjerne sad som slotsherre, holdt sig, og efter at have stukket byen i brand trak de svenske sig igen tilbage, hærgende og brændende i omegnen.

Den 21.februar slog de lejr om aftenen i Skællinge sogn nær grænsen.

Samme dag var danskerne på vejen hjem fra Bohus/Bahus nået til landsbyen Birkeris med syv rytterfaner, den fynske, den hallandske, tre jyske og to hvervede. Her fik kongen at vide, at svenskerne var i Halland, og straks ved daggry brød han op med sine ryttere for at ile sine undersåtter til assistance uden at kende fjendens styrke.

Fra Birkeris til Skællinge var syv mil at ride ad elendige vinterveje i det stenede Halland, og mørket begyndte at falde på, da han med sine mænd på trætte heste nåede den svenske lejr, som han straks angreb.

Fjenden var tre gange så stærk som hans styrke, og de blev ikke overraskede, men svarede godt for sig. Muskettererne stod godt i skjul og skød ind i den tætte danske formation, og derpå angreb de 11 svenske rytterfaner de syv trætte danske.

Trods al tapperhed blev overmagten for stor.

"Husk, du er den sidste af din slægt", råbte en våbenfælle til den unge Sten Olufssen Rosensparre. "Du har ret, det er en skøn tanke, et godt navn går frem for alt", svarede Sten og sporede sin hest fremad, hvor han snart fandt heltedøden.

Her faldt Christen Barnekow, Jens Mule, Peder Stygge, og her faldt også Frants Rantzau. I en alder af 56 år havde han deltaget i de voldsomme strabadser og mødt fjenden i panser og plade, og mødt døden. Det var fredag.

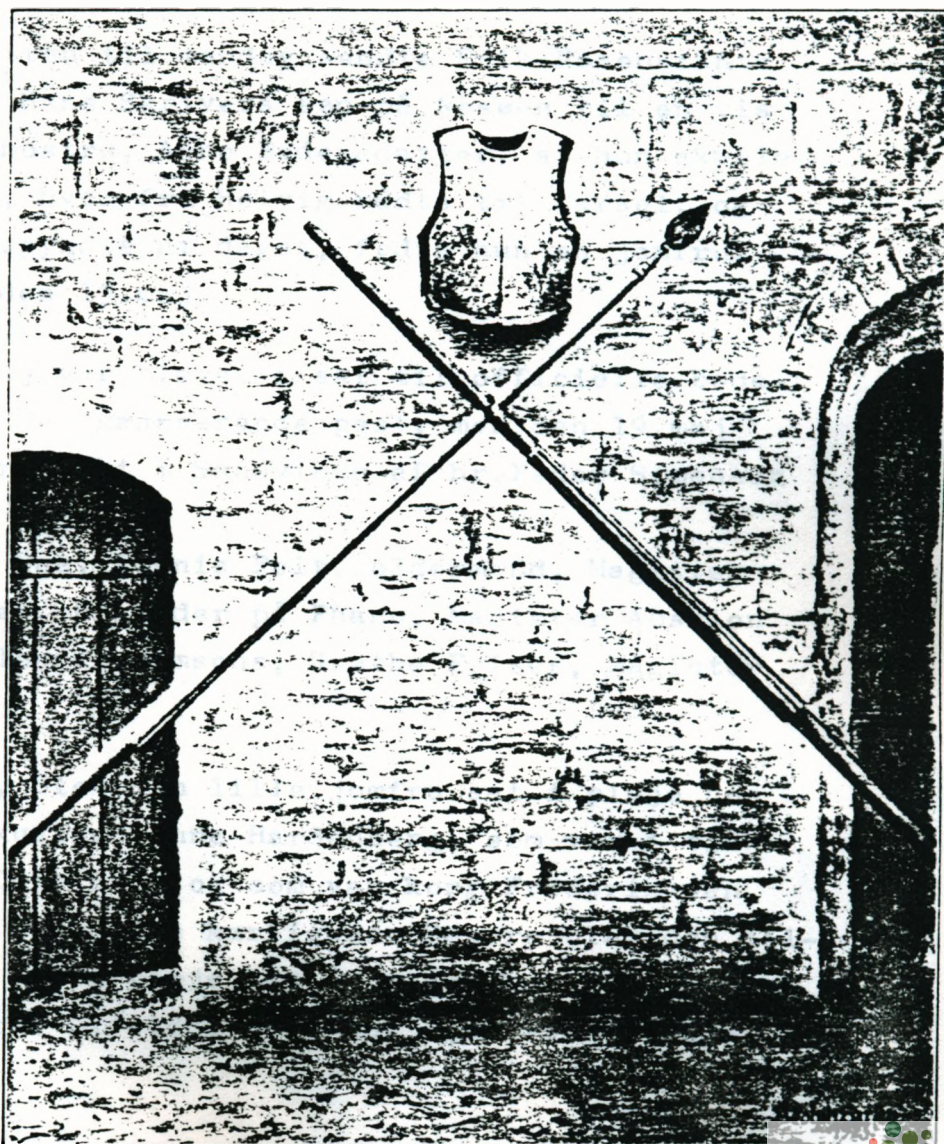
Da fjenden var draget bort, hentede man ligene, der lå på marken:

"kolde som jern og stive som stål og nøgne, som de var født af moders liv, undtagen blodet, som var rundet af sårene."

Han blev begravet i Magleby kirke ved gården Søholm i Præstø Amt.

Manden længst nede i Forgrunden til venstre menes at være Franz Bantzau.
Maleri fra Magleby Kirke i Stevns.

To Fæststrænger i Magleby Kirke i Stevns. Vist fra Kølmarkrigen. SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ane nr.713: Anne Eriksdatter Rosenkrantz til Søholm +1618

Danmark-Norge var på fjerde år i krig med Sverige, og Annes far, Erik Ottesen Rosenkrantz, lensmand over Bergens leh og Lysekloster (og ejede forøvrigt en umådelig mængde gods i de norske landsdele,) havde sendt en flåde op til generobring af Trondhjem og Stenviksholm, spm svenskerne havde taget, og jaget dem hjem igen over bjergene.

Han havde ellers nok at se til i Bergen, hvor han snart fik de tyske pebersvende fra Hansestæderne på plads, dog ikke uden en masse ballader.

Det var også midt i en pestepidemi, som havde fået faderen til at bringe sin gravide hustru Helvig Hardenberg i sikkerhed på sit gods i byens nordlige udkant, Sandviken, som nu er helt opgået i Bergen.

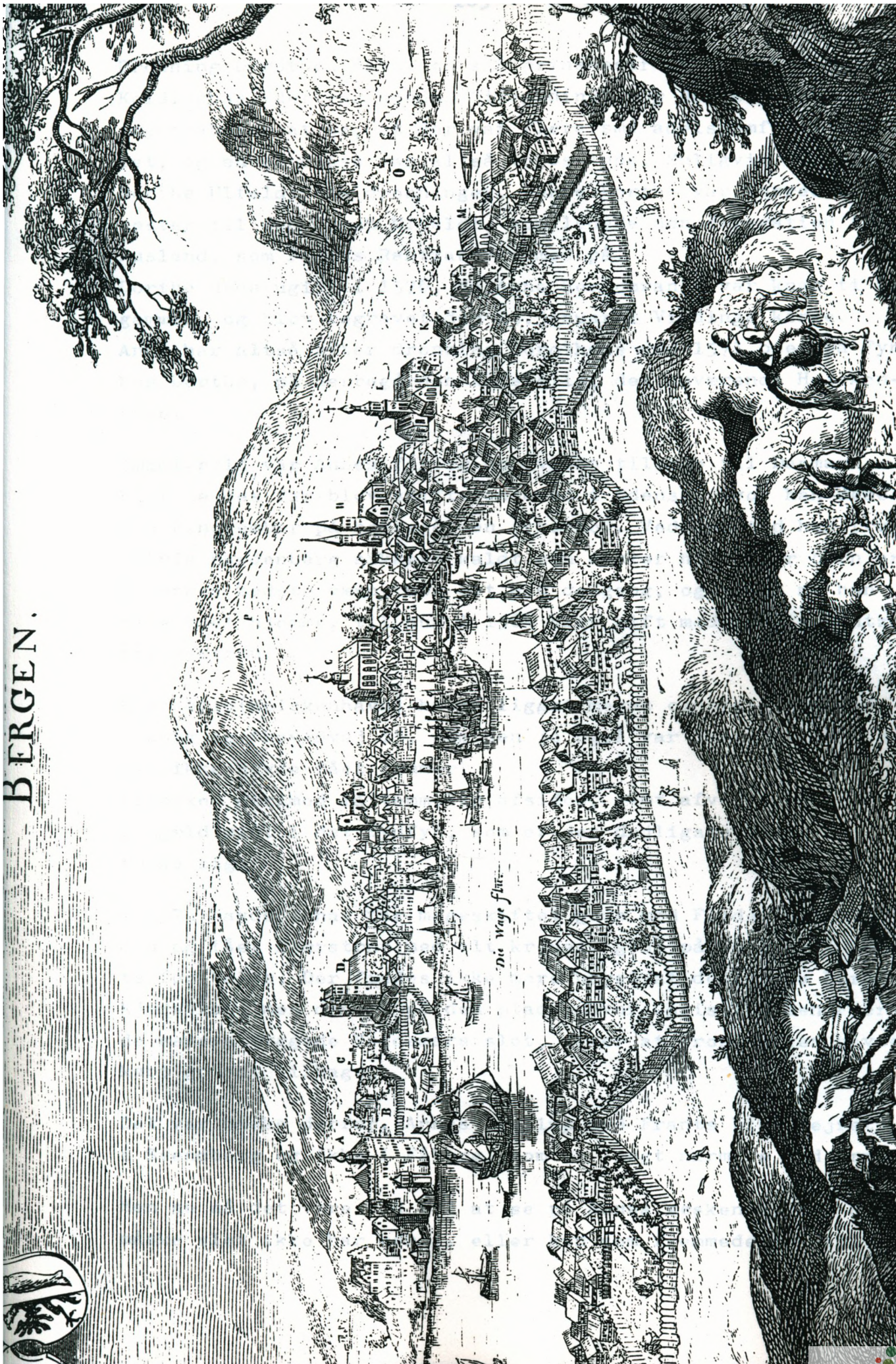
Den 12.maj 1566, natten til mandag sendte Erik Rosenkrantz bød med Christiern, Hans Skrivers søn på Nesøen til en vis Absalon Pederssøns hustru, Anne Pedersdatter, at hun skulle drage til Sandvigen, hvor fru Helvig rødtte til barsel, og samme nat, da det begyndte at dages, fødte hun en jomfru, som kom til verden den 13.maj.

Dagene 14. til 17.maj var blevet afsat til officielle bededage i anledning af den gæsserende pest, men den 19.maj blev den lille jomfru døbt i Sandviken af hr.Peder Simensen til Fane sogn.

Faddere var: Jørgen Daa, Tønnes Felt, oldermand, Magister Johan, købmandstjener, hr.Peder på Phano, Magister Absalon Pederssøn, Marine, Tønnes Damsons, Grethe Frises, Magister Thomeses hustru.

Som skikken krævede, blev den lille jomfru sat i pleje hos familien, moderens kusine, Anne Hardenberg, som var i tjeneste hos dronning Dorothea, og som var kong Frederik den Andens lidenskab og hemmelige kærlighed. Senere blev den lille Anne Rosenkrantz sat i pleje hos en anden kusine til hendes mor, nemlig Dorthe Ulfeldt, hvis mor også var en Anne Hardenberg.

BERGEN.

Dronning Dorothea havde to små prinsesser i pleje hos sig på Koldinghus, der var hendes "livgeding", og det er tydeligt i regnskaberne at se, at der var flere små adelsjomfruer i huset, og en af disse var altså vores Anne. Muligvis var også Dorthe Ulfeldt hos dronningen. Denne Dorthe var forresten søster til den Jakob Ulfeldt, som ledede den delegation til Rusland, som Frants Rantzau var med på.

Dorthe døde ugift i 1576, da Anne Rosenkrantz var knap ti år gammel, og blev begravet den 25. januar i Vindinge kirke. Anne har altså efter dronning Dorotheas død 1571 boet på Fyn hos Dorthe, på herregården Køgsbølle, det nuværende Holckenhavn.

Imidleørtid var Annes far og mor vendt tilbage til Danmark, hvor hendes far blev stiftslensmand i Odense, hvor han døde den 8. november på herregården Arreskov. Ved den tid har fru Helvig Hardenberg sikkert kaldt sin datter hjem, for børn er en enkes bedste værn, som det hed dengang, og siden må hun have boet hjemme, til hun i 1584 blev gift med Frantz Rantzau til Rantzau.

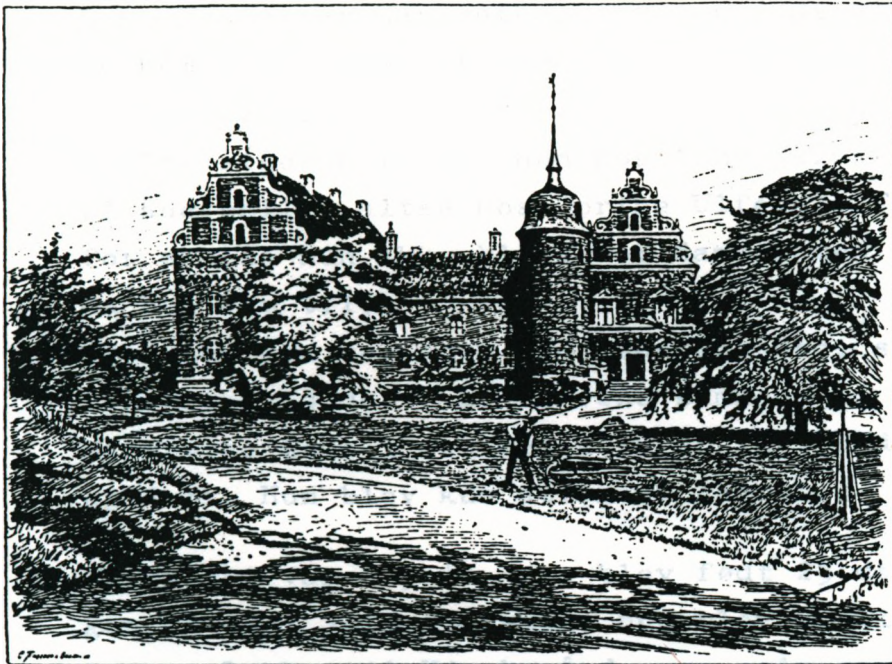
Kogsbølle (Holckenhavn) havde ligget meget centralt nær ved Nyborg og "hovedvej 1", som den jo også var dengang, selv om den ikke havde fået nummer.

Arreskov derimod lå temmelig afsides, gemt afvejen, men til gengæld midt i det Sydfyn, som er den dejligste have, man kan tænke sig.

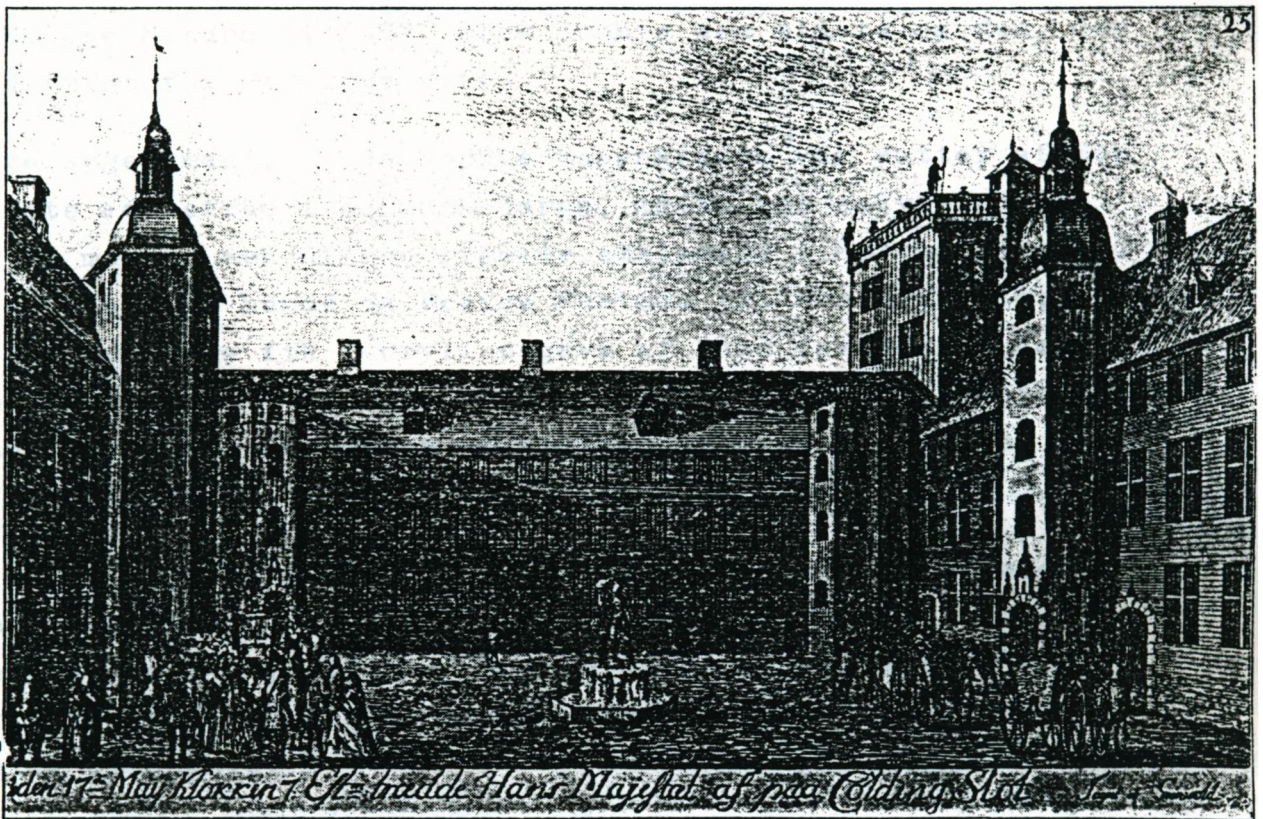
I 1573 havde Annas far mageskiftet gods med Frederik den Anden og fået Kjørstrup med alt kronens gods på Tåsinge i bytte for Valsø. Der findes ikke mere noget af den gamle borg Kjørstrup, men den lå på den plads, hvor Christian den Fjerde senere byggede Valdemars slot, efter at kronen igen havde købt godset tilbage.

Det var måske derfor, Annes bryllup med Frants blev fejret i Svendborg og ikke i Fåborg, som er langt nærmere ved Arreskov.

Men nu må det være tid til at se på Annes søskende, som hun måske slet ikke har kendt, eller kun som fremmede gæster.

Arreskov. Opført af Rigsraad Erik Rosenkrands og Fru Helvig Hardenberg 1568—73. Omdannedes en Del 1872—73.
(Efter Tegning af Tom Petersen 1886.)

Koldinghus. Efter GrønvoId.

Den ældste var Margrethe, som var født allerede før familien kom til Bergen, formentlig 1559, det år Christian den Tredie døde.

I 1566 siges det, var hun hos Anne Hardenberg Knud Ulfældts på Kogsbølle, altså hos Dorte Ulfeldts forældre, og hvorfor skulle hun ikke blive der samman med sin lillesøster, da hun kom til.

Også hun kom vel hjem ved faderens død, så i en årrække var i hvert fald de to af døtrene sammen.

Margrethe døde i det kolde år 1577 under en pest og koppe-epidemi. Hun blev kun atten år gammel.

Næstældst var Sophie, der blev født 23. december 1560 i Bergen og døbt juleaftensdag. Hun blev opkaldt efter sin mormor Sphie Lykke til Kjørbygård, som selv var tilstede, og som uden tvivl har taget hende med hjem til Danmark.

Ved mormors død i 1570, er hun så nok kommet i huset på Kogsbølle, hvor hende søstre var.

Da Margrethe døde i 1577, blev Sophie den ældste og den, der stod først for at blive gift.

Krage søger mage, og da Sophie Rosenkrantz var datter af den rigeste adelsfrue i Danmark-Norge, måtte hun selvfølgelig giftes med en søn af den rigeste adelsmand i Hertugdømmerne. Altså blev det hende og Breide Rantzau til Rantzausholm, en ejendom de unge fik i bryllupsgave af hans far Henrik Rantzau. Det var det tidligere Holme kloster på Fyn, og Sophie kunne så blive i nærheden af sin mor og sine søstre, så længe det varede.

Da de to næste i søskendeflokken, to små drenge var døde i den spæde alder, var Anne selv den næste i rækken, og hun blev, som vi ved, gift med Breide Rantzaus storebror, som jo var i Rusland, mens ægteskabsforhandlingerne foregik mellem Breide og Sophie.

Den yngste, Jacob var som sagt født i 1567 på Sandviken, og ligesom de andre blev han opdraget hos møderens familie. Han kom i huset hos sin møster Anne Hardenberg, Erik Ruds. Vi hører først om ham, da han femte år gammel bliver immatrikuleret i Rostock sammen med den niårige Corfitz Rud.

Abb. 54. Rostock im 16. Jahrhundert.
(Nach dem gleichzeitigen Bilde von Braun und Hohenberg.)

Og så var det samtidig med to sønner af moderens fætter, Erik Hardenberg til Matstrup, Jacob blev indskrevet i Rostock. Det var halvfætrene Christian og Jacob Hardenberg, der kom til Rostock et par måneder efter ham.

Da han i 1587 kom til Wittemberg, traf han igen Jacob Hardenberg, men også fætrene Frederik og Otte Christoffer Rosenkrantz. I efteråret 1587 var han i Padua, og siden fartede han om i Europa til 1592, hvor han blev hofjunker hos den unge Christian den Fjerde.

Sophie fik i disse år en hel børneflokk. Lisbeth Sophie 1587, Helvig 1589 og Cai 1591, foruden Erik og Johan, der døde lige efter hinanden i 1593 og 1594. Så døde hun selv i 1594 i en alder af bare 33 år gammel.

Lisbeth Sophie kom i huset hos sin morbror Jacob, Cai kom til sin farbror Gert på Breitenburg, mens vi ikke kender til Helvigs barndom. Hun kan have været hos sin moster Anne.

Jacob blev skænk hos kongen i 1596, 1599 blev han gift med Pernille Gyldenstjerne. 1601 blev han lensmand på Nyborg til 1610, derpå blev han lensmand på Hagenskov til 1616.

Han døde 9. juni 1616 i Bergen.

Efter Frants Rantzaus helledød levede Anne Rosenkrantz endnu i seks år og døde den 18. oktober 1618 på Søholm og blev begravet den 2. november i Magleby kirke samme år.

I hendes enkestand var hun plaget af sygdom, svaghed og bedrøvelse, "så hun har været som en due i stenhullerne og i stenrevnerne, der kurler og har mistet sin mage og dog har båret sit kors tålmodig".

Hun roses for sin lemfældighed mod bønderne og sin godgørelse.

Et halvt år før sin død, spillede hun kort med kongen og fru Kirstine Munk.

Ane nr.714: Caspar Christoffer Gersdorf til Krischa død 1634

Påfundet med flere fornavne slog ikke an herhjemme, ikke til drenge i hvert fald, og han blev da også kun kendt som Christoffer i Danmark.

Han kom ellers fra Schlesien, hvor slægten nævnes første gang i 1301. Slægtsgrenen til Krischa dog først 1434.

Det første vi hører til Christoffer Gersdorf er hans møde den 18.juni 1573 ved hoffet sammen med Goske Ahlefeldt som hofjunkere.

Christoffer blev til 14.januar 1576, så forsvandt han i næsten to år, men dukkede op igen den 4.november 1577 og blev nu i tjenesten til 23.januar 1580. Så forsvandt han helt og aldeles i mere end tyve år, og det første vi nu hører, er at han den 25.september 1602 bliver gift med Else Munk til Toberupgård.

Ægteskabsforhandlingerne må være foregået med Else Munks svoger, Mogens Ulfeldt til Selsø, der var hendes nærmeste mandlige slægtning. Faderen, alle farbrødre og hendes eneste bror var døde. Tilmed kan hendes ægtefælle have kendt Mogens Ulfeldt ude fra Europa, hvor denne også havde været vidt omkring i otte år.

Christoffer Gersdorf var godssamler, og han kan jo have samlet kapital i de mange år i udlandet.

Udover Toberupgård, som han fik med sin hustru, og som han i 1604 mageskiftede med kronen for en livsvarig forlening med Lønborg bispegård, så skrev han sig til Søbygård, Donslund, Refstrup, Søgård, Udstrup, Tandrup og Hanbjerg.

Han var født omkring 1555 og var altså en bedaget herre, da han blev gift med Else Munk, og så overlevede han hende dog i fem år.

Han fik aldrig noget offentligt hverv under Christian den Fjerde, men han var med til hyldningen af den udvalgte prins, var indbudt til dronning Sofies begravelse og levede endnu i 1634, men døde så straks efter. Han efterlod sig seks børn med Else Munk: Peter, Dorte, Else, Caspar, Joachim og Anne.

Ridder i Pladerustning.

Ane nr.715: Else Christensdatter Munk til Toberupgård(-1629)

Hun blev sikkert født på Åkær, Hads herred, Århus amt, hvor hendes far, Christen Munk var lensmand fra 1572. Hendes to søskende derimod var nok født i Norge, hvor faderen havde været statholder i 23 år.

Moderen, Dorte Mogensdatter Gyldenstjerne var født på Akershus, hvor hendes far havde været kommandant.

Faderen døde den 5.juli 1579 på Åkær og moderen den 18.juli 1583 på Gudumlund.

Storebror Hans var død som lille og var begravet i Århus Domkirke, men storesøster Anne og Else selv var stadig børn, da de blev forældrelose, og hvem tog sig af dem?

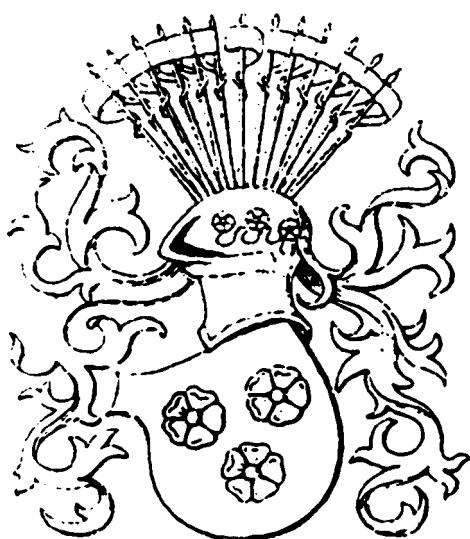
I 6-7 år voksede Else op på Åkær herregård og oplevede, at hendes far på kongens ordre lod bygge et muret hus med plads til de kongelige, mens resten af herregården stille forfaldt. Ved faderens død flyttede familien så tilsyneladende til Gudumlund, hvor en fjern slægtning af Elses far, Margrethe Eriksdatter Lange sad enke, og hun kan nok have ønsket nogle børn omkring sig.

Margrethe Lange havde nemlig selv ingen børn, men hun var så kendt for sin lærdom, at Elses far måske havde sendt børnene til hende på et tidligere tidspunkt, og at deres mor så fik ophold der ved faderens død.

Det er alltsammen måske, for der står intet skrevet om børnene kun om de voksne, men en lærd dame uden børn, enke endda for en tid, hun har haft lige så meget brug for den beskyttelse børn kunne give, som de faderløse børn havde brug for opdragelse og beskyttelse. Jeg føler mig egentlig rigtig godt tilfreds med denne løsning.

Storesøster Anne har ~~blev~~ været 26-27 år gammel, da hun blev gift i Roskilde med Mogens Ulfeldt, der var søn af den Jakob Ulfeldt, der var leder af delegationen til Rusland, hvor jo Frants Rantzau var med.

Else har nok nærmet sig de 30, da hun i 1602 i København blev gift med Christoffer Gersdorf.

Lange eller Munk. Tre røde roser i hvidt. På hjelmen 13 vekselvis røde og hvide faner (se side 21).

- Uradel, Jylland. Førte oprindeligt andre navne: Block, Bomøve, Ejsen, Friis og Frost, men delte sig i 1400-tallet i to linjer, hvoraf den ene kaldte sig Lange, den anden (med et mødrene slægtsnavn) Munk. Thorkild Ebbesen 1314; Jørgen Munk 1650 og oberst Niels Lange 1722. Se NDA side 160 og DAA 1901 side 236 samt senere tilføjelser.

Vi kender allerede Caspar Christoffer, som blev hendes ægtemand, men hendes barnefødsler skal vi følge nærmere.

Danmarks Adels Aarvog viser, at hun har fået seks børn, der er opstillet i en vistnok tilfældig rækkefølge, idet dog de tre sønner, som alle er opkaldt efter Gersdorfer, nævnes i rigtig rækkefølge. Deres fødselsår er nemlig kendt, mens de tre døtres fødselsår ikke kendes.

Jeg er mest tilbøjelig til at sætte den pige, Anne, der er rangeret som nummer seks og sidst, til at være den førstefødte, som så er opkaldt efter sin farmor, Anna von Minkwitz. Hun skulle så være født o.1603. Nummer to kan så godt være den Peter, som er ansat til at være født o.1605 og opkaldt efter sin farfar. Da der så er et spring på fem år til næste søns fødsel, er der godt nok plads til de to andre piger, vores ane, Dorte, som var opkaldt efter sin mormor og blev gift med Johan Rantzau, og Else.

Caspar Christoffer, der var den anden søn i rækken, blev født den 11.marts 1610, og vi får her at vide, at vores Else har været på langfart, for hendes nedkomst foregik i Seitenstetten Markt i Østrig.

Året efter var Else Munk dog tilbage i Danmark, da hun den 11.november 1611 nedkom med sin yngste søn, Joachim, som til sin tid skulle blive rigens hovmester.

Den ældste søn Peter kom 1623 på Sorø Akademi, hvor han var til 1626. Han var altså med på skolens allerførste hold. Men når det hævdes, at lillebror Joachim og hans præc.Jens Schytte var med på samme hold, så bekræftes det ikke af akademiets matrikel, der kun har Petrus.

Forresten blev akademiet lukket i 1629 på grund af den pest, der da rasede, og det må være den, der også har taget Else, som ikke nævnes efter 1629.

Margrethe Lange på Gudumlund var specielt franskkyndig og oversatte flere gudelige skrifter fra fransk.

Elses søster Anne blev af sin mand spærret inde for en "bedrifts" skyld. Hendes mand døde 1616, og hun overlevede ham i mange år, og levede endnu i 1648.

Ane nr.716: Knud Urne til Aarsmarke 26.10.1564-2.2.1622.

Han blev født i Roskilde, hvor hans far, Axel Urne havde et kanonikat, domherreembede.

Moderen, Birte Knudsdatter Rud af Vedby, var faderens anden hustru, og hun havde året før skænket ham en datter, Anne. Hendes far havde været kannik i Roskilde, og har måske efterladt et hus, som datteren og svigersønnen havde arvet.

Uden for barselstuen var hele Norden i krig, Frederik den Andens krig med Erik den Fjortende, og den gik ikke så godt for Frederik. Svenskerne havde erobret Trondhjems len, hvor de systematisk havde dræbt alle danske og indsat svenskere i deres sted, og i Blekinge havde de udryddet alle beboere i Rønneby, mænd, kvinder og børn, de sidste tog Finnerne sig af.

Det er vel så mest sandsynligt, at lille Knud er blevet døbt i Roskilde Domkirke. Herefter var Knud for det meste overladt til sin mors tugt og oplæring til dyd og fromhed, idet hans far i krigens tid blev lensmand på Tønsberg i Syd Norge, hvor han under de herskende krigsforhold mest opholdt sig med de andre lensmænd på Akershus, idet han dog måtte ud og udskrive mandskab til flåden.

I 1567 blev Axel Urne rentemester, rigskansler og rigsråd og fik Odense provsti i forlening. Her kunne han modtage meddelelsen om, at Tønsberg, Sarpsborg, Larvik og Skien var blevet plyndret og afbrændt.

Her på Fyn fandt man så et godt sted til Knuds videre opdragelse på herregården Hellerup hos enken Karen Bølle, der havde andre adelsbørn hos sig, som hun holdt skolemester til. Her mellem Nyborg og Odense var han i de næste tre år til krigens slutning, så satte faderen ham i skole hos den lærde doktor Niels Hemmingsen, hvor han læste i et par år, hvorpå han kom på Herlufsholm skole i et par år.

Imidlertid døde hans mor i begyndelsen af september 1573 og blev begravet i Søby kirke. Da også hans far døde den 6.marts 1577 på Søgård, fik Knud og hans søskende en lavværge, Lauge Venstermand.

For der var jo kommet flere søskende, endda også før han første gang blev sendt hjemmefra.

Der var først Dorte, som blev født 1566. Hun kom i huset hos den lærde frø Birgitte Bølle, hvor hun var i hele sin opvækst og forblev længe efter forældrenes død.

Så var der Jørgen, hvis opvækst og opdragelse vi ikke kender noget til, men vi skal senere vende tilbage til ham. Han var født 1567.

Så var i 1570 sønnen Erik blevet født, men heller ikke hans uddannelse kender vi noget til.

Inger, der blev født 1571, kender vi kun fra et par ejendoms-handler, som vi kommer til senere.

Otte, født 1572 kom 1586 i Sorø latinskole, og ham vil vi ligeledes høre nærmere om.

Endelig havde der været lillesøster Birte, der blev født i moderens dødsår og døde i faderens.

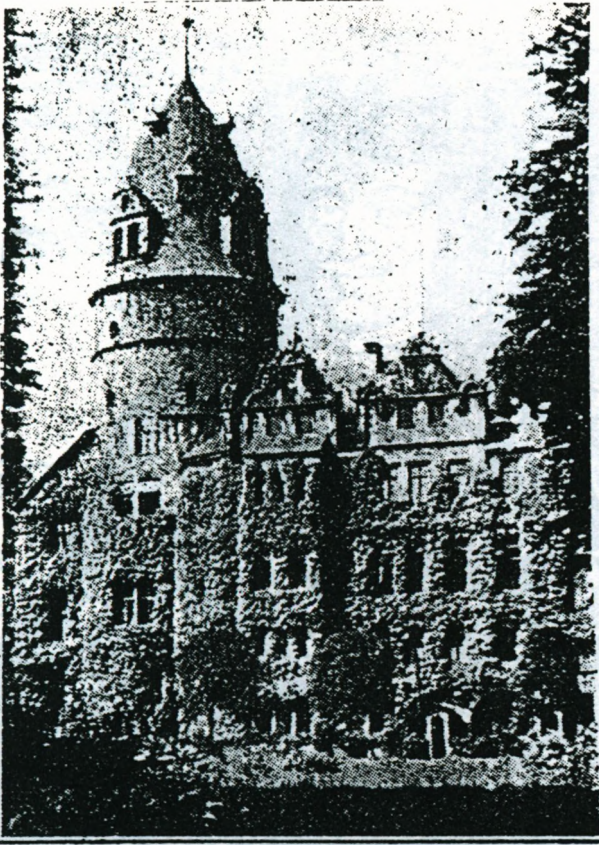
Værgen Lauge Venstermand lod nu Knud flytte fra Herlufsholm til Nykøbing Falster latinskole, hvor han synes at have været den eneste adelige dreng i skolens historie. Efter endnu et par år i skole satte Lauge Venstermand ham i lære som dreng hos Peder Gyldenstjerne på Tim, hvor han blev oplært til hof-tjeneste, og da man fejrede den nyfødte prins Ulriks fødsel på Koldinghus i 1578, fik Peder Gyldenstjerne afsat ham til den tyske grev Philip von der Lippe, som tog ham med hjem og havde ham i lære i to år.

I disse to år fulgte han sin herre bl.a. også på jagt i Teutoburgerwald.

Efter to års ophold i Lippe fik Knud Urne en anbefaling til grev Frantz von Wöldech zu Aarholtzen. Det var naturligvis Frantz den Tredie af Waldeck, som havde sit grevskab lige syd for Lippe. Philip von der Lippe døde 1583, så han har sikkert allerede i 1580 følt kræfterne svigte.

Nu blev Knud Urne igen i to år i Waldeck til han var atten år gammel og blev kaldt hjem for at overtage sine og søskendes godser og værgemål.

Så var det ham, der i de kommende år stod for den store skifteforretning med de seks søskende. Selv fik han Aarsmarke, som nu hedder Knuthenborg.

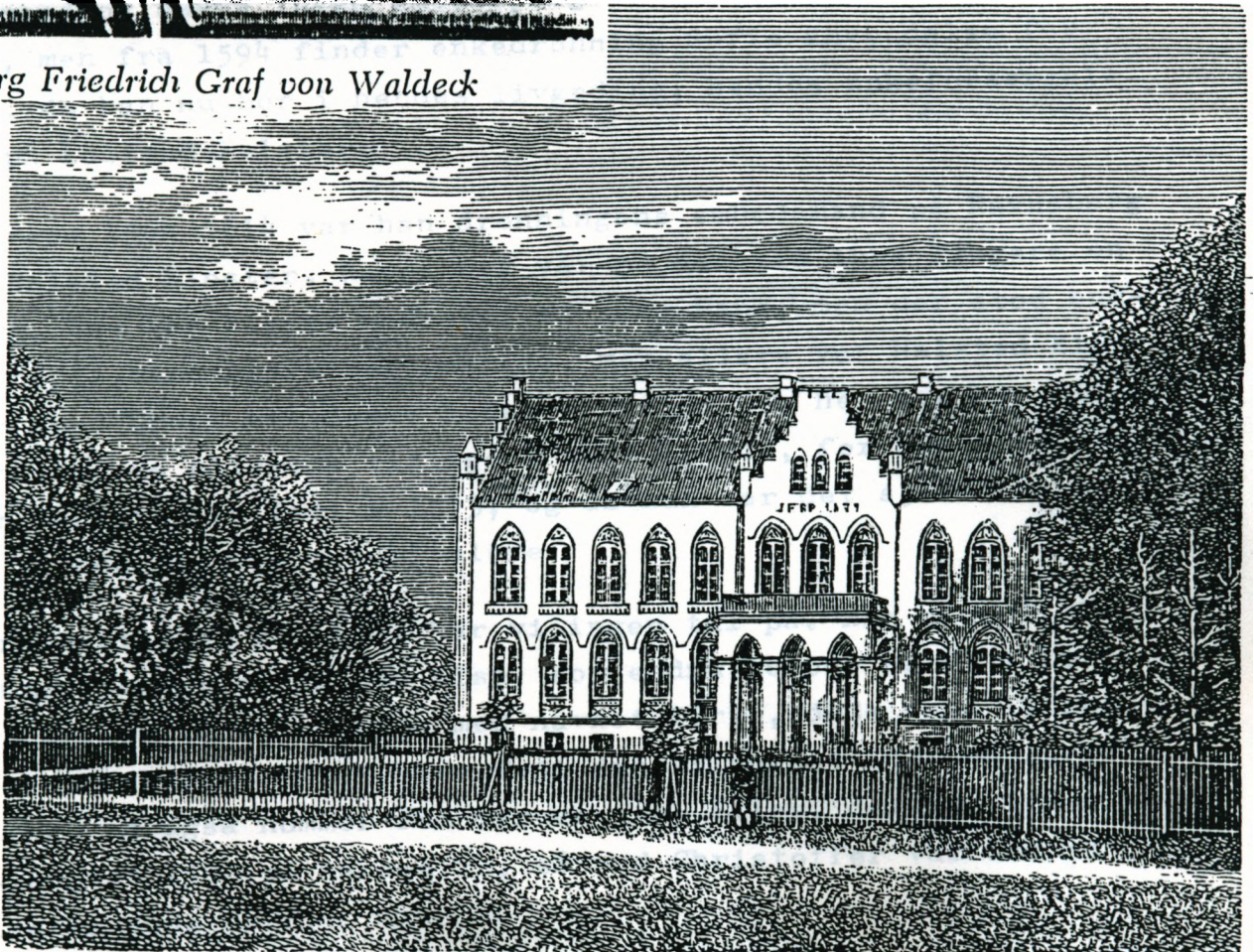
Det fyrstelige Slot i Detmold.

Prospekt fra Waldeck.

Georg Friedrich Graf von Waldeck

Zuellinge.

Lillebror Jørgen skrev sig siden til Brobygård, mens de to yngste brødre Erik og Otte begge skrev sig til Søbysøgård.

Anne holdt hus i Odense, Dorte giftede sig med Laurids Grubbe til Gammelgård og Inger skrev sig til Lybygård.

Som ældste søn var det hans pligt som et godt eksempel for sine brødre at gifte sig for at formere slægten, og den 15. september 1588 holdt han bryllup på Aarsmarke med Margrethe Eilersdatter Grubbe til Alslev og Bækkeskov.

Bruden havde mistet begge sine forældre, men hendes farbror Jacob Grubbe til Røgle kan have været til at forhandle ægteskab med efter tidens regler. Måske har han henvendt sig til sin gamle lærer Niels Hemmingsen, der havde skrevet en bog om ægteskabet. I hvert fald blev brylluppet holdt med stor berømmelse.

Det var lige efter kongens død og begravelse. Frederik den Anden døde i april på Antvorskov og blev begravet i august i Roskilde Domkirke. I de følgende år levede Knud Urne som privatmand og havde ingen embedspligter under formynderregeringen, men fra 1594 finder enkedronning Sofie anvendelse for ham, da han nu bor i hendes livgeding, hendes enkeforsørgelse på Lolland-Falster.

I årene 1594-1614 var han dronningens embedsmand på Ravensborg og Halsted Kloster. Ravensborg var på den tid ikke længere en borg. Den var blevet nedrevet af kong Hans, men der stod endnu nogle bindingsværksbygninger, men ellers var Halsted Kloster Knud Urnes hovedsæde i hans arbejde, og her har han tilsyneladende allerede tidligere haft ophold, for her blev sønnen Christoffer født i 1593, og da han var det sjette barn, må vi nok hellere rekapitulere.

Den første, en søn Axel har vi ingen tal på. Han døde lille. Nummer to var en datter Else, som endnu levede ugift i 1622. Det tredje barn, en pige med navnet Birte, døde også lille. Men nummer fire, Axel blev født den 25. august 1591 på Aarsmarke, og også nummer fem var en søn, Eiler, der blev født 24. august 1592 på Aarsmarke, så med Christoffer var der nu fire levende børn.

Axel kom seks år gammel i skole hos præsten i Lunde og, da han blev ti år, i skole i Malmø. Om Christoffer ved vi, at han var otte år i huset hos landsdommer Lage Beck, som var gift med Agate Sivertsdatter Grubbe.

I 1598 fødte fru Margrethe endnu en søn, Jørgen den 17.oktober. 1602 kom Eiler i Sorø latinskole.

I 1605 kom både Axel og Christoffer også i Sorø latinskole. Allerede år 1600 kom datteren Dorte den 19.juli; 1601-02 var sønnen Frederik blevet født, den 14.april 1603 så Sigvard dagens lys, og 18.september 1606 fødtes endnu en datter, som i dåben fik navnet Else(nummer to).

1606 var også året, hvor enkedronningen forlenede Knud Urne med den formidable middelalderborg Aalholm, og med Nykøbing slot.

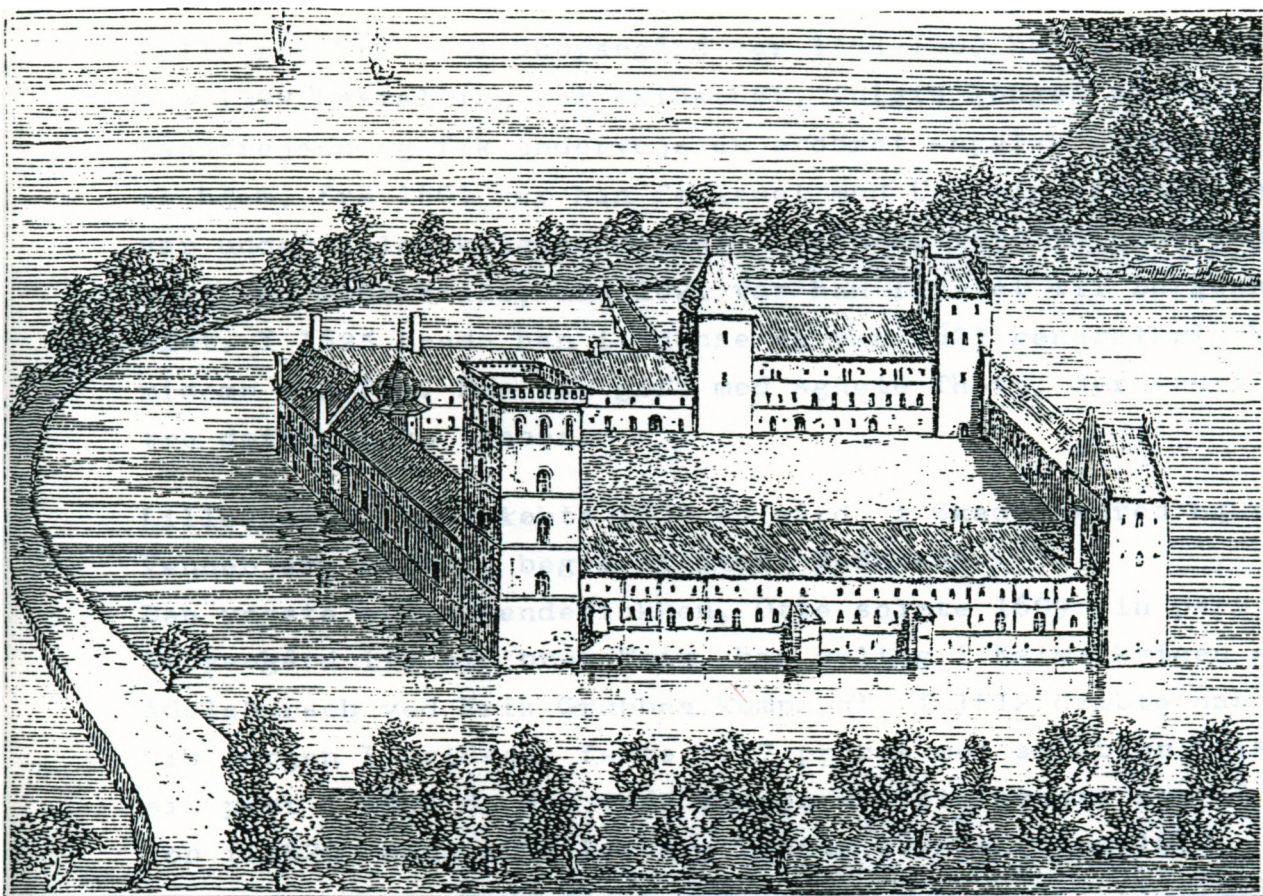
I 1608 var Margrethe Grubbe på Tryggevælde, der var en senmiddelalderlig bygning af kridtstenskvadre med kampestenssokkel, omgivet af grave. Dette len var på den tid i hænderne på Ditlev Holck. Her nedkom fru Margrethe med en datter Regitze, måske på rejse til København, og hermed var dusinet fuldt. Der kom to børn mere, som vi dog ikke har nogen årstal på, Hans, som ved sin fars død var kongens Liffjunge, og Birte, der døde som lille.

Vi bliver nu nødt til at tænke lidt på Knud Urnes søskende.

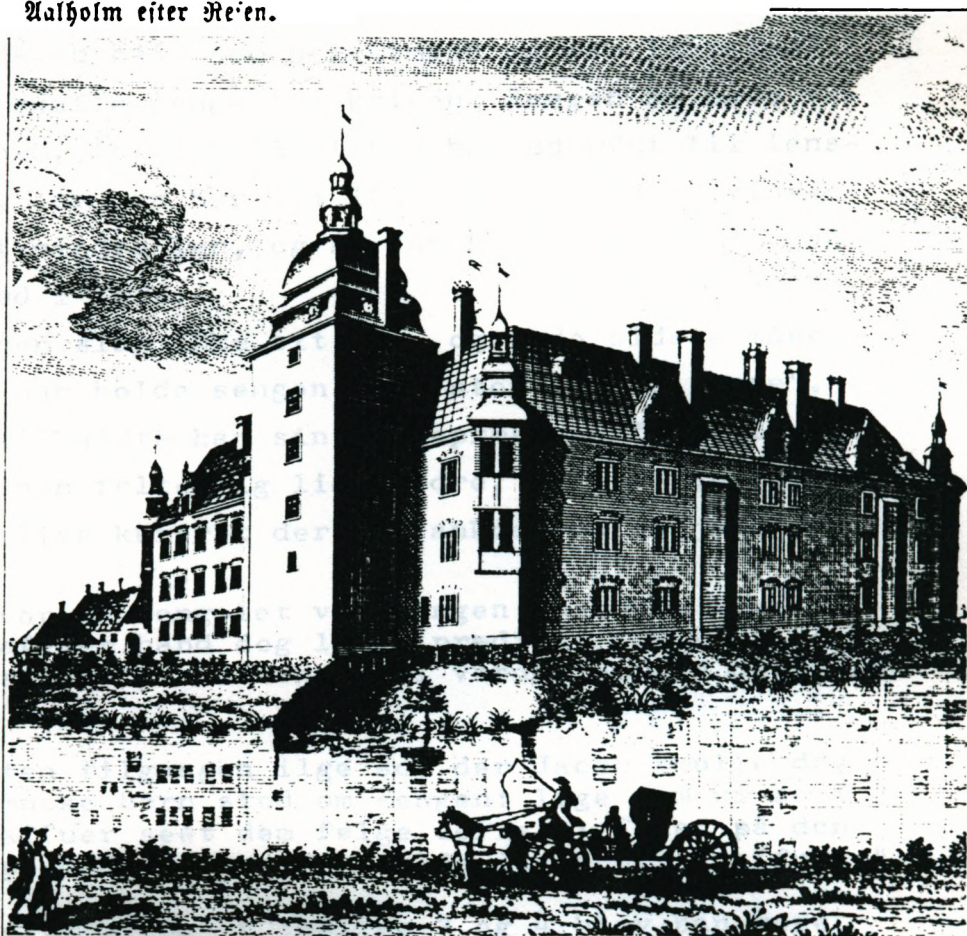
Storesøster Anne nævnes 1614 i rostjenestelisterne, hun levede endnu i 1632, men var død før 8.juni 1636.

Søster Dorte døde år 1600 og blev begravet den 18.marts i Ryde kirke. Hun efterlod sig en ægtemand Laurids Grubbe til Gammelgård og en søn Erik til Gammelgård, Tjele og Vingegård. Blandt hendes søns børn må jeg nævne Marie Grubbe, der forargede hele borgerskabet og kleresiet.

Lillebror Jørgen var hofjunker 1591-96, forlenet med Han herred 1597-1601, han fulgte i 1599 med kongen på den berømte Nordlandsrejse, kom straks efter hjemkomsten livsfarligt til skade ved løbskørsel og blev begravet den 8.oktober 1601 i Solbjerg kirke. Hans enke, Margrethe Viffert havde skænket ham børnene Axel til Brobygård, Viffertsholm og Kvottrup, og Anne, der var gift med Enevold Seefeld, samt Corfitz, som vi ikke har nogen oplysninger om.

Nakholm efter Reien.

Nykøbing Slot, der blev nedrevet i 1767. Hovedbygningen bestod af fire fløje omkring en indre slotsgård. Der ses et større hovedtårn og en række hjørnetårne. Udover hovedbygningen fandtes en mængde andre bygninger - magasiner, stalde, mølle, ladegård, personaleboliger etc. Samt et større haveanlæg. Indtil kongemagten afhændede sit gods på Lolland og Falster var slottet magtens centrum på øerne. I praksis et administrativt hovedsæde for en mægtig landbrugs- og købmandsforretning. Alle Nykøbings borgere var på en eller anden måde afhængig af slottet.

Lillebror Erik til Søbysøgård var 1594-1600 hofjunker, men fik 1599 bestalling som skibschef, fulgte kongen på Nordlandsrejsen og fik undervejs en erobret engelsk prise at føre hjem, fra 1601 var han forlenet med Utstein kloster, og var under Kalmerkrigen admiral i flåden, 1620 lå han flådevagt ved Glückstadt, men 1621 var han flyttet til Bergenhus slot. I 1625 boede han i Odense og var 1627 generalkrigskommissær for Fyn. Han var gift med Agnete Thott, der fødte ham tre døtre og to sønner.

Lillesøster Inger købte 1630 en gård i Skads herred og en i Vennebjerg herred, begge af Steen Rodsteen. Den yngste af søskendeflokken, Otte solgte 1609 sin part i Søbysøgård til sin bror Erik, han deltog i Kalmarkrigen som Adelsbursch ved Erik Grubbes kompagni. I 1612 dræbte han en vis Jørgen Lauridsen, førte 1617 proces mod sin bror Erik om sin part i Søgård. Han døde sammen med sin eneste søn på Ceylon i 1620. Hans enke Barbara Breide levede endnu 1640.

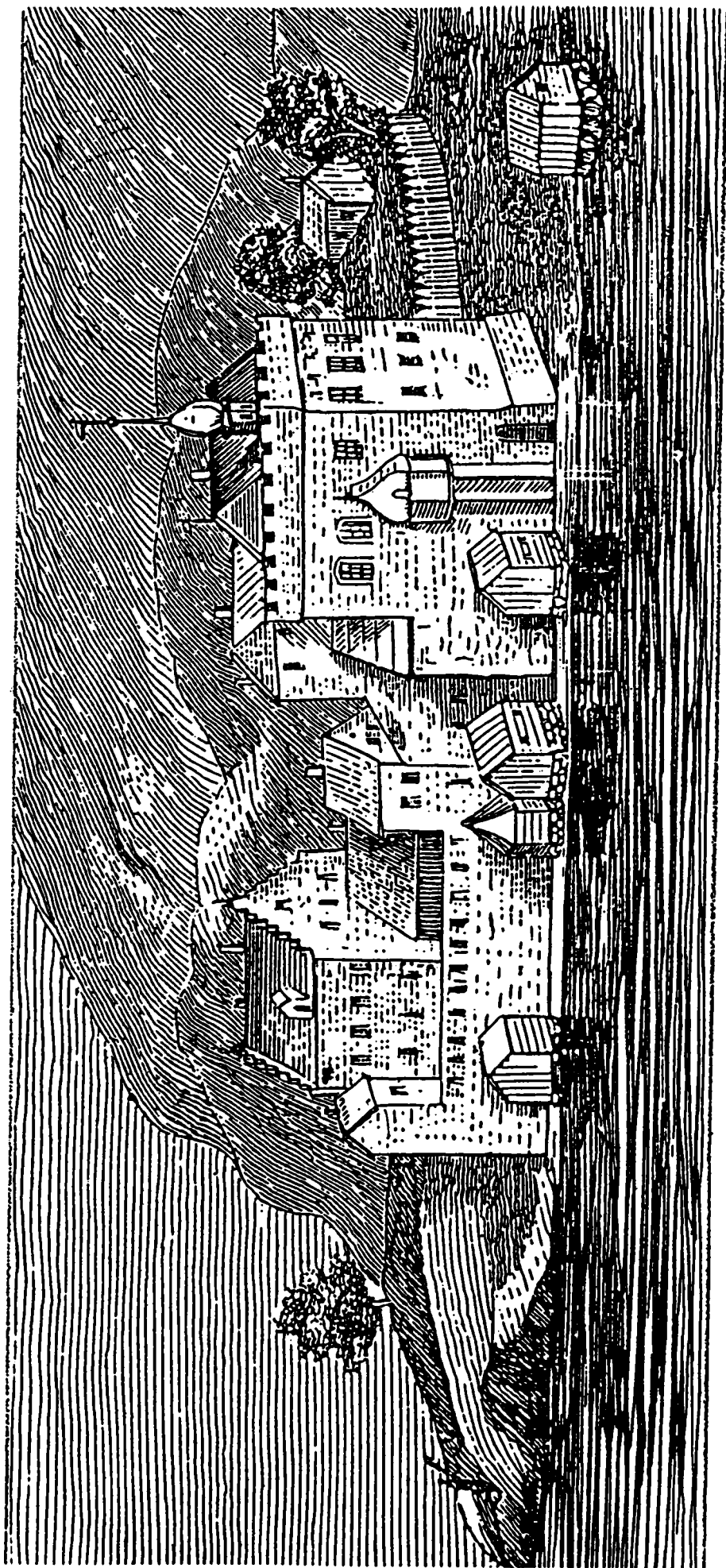
Vi ved ikke meget om Knuds deltagelse i Kalmarkrigen. Han har måttet stille mandskab både som privatmand og som lensmand, og han har måttet skaffe penge til krigen. Kongen må have været tilfreds med ham, for i 1615 bliver han udnævnt til lensmand på Bergenhus, som han har til 1619, hvor sygdom tvinger ham til at søge et mindre len, og så får han Tryggevælde, som han har til sin død i 1622.

Sygdommen fra Bergen slap ikke sit tag, og i de sidste måneder af 1621 måtte han holde sengen "med stor smerte og ve". Kort efter nytår tilkaldte han sin sognepræst og fik alterets sakramente, og da han følte sig lidt bedre, rejste han til København for at blive kureret der, og ankom den 10. januar.

"Oc endog hand vor nu fengslet ved sengen oc kunde icke komme ud, saa hafvener hand dog ladet prædicke for sig. Oc hørde hand den sidste prædiccken her i verden om den Hoffuidsmand."

"Allting er nesten tilgangen ilge som der Jacob skulle døe oc hans mange smucke børn stod om sengen: lige som wi oc i liigprocessen hafvuer seet dem følge deris s: fader på den manær som Joseph med sine brødre fulde Jacob til graffuen."

Den 1. februar om eftermiddagen imellem 3 og 4 blev han mere og mere syg, klagede sig, dog med stor tålmodighed.

Bergenhus efter kobberstik fra ca. 1580.

Så lå han natten over med stærke smerter til næste dag over middag. Han opnåede mange sentenser fra bibelen, og når hans hustru, Margrethe Grubbe kom ind til ham, og det gjorde hun ofte, så bad han hende om at give sig tilfreds og takke Gud for de år, de havde haft sammen med deres børn.

Børnene befalede han at frygte Gud og skikke sig ærligt og gudfrygtigt.

Han befalede sin sjæl i Guds hånd og efterlod sin hustru og sine børn til kongens og dronningens beskyttelse, og da præsten den 2.februar blev tilkaldt mellem klokken 10 og 11, bad denne ham betænke, hvor god Gud var, og han svarede: Gud være lovet, Gud være lovet.

Hans sidste ord var:Gud hjælp mig. Så lagde han sine hænder sammen og lå og droges med døden. Så sov han sagtelig hen den 2.februar efter middag, da klokken var mellem 2 og 3.

Følgende familie og venner var tilstade ved dødslejet: Henrich Gyldenstjerne og hustru, Sophia Podebusk, fru Dorethe Banner til Egholm, salig Christoffer Kruses, fru Anne Lycke Cai Rantzau til Rantzausholm, som sad ved hans seng de sidste timer og vågede, fru Karen Grubbe Herluf Daas til Valdbygård, fru Birgitte Gyldenstjerne Axel Urnes til Aarsmarke med flere.

Af de fjorten børn fru Margrethe Grubbe havde født ham, blev han overlevet af syv sønner og tre døtre.

Ane nr.717: Margrethe(Merete)Grubbe af Lystrup 1568-1656

Merete var den ældste af ni børn, som hendes far fik med to hustruer. Hendes far var næst yngst af fjorten børn, og selv fødte Merete også fjorten børn og blev 88 år gammel.

Det kan man kalde en livskraftig slægt.

Hendes far, Eiler Grubbe til Lystrup var født 1532 og var da 36 år gammel, da han blev far. Han var blevet gift 1559 med den 16 år gamle Else Bjørnsdatter Laxmand til Hofdal, der døde fra sine fem børn 1575.

Siden byggede faderen en ny hovedbygning til gården, der havde form af et E, måske efter sig selv, måske efter den afdøde fru Else. Det nye Lystrup stod færdigt 1579.

Den 22.december 1577 giftede Eiler Grubbe sig med Kirsten Jørgensdatter Lykke til Tostrup, der fødte ham yderligere fire børn.

1

Meretes søskende var Sivert Grubbe til Hofdal, Torup og Høgholt, Karen, der blev gift med Vilhelm Dresselberg til Vindinge, Mette, der fik Anders Dresselberg til Vognserup, Regitze, der ægtede Alexander Rabe von Papenheim til Snedinge,

Halvsøskende: Christian Grubbe til Lystrup, JørgenxGrubbe til Tostrup, Hageløs og Snedinge, Else, der blev gift med Joachim Bülow til Ingelstad(se ane nr.766 og 767), og Eiler Grubbe, der faldt ved Kalmars belejring 1611.

Merete blev født under Frederik den Andens krig med Sverige, og på den tid var hendes far rentemester, et meget stressende arbejde i den periode, så ved krigens slutning blev han rigsråd og rigens kansler. 1571-77 var han lensmand på Husumgård og 1572-85 på Tryggevælde, Vordingborg og Jungshoved.

Han døde natten mellem den 19. og 20.november 1585 i København. Da var Merete sytten år gammel.

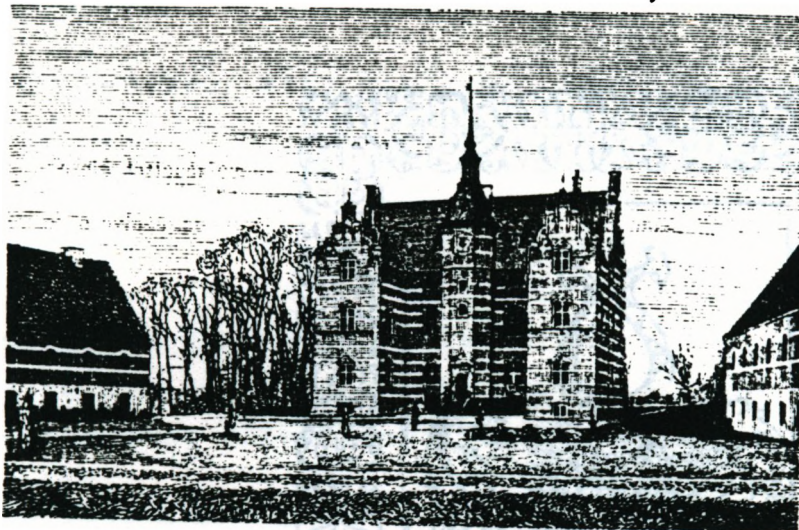
Sin mor mistede hun allerede, da hun var syv, men fik så en stedmor, da hun var ti.

Og så giftede hun sig med Knud Urne til Aarsmarke den 15.september 1588.

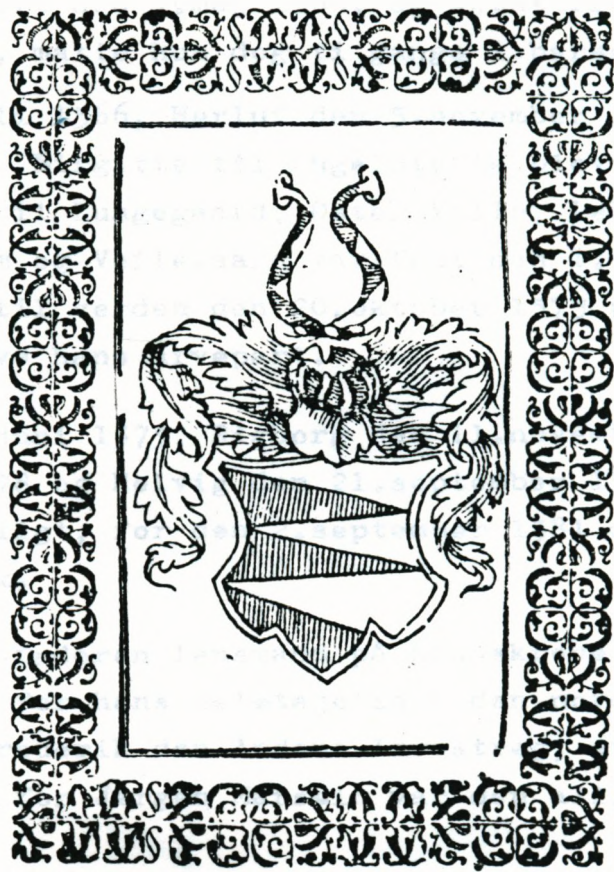
Vi kender i det store og hele hendes ægteskab, men i 1594 blev hendes stedmor, Kirsten Jørgensdatter Lykke gift anden gang. Den udkårne var Niels Gyldenstjerne til Bjørnsholm. Han levede endnu i 1624, men var død for 1630. Hun døde 1630.

Merete overlevede sin ægtemand i mange år. I 1633 blev hun forlenet med Bækkeskov i Baarse herred, som hun købte til ejendom i 1650. Hun skrev sig desuden til Alslev i Faxe herred. Hun døde 1654 og blev begravet ved siden af sin mand i Helliggeist kirke i København den 12. april.

Tænk engang fjorten fødsler og så blev hun 88 år gammel.

Lystrup Hovedgaard.

M. G.

Ane nr.718: Otte Marsvin til Dybæk (1573-1647)

Otte var nummer seks af ti børn, syv piger og tre drenge. Tilmed døde den ældste dreng, Herluf ung og gled ud af historien, og så var Otte ældste søn.

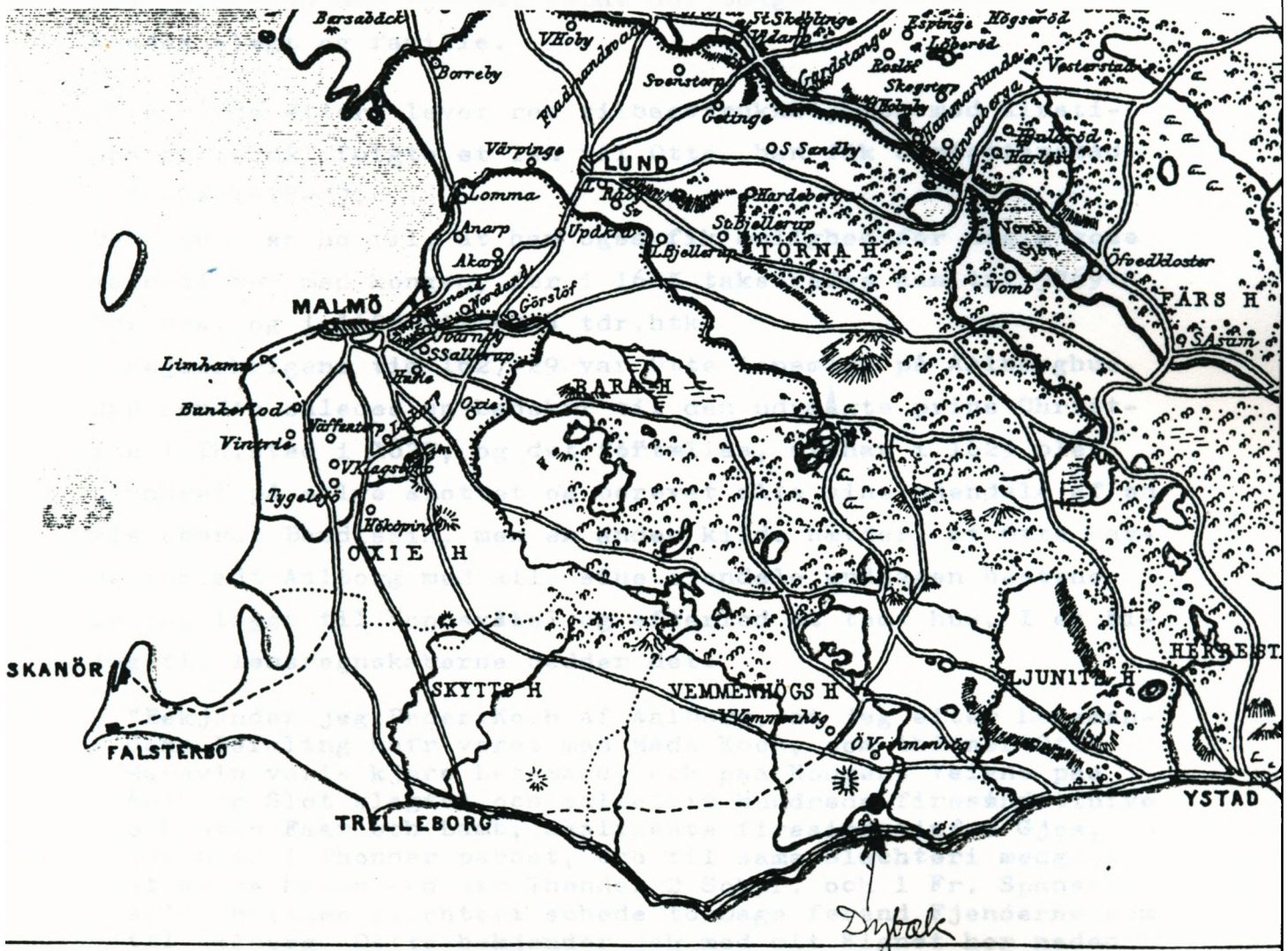
Faderen Jørgen Marsvin til Hoffufgaard og Dybæk var en dygtig mand, men han så lidt for meget på sin egen interesse og var regnet for lidt af en bondeplager. Han var sjælen i modstanden mod Birgitte Gøyes stiftelse af Herlufsholm, og han blev fradømt et værgemål for sin faster, så han har været en hård mand.

Måske var han allerede tidligt kendt for sin hårdhed, for Ottes mor, Karen Gyldenstjerne til Aunsbjerg ville nødigt have ham. Loven sagde ganske vist, at til en trolovelse krævedes altid brudens tilsagn, men det kunne jo fralokkes de unge piger på mange måder, og det skete da også.

Ottes forældre blev gift den 7.maj 1565, og skønt fru Karen var ked af ægteskabet, måtte hun dog ti gange i barselseng. Helle blev født 14.juli 1566, Herluf den 5.november 1567 og Anne den 7.marts 1569. Birgitte til Engelstofte blev født d. 19.april 1570, Ellen til Lungegaard, Øster Vallø, Lellinge, Kjarstrup, Ulfeldsholm og Veilegaard var født den 1.februar 1572, og så kom Otte til verde den 20.oktober 1573 på Dybæk, der senere skulle blive hans arvepart.

Siden kom Else den 5.juni 1575, Rigborg den 11.november 1576, Peder den 10.april 1578 og Helvig den 21.september 1580, og så var kuldet fuldtalligt, for den 2.september 1581 døde det fædrene ophav på Dybæk.

Da Otte blev født var faderen lensmand på Landskrone og Lundegaard, en belønning for hans deltagelse i den nordiske syvårskrig, som var Frederik den Andens lærestreg, at krig betaler sig ikke. Men for Jørgen Marsvin var den alligevel blevet til fordel.

Otte levede sine første spæde år på Dybæk, men må nok en tid have fået sin opdragelse samme sted som storebror, Herluf hos dr.teol.Mogens Madsen i Lund. Syv år gammel kom Otte 1580 i Sorø latinskole.

Ved faderens død i 1581 har Otte og hans familie fået en beskikket værge, som vi desværre ikke kender navnet på, men en gammeldags herre, for det ses ikke, at Otte har været på den obligate udenlandsrejse, og det første vi hører fra ham som voksenalderen er, at han den 29.juli 1604 gifter sig med Mette Pedersdatter Brahe til Clausholm og Krogholm. Han var da fyldt 30 år. Bruden var 25.

Ved den tid var hans søster Ellen Marsvin blevet enke, og på sædvanlig måde var Otte blevet værge for hendes datter Kirstine Munk allerede i 1602. Det var et værgemål, som for en tid blev meget fordelagtigt for Otte, for da hun blev gift med Christian den Fjerde, faldt der mange godbidder af til hendes slægt og familie.

Otte havde ellers leveret ret tilbagetrukket, men med Kirstines giftermål fulgte et len til Otte, han fik Christianstad i årene 1618-27.

Det kunne se ud til, at han også fik mulighed for nogle gode mageskifter med kongen, for i 1625 takseredes han til 3769 tdr.htk. og i 1638 til 4354 tdr.htk.

I kejserkrigens tid 1627-29 var Otte lensmand på Aalborghus. Han sendte således en badskær til den udvalgte prins Christian i Thisted i 1627, og det fortælles, at han i 1629 blev plyndret på selve slottet og berøvet alle sine ejendele af en vis oberst Baudissin, men en anden kilde hævder, at Otte havde forladt Aalborg med alle sine ejendele undtagen hestene og var taget til Vendsyssel og efterlod et tomt hus. I et bilag til lensregnskaberne hedder det:

"Bekjender jeg PederxKoch af Aalborg, at jeg efter Lensmandens Befaling hafr veret med Mads Koch, som thiener Otte Marsvin voris kjere Lensmand, och paa Kongens Veigne paa Aalborg Slot slagtet och saltet it Hundrede firesindstiuve och otte Faar och Lamb, desligeste firesindstiuve Gjes, som blef i Thønder pachet, och til same Slachtereri medgick at salte Maden med sex Thønder 2 Schpr. och 1 Fr. Spansch-salt, hvilken Slachtereri schede to Dage førend Fjenderne kom til Aalborg. Dette bekjender jeg med mit Æignet her neden under. Actum Hals d.8.Octob.1627."

Lensregnskabet er afsluttet den 6. oktober, og fjenden kom først til Aalborg den 8. Måske lykkedes det Otte Marsvin at bringe sig i sikkerhed med slottets indbo, men det er også muligt, at han er blevet overrasket, inden hestene er blevet indskibet.

Efter rostjenestetaksationerne skulle han under Kalmarkrigen stille med fire ryttere, men under kejserkrigen var hans andel blevet 12 ryttere. Det er uvist, om han selv mødte op. Måske har han deltaget i Kalmarkrigen hvor han kun var 38-40 år, men kejserkrigen har han næppe selv taget del i, da han på den tid var midt i halvtredserne.

Fra 1629 til 1646 havde Otte Dronningborg len. I denne periode var hans forhold til kongen ikke længere så godt. Kirstine Munk havde sat kongen stolen for døren, og det kom til at smitte af på forholdet til hendes værge.

Inden jeg nu lader Otte dø, må vi hellere se på hans søsken- des liv og levned.

Helle var i 1588 blevet gift med Axel Urup til Vognsø, der døde fra hende i 1601. Hun blev så anden gang gift med Jacob Beck til Beldringe, Gladsaxe etc. i overværelse af kongen d. 28. marts 1603 på Varberg slot. Han døde i 1622, og Helle tog omkring 1627 Mathias von der Recke, der var hofmester hos hertugen af Kurland, og han overlevede hende. Hun døde 1637.

Også Anne var blevet gift 1588, samme dag som Helle og samme sted, Dyhæk, men med Hans Axelsen Arenfeldt til Palsgaard, Rugaard mm. Hun døde den 11. december 1610 på Palsgaard.

Birgitte blev først gift den 31. oktober 1591 med Frederik Ulfeld til Halager, som døde 1622. Hun overlevede ham til 1629.

Ellen Marsvin er vist kendt af enhver. Det var hende, der var mor til Kirstine Munk, og som samlede sig så utrolig meget gods. Hun var første gang gift med Ludvig Munk(Lange) til Nørlund, der døde fra hende i 1602. Anden gang giftede hun sig hun sig 1607 med Knud Rud til Sandholt, der døde 1611. Det var hende, der i 1615 fik Christian den Fjerde til at gifte sig med Kirstine Munk, og det forstod hun siden selv at lukrere af.

FRU ELLEN MARSVIN.

Kirsten Munk, grevinde: f. 6. 7. 1558. d. 19. 4. 1658. Christian 4. ønskede, da hun var 17 år, at gifte sig med hende. De blev hemmeligt viet, og hun fødte ham 9 børn. Forholdet ophørte 1628. Wedellsborg ca. 1623. Kopi på F.B.

Hun købte godset Ulfeldsholm, som hun kaldte Ellensborg og forsynede det med en pragtfuld ny hovedbygning (det nuværende) Holckenhavn). Fra 1620 til 1628 og igen fra 1629-til 1639 var hun forlenet med Dalum Kloster.

Lillesøster Else vender vi tilbage til. Hun var gift med Enevold Kruse, som vi også kommer til at høre om.

Lillesøster Rigborg blev ikke mere end otte et halvt år gammel. Hun døde den 26.april 1585 i Svendborg.

Lillebror Peder skrev sig til Hollufgaard og Aunsbjerg. Han kom i Roskilde latinskole, senere i Sorø og blev i 1603 immatrikuleret i Padua og Siena. Han blev indkaldt i 1611 til tjeneste under den fynske fane. Han døde lige efter krigen den 8.oktober 1614. Han var 1608 blevet gift på Dalum Kloster med Mette Axelsdatter Brahe, der overlevede ham i otte år. Den mindste pige, Helvig kom i huset hos storesøster Birgitte Marsvin, 1601 i dronningens jomfrukammer, gift med Gude Galde til Thom, der døde 1626 på Nørlund, som Helvig skrev sig til. Hun døde 1648.

Ottes hustru, Mette Pedersdatter Brahe døde 1641, og derefter slog han sine skånske godser sammen og byggede en statelig slotsbygning, hvor før gården Bursø lå. Det nye renaissance-slot kaldte han Marsvinsholm, og det rejste sig i årene 1644 til 1648. Der findes en indskrift over hovedindgangen, der lyder som følger:

"Ao 1644 ær dene gaard, som nu heder Marswinsholm, udi Jesu navn opbygget af Erlig og Velbyrd. Mand Otte Marswin til Dybeck daa Kongl. May:ts Befallningsmand paa Dronningborg slått med sin kærre Frue Erlig og Velbyrd. Frue Mette Brahe. Den Alt som Mächtigste gode Gud ske lof og ære för en lycksalig begyndelse og framgang, at altingest maa ske og Hans Allerheligste navn til lof og ære og deris liefsarvinge til lycke, gavn og gode hær timelig og våre kærre Förældre , at de siden ma bo udi himmelrig til evig tid. 1648 Amen, Amen."

Det meste af arbejdet er udført under Torstenssonfejden, og Otte Marsvin døde sålv før arbejdet var fuldført den 31.marts 1647,

Med beaktad af Vålbergs
Lager Extrakt

Herr Carl Otto von Bökken
vid Kongl. Höfden.

Marsvineholm. Kobberstik fra Fischers »Prospecter af Herre-Gårdar uti Skåne«, Stockholm 1756. Fol.

Ane nr.719: Mette Pedersdatter Brahe til Krogholm (1579-1641)

Ikke langt fra det Bursø, der senere blev til Mørsvinsholm, ligger Krogholm, hvor slægten Brahe havde siddet i 100 år, da Mette blev født.

Gården, der nu hedder Krageholm ligger for enden af en hel perlerad af blinkende søer i et smukt dalstrøg med frodig løvskov og frodige marker.

Mette var den femte af syv søskende, tre drenge, tre piger og en dreng.

Faderen Peder Jensen Brahe var gift med Margrethe Albrechtsdatter Gøye til Krenkerup, Torbenfeldt og Clausholm, og selv skrev han sig til Krogholm.

Ældste storebror til Mette var Jens, som 1586 kom i Sorø skole og siden rejste fra universitet til universitet Europa rundt. Han døde straks efter sin hjemkomst i 1598 i København.

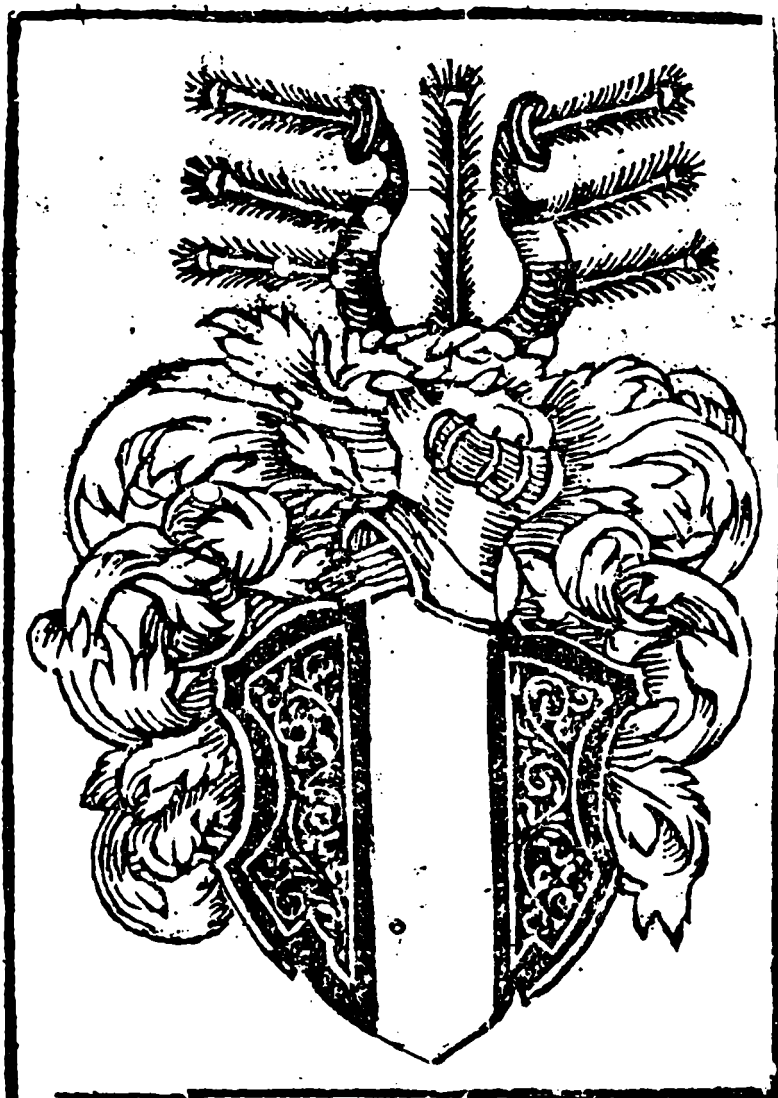
Nummer to, Albret Brahe døde 1600 i Ungarn, og det er alt, hvad vi ved om ham.

Den yngste storebror Otte blev født 14.september 1582 på sin fædrene gård Krogholm. Mens de to ældste fik en boglig uddannelse, ser det ud til, at Ottes var praktisk. Han blev først smådreng hos en vis Staffen von Thümen, tjente derpå Pfaltzgreve Philip Ludwig, der gjorde ham værægtig, og siden hans søn, Ludwig Philip til 1603.

Hjemme tjente han i Kalmarkrigen som kørnet ved det sjællandske kompagni. Hans videre vej kan vi følge senere.

Storesøster Anne var født 16.maj 1578 på Krogholm, men vi er helt uden oplysninger om hendes opvækst. Hun blev uvist hvornår gift med rigsråd Manderup Parsberg til Hagesholm, der døde 1626. Anne døde 1633 på Sonnerup.

Lillesøster Sophie blev født 1.juni 1580 på Krogholm og kom efter sin mors død 1594 i huset hos sin moster Dorte Gøye på Torbenfeldt, mens storesøster Anne så sikkert har været hjemme hele tiden, mens moderen levede, "og kunne blive hjemme, fordi hun var gammel nok.

Der er nok således ingen tvivl om, at også Mette er blevet opdraget hjemme på Krogholm hos sin egen mor, og det er ret usædvanligt på den tid.

Og nu har vi igen et af de tilfælde, hvor en søskendeflok er nævnt i tilfældig rækkefølge. Otte er jo yngre end sine søstre, og lillebror Axel er faktisk hans tvilling, idet de er født henholdsvis den 14. og den 15. september 1583, men mens Otte fik den praktiske pageuddannelse, blev Axel sendt i Sorø skole ligesom Jens, men han blev hjemme i Danmark, ser det ud til, for 1604-09 er han ansat som hofjunker hos Christian den Fjerde. I 1610 blev han gift med Lisbet Olufsdatter Rosenkrantz, og året efter tjente han i Kalmarkrigen. I 1612 skænkede fru Lisbet ham en søn, som blev opkaldt efter sin farfar Peder, men barnet døde den 11. juni 1613, og Axel Brahe fulgte ham i graven den 24. juli.

Nu var Otte den eneste levende dreng i kuldet. Han blev 1617 lensmand på Koldinghus, som han havde til 1623, så fik han Kalundborg 1623-24, hvor han trak sig tilbage til privatlivet, idet han formentlig er blevet trolovet dette år med Mette Jakobsdatter Rosenkrantz til Sæbygård, som han giftede sig med den 29. oktober 1626 i Odense.

Selv blev Mette Brahe, som vi ved, gift allerede den 29. juli 1604 med Otte Marsvin til Dybæk, der var nabo til Krogholm. Med ham fik Mette fem børn, en søn Jørgen og fire døtre, Margrethe, Pernille, Karen og Helvig. Mens vi ikke ved, hvornår Jørgen blev født, så så kom pigerne hvert andet år, Margrethe 16. marts 1606, Pernille 10. juni 1608, Karen 30. april 1610 og Helvig i 1612 uden dato.

I disse år synes Otte Marsvin at have helliget sig familielivet og sine godser, for det er først i 1618, han får sit første len betroet. Det ville dog være udandsynligt, at han skulle være sluppet fra at deltage i Kalmarkrigen, men det hører vi ikke om.

Men der har selvfølgelig også været mange statister i det store krigsteater.

Da Mette i 1604 blev gift med sin Otte, var hans søster blevet enke i 1602, og Otte var værge for søsternes lille pige, Kirstine Munk.

Siden måtte han også deltage i forhandlingerne, da søsteren Ellen ønskede at gifte sig igen i 1607, men værgemålet beholdt han. Ellen Marsvin blev enke igen i 1611, og hendes datter var blevet tretten år gammel.

I 1615 kastede Christian den Fjerde sin kærlighed på Ottes myndling, der nu var sytten år gammel, og nu begyndte det sædvanlige tovtrækkeri, men på en anderledes forsigtig måde end mellem ligestillede. Kongen fik sin elskede Kirstine, og Otte Marsvin fik Christianstad len.

Dette nære svogerskab med kongen har selvfølgelig været til stor fordel for familien, og Mette har da sikkert ofte spillet kort eller terninger med fru Kirstine Munk og kongen i hans ledige stunder.

Forresten gik livet sin rolige gang på lensmandens bolig i Christiansstad til, Otte Marsvin i 1627 blev forflyttet til Aalborghus, hvor han var lensmand i Kejserkrigens tid indtil 1629, hvor vi havde episoden, hvor han måtte flygte med alt slottets indbo og alle regnskaber, som måtte bringes i sikkerhed. Fru Mette har sikkert allerede tidligere taget ophold på øerne. Men nu var fru Kirstine Munk ikke mere noget ønskværdigt selskab. Hun havde i 1628 svigtet kongen med en Rhin- og Wildgreve, og kongens velvilje mod hendes slægt kunde ligge på et meget lille sted.

I 1629 fik Otte Marsvin Dronningborg len ved Randers, hvor han forblev til 1646, da han måtte opgive lenet på grund af sygdom.

Udover Marsvinsholm i Skåne havde Otte Marsvin også byggeri igang på Voldum kirke i Galten herred. Det var Mettes far og mor, der var påbegyndt byggeriet i 1606, da kirken, den gamle, var styrtet sammen, og Otte og Mette fuldførte byggeriet af denne kirke.

Mette døde allerede 1641 og blev begravet i Voldum kirke, og da Otte Marsvin døde i 1647 blev han gravlagt ved hendes side.

Ane nr.720: Lüder von Lützow (1524) - 1599.

Han var Meklenborger, og hans far, Christoph von Lützow skrev sig til Dützw i byen Gross-Salitz, eller som den hed i gamle dage Groten Sadeweltz. Moderen, Beke von der Hude stammede sandsynligvis fra Oldenborg-Delmenhorst.

Gross-Salitz ligger i den vestlige del af Meklenborg ved en flod, Wagenitz, lidt vest for byen Lützow, som må være slægtens oprindelige hjemstavn.

Vi kender ingen brødre eller søstre til Lüder, men der var en farbror, Lüder(IV) til Thurow, gift med Margrethe von Sperling, og de havde en søn, Lüders fætter, som hed Otto, og som skrev sig til Thurow. Der var således ikke helt tomt omkring den lille Lüder, da han kom til verden omkring 1524.

Meklenborg har jeg beskrevet i bogen om Hugo Lützow, men jeg kan gå lidt mere i detaljer. Syd for Wismar går der et vand-skel mod sydvest og syd, og det er i den sydlige ende af dette, vi finder Lützowernes hjemegn.

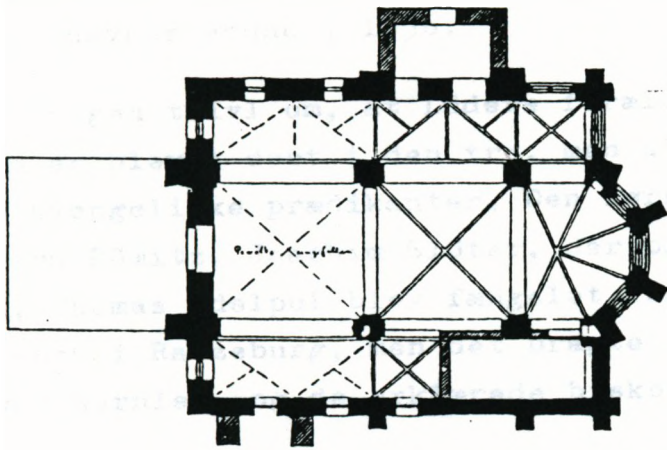
Meklenborg havde dengang to hertuger, Heinrich den Tredie, født 1479 og Albrecht den Femte født 1488, men der var ikke tale om nogen administrativ deling af hertugdømmet.

Men vi må hellere se lidt på tiden, som Lüder og hans familie opfattede den.

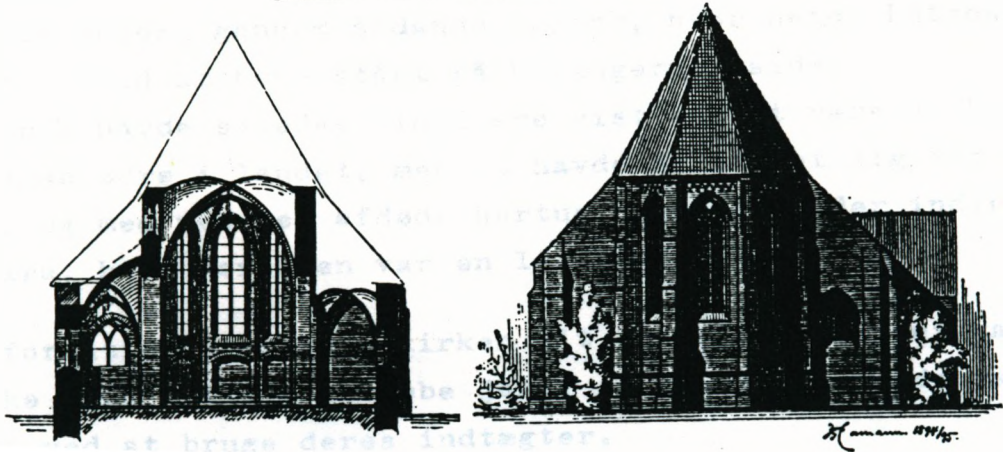
Det var i renessancens tid. Nye, sære tanker ville gøre det enkelte menneske til andet og mere, end den funktion han havde i samfundet. Der var endnu ikke tale om kvinderne.

Det var de store opdagelsers tid, og Magellan havde givet sit liv under forsøget på at sejle rundt om jorden, men hans folk beviste, at jorden var rund ved at komme hjem fra den modsatte side af den, de sejlede ud. Det gav nyt udsyn og nye tanker.

En vis fræk munk, broder Martin fremsatte nogle provokerende teser og endte med i 1520 at bryde med pavedømmet. Nu stod verden snart ikke længere.

Grundriss der Kirche zu Gross-Salitz.

Querschnitt des Chors.

Ostseite des Chors.

Alt dette, der optog hans forældre så meget, var selvfølgeligheder for den lille Lüder. Hvad der optog ham, var Jürgen Wullenwevers plebejiske oprør i Lybæk, hvor slægten muligvis havde en gård, og det må have givet stof til mange samtaler i hjemmet.

Senere var der Grevens Fejde i Danmark, hvor hertug Albrecht blev indesluttet i København. Han deltog med et halvt opbud i landet og nogle få lejetropper, men tabte altså.

Lüders far, Christoph von Lützow kan have deltaget i dette hazardspil, men gjorde han det, så kom han levende fra det, for han nævnes endnu i 1536.

Der er ingen tvivl om, at Lüders forældre var katolikker, og at han er blevet døbt i den tro, men allerede tidligt hører vi om evangeliske prædikanter. Den første skal have været en mand fra Dömitz, Joachim Slüter, der prædikede i Rostok. En anden, Thomas Adelpul blev fængslet for sin forkyndelse af biskoppen i Ratzeburg, men det bragte slægterne Plessen og Bülow i harnisk, og de erklærede biskoppen fejde.

Fejder var fra gammel tid normale tilstande i Meklenborg, og de tidligere hertuger havde måttet tilkæmpe sig eneherredømmet i Meklenborg gennem sådanne fejder, hvor netop Lützowerne synes altid at have stået på hertugernes side.

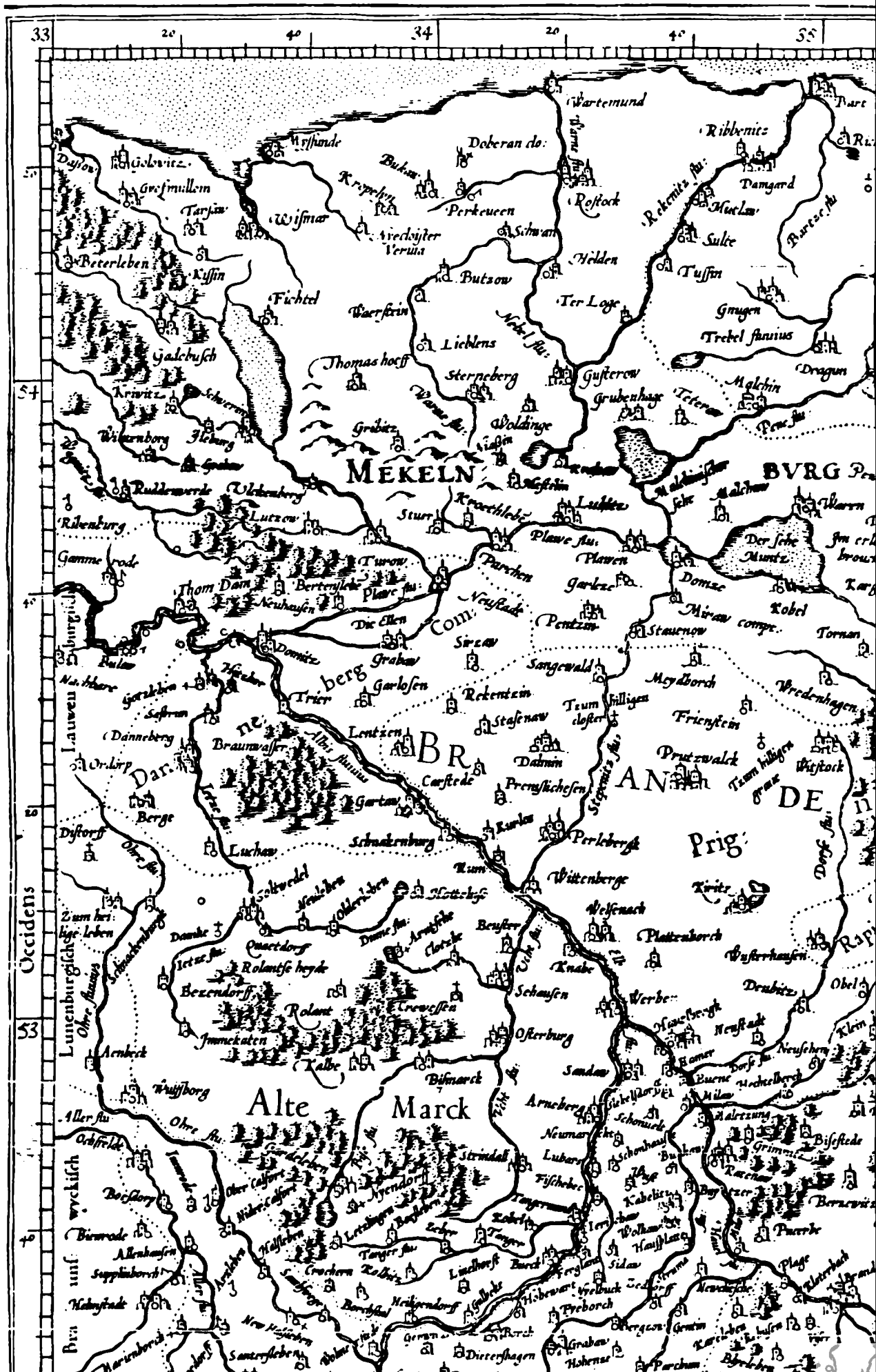
Hertugerne havde således tidligere vist sig at være de bedste slagsbrødre i landet, men nu havde de sikret sig hertugdømmet, og med den afdøde hertug Magnus var der indledt en ny æra, hvor hertugen var en landsfader.

Med reformationen mistede kirken sit jordegods, og det var den ikke mere tilladt at købe jord, så kleresiet havde vanskeligt ved at bruge deres indtægter.

Herved opstod den praksis, at Lybæks kleresi begyndte at låne penge ud mod rente til den meklenborgske adel.

Lüder von Lützows far, Christoph havde således lånt et betydeligt beløb, som det fremgår af en debitorliste på godt en snes låntagere, hvor Lützowerne til Gross-Salitz nævnes.

Der var tre, som skyldte mere og fire, der skyldte næsten lige så meget, resten var småsummer, men Lützowerne skyldte 2340 mark, og der var ikke blevet betalt renter i mange år. Vi skal senere se, hvorfor det var sådan.

Ved hertug Magnus' død skulle hans sønner dele magten, men ikke hertugdømmet. Den afdødes bror, Balthasar skulle være mægler mellem de to brødre, hvis der skulle opstå uenighed imellem dem.

Og det gjorde der.

Den ældste bror, Heinrich der Friedfertige skulle stå for regeringen, men stå til ansvar for sin lillebror, Albrecht der Schöne.

Deres mor, Sophia von Pommern skulle sammen med fire råder være øverste opmand, øverste myndighed, og det var for hende det altoverskyggende, at hertugdømmet ikke blev delt.

Heinrich var den sparsommelige, systematiske, fornuftige og lagde i det hele taget Meklenborgs indenrigspolitik i faste rammer. Han gjorde ständerforsamlinger til en fast institution, der bevilligede skatter, og han var en virkelig landsfader. Udadtill var han den store mægler, der fik tingene til at glide, og som holdt landet udenfor de store konflikter, der truede det.

Albrecht var hans direkte modsætning. Han brugte for mange penge. Han søgte de konflikter, broderen glattede ud.

Når Heinrich var på Karl den Femtes parti mod Frankrig, var Albrecht på Frankrigs parti, og når Heinrich viste interesse for reformationen, valgte Albrecht at blive katolik.

Da Heinrich havde dannet et forbund, der omfattede Pommern, Polen, Ordensstaten, Brandenburg og Danmark, støttede Albrecht Christian den Andens krav på Danmark og forfulgte den sag med stor energi, så han selv drog til Danmark under Grevens fejde i fornemt optog for at ende i København under den grusomme belejring. Han slap dog levende derfra.

Gang på gang forsøgte Albrecht at få hertugdømmet delt, men det blev kun til, at hver enkeltby, landsby og flække blev delt, og hvert len, så hver havde sin part af det alt sammen, men selve regeringen førelse forblev hos Heinrich, sikkert til Meklenborgs gavn.

Det var de forhold Lüder var vidne til i sin opvækst og indtil han var midt i tyverne.

Albrecht der Schöne døde i 1547, men det var hans sønner, der arvede hertugdømmet og fik glæde af de reformer, Heinrich mod deres fars vilje havde gennemført.

Heinrich der Friedfertige døde 1552.

Nu var det vi skulle følge Lüder von Lützows virke for sit land, men der er ikke nået selv det fjerneste ekko frem til os. Vi ved bare, at han giftede sig med Magdalena von Bülow af Wedendorf, der fødte ham sønnen Magnus.

Imidlertid fortsatte uenighederne mellem Albrechts sønner, Johann Albrecht den Første og Ulrich, der blev far til Frederik den Andens dronning Sophie.

Johann Albrecht var blevet opdraget i Berlin hos den reformerte kurfyrste, mens Ulrich var blevet opdraget i München hos de katolske.

Det var dog først hos Johann Albrechts sønner, at uenigheden førte til en endelig deling af hertugdømmet.

Lüder har passet sine godser, Dützow, Goldenbow og Niendorf, og det kan nok også have udfyldt hans tid, ikke mindst, hvis de alle har været nedbrændt under den Lybæske fejde.

Det ser ud til, at Dützow forsvinder, for Magnus skriver sig til sin tid til Niendorf, Goldenbow og Baken[^]dorf, men denne sidste gård kommer måske fra hans mor.

Lüder og Magdalena levede sammen i omkring fyrrer år, til Lüder døde den 19. januar 1599, 75 år gammel. Det var isvinter, og hele Østersøen var frosset til.

Epitaphien. An der Südwand zwei in Stein gehauene Epitaphien. Auf dem einen knieen Mann und Frau im Gebet. Darunter das Lützow'sche und Bülow'sche Wappen nebst Bibelsprüchen. Zuletzt die Angabe: ANNO 1599 DEN 19 IANVARY IST DER EDLE GESTRENGE VND EHRNVESTE LVDER LVTZOW ZV DVTZOW VND NEINDORF ERBGESESSN̄ VON DIESER WELT SELIG GESCHIDEN VND HIR EIRLIG BEGRABEN SEINES ALTERS IM 75 JAHRE. —

Ane nr.721: Magdalena von Bülow af Wedendorf død 1603.

Magdalena havde elleve søskende, fire brødre: Hans, Barthold, Adam og Mathias, og syv søstre: Levecké, Margarethe, Christina, Eva, Dorothea, Catharina og Barbara.

Hendes far, Hartwig von Bülow skrev sig til Wedendorf, Pokrent, Holdorf, Hundorf og Kladrüm. Han var hertugelig råd og landråd i Meklenborg og han var gift med Anna von Perken-tin til Zecher.

Magdalena var grandtante til den Beate, der var gift med Jørgen Kruse, idet Beates farfar, Adam var Magdalenas bror, så ham vender vi tilbage til. Her vil jeg bare angive hans og storebror Bartholds fødeår, så vi véd, hvor vi er henne. Barthold blev født i 1523 og Adam i 1533, de øvrige søskendes fødeår kendes ikke.

Magdalenas fødsel kan således være sket engang mellem ca.1520 og ca.1530 med størst sandsynlighed for det sidste årstal.

Bülowerne dukker op første gang i bispedømmet Ratzeburg oppe i det nordvestlige hjørne af Meklenborg på grænsen af Holsten. Herfra har de bredt sig til hele verden, men der har stadig været nogle tilbage i det hjemlige.

Vi kender meget løseligt Magdalenas ægteskab med Lüder von Lützw til Dützw etc., men kun et af hendes børn, Magnus, som vi kender lidt mere til.

Måske kan hendes søskende kaste lidt lys over hendes tilværelse.

Hans ved vi ikke meget om. Han tog ophold på godset Pokrent, og var blandt de seks råder, der i 1572 var med til at revidere landets politiordning, sammen med femten riddere og otte lærde under hertug Ulrich. Han var meklenburgsk landråd og døde 1586.

Mere kød er der på Bartholds historie.

Barthold blev som ung sendt til Schlesien sammen med sin bror Adam. Selv fortsatte han til Prag, hvor kongen af Böhmen og Ungarn holdt hof. Det var den senere kejser Ferdinand den Første.

Han gik i kejserlig krigstjeneste, blev farligt såret i 1553 og vendte så hjem til sit fædreland, hvor han blev betroet adskillige hverv, både indenrigs og udenrigs. Han prises som en rig mand, der gjorde meget godt. Trods mange legemlige skavanker nåede han den høje alder 88 år og døde 26.marts 1621. Han var gift to gange og blev far til otte børn.

Adam er en af vore aner, og han vil få sin egen historie til sin tid.

Mathias døde i Frankrig, men var dog født i Meklenborg.

Levecke blev gift med Christoph von Cölln auf Gr.Grabow.

Margarethe blev gift med Vollrad von Penz auf Warlitz.

Christinas gemal blev Otto von Lützow auf Thurow.

Evas ægtefælle hed Ulrich von Penz auf Redefin.

Dorothea fik Paschen von Negendank auf Eggersdorf.

Catharina giftede sig med Henning von Penz auf Besendorf.

Til Barbara havde familien fundet Otto von Wagenitz auf Klevenow.

I alle disse ægtefællers slægtshistorier må det være muligt at finde sådanne oplysninger, der kan kaste mere lys over Magdalena og hendes mand.

Hun mistede sin mand i 1599 og døde selv den 8.april 1603. Hun ligger begravet i Gross-Salitz kirke. Det var formentlig pesten, som netop grasserede på den tid, som tog hende.

- ANNO 1603 DEN 8 APRILIS IST DIE EDLE EHR VND VIEL TVGEND-
REICHE FRAW MAGDALENA VON BVLOW LÜDER LÜTZOWEN EHELICHE HAVS-
FRAW VON DIESER WELD SELIG GESCHIEDEN VND ALLHIE EHRlich BE-
GRABEN IHRES ALTERS IM 74 JAHR. SEINE MUTTER HAT GEHEISEN BEKE
VON DER HUDEN. IHRE MUTTER HAT GEHEISEN ANNA VON PARKENTIN. —

Ane nr.722: Hans Behr der Aeltere zu Cavelsdorf u.Hugoldsdorf.

Og nu skal vi østpå for at finde vores hovedperson, Hans. Hans Behr blev født den 1.april 1529 som den anden søn af Viet(Vith, Veit, Vyt)Behr til Cavelsdorf og Hugoldsdorf og hustru, Margaretha von Blankenburg af Wolfshagen in der Mark. Storebror hed Hugold.

Faderen døde kort efter Hans' fødsel, i hvert fald før 1533, og efterlod to sønner og deres mor, som endte sin enkestand med et nyt giftermål. Vi ved ikke hvornår.

Drengeens stedfar, Alexius Grothe var protestantisk præst ved Helliggeistkirken i Stralsund, og nævnes som sådan i et dokument fra 29.april 1548.

Denne mand må have haft afgørende indflydelse på de to drenge udvikling, så vi må ofre ham nogen opmærksomhed.

Han var født i Stralsund og havde studeret i Greifswald og Wittenberg, og i 1547 var han blevet indsat som præst i den protestantiske Helliggeistkirke.

Han har måske ikke været helt nem at omgås, for 12.marts 1549 blev han afsat fra sit embede.

At han derpå blev ansat ved kirken i Tribsee, skyldes sikkert hans forbindelse med Behr-slægten.

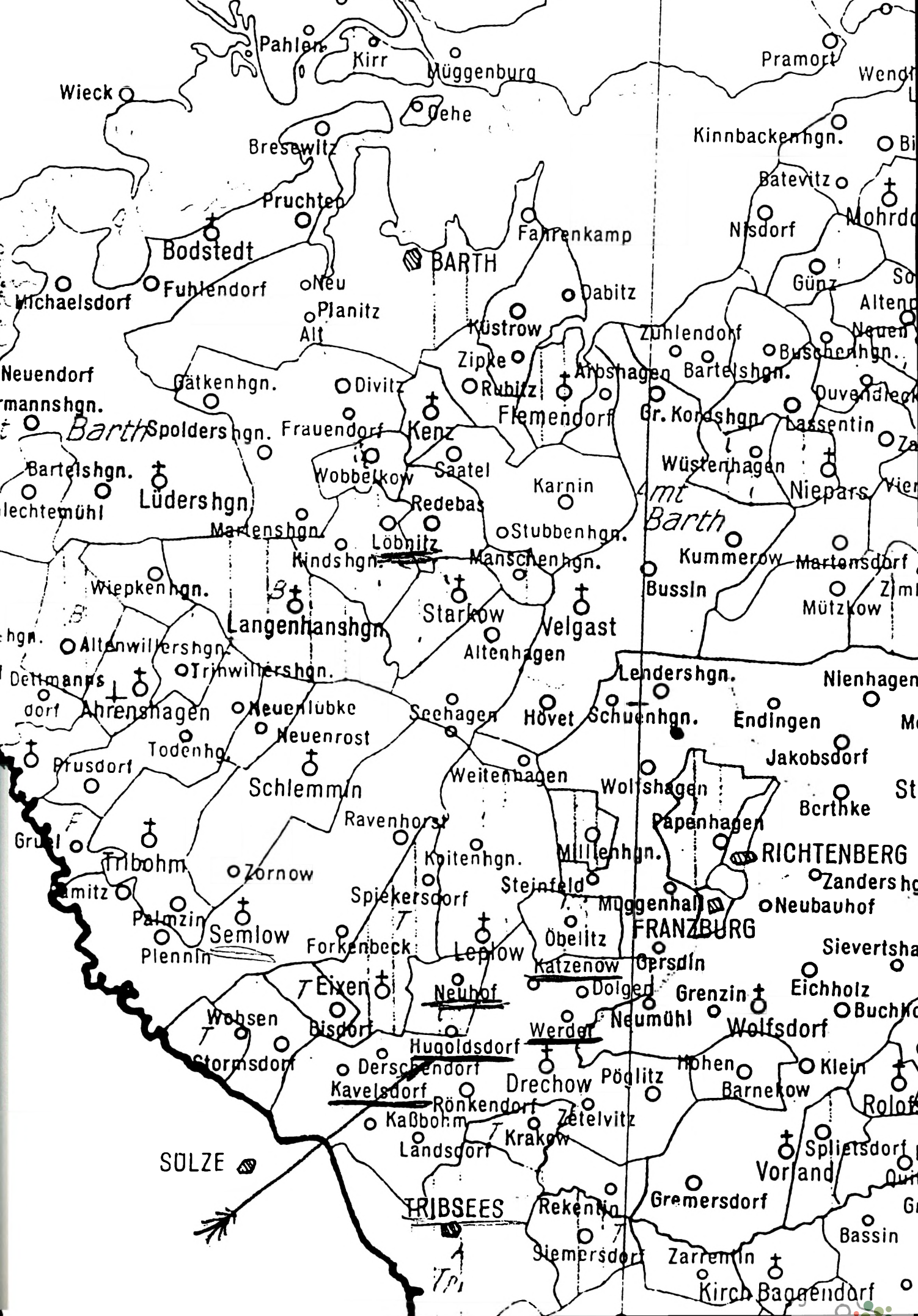
Siden optrådte han i dokumenter fra synoderne 1559 i Greifswald og 1565 i Neuen-Camp.

Grothe havde nær forbindelse med Stralsund-reformatoren Frederus og med selveste Philip Melanchton, der skrev et forord til den kathekismus, Grothe udgav 1541.

Når det siden hedder, at: "Die Hugolstorfer lebten wie die Kinder Gottes, die Werderschen wie die Teufel,"så viser det, at slægten Behr på Werder ikke havde haft den gode indflydelse som brødrene Hugold og Hans fra Alexius Grothe.

Efter 1565 hører man ikke mere til ham, men da var brødrene også fuldmyndige og på gode veje.

De godser, brødrene havde arvet fra deres far brugte de i fællesskab i nogle år, og det var først senere - uvist hvornår - at Cavelsdorf gik til Hugold og Hugoldsdorf til Hans.

Heller ikke Veit Behr havde før sin død skiftet med sin bror Johan, og som formynder for sine to drenge havde fru Margaretha indgået et forlig og en foreløbig arvedeling med dem, som gik ud på, at Johan Behr beholdt Werder med borgbanken og det derpå stående stuehus og køkken samt den murede stald på forborgen, mod at Hugold og Hans fik Hugoldsdorf og 600 gylden at betale i tre årlige rater a 200 gylden, og så skulle Johan levere mursten og tømmer til endnu et hus på borgbanken, som formentlig skulle være enkebolig for fru Margaretha, men da hun giftede sig igen, og Johan døde blev dette hus ikke til noget.

Som familiens ældste foretog Johan delingen. Det store stykke enhjørningshorn og slægtens adkomstbreve og dokumenter skulle opbevares i en aflåset kiste, som begge parter havde nøgle til. I 1559 bød Venedig 30 tusinde dukater for et enhjørningshorn hos hertugen af Brandenburg, så det var kostbare sager.

Ved Johan Behrs død overtog hans søn Jacob Behr godsæt og borgen Werder og tilliggende godser.

Senere arvede Hugold og Hans Cavelsdorf efter deres fætter Jacob, og derefter fandt de tiden inde til en arvedeling indbyrdes, så Hugold fik Cavelsdorf og nogle gårde og noget jord, mens Hans fik Hugoldsdorf.

Hugold stiftede familie, men hans hustrus navn kendes ikke. Hun skænkede ham tre sønner, Hans, Franz og Hermann, og en datter, Anne. Han døde fra dem 15. september 1576.

Jacob Behr efterlod sig ligeledes tre sønner, Jost, Viet og Hugolt.

Hugold til Cavelsdorf deltog kort før sin død i hertuginde Clara von Braunschweigs ligprocession i sin egenskab af råd hos hertug Bogislaf den Trettende af Pommern.

Hans var tre gange gift. Den 24. maj 1556 giftede han sig med Adelheid von Weltzin, der døde den 10. august 1557 efter at have født en datter den 4. s. m. Barnet blev opkaldt efter sin farmor fru Margaretha.

I andet forsøg tog Hans den 8. oktober 1559 Hypolitha von Blankenburg, der nåede at føde ham tre døtre. Den tredje af disse lagde hende selv i graven.

De tre døtre af andet ægteskab var Ursula, der blev født d. 19.oktober 1560, Magdalena, der kom til verden den 10.oktober 1561, og endelig Hypolita, der tog sin mors liv og fik hendes navn oven i købet.

Tredie gang, Hans giftede sig, blev det for hele livet, for ham vel at mærke, for Anna von Lewetzow overlevede både ham og de tre sønner, hun skænkede ham, og de fleste af de ni døtre, hun også satte i verden i deres ægteskab.

Anna blev nemlig mere end 90 år gammel og havde gennem sine døtre mere ned 300 efterkommere i levende live.

Med hende havde Hans: Daniel født 1566, Adelheid født 25.september 1567, Anna født 12.december 1568, Maria født 26.marts 1572, Hugold født 11.december 1573, Samuel født 28.april 1575, Ilse født 11.april 1576, Matharina født 24.december 1577, Sara født 16.juli 1578, Agnes født 1579-80, Dilliana født 28.april 1581 og Hypolita(den anden)født 22.januar 1585.

I sine senere år blev Hans Behr kaldt "der Aeltære" i modsætning til sin brorsøn af samme navn.

Hans og Hugold havde en halvsøster i moderens andet ægteskab ved navn Anna Grothe, som Hans tog sig pænt af. Han skal også have taget sig af en gammel nonne, Ursula von der Lühe, som synes at have været udsat for drillerier eller det, som værre var.

Han fungerede også som fyrstelig kommissarius i retssager, ligesom han deltog i sit lands anliggender. Han blev udnævnt til klosterinspektør, og var råd hos hertug Bogislaf den XIII da han sammen med sin bror Hugold fulgte hertuginde Clara v. Braunschweigs bære til graven.

Ingen af hans sønner blev hverken trolovet eller gift, og det er ikke alle døtrene, vi har oplysninger om, men i 1584 blev Ilde trolovet med Lewin von Linstow auf Gartz in Mecklenburg. Hun var da kun otte år gammel, vi kender ikke bryllupsdatoen.

Hans var med i forhandlingerne, da Stralsund forsonede sig med hertugen. Da hertud Ernst Ludwig af Pommern tiltrådte sit hertugdømme, ledsagede Hans den ældste søn i processionen.

I 1592 blev Hans udnævnt til visitation af amterne og til landråd i den Wolgastiske regering.

Han nævnes ved forhandlingerne om hertuginde Margaretha af Sachsen-Lauenburgs livgeding. Han bragte et forlig i sätnd mellem rådet og borgerne i byen Tribsee.

Der findes en masse dokumenter om slægtens stridigheder og forlig, om skifteforretninger og mageskifter og meget andet, som der ikke er meget kød på. Hele børneflokkens og dens videre skæbne har jeg beskrevet i Dillianes historie.

Den 17. oktober 1598 døde Hans Behr den ældre og fik sit sidste hvilested på Drechow kirkegård ved siden af sin allerede 15. september 1576 hensovede bror Hugold, hvis gravsten fandtes endnu omkring århundredeskiftet.

"Die Hugoldstorfer lebten wie die Kinder Gottes, die Werderschen wie die Teufel."

Ane nr.723: Anna von Lewezow til Lunow f.24.oktober 1546.

Lunow i Meklenborg lå tæt ved grænsen til Pommern, ligesom Hugoldsdorf i Pommern lå ved den meklenborgske grænse, så der har kunnet være livlig forbindelse mellem de to godser.

Hugoldsdorferne var næsten for gode og ædle til at være sande, men til gengæld var tiden det ikke. Henimod slutningen af hertugerne Heinrichs og Albrechts regeringstid kom der en opblussen af den gamle fejdemani, dels mellem slægterne og dels rettet mod hertugerne.

På sit eventyr i Danmark under Grevens fejde havde Albrecht der Schöne bl.a. været ledsaget af en brandenburgsk ridder Franz von Holstendorf til Jagow. Denne følte sig efter det mislykkede resultat bedraget i sine forventninger og erklærede hertugen åben fejde, idet han slog sit fejdebrev op på staden Neubrandenburgs porte gentagne gange, sidste gang den 24.maj 1549. Flere gange kidnappede han stadens borgmester, Hans Bergstein og rådmand, Achim Behr, som han førte til sin faste borg.

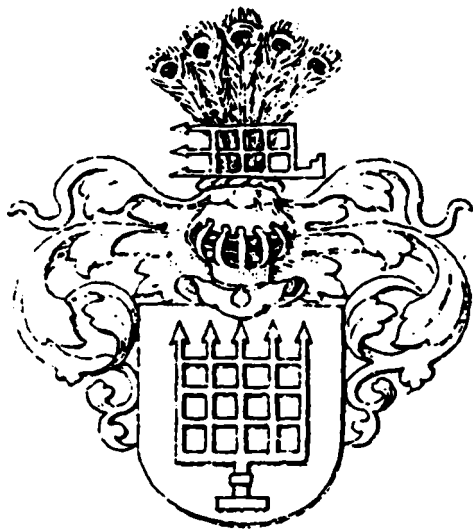
Oftede passede han folk op, der søgte til marked i staden, og ingen i Meklenborg kunne føle sig sikker for denne hævngerrige Brandenburger.

I ti år spillede han hertugerne på næsen og holdt det østlige Meklenborg i angst og bæven.

Alligevel lykkedes det denne røverridder at blive lukket ind af Annas far, Achim von Lewezow til Lunow.

En aften kom syv ryttere ridende til Lunow og bad om husly. Under falsk navn fik Holstendorf således adgang til Lewezowernes hjem, hvor røverne hurtigt kastede masken og begyndte at mishandle deres vært, for at han skulle røbe, hvor han havde gemt sine værdier.

Efter at have plyndret godset for alt af værdi, førte de den overfaldne Lewetzow med sig i en af godsets vogne og krævede 2800 gylden i løsepenge af slægten, "zur Vermeidung der Leibesgefahr."

von Levetzau eller von Levetzow. Et opadvendt rødt faldgitter i hvidt. På hjelmen et halvt rødt gitter foran fem påfuglefjer. • Uradel, Mecklenburg. Naturalisationsbrev 1670 for oberstløjtnant H. F. von Levetzau og 1776 for amtmand Henrich von Levetzow; slægten uddød i Danmark 1967, men se Raben-Levetzau (side 333) og Greve Raben m.m. (side 539). Se NDA side 167 og DAÅ 1890 side 314 samt senere tilføjeser.

Denne skrækkelige begivenhed har selvfølgelig været almindeligt samtaleemne resten af livet for dem, der var udsat for den. Anna var endnu ikke født, da det skete, men hun har naturligvis fået fortalt historien i alle enkeltheder mange gange, før hun blev gift med Hans Behr på Hugoldsdorf.

Det er også det eneste, vi ved om Annas barndomshjem og hendes far, og i virkeligheden kan vi takke røveren for, at vi i det heke taget har fået Annas forældre placeret i slægternes gang.

Annas mor hed Christine og var af slægten Smeker til Wüstenfelde.

Vi ved ikke, hvor mange søskende Anna havde eller, hvor gamle de var, men seks år efter bortførelsen fik Achim Levetzow og Christina Smeker datteren Anna den 24. oktober 1546, og da hun var 16½ år gammel blev hun gift med Hans Behr til Hugoldsdorf to gange enkemand og med tre døtre, Margaretha på seks år, Ursula på to år og Magdalena på et halvt år.

Brylluppet stod den 4. marts 1563 og i løbet af de næste 22 år fødte Anna sin ægtemand tolv børn, 3 sønner og ni døtre, som vi her skal høre nærmere om.

I begyndelsen havde Anna nok i sine steddøtre, så det varede godt tre år, før hun nedkom med sin førstefødte. Hun var da tyve år gammel. Barnet var en søn, som fik navnet Daniel, og som ganske sikkert er blevet meget forkælet af sin far og alle kvinderne.

Det følgende år gik Anna igen frugtsommelig, da Hans Behr og hans bror og fætter fik Barkvieren i forlening. Den 25. september nedkom hun med datteren Adelheid, som dog kun levede i 6 måneder. Hun døde den 2. marts 1568. Kort før jul nedkom Anna igen med en datter den 12. december, som fik navnet Anna, vel efter sin farmor.

Det var knappe tider og dyrtid på mange varer i disse år, da der var krig mellem Danmark og Sverige, og Sundet var lukket i perioder.

I 1570erne kom en række våde, kolde forår, der resulterede i Maria, født den 26. marts 1572, Hugold, født den 11. december 1573 og Samuel, der kom den 28. april 1575.

Det var snart på tide at tænke på en ægtemand til Margaretha, og det blev, fyrstelig råd Degener von Bugenhagen, der blev den udkårne.

I 1576 fik Anna endnu en datter, Ilse den 11.april. Samme år døde hendes svoger Hugold på Katzenow den 15.september.

I den nordiske krigs fodspor fulgte pesten, der rasede over hele Norden, og det kan være den, der tog Hugold Behr. Men for hver der døde havde Anna en ny. Selve juleaften 1577 nedkom hun med datteren Katharina.

Når den næste i kuldet kommer til at hedde Sara, er det måske fordi moderen nedkom for tidligt, idet barnet kom til verden den 16.juli, hvad der synes umuligt. Sara overlevede måske på grund af sit gammeltestamentlige navn.

Ursula blev nu afsat til Gabriel von Gristow til Schlechtmühle. I februar tog pesten Anna, der var ti år gammel. Samme år nedkom fru Anna med datteren Agnes, der døde året efter 1580.

Også den sidste steddatter Magdalena fandt nu sin frier i Barthold von Schmalensee, der var fyrstelig landråd.

Og i 1581 fødtes så vores ane, Dilliana den 28.april, og hermed var der syv børn på Hugoldsdorf, hvoraf den ældste, Daniel var femten år gammel.

Allerede i 1584 blev lille Ilse trolovet med Levin von Linstow til Gartz i Meklemborg, men ægteskabet har naturligvis måttet vente.

Og så i 1585 nedkom Anna for sidste gang den 22.januar med en lille datter, der fik navnet Hypolite, ligesom den datter af andet ægteskab, der tog sin mor med i graven.

Hans og Anna havde nu otte børn hjemme, hvis de da ikke var sendt ud i pleje, som vi har set det i Danmark, men her synes det ikke at være sådan.

Margaretha mistede sin mand Degener von Bugenhagen i 1591, og samme år blev Magdalenas ægtefælle Barthold udnævnt til landråd. Det har været ved den tid, at Maria blev gift med Lütke von Weltzien til Samnit.

Der fulgte nu et par meget hårde vintre, men børnene på Hugoldsdorf trivedes godt, og i 1595 blev Ilse gift med sin trolovede Levin von Linstow i Meklenborg.

Somrene blev våde og kolde år efter år, men Katharina blev gift alligevel med Matthias von Linstow til Netlin.

Margaretha er måske flyttet hjem til Hugoldsdorf, da hendes mand døde, hun døde i hvert fald samtidig med sin far, Hans Behr, eller omtrent. Han døde den 17. oktober 1598, og om hende hedder det, at hun døde i oktober 1598, så det kan have været af samme sygdom.

De tre brødre blev enige om at sidde i uskiftet bo, sådan at Daniel forvaltede godset hjemme, mens de to yngre brødre søgte at gøre deres lykke ude i verden.

Daniel skulle også have sin mor, deres mor, boende. De yngre søstre blev nu også gift. Sara med Caspar von Rohr til Pentzlin, Dilliana den 29. april 1601 med Magnus von Lützow, som vi kender så godt, og Hypolita den 4. marts 1602 med Ventz von Blücher til Daberkow ved Demmin i Gammel Forpommern.

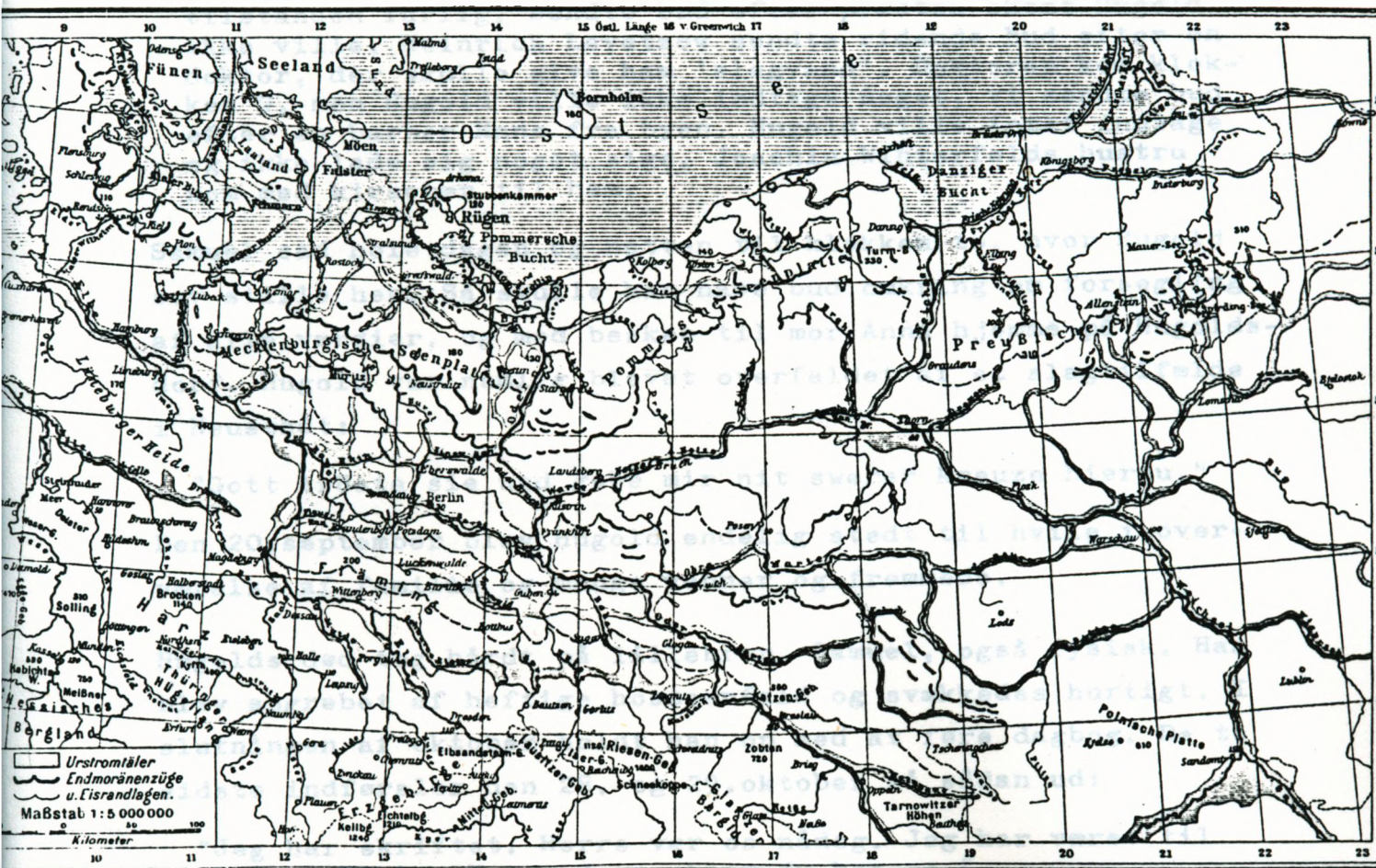
Vintrene var strenge nu hvert år, det var den såkaldte lille istid, der viste sig på den måde.

I 1611 var der igen krig i de nordiske lande, og det blev da også tider med vareknaphed og svingende priser.

I 1613 døde familiens overhoved, Daniel. Han havde været syg siden februar 1612, men rejste dog i juli på et længere besøg i Schwerin, hvor han blev til den 10. august. Igen i 1613 var han i Schwerin midt i marts, samt i Rostock, Güstrow og Neustadt, hvorfra han rejste meget dårlig hjem til den kærligste pleje af moderen og sine søstre, der jævnligt kom på besøg, ligesom brødrene, Hugold og Samuel, og hertug Adolf Friedrich aflagde besøg flere gange. Og så gik det, som Samuel skriver i sin dagbog:

"Den 26. august 1613 er min elskede bror, Daniel blidt hensovet om aftenen mellem 7 og 8. Jeg ankom til Hugoldsdorf den 27. ved middagstid og fandt Daniel død og blev meget forskrækket. Mor var alene med ham og meget bedrøvet."

Den 15. september blev liget med et stort følge bragt i kapellet, og efter at pastor Joachim Otto havde holdt en ligprædiken, trådte Anna hen til kisten og tog afsked med sin søn.

Urstromtäler und Endmoränenzüge im Norddeutschen Flachlande. Nach Wahnschaffe, Keilhack, Weinig u. a., aus Scobel, Geogr. Handb.

"Der Herr, der mir Dich gegeben hat, hat Dich mir genommen, herzlichster Sohn, dem befehle ich Dich und will bald bei dir sein."

Dette sidste ønske blev nu ikke til noget, for mor Anna overlevede også de to yngre brødre og flere af sine døtre.

I 1615 døde således Ursula den 15.marts og blev begravet den 13.april i Saal. Hun var da enke, men vi ved ikke, hvornår Gabriel von Gristow døde fra hende.

Hypolita mistede sin ægtemand i 1618. Ventz von Blücher døde på Daberkow den 20.august. Den rige Ventz, der havde kunnet låne sin hertug store summer, var ikke mere.

Og så gik der nøjagtigt to år, og så døde Hugold Behr, nå ja den 11.august, og Samuel skriver sådan:

"Den 10.august vækkede min tjener mig klokken fem og fortalte om min kære bror Hugolds store svaghed, som var begyndt klokken 2 om natten. Jeg kom til hans seng og fandt tilstanden farlig, sendte bud efter præsten skønt Hugold ikke ville, Heinrich Levetzow sendte ridende bud efter en doktor, der skulle give ham 'slagvand'. Doktoren kom klokken 9, men Hugold ville ikke indtage noget, vi sendte bud efter en barber Hans fra byen. Hugold ville intet indtage og ikke lade sig noget sige. Joachin Winterfelds hustru kom med kirsebær til ham.

Samuel sad hele dagen og natten til klokken to, hvor Hugold sov stille hen. Så skulle han have bud omkring om forsegling af alle værdier, og med besked til mor Anna hjemme på Hugoldsdorf. Hugold var nemlig blevet overfaldet af et slagtilfælde i Neustadt:

"Gott tröste sie und gebe mir nit swerer kreuze hierzu."

Den 20.september blev Hugold endelig stedt til hvile i overværelse af familie og mange venner og fremmede.

Hugolds død tog hårdt på lillebror, Samuel, også fysisk. Han blev angrebet af heftige hosteanfald og svækkedes hurtigt. I slutningen af oktober holdt han op med at føre dagbog. De to sidste indførsler den 28. og 29.oktober så sådan ud:

"Jeg har skriftet. Herre vær os nådeg. Jeg har været til alters. Hjælp, Herre Jesu, bliv du hos os."

I hertug Adolf Friedrichs dagbog kan vi følge Samuel lige til det sidste.

Samuel Behr var tidligt gået i meklenborgsk tjeneste som hofjunker og var gradvis steget i værdighed, så han nu på sit dødsleje var hertugens højre hånd og bedste ven.

I 1621 havde man fire måneders isvinter, og det er ikke så sikkert, at man har kunnet sende bud til Hugoldsdorf i Pommern fra Schwerin, og selv om så var, kunne den gamle frue næppe tåle strabadserne ved så lang en rejse.

Hertugen nævner hans sygdom allerede ved nytårstid 1621 og igen fra 5.februar, ja han har endda personlig våget over ham en nat, og det var hertugen selv, der lukkede hans øjne.

Samuel Behr døde den 19.februar 1621 om morgenen mellem kl. 6 og 7, og den 21.marts ankom fru Anna von Levetzow med sine døtre til Doberan, hvor Samuel nu hviler under et pragtfuldt grafmæle.

Den 27.marts tog fru Anna igen afsked efter at have besøgt Blücher-slægten og indtaget deres middagsmad. På hjemvejen besøgte hun sin yngste datter Hypolite i Daberkow, før hun vendte hjem til Hugoldsdorf for at pakke.

Det ser ud til, at besøget hos Blücherne var en forespørgsel om den gamle dame måtte tage ophold hos sin datter, og det havde hun fået tilladelse til.

Hun er måske endda blevet smidt ud af Behrslægtens mandlige arvinger.

Det sidste, vi hører fra fru Anna, er et bønsskrift til hertug Bugislaf den XIV. om henstand med skatten. Dette brev er dateret Daberkow den 2.januar 1628, og herefter levede Anna endnu 8 år og døde halvfems år gammel på Daberkow hos sin datter. Hun havde da over 300 efterkommere. Tre Hundrede.

Ane nr.724: Holger Rosenkrantz den lærde til Rosenholm.

Det inderste af Århusbugten hedder Kaløvig efter den lille ø, som ligger der. Fra gammel tid har denne ø været kronet af en borg, et slot, et fæste, der lå på toppen af en banke. Øen var forbundet med fastlandet med en stensætning, så man kunne komme til og fra det kongelige slot, for kongeligt var det, og på den tid vi nu skal se på, sad der en lensmand på slottet, og han hed Jørgen Rosenkrantz.

Til trods for, at Jørgen Rosenkrantz i umiddelbar nærhed havde sine egne to slotte liggende, boede han med sin hustru, Dorthe Lange og sine børn ude på Kalø, hvor Dorthe Lange den 14.december 1574 nedkom med en søn, der blev opkaldt efter sin farbror, rigens marsk Holger Rosenkrantz.

Holgers storebror, Otte var da allerede fjorten år gammel og rigt begavet. Storesøster Margrethe var opkaldt efter farmor Margrethe Gans zu Putlitz, og ellers er hendes eneste personlige manifestation hendes begravelse.

Den 4.marts 1575 døde farbror Holger på Bygholm og den 8.november døde også farbror Erik på Arreskov, to af rigernes store mænd. Men deres lillebror Jørgen, Holgers far var selv en stor mand i rigerne, lensmand på Kalø og rigsråd, som til stadighed var på farten i kongens tjeneste.

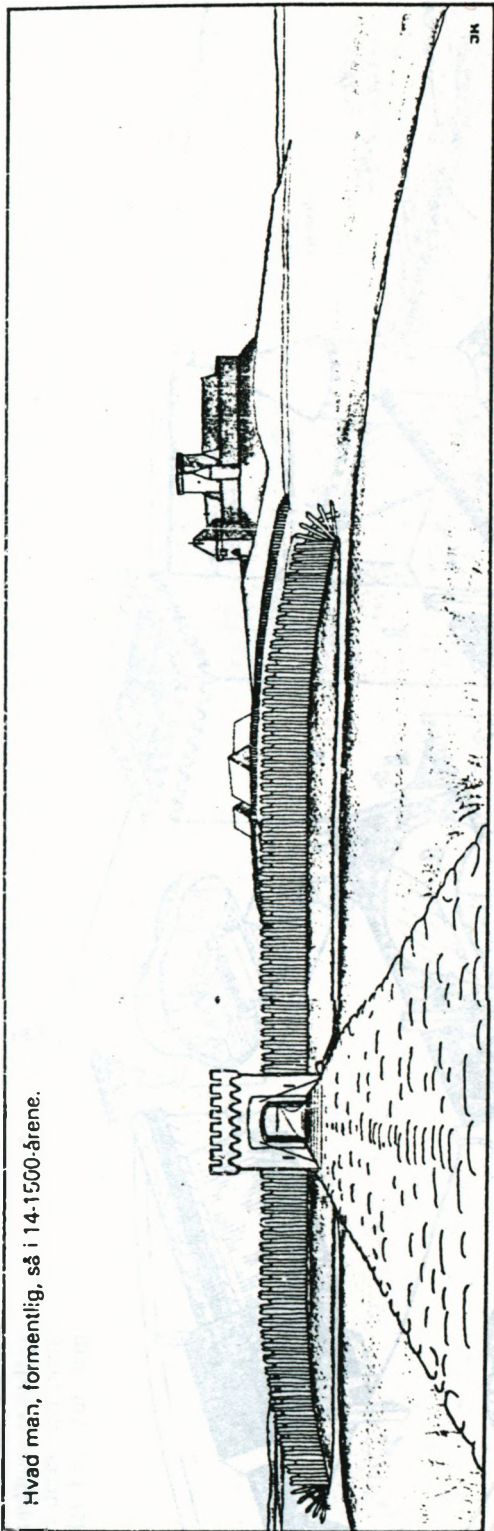
Holger var en sildefødding. Hans far var 52 år, og hans mor, der var temmelig svagelig, var fyldt 39, så Holger kom til at trækkes med dårligt helbred hele sit liv.

Han blev opdraget hjemme, først under sin mors opsigts og senere med en huslærer.

I de første år var også Otte og Margrethe hjemme, men da Holger var fire år gammel, rejste Otte til Rostock, hvor han nu studerede i treår.

Imidlertid var faderen ved Holgers fødsel begyndt at udvide sine godser, Rosenholm og Skafføgård, så hver af sønnerne fik en gård ved hans død. Tidligere havde Skafføgård været tænkt som enkesæde for fru Dorthe, men nu blev der bygget og mageskiftet på kraft.

Hvad man, formentlig, så i 14-1500-årene.

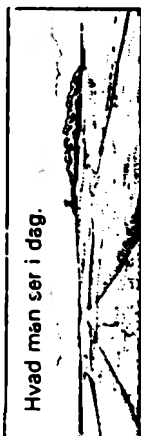

Den henved en halv kilometer lange vej-dæmning, som fra det faste land fører ud til øen, er sikkert jævgammel med bor-gen; den har brolægning, men stene i den er sat om flere gange. Hele øen fungerede

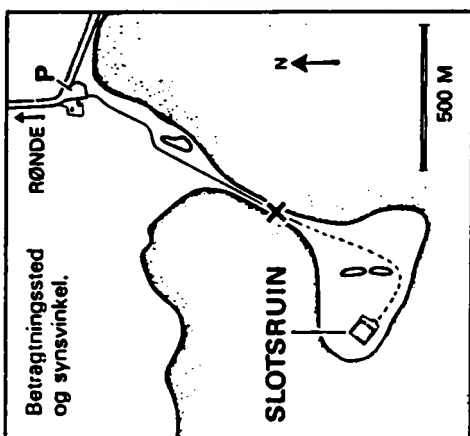
som fæstning, og forsvaret var på ægte middelaldervis baseret på en række spær-ringer, der en for en måtte overvindes, før erobringen var endelig. Den første spær-ring vil vi - med forbehold - anbringe der,

hvor dæmningen støder til øen. Området er ikke udgravet, men der kan have været en voldgrav og et vagttårn med vindbro og palissader til begge sider som dækning på den mest udsatte strækning.

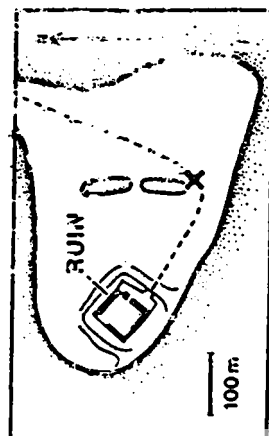
Hvad man ser i dag.

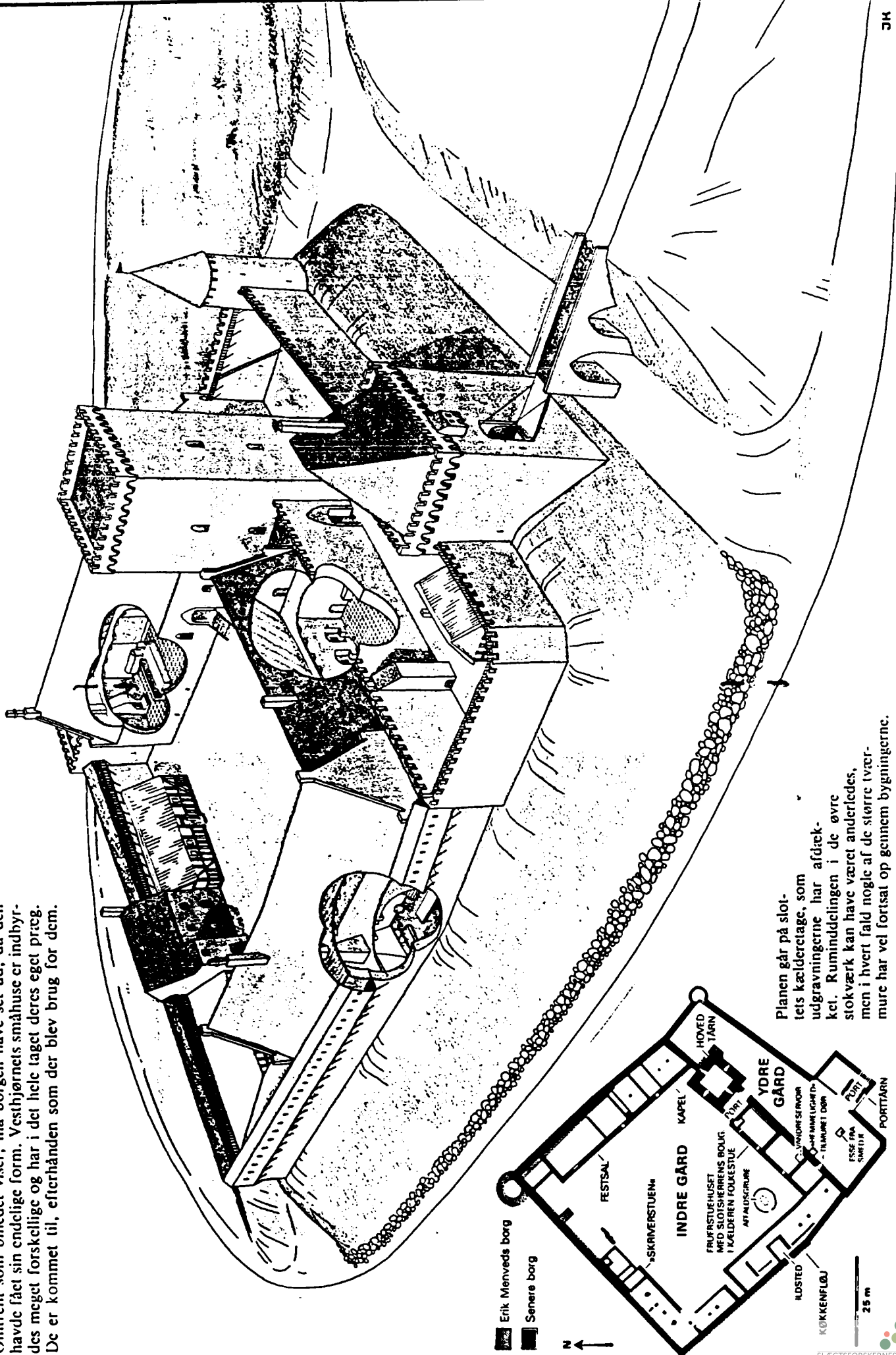
Betragtningssted og synsvinkel.

Vi fortsætter med retning mod borgen og møder et stykke inde på øen den anden spærring, en voldgrav, der oprindelig må have strakt sig fra kyst til kyst, men som senere er blevet lukket ved enderne, så at den får fået karakter af en langstrakt dam. Hvor der midtpå ses en dæmning, har nok oprindelig været en pælebygget overgang med vindbro. Inngangen til det højtliggende borgområde. Måske har der været endnu en, hvor vi står, nemlig hvor stien op til ruinen fører over den nu tilføjede voldgrav; her var i hvert fald hovedindgangen i borgens sidste tid. Længs grævens in-gerside må man tænke sig et palissadehegn, og lige bag dette, ud for dæmningen har la-degården ligget, stråækt og i bindings-rævk, med plads til store mængder korn, stalde til gardens dyr (fortrinsvis heste) og rum for dem, som passede denne side af bedriften. Grav og palissade holdt vel ikke en fjende ude ret længe, men gav respit til at få folk og forråd ind i selve borgen.

Omtrent som billedet viser, må borgen have set ud, da den havde fået sin endelige form. Vestsjønens småhuse er indbyrdes meget forskellige og har i det hele taget deres eget præg. De er kommet til, efterhånden som der blev brug for dem.

Planen går på slotlets kælderetage, som udgravningerne har afdekket. Ruminddelingen i de øvre stokværk kan have været anderledes, men i hvert fald nogle af de større tværmure har vel fortsat op gennem bygningerne.

I 1581 rejste Otte til Heidelberg og Tübingen for at videreføre sine studier, men i 1582 vendte han hjem og døde den 7. marts, 22 år gammel, muligvis af pest. Han blev begravet i april i Hornslet kirke.

I 1586 blev Holger sat i Aarhus latinskole. Århus var dengang en ganske lille købstad, men latinskolen adskilte sig fra de fleste ved at have fem klasser.

Det fortælles ved denne tid, at Holger havde et hurtigt hoved, et livligt og forbavsende nemme.

Det er nok sandsynligt, at storesøster Margrethe hjemme har haft sin del i Holgers opdragelse. Hun var nu ved at blive giftefærdig, og i efteråret samme år blev Margrethe da også gift - i Aarhus - med Oluf Pedersen Bille til Svanholm.

Latinskolerne lagde på den tid især vægt på at uddanne disciplene i veltalenhed, Eloqventsens, på latin efter den kendte lærebog, Donat.

Men for at udvikle denne veltalenhed brugte man poetikken, verselæren, og dramatikken, opførelse af især bibelske dramer, hvor de unge mennesker kunne få lejlighed til at udfolde sig.

I fire år gik Holger i denne latinskole, der lå "mellem Domkirken og havet", hvor Aarhus Kathedralskole ligger den dag i dag, dog i andre bygninger.

Da kong Frederik den Anden døde den 4. april 1588 behøvede de håbefulde disciple ikke købe nyt tøj til sørgeklæder, for de gik i sort til hverdag, men mon ikke de alle har fået ordentlige sørgedragter af skolens velyndere, så de har kunnet tage sig godt ud i kirken ved sørgegudstjenesten.

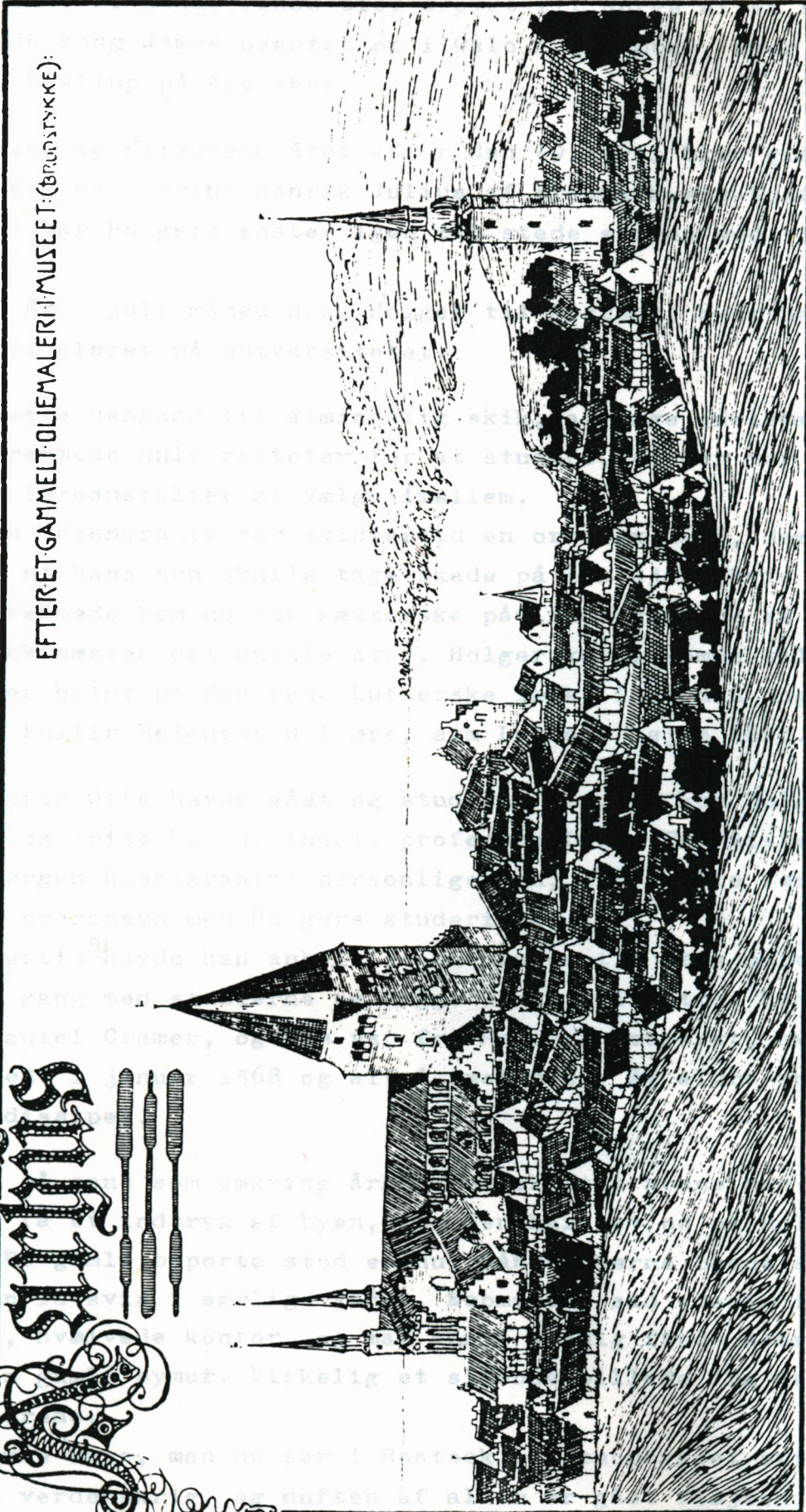
Da den nye konge, Christian den Fjerde endnu ikke var myndig, blev der oprettet et regeringsråd, en formynderregering, hvor Holgers far fik sæde. Samtidig blev han forlenet med Svendstrup, som han havde til 1592.

I sommeren 1589 blev prinsesse Anna formælet til kong James den Sjette af Skotland. Ceremonien skete ved stedfortræder, og Holgers søster Margrethe var med sin ægtemand med blandt vidnerne

Aarhus

EFTER ET GAMMELT OLIEMALERI I MUSEET (BRUDSTYKKE):

— 27.10.1903

Da prinsesse Annas flåde blev drevet til Norge af en storm, dukkede kong James uventet op i Oslo i november, hvor så de holdt bryllup på Akershus.

Da prinsesse Elisabeth året efter den 19. april blev gift på Kronborg med hertug Henrik Julius af Braunschweig-Wolfenbüttel var Holgers søster igen til stede sammen med sin gemal.

Samme år i juli måned drog Holger til Rostock, hvor han blev immatrikuløret på universitetet.

Det hørte dengang til almindelig skik, at unge adelsmænd kom til fremmede universiteter for at studere, og der var rigtig mange læreanstalter at vælge imellem.

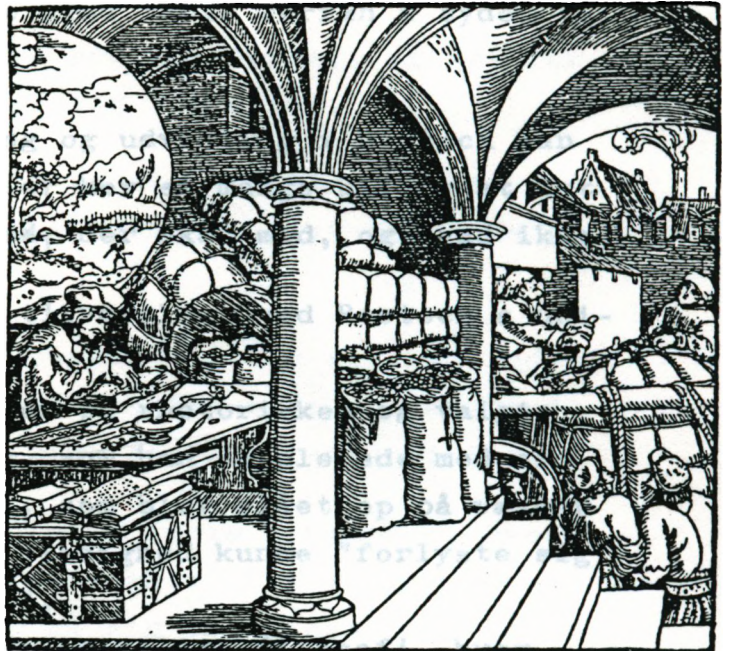
Jørgen Rosenkrantz var imidlertid en ortodox mand, der frygtede, at hans søn skulle tage skade på sin sjæl, hvis han i det fremmede kom ud for kætterske påvirkninger, og så var Rostock næsten det eneste sted, Holger kunne komme til, idet man her holdt på den rene Lutherske lære, idet man dog her holdt Philip Melanchton i ære, som Luthers højre hånd.

Storebror Otte havde gået og studeret her, nu kom Holger til at bo og spise hos dr.theol. professor Lucas Bacmeister, der var Jørgen Rosenkrantz' personlige ven, der skulle føre en slags overopsyn med Holgers studeringer.

Imidlertid havde han anbefalet en mentor til at hjælpe Holger i gang med studierne og lægge disse til rette. Hans navn var Daniel Cramer, og han var fra Reetz i Neumarkt, hvor han var født i januar 1568 og altså næsten syv år ældre end sin unge dissipel.

Endnu så sent som omkring århundredeskiftet kunne man i Rostock få et indtryk af byen, som den har set ud på Holgers tid. De gamle byporte stod endnu, håndværkerne boede stadig sammen lavsvis i særlige gader. Købmanden sad stadig i sit faste, hvælvede kontor, og man kunne stadig finde store dele af den gamle bymure. Virkelig et slående billede fra det 16de århundrede.

De gamle huse, man nu ser i Rostock er genopbygget efter den anden verdenskrig, og duften af alder er gået fløjten.

Købmandshus o. 1500.

Bacmeisters valg af Daniel Cramer til Holgers mentor skulle vise sig at være ualmindelig heldigt, idet han forstod at afbalancere en fornuftig tilrettelæggelse af studierne med temmelig frie rammer, som Holger selv kunne udfylde, og det blev i årenes løb et meget frugtbart samarbejde.

Det ville føre for vidt at komme ind på de uendelige stridigheder der dengang forekom mellem forskellige opfattelser af reformationen. Der var de rene lutheranere, der ikke anerkendte andre, der var Filippisterne, der anerkendte at Luther i Philip Melanchton havde haft en trofast og fremragende hjælper, så var der Ramisterne, som forkastede Aristoteles og hans Organon, hans logik, der var blevet sat i en ny kristen ramme, der var Calvinisterne, som knapt undte Luther nogen betydning, og alle var de lige fanatiske og lige grove i deres fordømmelse af alle anderledes tænkende, så at den sejrende reformation i stigende grad tabte terræn i syden til den katolske kirke.

Heller ikke Holgers undervisning og udvikling i Rostock kan vi komme bedre ind på her. Der er her så mange kilder at det er håbløst at skulle vælge, hvad, der skal med, og hvad ikke.

Vi kan dog tage visse glimt af tilværelsen ved Rostock s universitet i 1590-92.

Cramer lagde i begyndelsen vægten på retorikken og valgte dertil Melanctons lille lærebog, som han supplerede med sin egen udførligere oversigtstabel, som blev slået op på væggen i studerekamret, så Holger til stadighed kunne "forlyste sig ved dens retledende bestemmelser".

Bagefter gik Cramer over til den egentlige filosofi, hvor Aristoteles' Organon blev gennemgået på græsk og kommenteret efter forskellige af kunstens mestre. I maj 1591 var Holger så vidt i det logiske studium, så han kunne begynde at bruge det i disputatsform som forberedelse til den offentlige disputats i universitetets store auditorium.

Undervejs gennemgik Holger også Euklid med hans kommentatorer, Lieblers Physik, og næppe havde Holger tilegnet sig det nødvendige af matematikken, astronomien og fysikken før Cramer inddrog også disse videnskaber i privatkollegiets disputatsøvelser.

Holger fulgte David Chytræus' forelæsninger i historie og lægen Bruceus' anatomiske øvelser. Det var godt nok kun en due, han gjorde til genstand for sine demonstrationer, men det var dog et stort spring fra den rene spekulation.

Efteråret 1591 var rigt på begivenheder. Vi hører, at Holger ikke boede hos Bacmeister, men kun spiste der. Pesten nåede nemlig Rostock, hvor 5-6 personer døde i Bacmeisters nabos hus, hvorfor Holger og Cramer i en måned spiste hos deres værtsfolk.

Et hebraisk studium, som Holger havde påbegyndt, blev standset ved professorens død i august.

I samme måned var Daniel Cramer nået så vidt i sine egne studier, at han kunne disputere for magister, hvad han gennemførte med bravour.

I et digt på 96 linier hylder Holger sin lærer. Dette digt blev trykt sammen med fire andre poeters forsøg, og det var Holgers første forsøg offentligt som forfatter.

I december 1591 holdt Holger sin første offentlige disputats hvis tema desværre er ukendt idag, men han blev smukt omtalt for sin fremførelse.

Netop ved denne tid var Holger begyndt på det etiske studium der førtes under betegnelsen praktisk filosofi og omfattede morallæren og naturretten. Det blev forelæst af jurister.

Sommeren 1592 holdt Holger og Cramer ferie i Danmark, hvor de rejste rundt til megen selskabelighed. Cramer var meget begejstret for Holgers far, der på sin lakoniske måde satte al ting på sin rette plads.

Der er næppe tvivl om, at Holger var med, da hans søster og svoger overtog Øster Vallø med det firkantede tårn og overlod Svanholm til Olufs lillebror.

Besøget på Hven hos Tycho Brahe var meget vellykket, skønt der var stor aldersforskel og betydelig uenighed mellem Holger og ham. De blev venner, og Holger blev siden gift med hans niece.

Martin Luther.

Nu skulle rejsen så gå til Wittenberg, hvor der havde været voldsomme uroligheder ved universitetet, men hvor tingene nu syntes at være faldet i lave, og den rette tro at triumfere.

På vejen besøgte Holger sin faster Margrethe, som havde ægtet en meklenborger, Didrik Quitzow til Kletsche, og som nu opholdt sig i Rostock.

Holger og Cramer ankom til Wittenberg den 9. oktober 1592 og tog straks fat på arbejdet.

Der var kun en professor, for alle de øvrige var udrenset, og han, der var, var selv blevet udrenset et andet sted. Det var Ægidius Hunnius, som gik helt og fuldt ind for Concordia formeln, exorcismen og ubikvitetsdogmet. Melancton og Calvin var aldeles ude af billedet. Her lærtes kun den rene ortodokse Lutherdom, og den synes at have bekommet Holger vel, for i et brev udbryder Holger:

"Hvad kan jeg nævne mere til talende eller dyrebart, jeg lever nu saaledes, at jeg aldrig kunde ønske mig det bedre ja, end ikke behageligere eller mere tilpasset for mig: dette liv, som Gud selv vidner, jeg er født til."

Sidst på året 1593 kom endnu en professor til Wittenberg, en svejtser, Samuel Huber, hvis ufordragelighed havde gjort ham umulig mange steder, og som straks bekendte kulør i en offentlig tale "om at bedømme stridigheder i Kirken", en tale, som i hvert fald faldt i god jord hos Holger.

Holger udvikler sig i disse år til en "ortodox luthersk zelt" en troens stridsmand i en sådan grad, at hans far måtte kalde ham til orden. Hans formål med studierne er først og fremmest at blive en dygtig embedsmand til rigernes gavn og ikke hverken præst eller magister.

Samuel Huber kunne ikke være enig med nogen som helst, så han begyndte at anklage sine kolleger for kryptokalvinisme, og skandelen blev så opsigtsvækkende, at universitetet igen var ved at måtte lukke, til man fik forjaget Huber.

Holger lagde sig faderens ord på sinde og helligede sig nu juraen, skønt som han sagde det var theologien, der havde hans hjerte.

Der var dog visse tegn, der antydede, at Holgers hjerte også blev tiltrukket af andet.

Wittenberg var en stad med yderst beskedne ynder, egentlig en trist og kedelig by, så fritiden kunne være syer at håmdtere for de unge studerende.

Vi hører da også om vilde drikkelag og andre grove forlystelser, ja, Holger var engang blevet anklaget for vildt levned, men kunne svare for sig.

Uden for studierne var der først og frmmest de åndfulde samtalen efter middagen ved professorens bord, og lignende sammenkomster hos de øverige lærerkræfter.

Så digtede Holger og var med i en gruppe poeter, der nok nu og da kunne blive lystige, men alligevel med måde.

Holger optrådte også i et teaterstykke, som Cramer havde forfattet om det sachsiske fyrsterov. Holger fik naturligvis en hovedrolle som kurfyrst Frederik den Anden.

Fadærens pengeforsendelser skulle hentes i Leipzig, og det gav anledning til at opleve den berømte messe i byen og hele det brogede liv, som fulgte med.

På grund af sygdom måtte Holger i 1594 til Dresden, hvor dr. Gødelmann viste ham al mulig opmærksomhed. To gange blev han inviteret til taffel hos de unge fyrster, og han fik tilmed lov til at se den berømte grønne grotte, som fyrster og berømte mænd forgæves har ønsket at se.

I det hele taget var der meget at beundre i Dresden, for den der kom fra det kedelige og tarvelige Wittenberg, og Holger nød denne tur.

Det går ikke at fortie, at en væsentlig årsag til Holgers succes, hvor han kom frem i verden, var den understøttelse, han fik fra sin far, og som var større end en professorgage. Der skal dog ikke herske tvivl om, at Holger virkelig var noget særligt - en stor begavelse.

Opholdet i Wittenberg sluttede ikke så lykkeligt, som det i begyndelsen havde været. Holger blev plaget af bagtalelser og sygdomsanfald. Han havde jo et svagt helbred. Han tålte ikke det lokale øl, og vand kunne man dengang ikke drikke på grund af smittefaren, og Wittenberg var ikke noget sundt opholdsted.

Holger ville ikke være sygdommen bekendt, han ville ikke være svagelig, og det er da også sandsynligt, at hans svaghed til dels har været overanstrengelse.

Men der var også disse rygter, der nåede frem til den gamle Jørgen Rosenkrantz og gjorde ham vred.

"Jeg har ganske ugærne hørt og forfaret, dig at være paa-kommet en anden Sygdom, som hedder paa Latin amor og paa Dansk en narrisk og gjækkelig Kjærlighed."

I Danmark fortalte man ham, at Holger aldrig var borte fra Dr.Winsheims svogers hus på grund af en ung pige der, og at han derfor skammelig forsømte sine studier og tilmed:

"bekom sig en Narrekappe på Hovedet med gode, lange Øren; hvilket mig hjærtelig fortryder, at jeg skal spørge sådanne Tidender om dig, at du derover har mistet dit gode Rygte og Navn, som du tilforn har bekommet ved din flittige Studering og skikkelige Levned."

Den omtalte unge pige var en søster til den juridiske professor Frantz. I sin lange forsvarsskrivelse betoner Holger det skammelige i at bagtale hende, der i alle henseender er en brav og hæderlig kvinde, og han kom kun i huset for sine studeringers skyld, og himlen kan vidne om hans ulastelige opførsel.

Det kan nu godt se ud til, at Holger har været forelsket i den unge pige, for han skal have korresponderet med hende i længere tid efter sin hjemkomst til Danmark.

Denne sag gjorde vel sit til, at Jørgen Rosenkrantz ønskede Holger hjem. Han var nu selv ved at være en ældre mand, der kunne vente at dø hver dag.

Den 5.april 1595 holdt Cramer sin afskedstale for at rejse til Stettin, og den 8.april blev der holdt en storstilet magisterpromotion for 67 unge studerende, hvoriblandt formentlig mange af Holgers venner.

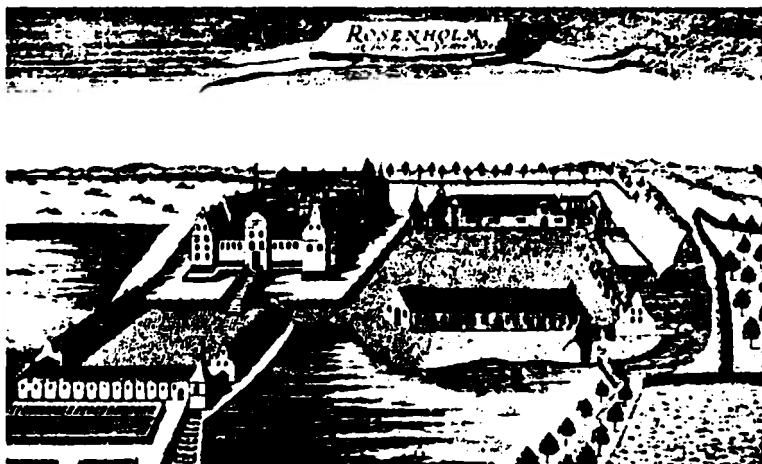
Straks efter rejste Holger for at møde sin far i København i påsken, hvor denne var til rigsrådsmøde. Cramer fulgte med til København og fik således en ferie mere i Danmark inden han tiltrådte sin nye stilling.

Holgers far sad stadig i formynderregeringen, som han førte forsædet i, men han var ved at være gammel, og den unge konge brændte efter at overtage sine riger selv.

**Holger Rosenkrantz, lærd; F. 14.
12. 1574 på Kalø, d. 28. 10. 1642.
Indrettede på sit gods Rosenholm
en skole. Hans teologiske skrifter
blev forbudt trykt. Maleri 1607. F.B.**

Rosenholm 1767. Stik i Pontoppidans Danske Atlas.

Efter hjemkomsten måtte Holger allerførst aflægge visit hos alle sine slægtninge. Det var dengang en uundgåelig pligt, som ingen kunne unddrage sig.

Slægten var ens værn og ryggrad i en tid, da samfundet ikke havde mulighed for at beskytte den enkelte. Det var her man hentede sine mededsmænd i alvorlige retssager, og der havde man sine eventuelle hævnere i en fejde, for fejdernes tid var nok på det sidste, men man kunne ikke være sikker endnu.

Det var selvfølgelig ikke den rene svir, for familien er jo alligevel sammensat af mange slags, men Holger måtte altså hele runden igennem, før han kunne hellige sig sit eget.

Derpå fulgtes han med sin far rundt i landet på dennes rejser i kongens tjeneste, og der kan ikke være nogen tvivl om, at samværet med denne fine gamle statsmand har været til den største gavn og glæde for den unge mand.

I december 1595 var de til møde med regeringsrådet og den unge konge i Århus, hvor Christian den Fjerde juleaften inviterede til et bryllup, han ville holde i februar 1596 på Koldinghus.

I januar var Holger med sin far til Snapstinget i Viborg, som holdtes hvert år den 13.-20.januar. Faderen vendte meget syg og træt hjem derfra, men han drog alligevel i februar med sin familie til Herrebryllup på Koldinghus. Her blev han angrebet af en heftig "flod", dvs sygelig udflod, måske bare snue efter vores sprogbrug, men han fulgte med kongen og rådet brudgommen til kirke og fra.

Med stor møje deltog den gamle rigsråd i rådsmøderne, men så mod månedens slutning bad han sin hustru og Holger om at gøre rede til hjemrejse, "ti han ville hjem og dø på sin gård".

Den 9.april 1596 døde Jørgen Rosenkrantz klokken syv om morgenen i nærværelse af sin nærmeste slægt, lægen, biskoppen og sognepræsten i Thorsager ved Kalø, og Holger blev nu ejer af de prægtige gårde Rosenholm og Skafføgård.

Moderen, Dorthe Lange tog derefter ophold på Skafføgård, som hun beholdt til sin død, og Holger opslog sit hovedkvarter på Rosenholm, som han fuldførte ved at lukke gården med den sydlige forbindelsesfløj.

Helst ville Holger Rosenkrantz nu have helliget sig sine godser og sin teologi. Samtalerne med faderen havde vakt ham et ny erkendelse, og han ønskede nu inderligt at formulere sine mange nye tanker, men han måtte på den anden side erkende, at han skyldte sit land at gøre tjeneste i det offentlige, så i 1597 finder vi ham som sekretær i Kanceliet, hvor han gerning bestod i ekspeditioner vedrørende bestyrelse af lenene, førelse af registraturer, udstedelse af lensbreve, mageskifteordninger m.v.

Det ser ud til, at Holger havde med Øsel at gøre, for den 3. maj 1597 kom han til at ledsage rigsråderne rigsråderne Bredde Rantzau og Kristian Holck på rejse til øen, hvor de skulle holde retterting og føre tilsyn med forholdene.

Med kendskab til Holgers dårlige mave, må vi antage, at han har måttet lide søsygens kvaler, men ellers er der ikke mere at bemærke til denne rejse, hvor Holger kun spillede statsens rolle. De var hjemme igen den 1. juni.

Bredde Rantzau skulle senere blive Holgers svoger.

Til stillingen var knyttet almindelig hoftjeneste, der forekom den inderligt kristelige Holger ganske ulidelig, så han snart blev enig med sig selv om at gribe den første lejlighed, der bød sig til at slippe ud af tjenesten.

Om efteråret blev han trolovet med Sophie Axelsdatter Brahe, som da var knap 20 år gammel, altså $3\frac{1}{2}$ år yngre end sin tilkommende. Hendes mor var død, så hun var opdraget på Skærse i Dråbby sogn på Mols, og herfra er der ikke langt til Rosenholm og Kalø.

De to unges forældre har kendt hinanden. Partiet var passende. Axel Brahe var også rigsråd, og da han havde sit len på Helsingborg slot, blev brylluppet fejret på Malmø, provinshovedstad.

Her blev også Sophies to søstre gift ved samme lejlighed, Birgitte med Henrik Gøje til Tureby og Anne med Eiler Quitzow til Lykkesholm.

Den 13. august 1598 kunne Axel Brahe til Elvedgaard således fejre tre døtres bryllup og en datters dåb, Karen af hans andet ægteskab.

Sophies farbror, Tyge Brahe sendte et "Epithalanium" med en undskyldning, at det var så kort, men hans forberedelser til rejsen til Böhmen havde hindret ham i at gøre det længere. Studenten Frants Jørgensen Græsted havde derimod skrevet et digt på 131 verslinier, som sammenlignede den jordiske Sophie med visdommens gudinde Sofia, som naturligvis måtte være den guddommelige visdom, som Holger dyrkede.

Forresten var Holger en af de få, som ikke svigtede Tyge Brahe, da han faldt i unåde hos Christian den Fjerde. Han besøgte ham hos Henrik Rantzau på Breitenburg i Holsten og rejste ned og besøgte ham i Böhmen.

Ægteskabet forstærkede Holgers ønske om at trække sig tilbage til sine godser og sine studier, og han tog sin afsked for at kaste sig over sin elskede teologi.

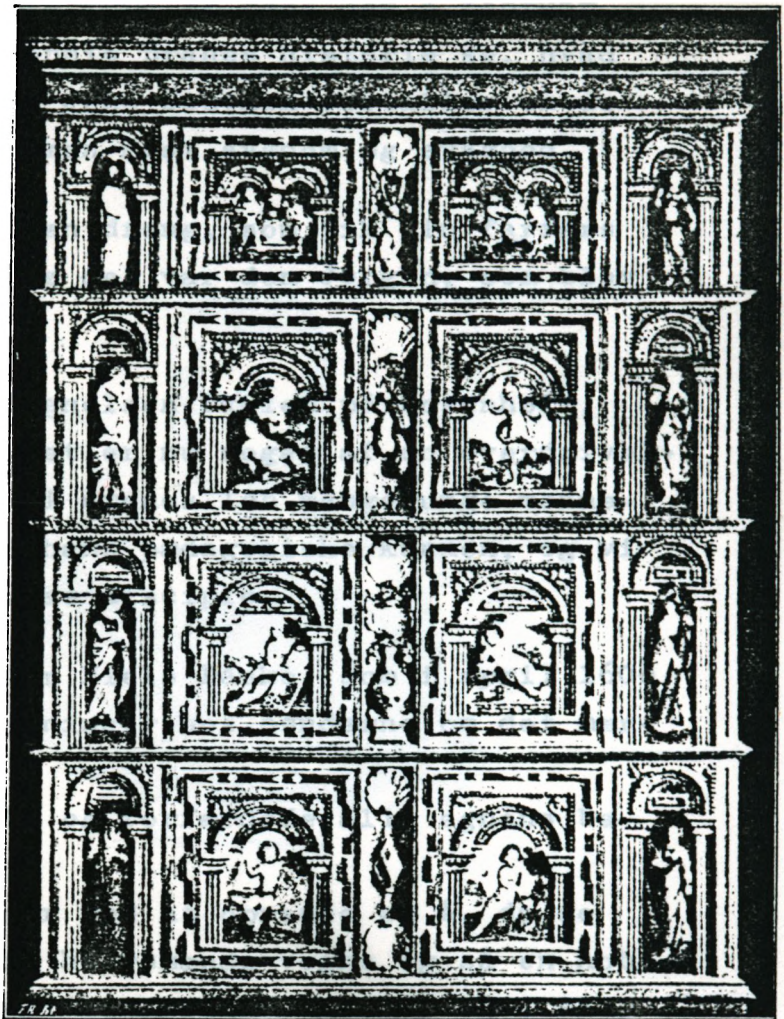
Samtalerne med den gamle vise Jørgen Rosenkrantz havde på en måde rystet ham, og han begyndte nu at revidere sit syn på lærdommen. Han var gået fra filosofien over Melancton og Luther til den hellige skrift selv. Han brugte sine kundskaber til nu at gå bibelens ord igennem og prøvede at vurdere dens udsagn, og det gik op for ham, at det hele ikke kunne sammenfattes i enkle formler.

Den 15. august 1599 nedkom dronning Anne Cathrine med en søn, som fik navnet Frederik, en arving til riget troede man, men allerede den 9. september døde den lille, og kongen indkaldte til begravelse. Holgers søster, Margrethe og hendes mand fik besked om at møde i Slangstrup og ledsage kisten til Roskilde. Det er nok muligt, at også Holger har været med, men det ved vi ikke.

Sophie har næppe været afsted, for allerede den 27. februar 1600 nedkom hun med sin førstefødte, som kom til at hedde Mette ved dåben den 8. marts.

Næste år blev det en dreng, som fik navnet Jørgen efter farfar, men han blev kun knapt fire år gammel.

I 1602 døde Margrethes ægtemand, Oluf Bille på Øster Vallø. Det var i pestens tid, så det var vel den, der tog ham, hvis det ikke var vinterkulden, der var så hård i disse åringer.

Skab, der har tilhørt Holger Rosenkrans den lærde.
Paa Rosenholm.

Margrethe Rosenkrantz sad altså nu enke med en søn, Peder. Han har ikke været udenlands, og ses ikke at have været i latinskole, så mon ikke Margrethe selv har opdraget han på slottet. Der var også en lillesøster, Ide, som vi hellerikke kan se nogen steder.

I 1603 nedkom fru Sophie med endnu en søn, som kom til at hedde Otte. Han blev født den 2.februar, men hellerikke han fik nogen lang levetid. Han døde den 15.februar 1606.

Da Gunde blev født den 2.december 1604, levede hans to ældre brødre endnu, så på den tid var der fire børn på Rosenholm, og måske var det ved den tid, Holger fik sin første interesse i børneopdragelse og undervisning.

Da fru Sophie fødte nummer fem, den lille Ide, som ikke så ud til at skulle leve ret længe, var de to ældste drenge døde. Ide blev født den 22.marts 1606 og døde den 5.februar 1609. Vi skal senere under Sophie Brahes historie se, hvad huspræsten på Rosenholm, herr Jens Zeuthen fortæller om de små, som ikke fik noget liv, men mest sygdom og svaghed.

Den 11.juli 1607 fødtes igen en dreng, som fik sin farfars og storebrors navn, Jørgen, og det var den Jørgen, som blev vores ane.

Man kan mange gange høre betegnelsen Skolen på Rosenholm, "Akademiet på Rosenholm", men det er nu noget af en overdrivelse. Holger Rosenkrantz havde i årenes løb mange unge mennesker boende, der nød godt af hans pædagogiske kunnen, og vi kan da her nævne nogle af disse disciple.

En af de første, der nævnes er Niels Påske, som i april 1600 sammen med Holger søgte oplysninger hos bønderne om det mærkelige syn i Årslev.

Dette var set i oktober 1599 og forfærdede alle egnens beboere.

En stor del af sognefolket var ved at oprense en å, da de hørte en mærkelig larm som af herremænds vogne og så en hob høje og tykke personer, væbnet med blinkende spyd og i kamp med hinanden. Det hele varede i en halv time. Alle var rædselsslagne og kvinderne jamrede og klagede højt, mens det stod på. Senere nedskrev Holger vidnernes udsagn i kirken

Golger Rosenkrands.

Niels Påske døde i 1636 som biskop i Bergen.

I 1602-04 var Hans Wandal på Rosenholm, hvorpå Holger skaffede ham plads som hovmester hos Preben Gyldenstjerne. Han blev siden biskop i Viborg, hvor han døde 1641.

Også en af Tyge Brahes disciple har boet på Rosenholm, selv om det kun kan have været i kort tid. Det var Kristen Sørensen Lomborg, der siden blev professor ved Københavns universitet.

En anden af Holgers disciple var Knud Bieske, der endte som professor i græsk, men døde allerede 1612.

Det var bare en del af de mange borgerlige drenge, der fik deres opdragelse på Rosenholm, men der var også mange adelsdrenge, der nød godt af Holgers pædagogik.

Først af alle må nævnes Christen Thomesen Sehested, der kom til Rosenholm som tiårs dreng i året 1600. Han blev med tiden kongens kansler, og det var ham, der i sin høje alderdom kaldte Holger Rosenkrantz for sin åndelige fader.

Andre adelige disciple var Tyge Sandberg, Mogens Lykke, Malthé Juul og Peder Lange.

Ved svogeren Henrik Gøyes død tog han først dennes fire sønner til sig, og, da også deres mor døde, de seks døtre.

I 1608 skænkede fru Sophie ham datteren Beate den 15. oktober og den 24. september 1610 sønnen Otte. Erik kom til verden den 12. marts 1612 og Dorthe i oktober 1613, efter at den gamle og svagelige fru Dorthe var død på Skafføgård.

I 1616 og 1617 blev det begge gange en pige, som fik navnet Ide Margrethe, og begge døde som små. En datter ved navn Sophie, der døde 1681, har vi ingen fødselsdato på.

Under Kalmarkrigen døde først hans søstersøn, Peder Bille 19 år gammel, og hans søster Margrethe arvede Øster Vallø efter ham, så da Margrethe døde i 1615, blev det Holger, der arvede ØsterVallø og ikke Billerne.

Kongen skænkede 1614 Holger et kannikdømme i Århus, og i 1616 blev han rigsråd, så han fik andet at se til end sit lille akademi på Rosenholm.

Det var imidlertid hjemme på Rosenholm, Holger gik igen for en af sine elever. Det unge menneske var blevet sendt efter et eller andet på biblioteket, men da han kom der, så han Holger Rosenkrantz sidde i en stol. Da han vendte tilbage i klassen, havde Holger imidlertid slet ikke været borte. Det er ikke forbavsende, at han blev en myte i sin samtid.

Den 1. februar 1617 aflage han rådseden og tog sæde blandt sine kolleger til glæde for sine elever, men til sorg for flere, der syntes, at han så var tabt for videnskaben. Således skrev Brochmand, at det var en skam med denne hæder. Han elskede og ærede Holger af andre grunde end hans adel, rigdom og hædersposter.

Også Cramer beklagede, at han blev revet bort fra de studier, som han havde så særlige gaver for.

Rigsrådet var dels en politisk forsamling, der dannede modvægt mod kongen, dels en embedsmandsforsamling, der udførte kongelige ordrer, dels også landets højesteret, det kongelige retterting.

Alle disse funktioner krævede mange rejser, og det kunne være hårdt nok, når det midt om vinteren drejede sig om presserende sager i den anden ende af rigerne.

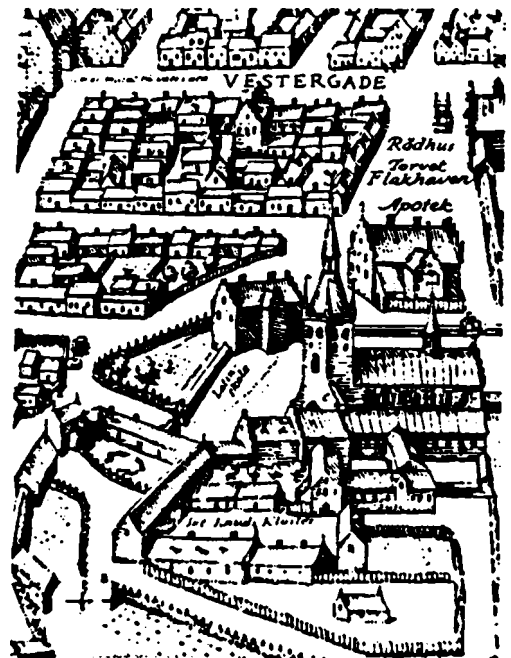
I rådstiden var Holger forlenet med Dalumkloster ved Odense, som han overtog efter sin svigerfar Axel Brahe, senere med Odensegård og i en kort tid også med Skinnerupgård.

En stor del af Holgers virksomhed var således i denne periode knyttet til Fyn, hvor en skare dygtige folk samlede sig omkring ham.

Tro mod sine idealer gjorde Holger meget ud af skolevæsenet i sine len, men også kleresiet og hospitalerne kunne glæde sig over hans interesse.

Netop i denne periode rejste den ældste søn, Gunde i udlandet til Giessen, Star^ussburg og Lich, men det fortælles om ham, at han stak af fra sin hovmester og turede om uden, at Holger vidste noget om det.

Selv blev Holger flere gange sendt til udlandet i møde, for at repræsentere sin konge og sit land, eller for at assistere kongen som i Ulfsbækmødet.

Udsnit af Braunius' perspektivkort over Odense 1593, der viser Latinskolens beliggenhed. Kortets danske tekst er en nutidig indføjelse.

Hans karrieres højdepunkt i kongens tjeneste var gesandtskabet til Stockholm som Christian den Fjerdes personlige repræsentant ved kong Gustav Adolfs bryllup.

Hans fine dannelse, hans naturlige veltalenhed, som ofte berømmes, og hans vindende væsen gjorde ham velegnet til denne sendelse.

Han har selv ført en rejsejournal, som fortæller om alle de æresbevisninger, han modtog på sin konges vegne. Rejsen begyndte den 1. november, og han var hjemme igen den 15. december.

Det må også bemærkes, at Holger gentagne gange vikarierede for rigskansleren. Rigsseglet blev således givet i hans hænder i 1618, 1620, 1621 og 1623.

Forud for sin triumfrejse gennem Sverige havde Holger haft den store glæde, at hans ældste datter var blevet gift den 13. august med hans første elev, Christian Thomesen (Sehested) i Odense. Samme år var Gunde igen rejst udenlands, denne gang til Helmstädt og Leiden. 1620 var et godt år.

Som følge af hans pædagogiske bestræbelser og nytænkning fik Holger i 1622 det øverste opsyn med Sorø akademi, og to år efter rykkede hans tre sønner, Jørgen, Otte og Erik ind her.

Den tiltagende sværgen, banden, helligbrøde, luksus og hele kirketugtens forfald til Guds fortørnelse havde længe været i myndighedernes søgelys, og i disse år korresponderede Holger Rosenkrantz med Jesper Brochmand om mulighederne for at indføre en bodsordning, men det var først med krigen, at disse tanker fik gennemslagskraft.

Holgers helbred var altid dårligt, men i tyverne var det blevet værre, ja i 1623 gik der sågar rygter i Tyskland om hans død. Den tanke optog da Holger, at Gud var fortørnet på ham, fordi han havde svigtet sit kald, og han søgte så sin afsked fra Rigsrådet.

Det var imidlertid noget ganske uhørt. Man var valgt for livstid, og kun i særlige tilfælde kunne kongen afskedige en mand, som ikke mere kunne svare til kravene, men at nogen selv søgte sin afsked - det var som sagt uhørt.

Konung Gustaf II Adolf.
1594—1632.

Originalt, måladt 1630 eller 1631, förvaras i Gripsholmssamlingen.

Jesper Brochmand trængte stærkt ind på ham i sine breve for at få ham til at forsage "verden" og hellige sig teologien helt og holdent.

I Odensegård-årene havde Holger Rosenkrantz overført en betydelig del af sit bibliotek til Odense, så da de kejserlige oversvømmede Jylland og blandt så meget andet også stjal biblioteket på Rosenholm, var i hvert fald en væsentlig del af håndbiblioteket stadig i behold.

Og så, midt under et rigsrådsmøde i Odense forsvandt Holger, og man sendte forgæves bud til hans adresse.

I forvejen havde han sendt sin hustru, Sophie til Tureby på Sjælland til hendes søster, som sad enke der, og i juni måned havde han ladet sit Odense-bibliotek overføre til Göteborg. Sidst på året 1628 drog Holger sig med sin hustru til Skåne, da han - som mange andre - frygtede Danmarks riges undergang.

Her opnåede han endelig sin afsked, som kongen ironisk siger, han selv havde taget. Her mistede han kongens nåde og alle sine len.

I 1629 rejste Erik så til udlandet med Hans Mule som præceptor, og samme år blev Gunde sekretær i kancelliet, dog var det kun for et år, for i 1630 blev han kammerjunker hos hertug Ulrik, og i 1632 giftede han sig med Pernille Jakobsdatter Rosenkrantz af Arraskov.

Og nu rejste så Jørgen til Orleans for at studere, men allerede det følgende år blev han sekretær i kancelliet, hvor han var til 1637.

Otto blev immatrikuleret i Leiden i 1634, og Erik drog til Frankrig.

Da Gunde i 1636 blev landsdommer i Skåne, blev han samtidig forlenet med Helne kirke og Froste herred, og han fik et kannedømme i Lund. Faderens unåde gik ikke ud over sønnerne.

Erik blev i 1637 kammerjunker hos den udvalgte prins Christian, Gunde i 1638 landkommisær i Skåne, og Jørgen fik 1639 et prælatur i Viborg.

Selv i den travleste periode af Holger Rosenkrantz' rigsrådstid glemte han ikke sin kæphest, eller kæphest, pædagogikken og teologien.

Også i Odense havde han til stadighed unge mennesker boende, hvis studier han fulgte og støttede, men især sikrede han sig, at sønnerne fik en god og alsidig uddannelse, der svarede bedre til tiden end hans egen.

Han gjorde store indkøb af bøger og modtog mange bøger med dedikationer fra folk, han havde støttet i studierne og med bogudgivelser. Han var virkelig en rundhåndet mæcen.

Men Holger Rosenkrantz' sidste år blev et mareridt, hvor han ustandselig måtte forsvare sig mod beskyldninger for kætteri og vranglære.

Han havde jo forkastet al spekulation og religionsfilosofi, men han havde af bibelen læst den opfattelse, at et troende menneske måtte vise sin tro også i gerning, og det stred mod Luthers vigtigste bud, at troen alene gjorde salig.

Hermed var Holger Rosenkrantz kommet ind på de spidsfindigheder, hans far i sin tid havde været så meget imod. Han gik ikke ind for den katolske tanke om aflad, men måtte alligevel hævde, at det ville være umuligt for en sand kristen ikke at elske sin næste og gøre godt mod denne.

Han tillod sig at henvise til Jesu liv og gerning, men det rejste en storm af protester, og Holger var igen ude på tynd is.

Det var begyndt allerede i 1623, da hans gamle lærer, Cramer skrev et koldt brev til ham, som han måtte forsvare sig mod, men, da en af hans elever i 1631 udgav en bog, der gengav, hvad han havde fået ud af Holger Rosenkrantz undervisning, og dog var fuldstændig forfejlet i sine konklusioner, så var fanden løs, for nu at blive i tidens terminologi.

Jesper Brochmand var pludselig hans erklærede fjende, og det var slut med forfatterens dedikationer til Holger. Han blev forladt og svigtet af alle sine venner, og kongen friskede sin gamle uvilje mod ham op og skrev truende til ham, at han måtte tilbagekalde sine udtalelser.

Han må have skrevet dag og nat på sin apologi. Toogtyve bind var den på, og så blev den sletikke trykt, og kun to bind er bevaret til idag.

I virkeligheden var det nok kun på grund af en enkelt mand, hans gamle elev, Christian Thømesen Sehested, at han slap for yderligere tiltale.

Som universitetskansler lykkedes det ham at lukke munden på fakultetet.

I efteråret 1642 blev han alvorligt syg på en rejse og døde blandt sine slægtninge i København den 28. oktober samme år.

Det var ikke nogen verdensfjern pietistisk asket, der døde ved den lejlighed. Holger havde nydt livet, så meget som hans svægelige helbred havde tilladt, men han var en inderligt troende kristen, og han holdt daglige gudstjenester og andagter i sit hjem, hvor han end kom hen.

Hans hustru var ham en uvurderlig hjælp, da det altid var hende, der måtte tage sig af det praktiske.

Følgende Brevskrift som paa den 12. dets i Aarsregningen
 af den 12. dets i Aarsregningen for den 12. dets i Aarsregningen,
 Bekommer jeg offer migge Regning og for den 12. dets
 Her erjendte, for den 12. dets i Aarsregningen
 Fremmedt,

Holger Rosenkrantz
 Lensmand

Billedet viser lensmand Holger Rosenkrantz, den lærdes egenhændige underskrift på sidste side af lensregnskabet fra Odensegård 1627/28. Kort tid efter blev han fjernet fra posten i Odense. (Rigsarkivet).

Ane nr.725: Sophie Axelsdatter Brahe til Elved 1578-1646.

Hun blev født dengang pesten rasede så voldsomt, at de måtte lukke det unge Københavns Universitet.

Hendes far, Axel Ottesen Brahe til Elvedgård og mor, Mette Falksdatter Gøye havde i forvejen en lille datter, Birgitte, der var 20 måneder gammel.

Sophie blev født den 11.maj 1578 på Elvedgård, og det var Frederik den Anden, der var konge.

I 1579 blev far lensmand på Rugård på Fyn, nærmeste nabo til Elvedgård, så det var vældig praktisk.

Under et besøg på Riberhus nedkom fru Mette med en lille søn, der blev opkaldt efter sin farfar, Otte, også i 1579.

I 1581 var familien flyttet til Rugård, hvor fru Mette den 1.november nedkom med endnu en søn, Falk, efter morfar, og nu var de fire børn i familien.

Så i 1582 blev far også lensmand på Gudumkloster i Nordvestjylland mellem Struer og Lemvig, så han fik nu noget mere at rejse om.

I 1583 fik Sophie også en lillesøster, der kom til at hedde Anne, og fru Mette havde nu fem levende børn omkring sig. Men da hun året efter fødte endnu en datter, Kirsten, blev det for meget. Hun døde selv den 15.november på Rugård, og lille Kirsten døde snart efter.

Fem børn var for meget for Axel Brahe at tage sig af, så den ældste Birgitte kom til sin moster, fru Margrethe Gøye til Krenkerup etc., som var gift med Erik Lykke til Skovsgård.

I 1585 ombyttede far Axel Gudumkloster mod Odensegård, som var et af hovedlenene. Samme år kom Otte til sin farbror Knud Brahe, der året før var blevet gift med Margrethe Eriksdatter Lange, som var en af tidens lærde kvinder.

Det er muligt, at Sophies mormor, Ide Ulfstand har taget midlertidigt ophold på Elvedgård eller Rugård, det var i hvert fald først i 1587, at Sophie kom til hende på Skærse på Mols.

Vi ved ikke noget om, hvad der i disse år blev af Falk og Anne, men også de må have været hos familie, og familie var der mange af, især på fædrene side.

I 1589 giftede far Axel sig anden gang. Den udkårne var fru Kirsten Hardenberg, og med hende fik han børnene, Mette den 30.august 1590, Birgitte(II)den 18.august 1591, Tyge den 1. januar 1593 og Karen den 23.april 1598.

I 1594 kom storesøster Birgitte(I)også til mormor på Skærsø. Fru Ide Ulfsånd var ved den tid nok omkring de 60, og kunne nok have brug for et par børnebørn på 16 og 18 år.

I1595 fik Axel Brahe Helsingborg len. Det var nu lige før den unge konge, Christåan den Fjerde skulle krones og selv overtage styret. Sophies lillebror Falk kom nu i Sorø latin-skole, og året efter til Malmø latinskole. Bror Otte blev da immatrikuleret i Geneve. Axel Brahe blev rigsråd.

Om det nu var Axel Brahe selv, eller det var fru Kirsten, der tog affære, så blev den 13.august 1598 alle tre døtre af Axels første ægteskab gift. Birgitte med Henrik Gøye til Turreby, Sophie med den lærde Holger Rosenkrantz og Anne med Eiler Quitzow til Lykkesholm.

Samme dag blev lillesøster Karen døbt, det var en helt usædvanlig begivenhed.

Nu flyttede Sophie så med sin ægtemand til Jylland til hans smukke gård, Rosenholm.

Det var en usædvanlig mand, hun havde fået. Vidt berømt for sin forfattervirksomhed og som mæcen.

Men han var en svagelig, en sygelig mand, som Sophie med sin slægts energi og foretagsomhed kunne hjælpe og støtte i alt det praktiske, mens han tog sig af filosofien og religionen.

1599 bragte isvinter, og Sophies brødre, Falk og Otte rejste sydpå. Falk blev immatrikuleret i Herborn, Otte i Padua.

I året 1600 fødte Sophie sit første barn, en datter, Mette, som så dagens lys den27.februar på Rosenholm og døbt den 9. marts, og det blev jo kun den første af mange.

Det var dengang de strenge vintre skabte den latterliggjorte parykmode, som vist var fornuftig nok.

Sofies søster Birgitte Brahe

Sophies lillebror Falk fortsatte til Strasburg og Geneve i 1600 og 1601, og Sophie fortsatte med en søn, Jørgen den 1. juli 1601. Det sidstnævnte år begyndte en ny pestepidemi.

1602-03 blev Axel Brahe sendt til Rusland med kongens lillebror, Hertug Hans, der skulle ægte Zarens datter, men døde i oktober 1602.

Samme år kom Sophies lillebror, Otte hjem og gik året efter i kongens tjeneste som hofjunker.

Den anden februar 1603, mens hendes far endnu var i Rusland, eller hvor han nu kunne være, nedkom Sophie med endnu en søn, som fik navnet Otte.

De to smådrengene på Rosenholm var altid syge, og det var til stor trøst for Sophie og hendes mand, da hun i 1604 kort før jul fødte endnu en søn, Gunde, som var sund og rask.

Huspræsten på Rosenholm, Zeuten fortæller, at Jørgen og Otte, der var blevet undervist af forældrene og huslærerne i den kristne børnelærdom, talte med ham inden døden "om Guds sande frygt efter deres alder og måde". Om Jørgen, der døde knap fire år gammel, siger han: "hans tale faldt idelig om vor Herre Jesus Kristus, om de hellige engle, der tjene ham, om Himmerig og det evige liv", og når han så sin salig farfars, salig Jørgen Rosenkrantz' portræt, som stod i stuen "min salig farfader er i Himmerig hos vor Herre Jesus Kristus, når jeg kommer til ham, så bliver jeg stor, så skal jeg være en Guds engel".

Broderen Otte, der kun blev lidt over tre, holdt meget af at synge og især det vers: "Ære være Gud i evighed, vor Fader lodst du dig kalde, begave os med din miskundhed, vi bede, du os ej undfalde". Det kaldte han sin egen sang, og når han hørte menigheden synge den, mente han, det var for hans skyld. Jørgen døde den 1. juli 1605, og lille Otte den 25. februar i 1606. Dette sidste år blev faderen statholder i Fyn, Sophies halv søster, Birgitte den Anden kom i dronningens jomfrukammer. Sophie kom selv i barselseng igen og fik en lille datter, som fik navnet Ide, født den 22. marts 1606.

Sophies lillebror Falk blev hofjunker, mens lillebror Otte i Nederlandene opnåede rang af kaptajn.

Da Sophie 11.juli 1607 nedkom med endnu en søn, fik han navnet Jørgen. Der var nu igen fire børn på gården, men den lille Ide trivedes ikke, som hun skulle. Hendes glade barneleg tog af, og hun ville hellere gemme sig bag en stol end løbe omkring.

Sophies halvsøster, Mette blev i 1608 gift med Peder Marsvin, og den 15.oktober nedkom hun selv med en pige, som i dåben fik navnet Beate.

Også den lille Ide var et kors for forældrene, for hun var fra fødslen mærket til en tidlig død. Kroppen udviklede sig abnormt og mærkelig hurtigt.

"Hun voxte også såre smuk og løb op, så hun altid var mager og sperlemmet."

Men hun faldt snart af og "gad ikke løbe om og lege med sin kjære broder Gunde som tilforn, hun gad ikke så gået til kirke med hannem, som var deres eneste leg".

Snart ville benene ikke længere bære hende, og det sidste år lå hun til sengs. Knæene hovnede op, og benene blev fulde af gule og blå pletter, som man først antog for skørbug, men som var en uhelbredelig svindsot(formentlig kræft),

"hvilken hendes fattige legem tid efter anden fortærede."

Lille Ide sov hen den 5.februar 1609, og ved begravelsen sang man den gamle salme:

"Hører dog op at kvide og kære,
I, hvis venner nu afgangne ere,
Hvad vil' I for dem længer græde,
Døden før' dog liv igien med glæde."

Der er næppe tvivl om, at alle disse tre barnedødsfald har været en lettelse for de stakkels forældre og søskende.

Samme år, som Ide døde, blev Sophies bror, Otte generaløversteløjtnant i Brandenburg.

Den 24.september 1610 gav Sophie liv til endnu en søn, som rimeligt nok fik navnet Otte efter sin morfar, sin afdøde bror og sin martialske morbror.

Sophies bror, Otte blev dræbt i en skanse foran Kalmar natten til 1.juni 1611.

Danmark var i krig med Sverige, og Sophies far, Axel Brahe blev udnævnt til krigskommissær og statholder i Skåne, Halland og Blekinge.

Sophies svoger, Birgittes mand, Henrik Gøye var indkaldt til den sjællandske fane og var med foran Kalmar, men kom syg hjem og døde allerede den 28. september i København.

Hans fire sønner kom så i huset hos Sophie og Holger på Rosenholm.

Sophie fødte en søn den 12. marts 1612, som fik navnet Erik. Den 29. november var hendes far med ved det første fredsmøde under åben himmel på en bro ved Knærød i Halland, og den 20. januar 1613 var han med ved fredsslutningen samme sted.

Den 9. marts døde Sophies svigermor, fru Dorte Lange på Skafføgård. I den sidste tid havde Holger måttet bære hende fra og til sengen. Få dage efter var hun så svag, at man ikke ville trøtte hende med mange ord, og præsten læste da den almindelige velsignelse over hende og om tirsdagen klokken 11 sov hun stille hen i overværelse af sin søn og svigerdatter og tre præster.

Samme år nedkom Sophie med en datter, som blev opkaldt efter den afdøde. Axel Brahe blev forlenet med Strynø.

I 1614 blev Axel Brahe regeringsråd, Holger Rosenkrantz fik et kannikdømme i Århus, og Sophies svoger Peder Marsvin døde den 8. oktober.

Holger arvede 1615 Øster Vallø efter sin søster Margrethe, der havde overlevet både sin mand og sine børn. Sophies halvbror Tyge blev hofjunker.

1616 blev et opbrudsår, hvor Holger opgav sin splendid isolation og lod sig optage i rigsrådet. Sophies og Holgers ældste søn rejste udenlands for at studere, først til Gies-sen.

Den 30. marts blev Sophies bror, Falk gift med Anne Galt. Hjemme på Rosenholm nedkom Sophie med en datter, Ide Margrethe, der døde spæd.

1617 fødte Sophie igen en pige, som fik samme navn, og to dage efter fik Holger Dalumkloster i len.

I 1618 fik Holger også Skinnerup og St.Hans kloster i Odense. Den 23.august blev Sophies yngste halvsøster Karen gift med Henning Walkendorf til Bramstrup, og her blev den lille Ide Margrethe sat i pleje.

Da Sophies ældste søster Birgitte den 9.september 1619 døde på Tureby, kom hendes seks døtre til Rosenholm, hvor der så igen lød barnestemmer.

Gunde kom hjem fra udlandet, hvor han i mellemtiden havde studeret både i Strasburg og Lich, for at overvære sin ældste søster, Mettes bryllup den 13.august med hr.Christian Thomesen(Sehested), som forældrene holdt i Odense.

Samme efterår drog han afsted igen mod syd.

Den højeste glans og ære, som denne verden kunne tilbyde, og som han i hjertet foragtede, opnåede Holger, da han som kongens personlige repræsentant dette år rejste til Sverige i et prægtigt følge for at overvære Gustav Adolfs bryllup med Maria Eleonora af Brandenburg. Det blev et triumftog.

Som følge af Holger Rosenkrantz' ihærdige arbejde for skolevæsenet blev han i 1622 udtaget af kongen til at være øverste tilsynsførende ved oprettelsen af det kommende Sorø akademi.

Sophies halvsøster Mette døde den 23.juni på Aunsbjerg. Den anden halvsøster, Birgitte(II) blev gift året efter med Niels Sehested til Bekmark, som blev skudt på Elben i kejserkrigen i 1627.

De tre yngste sønner kom 1624 i Sorø skole. Ide Margrethe døde den 7.april på Bramstrup hos sin moster Karen.

I 1626 rejste Erik til udlandet 14 år gammel.

Mens Holger Rosenkrantz tog afsked med alle sine embeder i 1628 og flyttede til Skåne med sin Sophie, blev Gunde sekretær i kancelliet og rejste med Christian Thomesen til Frankrig og England for at få støtte til krigen i Tyskland.

Da hertug Ulrik i 1630 kom hjem fra sin uddannelsesrejse fik Gunde ansættelse som kammerjunker hos ham.

Birgitte(II) til Bekmark giftede sig med en tysker, Hans Caspar von Reibnitz.

Efter fredsslutningen med kejseren kom Erik i 1631 til Leiden og Oxford. Sophies lillesøster Karen døde den 16. august på Bramstrup.

Lad os engang tage et resume over Sophies søskendeflok. Der er ikke mange tilbage.

Birgitte(I) og hendes mand Henrik Gøye døde fra fire drenge og seks piger, der alle fik ophold og opdragelse på Rosenholm, Otte døde foran Kalmar i krigen uden kone eller børn, Falk døde 1625 på rejse i England, uden at vi har bemærket det før, han havde ingen børn med Anne Galt, hvis død vi ikke kender, Kirsten døde som lille, så der var kun af Sophies helsøskende Anne tilbage, der var gift med Eiler Quitzow.

Af hendes halvsøskende var Mette død 1622, Birgitte(II) lever i bedste velgående, Tyge var fænrik og lensmand på Skivehus, gift med Birgitte Eskesdatter Brok til Vemmetofte, og Karen var altså lige død. Der var så to levende i begge kuld, men Tyge var den eneste overlevende søn.

Vi kan så lige gøre alle de tre søskende færdige, før vi går videre med Sophies historie. Eiler Quitzow skrev sig til Lykesholm, Sandager og Quitzowsholm. Senere havde han købt Søholt på Låland, så han i 1625 blev taxeret til 772 tdr.htk. Det blev ham og Anne, der arvede Elvedgård. Anne omtales som sladderagtig og trættekær, og hun får det vidnesbyrd, at hun var "vel skjøn af byrd, men ellers i alt sit levnedsvæsen et uterligt og skarns kvindfolk." Hendes mand døde forgældet i 1640, så Anne måtte sælge Lykesholm, men hun levede selv til 1663, hvor hun døde 27.maj.

Tyge skrev sig til Mattrup, Tostrup, Gundestrup, Eskebjerg og Vedtofte, som han kaldte Brahesholm, og han blev i 1632 lensmand på Tryggevælde. Han døde, ligeledes forgældet, i 1640, den 22. august, og arvingerne fragik arv og gæld. Hans hustru var død et år før, og de efterlod to døtre og en søn.

Birgitte(II)s mand blev naturaliseret i 1634 og døde året efter barnløs, selv levede Birgitte til 1653, hvor hun døde i Viborg. Det var således den uterlige Anne, der overlevede dem allesammen.

Holger Rosenkrantz og
Sofie Brahe

Der er ingen tvivl om, at Sophie straks fra starten af sit ægteskab har taget hånd i hanke med godsernes administration og regnskab. Med hele sin slægts energi og realitets-sans har hun stået for køb og salg og handlede altid i sit eget navn uden at henvise til sin husbond.

Det har været et kæmpearbejde at skaffe penge til alle Holgers protegeer, og til børnenes uddannelsesrejser, og det var da også kun ved godssalg og låntagning, at hun fik det til at løbe rundt.

Det daglige liv på Rosenholm var stærkt præget af, at hele husstanden hver dag samledes til fælles andagt under ledelse af huspræsten, magister Zeuten.

Sophie selv læste daglig i bibelen og førte dagbog over sin læsning og skrev kommentarer til den læste tekst.

Men lad os se en gang på hendes regnskaber. Der er idag kun bevaret én regnskabsbog. Den dækker årene 1627-40 og giver et fyldigt billede af det materielle liv på den filosofiske herregård.

Dobbelt bogholderi er en langt senere opfindelse, men Sophie har klart adskilt indtægter og udgifter år for år, så det er let at få et overblik over disse profane notater.

Hun har en særlig konto for møntet guld, der ikke bruges i den almindelige pengeomsætning, men som bryllups og dåbsgaver. Men der var også konto for indtægt af penge_og_konto for udgift af penge.

Vi får oplysninger af samhandelen med forskellige købmænd og den interne handel inden for godset.

Vi får at vide, hvad der er ofret til præst og degn og givet til de fattige, og udgifterne til "vore børn udenlands", som er nok så store som de andre.

Deuden får vi oversigt over familiens gæld og renteudgift. Det vil føre forvidt at gennemgå hele bogen, men den kan lånes på biblioteket, så vi farer videre fort.

I 1632 blev Gunde gift med Pernille Jacobsdatter Rosenkrantz af Arreskov. De fik af familien sølvtøj til tilsammen 9,556 kg. til en værdi af godt 300 rdl.

Jørgen vendte hjem fra Orleans for i 1633 at blive sekretær i kancelliet.

I 1634 drog Otte til Leiden og Erik til Frankrig.

Gunde blev landsdommer i Skåne og kannik i Lund i 1636 og blev forlenet med Helne kirke og Froste herred, og herefter synes han ikke at få forstrækninger hjemmefra, mens de tre mindste stadig sender regninger hjem eller får penge udbetalt af mors kasse.

Otte ledsagde således i 1636 Christian Thomesen til Lybæk og bagefter til København.

I 1637 fik Erik ansættelse som kammerjunker hos prins Christian på Nykøbing slot på Falster.

Året efter blev Gunde landkommissær i Skåne.

Jørgen fik i 1639 et prælatur i Viborg og det var da en glæde for mor, men Otte blev dræbt den 7. juli i en duel i Rendsborg med Hans Rantzau, og det var en alvorlig historie. Han skulle hentes hjem og begraves i Hornslet kirke, og drabsmanden skulle anklages og bare i 1639 kom det til at koste 1400 rigsdaler for advokaten. Begravelsen kostede godt 2000 rdl., og forskellige gældsposter løb op i 1200 rdl. Retssagen, for Hans Rantzau var vist ikke rigtig uskyldig, trak ud i flere år, og kongen forlangte en ridderret, fordi han ville se, hvad faderen "som en fornem teolog" ville gøre ved sagen, men da Holger døde, før den var slut, blev den ændret til en krigsret. Om han så blev dømt fredløs, eller han bare stak af, så gik han i hvert fald i kejserlig tjeneste for resten af Tredivårskrøgen og endte i gottorpsk tjeneste som amtmand.

Erik blev sendt til Spanien i Hannibal Sehesteds pragtfulde gesandtskab, men han blev kastet af hesten og brækkede armen, så han rejste hjem sammen med Hans Ulrik Gyldenløve, som ikke befandt sig så godt i gesandtskabet.

Den 31. januar 1642 havde Holger og Sophie den glæde, at kunne bortgifte deres datter Beate til Henrik Thott, men da de den 20. oktober samme år var på rejse til Nykøbing Falster til et bryllup hos prins Christian, blev Holger angrebet af et voldsomt ildebefindende, så rejsen måtte opgives.

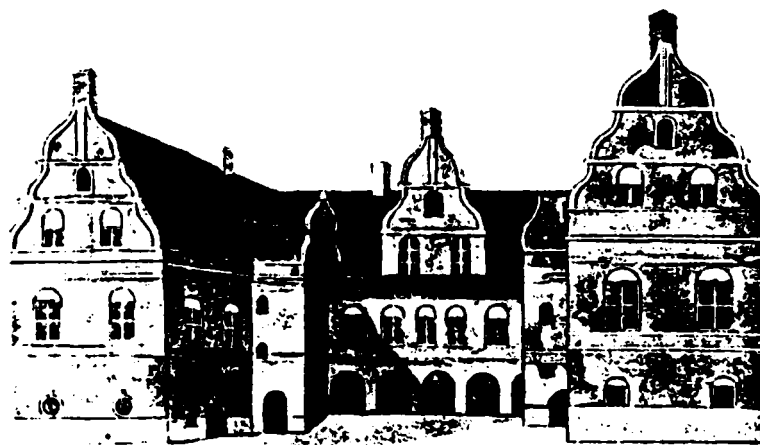
De vendte tilbage til hovedstaden, hvor hofmedicus dr.Fabritius behandlede ham, men hans kræfter svandt hurtigt, og familien blev sammenkaldt. Endnu den 28.oktober "gik vel med sin kjære hustru ved hånden gulvet op og ned", men straks, da han var kommet til sengs, følte han, døden var nær og "takkede Gud, at han ikke havde levet forgæves." Samme aften fik han alterets sakramente af magister Ole Vind, og d. 29.oktober klokken to om natten mellem fredag og lørdag døde Sophies ægtemand 67 år 10 måneder og 14 dage gammel.

Året efter brød Torstensson ind over grænserne og oversvømmede Jylland med sine tropper, der var fordærvede af krigen i Tyskland, så de røvede og plyndrede og voldtog i de besatte områder, så der stod et skrig op fra den plagede befolkning.

Sophie kunne naturligvis ikke vende hjem til Rosenholm, men har sikkert boet i København eller måske på Øster Vallø, og børnene har sikkert samlet sig om hende i denne vanskelige tid. Det er uvist om Sophie vendte tilbage til Jylland efter krigen. Der var nogle meget strenge vintre 1645 og 46, og Sophie døde den 21.december 1646 i København.

Erik overtog Rosenholm, Gunde Skaføgård, og Jørgen fik Kjeldgård i Salling med sin hustru Christence Juel.

Erik klarede sig økonomisk, mens både Gunde og Jørgen døde i fattigdom.

Hovedbygningen for ombygningen 1811. Tegning i Nationalmuseet.

Skaføgård

Ane nr.726: Jens Hermansen Juel til Åbjerg etc.1580-1634.

Stjerne-Juelernes æt var jysk og regnede sig selv for den ældste danske adelsæt, men den havde aldrig fostret en rigsråd og hørte således ikke til højadelen.

Men netop ved denne tid var det, at Jens Juels farbror, Ove Juel tog et stort skridt i den rigtige retning ved at blive statholder i Norge og lensmand på Akershus.

Også Jens' far Herman Juel var med i fremgangen, idet han fik flere gode forleneringer.

Lille Jens blev født til en opgående stjerne.

Først var der imidlertid storebror Niels, som blev født i 1578, og så den 8.januar 1580 blev Jens født på Refstrup i Gadbjerg sogn, Vejle amt. Faderen var, som nævnt Herman Juel, der ellers skrev sig til Aabjerg og Alsted. Moderen var Maren Juel til Alsted, en fjern gren af samme slægt.

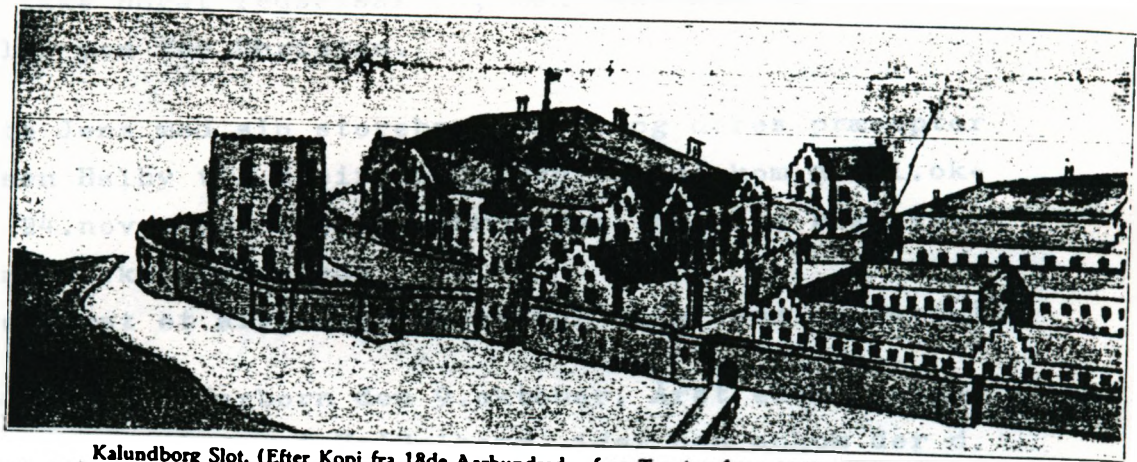
I 1581 blev far forlenet med Kalundborg, og her blev lillesøster Christence(I) født. Det er uvist om de to næste var tvillinger Anna og Erik. Anna døde den 11.september 1583 og Erik den 18.oktober. Det var det år, onkel Ove fik Akershus. Christence(I) nåede at blive tre år gammel og døde den 24. november 1584.

Der rasede i disse år en række epidemier, som pest, kopper, dødelig influenza og "den spanske pip". Vi ved således ikke, hvad børnene døde af.

Storebror Niels var i 1585 sendt i Sorø skole med kom hjem den 9.april, sikkert på grund af epidemi. Jens blev undervist hjemme indtil 1592.

Men i 1587 flyttede hjemmet til Dragsholm, Danmarks berygtede statsfængsel, og her sad et par prominente fanger. Først var det den sindssyge seksualforbryder Eiler Brochenhus, som i den grad havde sat sig ud over alle regler, at han var sat i tårnet på Dragsholm uden dom.

Og så var der den brutale, men meget dygtige og farlige Erik Munk til Hjørne. Han blev sat ind til den gale, og det var et fejlgreb, for det lykkedes de to i fællesskab at flygte. Det blev så bagefter Herman Juel, der skulle sørge for deres straf og sikkerhed mod gentagelser.

Kalundborg Slot. (Efter Kopi fra 18de Aarhundrede af en Tegning fra c. 1650 i Nationalm.'s Arkiv. Tegningen viser Hovedslottet med indre Ringmur. Det firkantede Taarn indenfor den ydre Ringmur er »Folentårnet« hvor Rigets Arkiv var.

Eiler Brochenhus blev sat tre år i mørkarrest, men man ved ikke hvilke repressalier, Erik Munk blev udsat for. Kun kan man af hans breve set resultatet. Han var en knækket mand, og Jens' far har været hans bøddel. Efter et nyt flugtforsøg tog Erik Munk sit eget liv.

Disse uhyggelige tildragelser foregik i slottets store firekantede sydøsttårn, hvis tykke mure har kvalt alle lyde fra de ulykkelige, mens dansen eller jagten gik lystigt i og om slottet.

Erik Munks uægte søn var den siden så berømte Jens Munk.

I 1589 fødtes lillebror Christen den 5. september på Dragsholm.

Da far året efter deltog i følget for enkedonning Sofie på hendes rejse til Wolfenbüttel, kom Jens til Sorø skole, mens storebror Niels rejste til udlandet med sin præceptor Bertel Hansen Dalby.

Mistanken om, at Herman Juel blev ansat som speciel fangevogter på Dragsholm, forstærkes, når man ser, at han efter Erik Munks selvmord og nedkuling blev forlenet med Gotland og Visby i 1595.

Samtidig blev Jens' lillebror Ove sendt til Sorø skole.

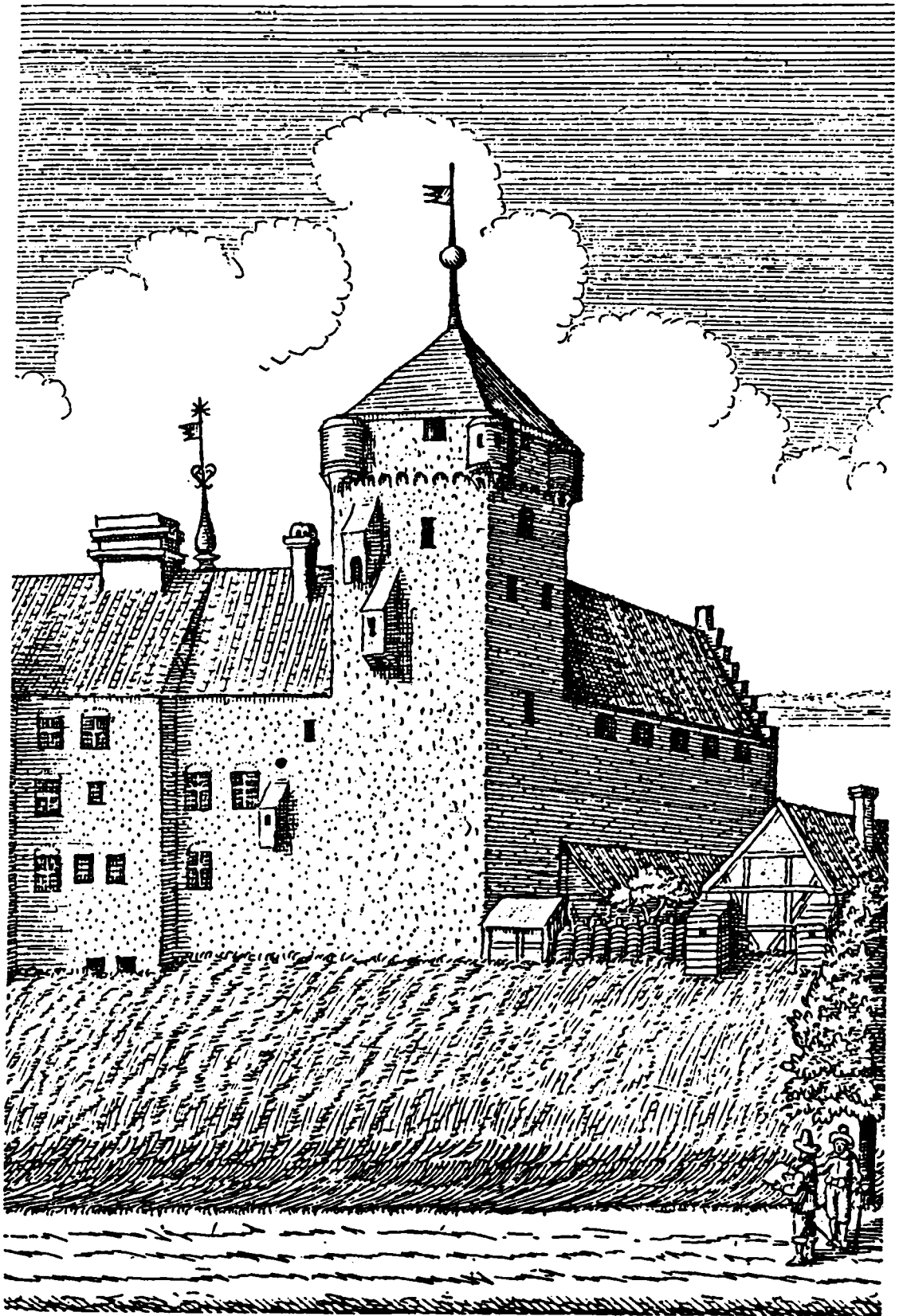
Ham har vi ikke noget fødselsår på, men også han må være født på Dragsholm, men før Christen.

I 1596 rejste Jens med sin storebror Niels og deres præceptor Bertel Hansen Dalby til Greifswald, hvortil de kom den 1. oktober. Den 24. november døde storebror der, og blev begravet i St. Nikolai kirke sammesteds.

Det må have været et alvorligt chock for både Jens og Bertel.

I 1598 kom Jens til Herborn den 9. oktober. Året efter kunne han fejre sin fødselsdag i Heidelberg, idet han ankom der d. 6. januar. Kort før nytår dette år døde onkel Ove på Akershus og blev begravet den 1. januar i Brande kirke.

Den 11. juni 1600 ankom Jens til Geneve, mens Christen kom til Sorø. Det følgende år turede Jens rundt til Paris, Orleans, Padua, Rom og Napoli.

Dragsholm slot

Da lillebror Ove i 1602 blev immatrikuleret i Frankfurt a.d. Oder med sin fætter Gregers og deres præceptor Willich Westhofen, var Jens i Geneve. Året efter var han i Genua og vendte så hjem og blev sekretær i danske kancelli. Ove var i leipzig 1603 og fortsatte til Geneve 1604.

Christence(II), som vi ikke har noget fødselsår på, blev d. 29.april 1604 gift med Kjeld Juel til Astrup. Lillebror Christen drog samme år ned til sin bror Ove i Geneve, hvor de begge studerede til 1606. Ove drog så til England og var den 26.september 1607 i Oxford.

Natten mellem den 15. og 16.oktober døde far Herman i Visby, hvor han blev begravet den 30.

Der forlyder intet om moderen, fru Maren, om hun lever eller er død, intet.

Jo, kun at hun ligger begravet i Visby Sankt Maria kirke hos sin ægtefælle foran alteret.

Mens Christian nu afsluttede sin uddannelse med en rundtur i Frankrig, England og Nederlandene, blev Jens ~~nu~~ rentemester i kancelliet.

Christian den Fjerde satte meget pris på ham, og da han 1610 den 13.maj giftede sig med Ide Lange i Skanderborg, var både kongen, dronningen og den udvalgte prins til stede.

Ides far, Hans Gundesen Lange skrev sig til Brejninggård og havde selv ladet den nye hovedbygning opføre. Moderen, Johanne Pedersdatter Skram til Hersomgård var datter af søhelten, Danmarks vovehals, Peder Skram.

Da Ide året efter nedkom med en søn, fik han naturligvis sin farfars navn, Herman, men barnet døde spædt.

Jens' lillebror Christen trådte ind i kancelliet, og lilleøster, Christence(II) giftede sig i Viborg med Kjeld Krabbe til Torstedlund, men også denne hendes anden mand døde kort efter.

Ved Kalmarkrigens udbrud blev Jens udnævnt til krigs- og zahlkommissær og hans lillebror Christen meldte sig til krigen, men vendte syg hjem og døde den 16.januar på Aabjerg. Begravet den 22.januar i Viborg domkirke.

Samme år nedkom Ide med en datter den 26.august, som fik navnet Christence, og det følgende år endnu en datter Elsebe.

Som krigs- og zahlkommissær modtog Jens Juel alle rigernes indtægter og forestod udbetalingerne til krigsudgifterne.

Efter krigen giftede Christence(II) sig så for tredje gang. Hendes udkårne var Knud Gyldenstjerne til Nørre Vosborg.

Fru Ide Lange nedkom igen med en datter, Anna, der døde kort efter.

Rentemesteren måtte selvfølgelig ledsage kongen på hans mange rejser til uforudsigelige rejsemål, og rentemesterens hustru har sikkert også været på rejse det meste af tiden.

Endnu en datter, Ide Margrethe født 1616 døde også lille.

Samme år blev Jens Juel kaldet til rigsråd og fik det følgende år Tranekær len.

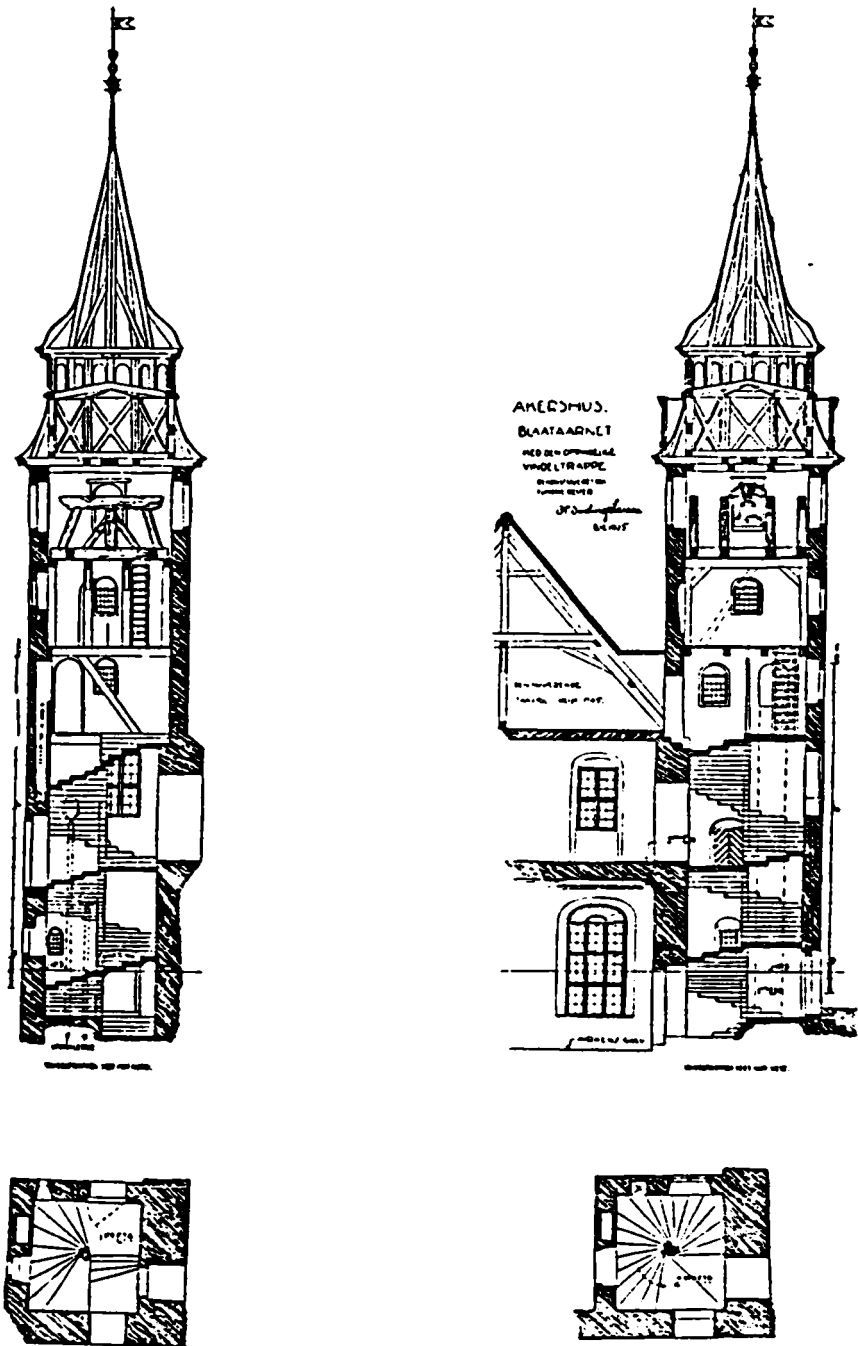
Da kongens næstældste søn, hertug Frederik i en alder af otte år skulle besøge sit senere stift Bremen, rejste Jens Juel med ham som hofmester.

Måske har det altid været i hans tanker siden hans farbror, Ove Juel døde, at han en dag skulle overtage hans stilling som statholder i Norge, og i så fald gik drømmen i opfyldelse i 1618, hvor han rejste op og overtog Akershus slot og len.

Hvert og hvertandet år fødte fru Ide trolig et barn, ialt skal det være blevet til, men vi har kun navn på de ti, og det var bare fem, der overlevede.

Endnu en lille Herman blev født og døde, så kom vel omkring 1620 Susanne. Det har været ved den tid Jens lod bygge karnap ved fruerstuen i bindingsværk med vinduer i fransk glas. Den var der ustandselig reparationer på, så da kongen ønskede et trappetårn op til Sydfløjen, hvor de kongelige boede, når de var på slottet, og forlangte det udført i bindingsværk, gjorde Jens forestillinger og mente, at sådant arbejde var de ikke vant til at udføre i Norge, og det endte da også med, at tårnet blev opført i mursten med en vindeltrappe.

Den 10.september 1622 fødtes Margrethe på Akershus, og, tro det eller ej, den 23.maj 1623 nedkom fru Ide med Maren sst.

Blåtårnet. Oppmåling av arkitekt Holger Sinding-Larsen. Et snitt sett mot nord og et mot vest. Plan av 1. og 2. etasje.

Der kom endnu et par småpiger, Lene og en ukendt, som begge døde små.

Akershus havde ikke været i ordentlig stand siden branden 1527. Nødtørftige reparationer havde lullet regeringerne i søvn, og slottet var forfaldet mere og mere, men under Jens Juel blev der foretsget flere udbedringer igen.

I 1626 var Jens Juels svoger Knud Gyldenstjerne så forgældet, at han måtte sælge sin gård, Nørre Vosborg til Jens.

I 1627 blev Jens Juel præses for et kompagni, kongen havde dannet til udnyttelse af Kongsberg sølvværk. Det var krig nu igen, kongens krig i Tyskland, og han kunne ikke selv holde øje med sølvværket.

Da krigen havde oversvømmet Jylland, og kongen sad på Fyn, blev det ham for ubehageligt, at Jens Juel sad på sølvværket, og han blev nu kaldt hjem for at avancere til rigsadmiral. Der blev sendt to mand til Akershus til at afløse ham midlertidig, mens han var i Danmark for at få den glade nyhed.

På den tid var Jens Juels helbred ikke godt, og han frabad sig æren, hvilket kongen tog meget unådigt op.

"Epthersom uy haffuer hafft bud eptther Jenss Jull och hannem ladid forsta at uy hannem herepther for Rigens Admirall uille bruge, Saa haffuer hand sig for faa dager siiden huoss oss indstillid och sig undskillid for mange aarsager skiild sliig officium inted at kunde acceptere, huorpaa uy suare, At naar uy hiidankom, sa uylle uy hannem uoriss erklæring ued Riigens Raad, som tilsteede warr, laade uyde, Huurfor y nu med hannem om samme leilighed skall taale och hannem demonstrere, at hannem sliig undskillind inted anstaar, epttherdi hand er disse Riiger obligerit at tiene y huiss maa-de hannem mueligdt Er. - Om hand skøndt er nogid tung och stackandid, saa kan han dog uerre Admirall och inted klyffue y tackelid eller andenstedtz hen. - Eder alle er ded ochsaa uytterligdt, att Christoffer Urne haffuer giord syn Eed att uerre Stadtholder udi Norrie, Saa uy seer inted, at der kan henge stør Reputation huoss om uy wille numer acceptere hanss vndskilling."

Nej, Jens skulle ikke som admiral klatre i takkelagen, men i hvert fald slap han for bestillingen og fik i stedet Aalborg i forlening. Han tog nu med familien bolig på Nørre Vosborg, hvor de boede til hans død, som indtraf den 28.marts 1634.

I 1631 bad han om at få det lidt mindre len Bøvling, som lå bedre for ham, og kongen var ham så nådig at efterkomme ønsket.

Han blev kun 54 år gammel og efterlod enke og fem døtre og til dem efterlod han gårdene Kjeldgaard i Salling, Aabjerg i Vedersø sogn, Bruusgaard i Ølst sogn, Randers amt og som omtalt Nørre Vosborg ved Nissum fjord.

Christence(II)s tredje ægtemand Knud Gyldenstjerne døde i 1638, og hun fik tilladelse til at sælge Skovby, hvor de boede. Hun boede 1650 på Stubbergård og døde 1658.

En nordmand, Øystein Rian har skrevet en bog: " Jens Juels statholderskab 1618-1629 " udgivet på Universitetsforlaget.

Jens Juel til Kjeldgaard.
Maleri paa Gavne.

Ane nr.727: Ide Hansdatter Lange til Brejning 1584-1649.

Der var allerede en stor dreng på otte år i huset, da Ide i 1584 kom ind på scenen. Forældrene Hans Gundesen Lange til Brejning og Johanne Pedersdatter Skram til Hersomgård blev gift den 28.august 1575, og den 12.november året efter nedkom fru Johanne med en søn, Gunde, som tre år gammel kom til sin morfar, hr.Peder Skram, hvor han var i tre år hos den gamle søhelt, hvorefter han var i to år hos sin moster jomfru Margrethe Skram på Skedal.

Da Ide blev født den 3.oktober 1584 på Brejninggård, var han hjemme hos forældrene.

Det er vel ikke usandsynligt, at han både med sin morfar og med sin moster har været på besøg for at følge det storartede byggeri, faderen havde i gang omkring 1580.

Det var således et helt nyt hus, Ide blev født ind i.

Der havde været en lille pige før Ide, som hed Karen. Vi ved ikke, hvornår hun er født, i hvert fald var hun død lille.

Brejninggård lå med sine omgivelser som en oase i ørkenen to mil øst for Rinkøbing og milevidt omgivet af hede. I omegnen af gården findes endnu rester af egkrat, der stammer fra oldtidens skove. Ude på de brede enge gik det sortbrogede kvæg, og hvert år afgik en drift stude til Holsten ad den vestlige studevej over Skern og Tarm.

Der var også en bror, Tyge, der må være født før Ide, da han blev immatrikuleret i Wittenberg i 1593. Måske var han endda ældre end Gunde. Det spørgsmål vender vi tilbage til.

En bror Niels døde lille, en søster Elsebet døde lille, og så kom der en bror Peder, der 1603 blev immatrikuleret i Wittenberg.

Endnu en Eåsebet døde spød og en datter uden navn ligeså, men Karen blev gift 1610 i Viborg.

I 1588 kom Gunde og Tyge i skole i Århus, 1592 blev de sendt til Ribe, og 1593 blev de begge immatrikuleret i Wittenberg.

Brejninggård

P. van der Pijl

Brejninggård

Her kom de til at studere sammen med deres fætter Holger Rosenkrantz, der senere kaldtes den lærde, og med præceptorerne Daniel Cramer og Joh.Rotenburg, og her blev de til 1595, hvor Holger Rosenkrantz forlod dem. Gunde skrev nogle breve til ham, som er bevaret.

I 1596 var Gunde hjemme til Christian den Fjerdes kroning, og vendte så tilbage til Tyskland, hvor Tyge i mellemtiden var taget til Greifswald og ventede Gunde der. De rejste da til Tübingen 1596-97, hvor de spiste ved professor Halbbitters bord, Gunde, Tyge og Joh.Rotenburg.

Siden var de sammen i Ingolstadt 1597-99, og herfra har vi et par breve fra Gunde til Holger Rosenkrantz.

Gunde rejste nu hjem, mens Tyge blev i Ingolstadt til 1601. Tyge nævnes 1604 i Orleans, 1605 i Frankfurt am Main og i Pdua. 1608 var han i Nordhausen og Wittenberg.

Ide var i mellemtiden vokset op fra ni år til en ung jomfru, og mit gæt er, at hun har været hos sin faster Dorte Lange og onkel Jørgen Rosenkrantz på Rosenholm en del af tiden i hvert fald.

Tyge gik nu embedsvejen. 1606 blev han sekretær i kancelliet, 1608 kannik i Ribe, en sine-cure-post, 1610 var han øverste sekretær, og 1611 blev han sendt til Brandenburg under krigen.

Som privat godsejer måtte Gunde stille under fanen i 1611, da Frederik den Anden fandt det betimeligt at angribe Sverige. Han blev såret foran Elfsborg.

Tyge fik endnu to kannikdømmer i Roskilde og Århus for sine fortjenester, samt 1613 et prælatur i Ribe. Han døde den 24. maj 1614 i Kolding.

Faderen var død 1609 den 2.februar, og det må have været af den grund, drengene kom hjem.

I 1610 blev Ide gift den 13.maj med Jens Juel til Kjeldgård. Brylluppet stod i Viborg.

Lillebror Peder kom 1603 til Wittenberg men blev samme år immatrikuleret i Rostock. Han var ledsaget af Christen Thomesen(Sehested) og præceptor Knud Bieske.

Da Christen Thomesen blev kaldt hjem i 1607, vendte også Peder hjem med præceptoren. De to unge nævnes begge i Ribe i dette år, men året efter var de på farten igen og var begge i Giesingen 1607, i Marburg og Orleans i 1608. De vendte sammen hjem i 1609, men så drog Christen Thomesen af på ny, mens Peder blev hjemme, vel nok fordi hans far har været syg allerede på det tidspunkt.

Ligesom Gunde deltog også Peder i Kalmatkrigen, men synes at være sluppet uskadt, hvis ikke man kan henføre hans videre tilværelse til denne oplevelse, idet han 1624 blev fænrik i 1.Riberfane af Rostjenesten og 1627 løjtnant.

Sammen med Ide og Jens blev Karen gift i Viborg den 13.maj 1610 med Claus Below til Spøttrup. På denne dystre borg levede hun med sin mand tilhans død 11.marts 1620. Siden blev hun boende der som enke til hun selv døde 1644. Deres sønner Henrik og Frederik Below solgte gården i 1650.

Gunde fik 1615 et kannikdømme i Ribe. 1617-23 var han landsdommer i Nørrejylland og var forlenet med Skals præbende ved Viborg domkirke.

Lensmand 1617-18 på Seilstrup, 1617-23 på Gudumkloster og Pandum, 1623-31 på Koldinghus, 1631-35 på Ørum og 1635-48 på Aalborghus. 1640 var han stiftskommissær i Vendelbo stift. I sit ægteskab med Anne Nielsdatter Krabbe fik han ni børn, hvoraf de seks døde ugifte.

Selv døde han den 26.oktober 1652 på Kjelbygård. Hans hustru overlevede ham i godt fem år.

Også Peder havde valgt den private godsdrift i nogle år, og 1646 blev han udpeget til at være landkommisær, 1649 landsdommer i Nørrejylland og lensmand på Asmild kloster, samtidig fik han et prælatur i Ribe.

Da krigen igen kom til Jylland, blev han evakueringskommissær i Ribe stift. I 1661 var han den første af den menige adel, der underskrev Suverænitetssakten. Han døde samme år.

I sit ægteskab med Lisbet Nielsdatter Friis (af Hesselager) havde han seks børn, fire døtre, der døde barnløse og to sønner Hans og Jørgen, som også begge døde uden børn.

Straks efter deres giftermål blev Jens og Ide kastet ud i en krig, hvor Jens fik betroet alle rigernes indkomster og skulle betale alle krigens udgifter. Det har været en vanskelig tid også for Ide, for det var næppe meget, de så til hinanden under disse forhold.

I 1616 blev Jens rigsråd, og det førte også til en masse rejser i alle slags vejr på alle tider af året. Forleningen med Tranekær slot betød måske for en tid en lidt roligere tilværelse, men allerede samme år blev Jens hofmester for den senere kong Frederik den Tredie under dennes rejse til Bremen.

Da Jens blev statholder i Norge, og Ide således blev på en måde landflygtig, kom de alligevel ind i noget roligere forhold, idet Akershus krævede så megen opmærksomhed, at Jens nok er blevet beffiet for nogle af sine pligter som rigsråd.

Det sagdes om Ide, at hun var "redelig i ord og løfte, at man måtte fuldkommen tro på hende". Hun sagde sin mening om tingene rent ud uden persons anseelse.

Hun havde lyst til at forfremme sine folk og ville gerne gøre noget for dem. Måske kan man se hendes indflydelse, da det i byggeregnskberne for Akershus fremgår, at der blev lavet et vindue i fruerstuen, der hvor drengen står og skriver inden for døren. Hun har set hans problem.

Det eneste, der kunne gøre hende vred, var hvis hendes undergivne snød sig fra kirkegangen på søn- og helligdage. Så var straffen vis.

Senere, da Jens' helbred igen førte familien til Danmark, og hun sad enke på Nørre Vosborg, var hun meget rundhåndet mod sine præster, der da også giver hende det bedste skudsmål.

I sin enkestand byggede hun den fjerde fløj på Nørre Vosborg og genopbyggede ladegården efter en ødelæggende brand. Hun overlevede sin mand i næsten femten år og døde ved et ulykkestilfælde. Hun "trådte fejl ad en af de stentrapper, der går op til karnappet i fruerstuen". Det var Vor Frue dag om våren, den 25.marts. Et skinnebenssår, som hun pådrog sig, ville ikke hele trods alle de bedste læger. De gjorde deres bedste og bortskar både sener og årer, hvad der må have væ-

ret frygtelig pinefuldt at stå igennem, men altsammen forgæves. Ide Lange Jens Juels døde den 13. juni 1649 efter 2½ måneds lidelser og blev begravet den 14. juli i Viborg domkirke hos sin ægtefælle.

Af de ti børn, hun havde sat i verden, blev hun overlevet af de fire døtre: Christence gift med Jørgen Rosenkrantz, Elsebe gift med Ove Juul til Bruusgård, Susanne gift med Erik Quitzow til Sandager og Margrethe gift med Peder Juel til Hundsbæk.

Hun var en sand arving af sin morfar Peder Skram, Danmarks vovehals, der selv trak en kindtand ud.

Ide Hansdatter Lange († 1649). 2012

Ane nr.728: Hans Ludwig v.Harstal til Mühlä, Creuzburg mm

Vi kender ikke hans fødeår eller dødsår, så det kan være lidt vanskeligt at få hold på ham, men, da den purunge hertug Johann Adølf af Holsten-Gottorp i 1590 arvede hertugdømmet efter sin bror Philip, netop hjemvendt fra sin uddannelse i høviske sæder hos sin morbror landgreve Wilhelm IV af Hessen-Kassel, fandt det holstenske ridderskab både råt, brutalt og fordrukket, sendte han bud til Hessen efter nogle hofmænd, som kunne indføre bedre skikke hos ham.

Hans Ludwig blev ved den lejlighed antaget som marskal og staldmester, så han må allerede på den tid have været af en rimelig sat alder.

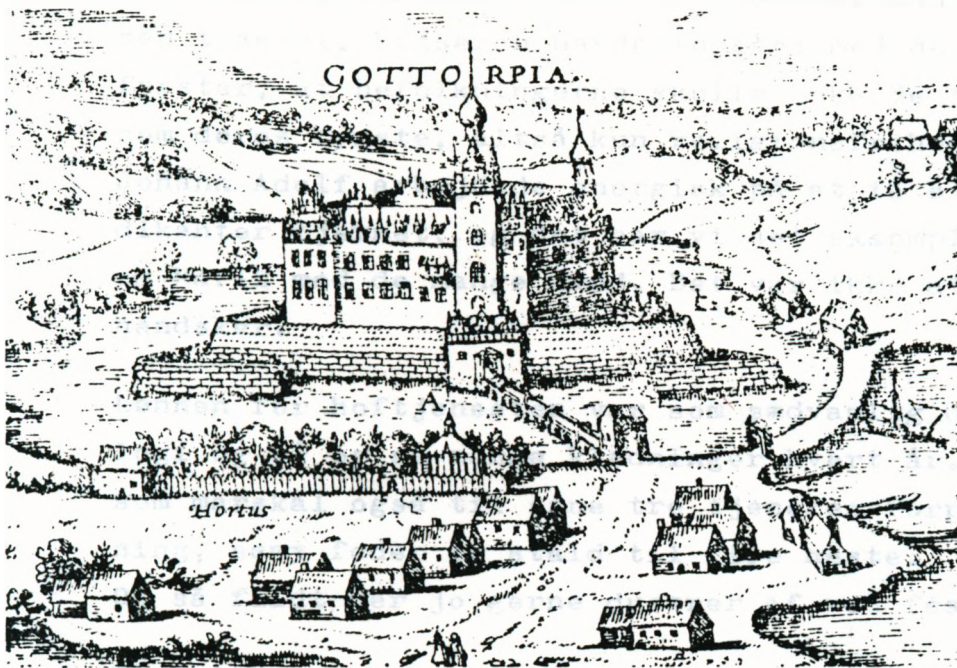
Han fik med Margaretha Christine von Lehrbach ialt ni børn, hvoraf vi kun kender navne på de to, Hans Wilhelm født den 10.maj 1611 og hans lillebror Herman Adolf. De øvrige syv er nok født tidligere.

Hans Ludwig er så ledes nok født senest 1565, og der er grænser for, hvor meget tidligere, det kan være sket.

Vi træffer første gang på hans navn, da han i 1590 bliver højfyrstelig, Holstein-Gottorffischer Marschall und Stallmeister.

Som sådan var han hofchef og skulle altså indføre de nye og finere sæder ved det unge hof. Hertugen var kun femten år. Det var imidlertid ikke nogen god ordning. Måske var modstanden blandt det hjemlige ridderskab for stor, måske var gagen for lille, måske blev han kasseret. Vi ved det ikke, men allerede i 1593 var Hans Ludwig tilbage i Hessen-Kassel, hvor han var blevet Hessische Stadt- und Land-Voigt zu Eschwege an der Werra.

Det kan ikke afvises, at Hans Ludwig har været ansat ved det hessiske hof som page og været opdraget sammen med landgrevens sønner og med den unge junker Johann Adolf, for det var netop i 1592, den nye landgreve Moritz den lærde, 20 år gammel overtog Hessen-Kassel efter sin far, og det kan være ham, der har tilkaldt Hans Ludwig fra det fjerne Gottorp.

Schloß Gottorf von Süden, etwa 1584
Ausschnitt aus Radierung bei Braun und Hogenberg

Königsalle in Schloß Gottorf, Blick nach Osten,
mit der mittelalterlichen Sammlung des Landesmuseums

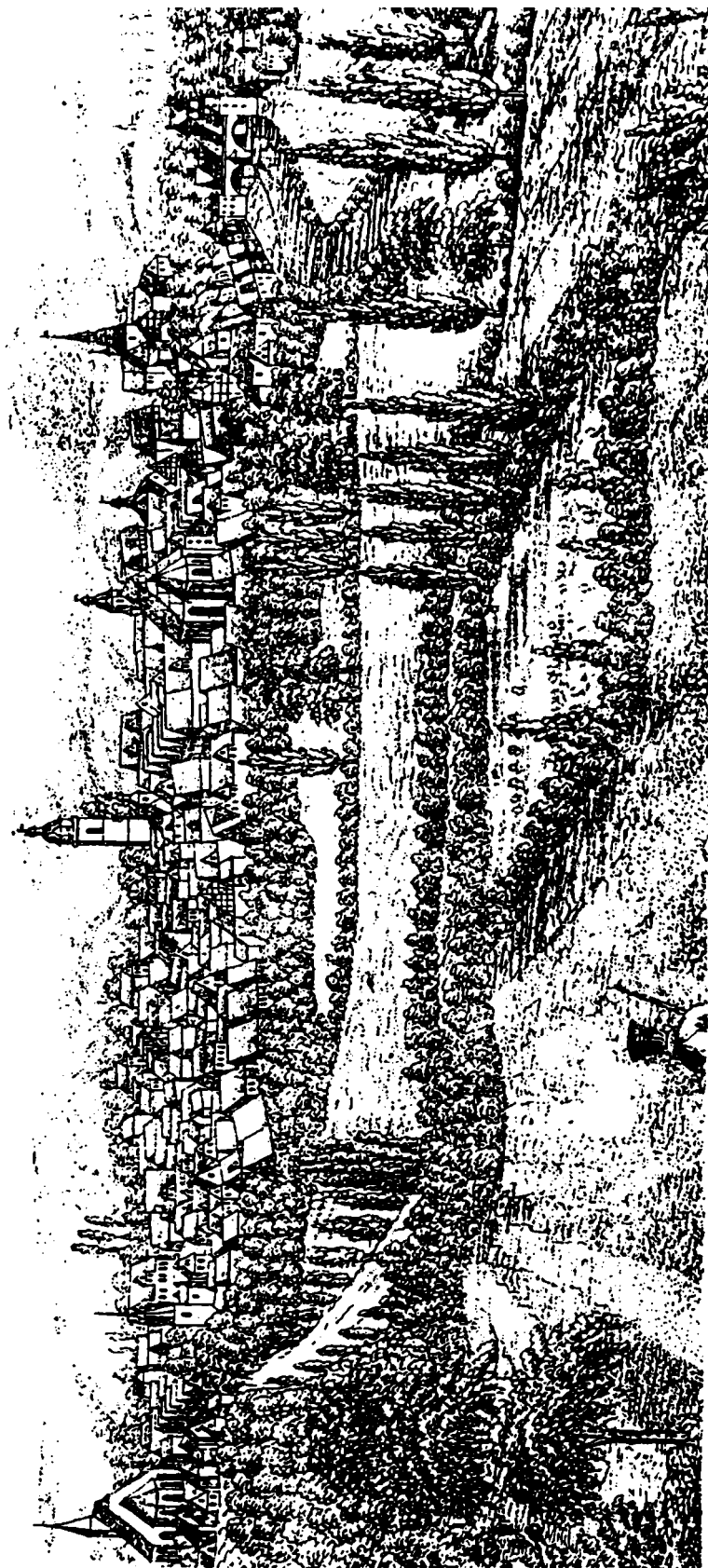
Men lad os blive lidt ved det gottopske hof, hvor den unge Johann Adolf havde mange reformer i hovedet. Dels ville han centralisere styret, og dels ville han indføre calvinismen i sit hertugdømme. Begge dele var noget han havde lært at kende i Hessen-Kassel. Der er heller ingen tvivl om, at vor Hans Ludwig var calvinist, for det var man i Hessen ifølge den traktat, kejseren havde indgået med de protestantiske fyrster, at befolkningerne skulle bekende sig til samme tro som deres fyrste, altså kun religionsfrihed for fyrster. Johann Adolf arbejdede energisk på at få sine lutherske prædikanter fjernet, og det har vi set eksempler på i historien om Marin med de mange mænd. Det var ikke altid med fløjels-handsker.

Lønnen for hoftjenesten var som sædvanlig dengang kost og logi og så og så mange klædninger hvert år. Hans Ludwig fik som marskal også til sine tre tjeneres forplejning og iklædning, samy foder og stald til fire heste. Og så faldt der jo gerne dusører af ved festlige lejligheder.

Det lille hertugdømme bespiste daglig omkring fire hundrede mennesker: hoffolk og deres tjenere og tjenernes tjenere, for ingen hofmand tjener var så ringe, at han ikke selv havde en dreng eller karl til at varte sig op.

Men Hans Ludwig følte sig ikke hjemme på Gottorp, og da hans gamle landgreve Wilhelm IV døde, og den unge Moritz i 1592 overtog arven efter sin far, vendte Hans Ludwig hjem til det solrige Hessen-Kassel og meldte sig under fanen. Året efter var han forlenet med fogderiet Werra og staden Eschwege, som vi allerede kender fra sønnen Hans Wilhelms biografi.

Vi kender ikke Hans Ludwigs tidlige kontrakt, men den 1. september 1597 blev der udstedt et dokument, der viser, hvad han kunne oppebære pr år for sin tjeneste i Werra-distriktet. Desværre er nogle af målangivelserne på naturalierne på lokale mål, som jeg ikke kan oversætte til kendte mål, men i det store og hele giver det et indtryk af overflod.

Dokumentet lyder således: 96 gylden, for to fiskepladser: 4 floriner og 4 albus, 64 Mltr korn, 34 Mltr. byg, 130 Mltr. havre, 8 8 mål hvede, 2 Mltr. ærter, 2 Mltr. roefrø, 15 fuder hø, eller 28 floriner, 10 floriner, 1 lam eller 8 albus, 14 beder eller 14 floriner, 60 haner, 60 høner, 15 gæs, til hofklædning 2 gange 17 alen lundisk Klæde og 14 alen svært bomuldsstof gennem hofskrædderen, $\frac{1}{2}$ pande salt, 3 haver ved Eschwege, 12 agre og 12 enge ved Grebendorf, halm og avner : fra forpagtningen i Eschwege og Schwebda, 8 agre til grøntsager, hør og roer ved forpagtningen i Eschwege, mæskning til 20 svin, foder til 8 svin i møllen, 60 favne træ fra Seulingswald, 30 mål kul og 40 skok aksler fra Weissner.

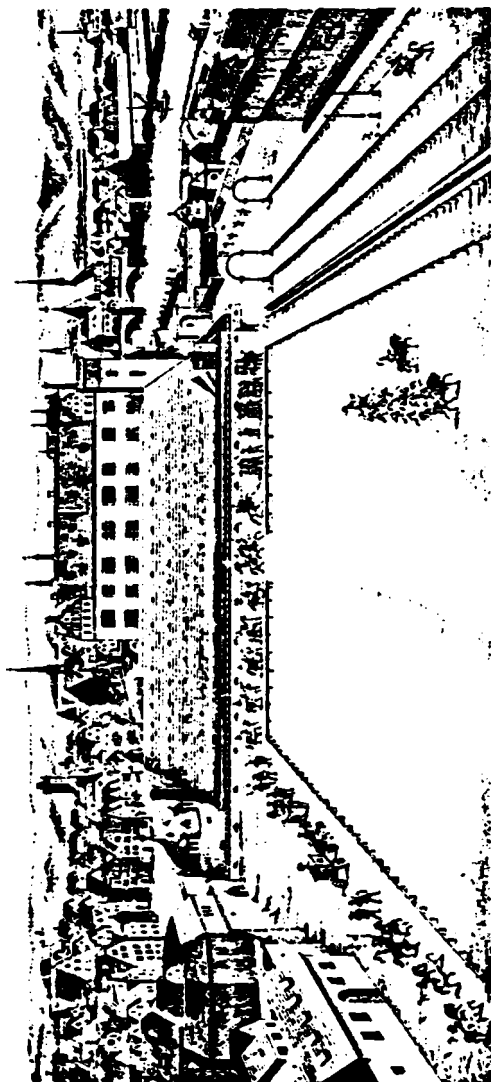
Det må have været ved denne tid, han giftede sig med Margaretha Christine Melchiorsdatter von und zu Lehrbach, som i de følgende år skænkede ham ni børn.

I 1612 omtales Hans Ludwig von Harstal som hofbeamter ved landgrev Moritz af Hessen-Kassels hof, så ud over sit len har han jævnlige måttet gøre hof tjeneste.

Da trediveårskrigen brød ud og syntes at brede sig ud over det tyske rige, gav landgreve Moritz afkald på sit grevskab og overlod det i 1627 til sin søn, Wilhelm V af Hessen-Kassel, der straks efter tog den otteårige Hans Wilhelm von Harstal til sig ved hoffet, og det er måske ved denne tid, Hans Ludwig er død.

Allerede 1623 var Hessen-Kassel blevet besat af Tillys tropper, der tog hovedkvarter ved Herzfeld, og siden havde landet gang på gang været oversvømmet af de stridende parter. Landgraf Moritz var flygtet ud af sit land i 1623 til Meklenborg, hvorfra han søgte at samle de protestantiske fyrster til modstand mod de kejserlige katolske tropper. Men i 1627 gav han op.

HLHs arvegods ligger på begge sider af Werra, Mühle(Mihle) og Creutzburg på Thüringersiden og Schrecksbach i Hessen, og til historien hører, at Thüringerne var regnet for Tysklands livligste, muntreste og mest livsglade folk, mens Hesserne blev anset for de mest mådeholdne.

RITTERSPIELE AUF DER RENNBAHN BEIM LANDGRAFENSCHLOSS ZU CASSEL

Lithographic nach einem Kupferstich von Wilhelm Dilich aus dem Jahre 1598

Landgraf Moritz (1592–1627) legte in den Jahren 1592/93 auf dem südwestlichen Platz vor dem Landgrafenschloß eine Rennbahn an. Als Freund ritterlicher Spiele veranstaltete er häufig Turniere nach dem Ideal seiner Zeit. Wilhelm Dilich zeigt auf diesem Bild, das dem ersten Band seiner „Ritterspiel anlässlich der Fürstlichen Kindtauff Frewlein Elisabethen zu Hessen (1596)“ entnommen ist, die Rennbahn, die Brüderkirche, das Landgrafenschloß, die alte Fuldaabrücke, die Unterneustädter Kirche und den Siechenhof.

Ane nr.729: Margaretha Christina von Lehrbach (1618-1619)

Hun var af en gammel hessisk adelsslægt, der tidligere stavede sit navn Lawerbach, Lörbach og Lerbach, og som ved besiddelse af stamgodset Lehrbach hørte til det rigsumiddelbare ridderskab i den frankiske canton Röhn-Werra og havde været i slægtens besiddelse siden 1121.

Margaretha Christina kaldes von und aus Lehrbach, så hun er af den linje, der stadig ejer stamgodset, selv om den også har besiddelser i Hessen.

Margarethas far, Melchior von und auf Lehrbach var landgrevelig hof- og geheimeråd og kammerpræsident hos landgreve Moritz af Hessen-Kassel, indtil landgreven flygtede fra sit land under trediveårskrigen.

Moderen, Helena von Rodenhausen var datter af Hans Wilhelm von Rodenhausen.

Som geheimeråd og kammerpræsident var Margaretha Christinas far nødt til at have en bolig, et hus i Kassel, så han altid var i nærheden af hoffet der.

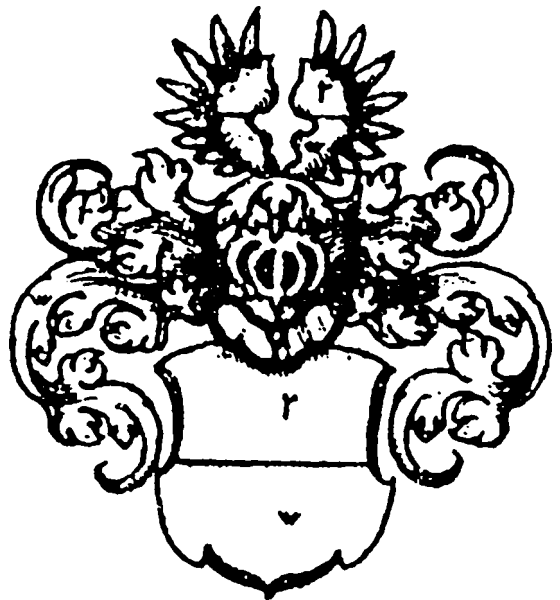
Blandt de mange hoffolk var også en mand fra Thüringen, som var meget festlig og morsom. Han hed Hans Ludwig von Harstal og havde et fogderi i distrikt Werra, som også omfattede byen Eschwege.

Ham blev Margaretha Christina gift med og fødte ham ialt ni børn, hvoraf vi kun kender de to sønner Hans Wilhelm, der var opkaldt efter Margaretha Christinas morfar, og Hermann Adolf.

Da krigen i 1621 nærmede sig Hessen-Kassel, holdt landgreve Moritz landdag med adel og gejstlighed om mulighederne for at forsvare landet eller begrænse de fjendtlige aktiviteter, men i 1622 kom general Tilly til Werra-landet og besatte Eschwege og omegn, og vi må formode, at Margaretha Christinas mand har sendt sin familie til Kassel eller andet sted i sikkerhed.

Siden blev landet oversvømmet af kroater i 1627, og måske var det ved den lejlighed, at hele familien Harstall gik til grunde i krigens malstrøm, undtagen sønnen Hans Wilhelm, der kom til Danmark.

V: LERBACH.

Ane nr.730: Heinrich Sebastian Metsch auf Plohna u.Reuth

Hans far var Sebastian Metzsch, der skrev sig til de samme to besiddelser. Hans mor hed Anna Edle von der Planitz. Hustruen hed Catharina Lucretia von Rauchhaupt, hvis far Hildebrand von Rauchhaupt skrev sig til Hohenthurm. Svigermor hed Catharina von Schlabberndorff.

Vi har ikke en dato, ikke et årstal på nogen af dem, men om hans datter, Sibylla Cathrina Metzsch ved vi, at hun blev gift i Danmark i 1642 med Hans Wiðhelm von Harstal, og på det tidspunkt må Heinrich Sebastian have været et halvt hundrede år gammel mindst.

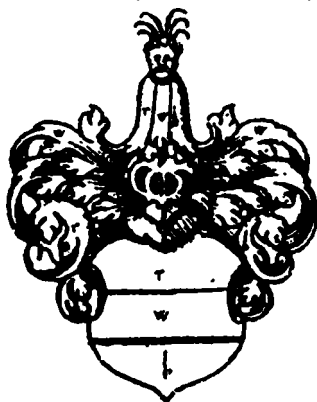
Vi skal således tilbage til tiden omkring 1600 for at finde spor efter ham. Men ved den tid har Sachsen opslugt Vogtland og Thüringen, så vi skal søge i et stort land, så sandsynligheden for at finde ham er kun lille.

Kurfyrsten af Sachsen var på den tid Johann Georg den Første også kaldet Øl-Jørgen, idet Georg er samme navn som Jørgen.

Ane nr.731: Catharina Lucretia von Rauchhaupt aus Hohenthurm.

Hende er der ikke mere at fortælle om, end der allerede står ovenfor, medmindre jeg skal fortsætte med hendes bedsteforældre, men det gør jeg nu ikke.

V: RAVHAVPT.

Ane nr.732: Adam von Pfuel til Viechel, Jahnsfelde etc.

Hans far hed Bertram von Pfuel og skrev sig til Gelsdorff, Viechel og Wilsekenddrff. Moderen hed Ursula von Hacke, Die Rote Linie des Hauses Berge.

Adam kan næppe være født før 1550, da begge hans forældre var født 1624, moderen måske endda lidt senere, og efter ca. 1560 kan han heller ikke godt være født, når han skulle nå at deltage i både den franske og den nederlandske krig, før han trak sig tilbage til privatlivet og giftede sig, for en af hans sønner, Kurt Bertram blev født 1590, og vi ved ikke, om han var den ældste.

Hvis vi sætter hans fødsel til ca 1555, så er det ved den tid, da modreformationen satte ind med Ignatius Loyolas jesuitter.

Det var derfor, Adam drog i krig i Frankrig for at forsvare den rigtige reformation, selv om det var den calvinske afart, han kom til at kæmpe for.

Måske var det Bartholomæunatten i Paris, der førte ham på krigsstien i første omgang, og så var det måske Wilhelm af Oraniens død, der fik ham til at vende hjem igen.

Hvis det er tilfældet, var han ude i felten fra 1572 til 1584, og det må også siges at være nok.

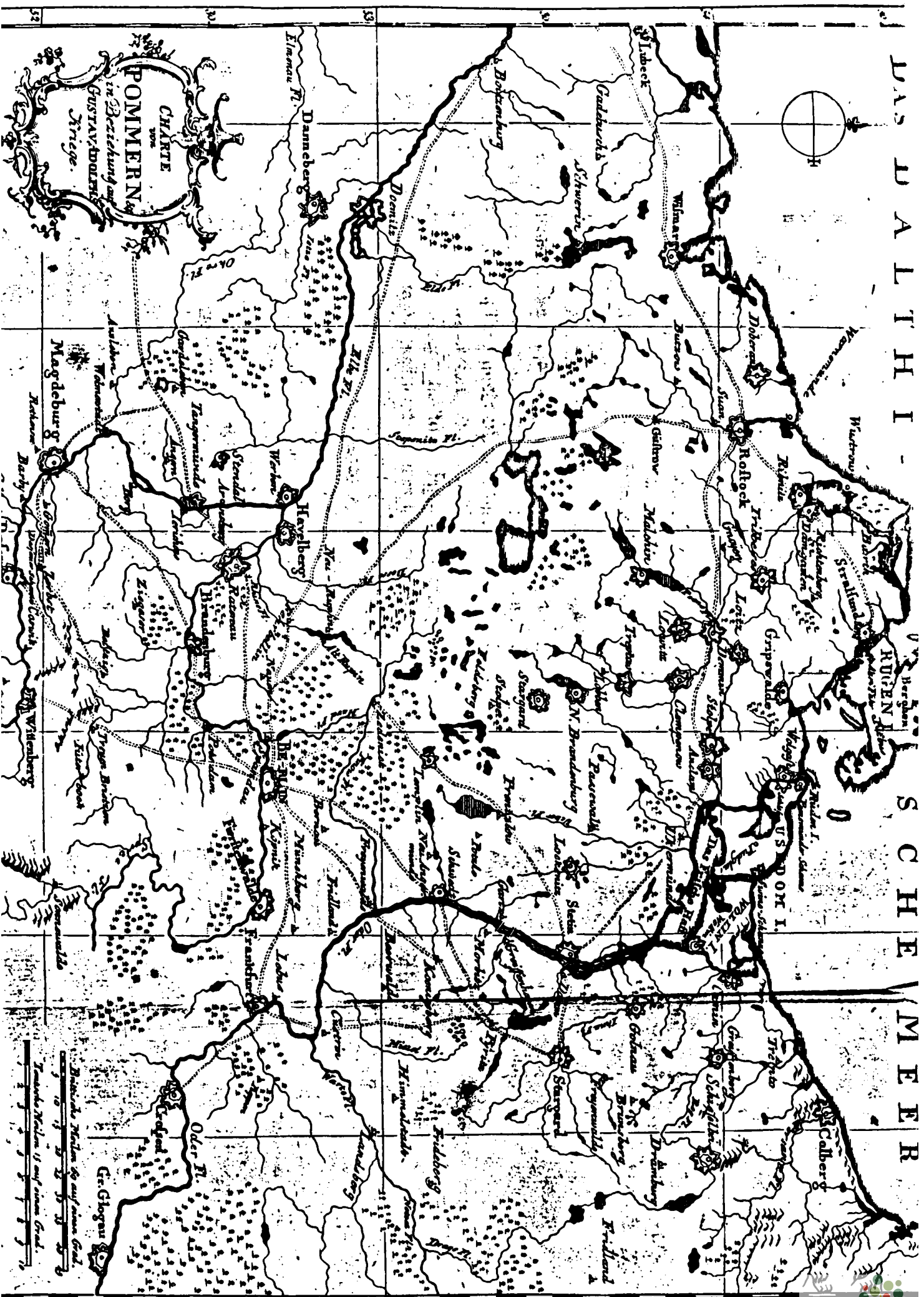
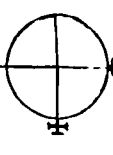
Måske har han i disse krigsår samlet pengene sammen, som han købte Jahnsfelde for.

Det var ikke længe efter, at han var draget i krigen, hans far døde i 1574, og så må han have været hjemme i Brandenburg hos moderen.

Desværre kan vi ikke fortælle noget som helst om hans krigsdeltagelse udover det fremsatte gætteri. Han var i den franske og den nederlandske krig og dermed basta.

Efter at være kommet i orden på sine godser indgik Adam ægteskab med Barbara Kurtsdatter von Burgsdorff a,d.Haus Melenthin, der skænkede ham i hvert fald tre sønner Kurt Bertram, Georg Ehrenreich og Adam.

DAS D A L T H I - S C H E M E E R

POMMERN
CHARTE
in Beziehung auf
GUSTAVADOLPHS
Kriege.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Der var vistnok endnu en søn, Hans Albrecht og datteren Katharina Elisabeth.

Da tiden var inde, blev sønnerne sendt til passende universiteter. Adam var strengt luthersk og var - ligesom den gamle Jørgen Rosenkrantz - meget forsigtig med, hvor drengene kom hen. Vi ved fra Kurt Bertrams historie, at han manglede sprogkundskaber af samme grund.

Man kan undre sig over, at en privatmand som Adam von Pfuel kunne have nogen tilknytning til det kurfyrstelige hof, så hans børn kunne opnå stillinger ved hoffet og senere blive udtaget til at ledsage kurfyrstens søster på hendes brudefærd til Stockholm, men her var det igen en form for nepotisme, der spillede ind, for Adams morbror, Wichmann von Hacke var kurfyrstelig råd gennem mange år og var en stor politisk personlighed, der havde fulgt kurfyrsterne i flere generationer, så forbindelsen var iorden.

Det må nok have glædet Adam, at hans børn blev udtaget til det hæderfulde hverv at ledsage den svenske konges brud på hendes brudefærd, og han har vel glædet sig lige så meget over, at Kurt Bertram vendte hjem, som over at Adam og Katharina Elisabeth blev i Sverige.

Kurt Bertram blev ansat ved hoffet og fik i 1626 den vigtige opgave at afværge en kejserlig indmarch i Brandenburg. Det lykkedes så godt, at han samme år blev forfremmet til kurfyrstelig råd, og med den gode bevisthed døde Adam von Pfuel til Jahnsfelde etc. Børnene syntes at være vel anbragt.

Ane nr.733: Barbara von Burgsdorff aus Mellentien.

Barbaras far hed Kurt Friedrich von Burgsdorff af Huset Mellentien. Hendes mor Margarethe von Wedel aus Krempzowe var fra Pommern.

Jeg har intet årstal, jeg kan sætte på hende bortset fra, at hun fødte en søn Kurt Bertram i 1590. Hun har sandsynligvis været født o.1560-70.

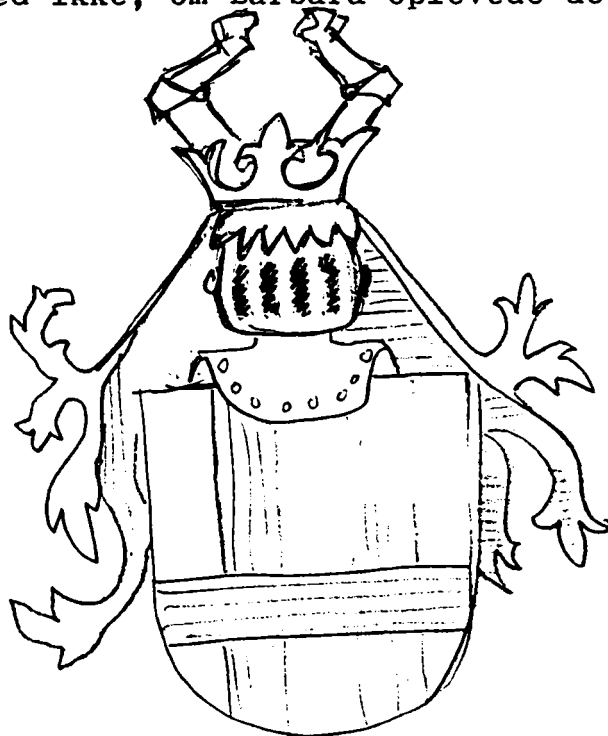
Hun blev vel gift midt i 1580erne med Adam von Pfuel, der var kommet hjem fra flere års krigstjeneste i Frankrig og Nederlandene med et frisk pust af heltedåd omkring sig.

Han havde købt godset Jahnsfelde i Pfuellen-land, som snarere har givet slægten navn end omvendt.

Adam var rent protestantisk i Luthers forstand, da han havde oplevet både de franske Huguenotter og de spanske katolikeres aggressive metoder i sine krigsår.

Burgsdorfferne førte en blå bjælke over to røde stolper i et hvidt felt, og på hjelmen en friherrelig kronø med to væbnede arme, der hver holder tre strudsefjer rød-blå-rød.

Adam døde 1526, samme år som Kurt Bertram blev kurfyrstelig råd, men vi ved ikke, om Barbara oplevede det.

Ane nr.744: Johann Sommer, postholder i Krempe, død 1626/31.

Fra Brandenburg vender vi nu hjem via Holsten, hvor vi først skal besøge Krempe.

Johann Sommer nævnes 1610 som postholder i Krempe, og det er første oplysning, vi har om ham. På det tidspunkt må han være temmelig gammel allerede, for i 1625 overtager hans søn, Hans Sommer postgården og embedet.

Vi beregnede Hans' fødsel til ca 1585-90, så faderens fødsel må være omkring 1560-65, altså straks efter Christian den Tredies død, og hertug Magnus' overtagelse af Øsel, men det var især lige efter at Ditmarsken var blevet erobret, og de evige sørøverier og det stadige bandituvæsen var bragt til et minimum efter mange klager fra Hollænderne, Hamborgerne, og ikke mindst fra Ditmarskens naboområder som Wilstermarsk og Krempermarsk.

Det er muligvis i forbindelse med, at postvæsenet i 1624 blev et statsanliggende, at den gamle Johann Sommer måtte trække sig og give plads for sin søn.

Det har vel så været sidst i 1570erne, at Johann giftede sig med en Wilster-pige, Ancke Klausdatter Kühl, der skænkede i det mindste Hans livet.

Det sidste, vi hører til Johann Sommer i live er 1626, og det første vi hører om hans død er 1631, og tættere kommer vi nok aldrig.

Bortset fra opmarchen før Ditmarskens erobring har han levet i en fredelig periode, da Syvårskrigen jo foregik ovre i Sverige. Men der har nok været meget post i den periode.

Ane nr.745: Ancke Klausdatter Kühl fra Wilster død 1634.

Vi ved intet om Anckes far udover navnet, så vi kan lige så godt slutte Johann Sommers og Anckes fælles efterkommer-liste frem til idag.

Ane nr.372: Hans Sommer, deres søn, der døde 1628

Ane nr.186: Klaus Sommer, deres sønnesøn, (1624-1702)

Ane nr. 93: Rebekka Sommer g.m.Nicolaus Kühle

Ane nr. 46: Nicolaus Johan Kühle, død 1736

Ane nr.23 : Christiane Charlotte Amalie Kühle g.m.Fr.C.Mund

Ane nr. 11: Cathrine Christiane Charlotte Sofie Mund

Ane nr. 5: Grethe Marie Rasmussen g.m.Jens Julius Priskorn

Ane nr. 2: Julius Frederik Priskorn

Ane nr. 1: De otte søskende Priskorn på Henrik Ibsensvej

Ancke Kühl, som var denne rækkes stammoder, døde under den forfærdelige stormflod den 11.-12.oktober 1634, hvor der omkom ca.10.000 mennesker og ca.50.000 stykker kvæg.

Ane nr.746: Heinrich Nicolaus Görries Ca.1560-1629.

Heller ikke hans forældre kender vi, eller måske hed hans far Jørgen/George/Jürgen, hvoraf man som patronymikon får navnet Görries/Geories/Gorges.

Heinrich Nicolaus eller Nicolaus, som han kaldte sig, studerede i 1584 i Wittemberg og blev året efter magister, hvorefter han i 1587 blev præst i den lille forstad til Krempe, Neuenbrook, en seks kilometer lang rækkeby, hvor alle gårde lå på sydsiden af vejen, der var næsten snorlige. Nogle huse lå på nordsiden, og midtvejs på vejen lå kirken med nogle huse omkring. Jordene dannede en rektangel, der var skåret i strimler nord-syd. Det har været så som så med den landskabelige skønhed.

Nicolaus var gift med Wolber Sibe/Sieben, der i årenes løb skænkede ham børnene Oelgard, der blev gift med Heinrich Martin Rundt, Wolber, der fik postholder Hans Sommer i Krempe, og en søn, der blev svensk generalmajor under navnet von Gorges, og som optrådte under Torstenssonfejden som udskriver af brandskatter.

Det kom Nicolaus dog ikke til at opleve. Under kejserkrigen måtte Neuenbrook evakueres og befolkningen trækkes ind i fæstningsbyen Krempe.

Her døde Heinrich Nicolaus Görries måske af pest i 1629. Måske var det også bare forflytningen, forvirringen og de mere primitive forhold under belejringen.

Ane nr.747: Wolber Sibe(Sieben) fra Wilster.

I virkeligheden ved jeg ikke, om hun var fra Wilster, men det var der hendes mor, Anna Gevers døde den 20.oktober 1621, så der har forældrene, eller i hvert fald moderen boet for en tid.

Wolbers far hed Claus Johann Gevers og var i hvert fald en tid klosterskriver i Itzehoe, så Wolber kan jo lige så godt være fra Itzehoe som fra Wilster.

Wolbers morfar hed Claus Gevers og blev begravet den 21.juni 1569, og det var så hendes barndomsmiljø.

I 1587 kom der en ny præst i Neuenbrook, og selv om han vel handlede mest i Krempe, kom han dog også til Itzehoe på markedsdage, og nu er jeg mest tilbøjelig til at mene, at Wolber voksede op i Itzehoe, mens moderen og morfaderen var fra Wilster.

Sidst i 1580erne blev Wolber Sibe, klosterskriverens datter i Itzehoe gift med præsten i Neuenbrook og blev præstekone.

Wolber havde en søster Elsabe, der ligeledes var gift med en klosterskriver i Itzehoe Henning Boje, der imidlertid havde studeret 177-1582. Elsabe stiftede Boje-Francke-legatet, der var på 800 mark.

I sit ægteskab med Heinrich Nicolaus Görries blev Wolber mor til tre børn, som vi kender lidt til, og måske flere, som vi ikke kender.

Det var Wolber Görries, som blev gift med postholder Hans Sommer i Krempe, Oelgard Görries, som fik Heinrich Martin Rundt, og landsforrædderen, den svenske generalmajor von Gorges.

Vi ved ikke, om Wolber oplevede sin mands død, om hun fulgte ham i graven - muligvis den våde grav - eller om hun døde før ham.

Han døde, som meddelt 1629 ved slutningen af kejserkriggen.

Ane nr.748: Joachim Kolle, dr.jur., advokat og borgmester.

Hans far var muligvis borgmester i Krempe 1559 Pawel Koll, hvis epitafium viser ham med syv sønner og hustruen med tætte døtre. Vi kender ikke navnene på andre end Joachim, som i 1585 blev doktor juris i Basel. 1586 nedsatte han sig som advokat i Krempe og udgav samme år en systematisk ordnet lovbog, kaldet Lübisches Recht, men den rummer også den sachsiske, den kejserlige og den kirkelige ret. Den blev trykt i Hamburg.

I 1590 døde Joachims formodede far Pawel Koll, og år 1600 er Joachim borgmester i Krempe. Vi ved ikke, hvornår han var rådmand, men han må være gået samme karriere igennem som andre borgmestre.

Som borgmester i Krempe levede han i en fredelig periode og døde i Krempe 1620. Hans formodede søn Paulus Kolle nævnes året efter i Wilster.

Der er ikke overleveret noget om Joachims hustru.

Ane nr.760: Oluf Daa til Ravnstrup, Holmegaard og Fravdegaard.

Olufs far, Claus Daa havde fire børn af sit første ægteskab med Anne Lykke, tre sønner og en datter, da han med Hilleborg Tinhuus blev far til Oluf den 9.november 1547, på sin gård Ravnstrup i Herlufmagle sogn, Præstø amt. Siden fødte fru Hilleborg ham endnu en datter, der fik sin mors navn.

Claus Daa synes at have været en lidt gammeldags herre, for der er ikke nogen overlevering om sønnernes uddannelse. Han var ganske vist hofsinde og lensmand, men sønnerne kom ikke på nogen udenlandsrejse, som det var begyndt at blive almindeligt. Det ser heller ikke ud til, at de har været opdraget hos familien, så hele deres barndom ligger hen i mørke.

De to gårde faderen skrev sig til, Ravnstrup og Holmegaard, var begge gamle bindingsværksgårde, og de lå formentlig endnu i fællesskab med bondejorden.

Oluf blev født midt i en pestepidemi, ja året 1548 taler man om "die grosse Pestilentie". Det år ledsagede far Claus den unge prins Frederik til Norge.

Olufs ældste halvbror, Jørgen var slem til at stifte gæld, så faderen gentagne gange blev stævnet for sønnens gæld. 1551-52 var faderen landsdommer på Sjælland.

Den næstældste bror, Jacob giftede sig i Köln a.d.Spree, nu et kvarter i Berlin, med Margrethe von Bredow, som vist var noget uheldig. Han fik hende uden medgift, efter at han var blevet advaret.

I 1557 kom der et forbud mod at bygge bulhuse, for at spare på skoven. I 1559 blev Ditmarsken erobret. Det var en varm, tør sommer lige til november det år.

Fra 1556-1560 viste der sig en komet hvert andet år.

Olufs tredje og sidste halvbror Peder skulle 1562 opvarte nogle russiske gesandter, der var i Danmark i anledning af svenskernes fremtrængen i Estland og Letland.

Året efter i 1563 erklærede Frederik den Anden Sverige krig af samme grund.

I foråret 1564 fik Peder Daa bestalling som løjtnant på en lille orlogsmand ved navn Solen, som han fulgte på togtet til Øland, hvor der stod et søslag den 30.maj. Bagefter fik Peder Byens Løve at føre og som skibshovedsmand fik han en lille eskadre på tre skibe, og den 12.juli traf de på en svensk orlogsmand, der forsvarede sig kækt og tilsidst, da alt håb var ude, sprængte sig selv i luften, ud for Warne-münde.

Peder Daa søgte nu med sine skibe efter den danske hpvedflåde under Øland, men blev narret af admiral Horn, der skød dansk løsen, tre skud, så han gik lige i fælden og blev fange. Han blev udvekslet i 1567, men druknede på hjemvejen, da han skulle passere en å.

Jørgen fik samme år Strandbygård kvit og frit i forlening, men mageskiftede den i 1573 med kronen.

Olüfs halvsøster Dorte var første gang gift med Otte Strange-sen Bild, med hvem hun havde sønnen Claus. I sit andet ægte-skab med Ove Juel til Kjeldgård fik hun ingen børn, og da hendes eneste søn Claus døde 1596, endte det med, at hendes halvbror Oluf arvede alle tre gårde efter faderen.

Storebror Jørgen var kongelig enspænder og må være død på en af sine mange rejser som kongens kurer. Jakob hører vi ikke noget til efter hans mystiske ægteskab.

Lillesøster Hilleborg blev gift den 17.juli 1575, 26 år gammel med Jørgen Eriksen Skram(Fasti)til Tjele, der endte som rigsråd. Han døde 18.februar 1592 på Tjele. Hilleborg, der havde fødte ham to drenge, der begge døde små, levede endnu 1595. Vi ved ikke, hvornår hun døde, men der findes en ligsten over hende og Jørgen Skram i Tjele kirke. Hun må være død kort efter, for Oluf arvede, som nævnt alt efter faderen.

Efter nu at have gennemgået det miljø, Oluf voksede op i, kan vi gå over til at følge ham selv gennem hans liv.

Det første, vi hører om Oluf efter hans fødsel, er tilbagekaldelsen den 6.februar 1565 af en kongelig ordre til bl.a. Oluf Daa om at møde med hest og mandskab i Skåne nu i krigens tredje år. I stedet skal han møde ved flåden efter nærmere ordre, som kommer 26.februar 1566.

Oluf har altså lige som sin halvbror Peder tjent i flåden mod svensken, dog uden at være nævnt nogen steder. Han overlevede.

Da der i sommeren 1572 verserer rygter om troppesamlinger i Tyskland syd for grænsen af Christian den Andens tilhængere, får Oluf og mange andre adelsmænd ordre til at møde ved hoffet i Sønderjylland og "tage vare" på Frederik den Anden.

Han var til stede som vidne ved det store forlig i 1579 mellem kongen og hertugerne i Odense, som jeg før har beskrevet.

Den 24.maj 1581 skal han møde i Korsør for sammen med andre adelsfolk at ledsage enkedronningens lig til Roskilde, hvor hun skal bisættes.

Fire uger senere får han besked om at møde i Gedser for at modtage hertuginde af Meklenborg, kongens svigermor og ledsage hende til København.

Oluf har som så mange andre adelsmænd et hus i København, i Købmager kvarter, og den 12.juli 1581 indkaldes han og andre udenbys husejere til at møde i København for udbedring af stadens befæstning, som er slet molesteret. Det var dengang en bymur med tårne omkring byen.

Det var altså alvorlige anledninger, men der var også mere festlige lejligheder. Han var indkaldt som vidne ved bryllupper, som kongen holdt for sine hofsinder, eller han skulle bevidne de kongelige børns dåb, således den 2.juni 1577 Christian den Fjerdes.

Den 4.december 1575 blev han selv gift i Køge med Dorte Henriksdatter Friis (af Hesselager), der var 32 år gammel.

De første to børn, begge piger, som Dorte fødte ham, døde i en spæd alder, men i 1579 den 10.august fødte hun ham en søn, der fik navnet Claus efter sin farfar.

Enkedronning Sophia og hendes Datter Elisabeth ledes hver af to Mænd
ved Frederik II's Begravelse.

(Efter samtidigt Stik.)

Deres sidste barn, datteren Hilleborg blev født 4. september 1580 og opkaldt efter sin farmor, der sad på Paddeborg len, som hun havde på livstid efter sin mand.

I 1584 skulle han den 1. august møde hos kongen i Sorø, og fire dage senere skulle han være vurderingsmand ved et mageskifte for kongen.

I 1585 var han to gange vidne og gæst ved bryllupper, som kongen afholdt.

I sommeren 1586 skulle der afholdes ridderspil i København, som adelen blev inviteret til. Den 3. maj fik han ordre til at afhente hertugen af Meklenborg i Gedser den 16. juli, med heste og folk og ledsage denne til København.

I august skulle han vurdere et mageskifte.

Den 13. februar 1587 var det en rebning, han skulle kontrollere, og da kongen skulle rejse til Slesvig-Holsten skulle Oluf møde med fire heste og ledsage ham.

Da de skotske gesandter skulle komme, blev Oluf tilsagt til at møde den 24. juni.

Året 1588 var der et bryllup den 25. februar, hvor han var tilsagt, men det var også det år, hvor hans hustru arvede Fraugdegård på Fyn, som han fik udskiftet af landsbyens fællesskab og opført en dobbelt bindingsværks hovedbygning til omgivet af grave. Dette bygningsværk står endnu næsten uændret, som Oluf Daa havde ladet den opføre.

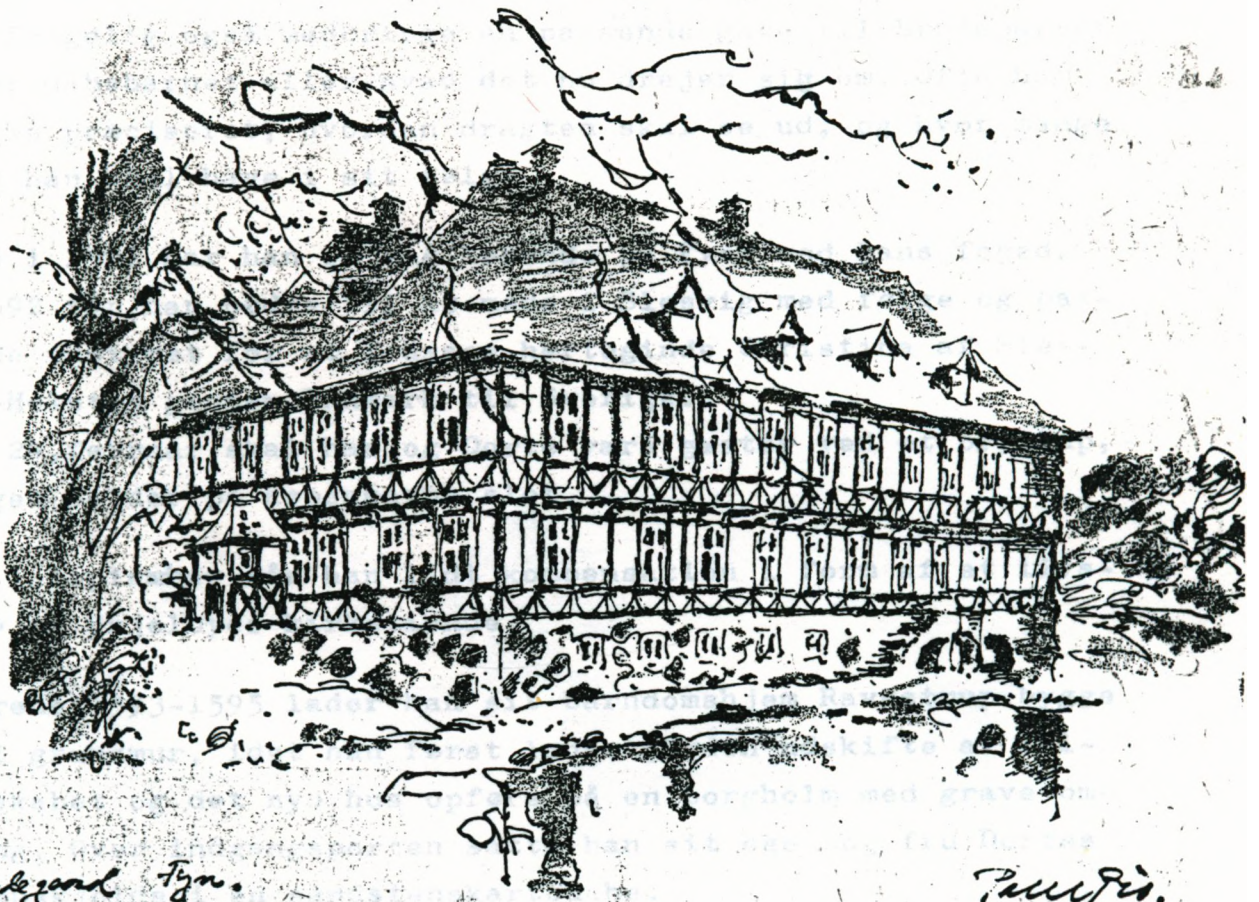
Det var også det år, da han skulle møde i Slagelse og følge kongens lig til Roskilde den 21. maj.

Oluf var egentlig privatmand, men han skulle alting være parat, når kongen krævede ham. Den 31. august 1588 skulle han undersøge en mordsigtelse, om der skulle føres en retssag.

11. marts 1589 fik han ordre til at holde sig rede til en sørejse ud af riget, og den 29. juni rejste han med et gesandtskab til Skotland

Samme år fik han ordre til at møde i Helsingør med sin frue for at holde enkedronningen med selskab.

Samme år skulle han igen møde i Helsingør, hvor kongen ventede fremmede til landet.

Fraugdegård Fyn.

P. M. S. 1890.

Fraugdegård

Som lensmand må han også 1589 indsende en klage over at en af lenets skove, Hellelille skov bliver forhugget af skovtyve.

Den 18.januar 1590 bliver han og fru Dorte igen kaldt til et selskab i Helsingør.

Samme år føres der en trætte imod ham om Almstofte mølle.

Den 12.januar 1591 skal han være bryllupsgæst på Dronningsborg slot.

Ved alle disse lejligheder forventes det, at han møder i en passende påklædning til lejligheden, der ikke gør kongen til skamme over for eventuelle udenlandske potentater. Han skal selvfølgelig også medbringe en passende gave til brudeparret eller dåbsbarnet eller hvad det nu drejer sig om. Ofte har kongen præciseret, hvordan dragten skal se ud, og hvor mange mænd han skal have i sit følge.

Også i 1591 har han en sag løbende på Fyen mod hans foged.

I 1592 får han ordre til at møde i Slesvig med følge og passende udstyret for at ledsage hertuginde Christina af Slesvig-Holsten gennem Danmark til Sverige.

Den 24.februar skal han og Dorte være gæster ved et bryllup, kongen holder på Københavns slot.

Den 1.september får han lidt compensation i form af et livsbrev på Skjelbyes kirketiende.

I årene 1593-1595 lader han sit barndomshjem Ravnstrup bygge op i grundmur, idet han først lader gården udskifte af fællesskabet og det nye hus opføre på en borgholm med grave omkring. Over indgangsporten satte han sit eget og fru Dortes våbenskjolde i en sandstenskartouche.

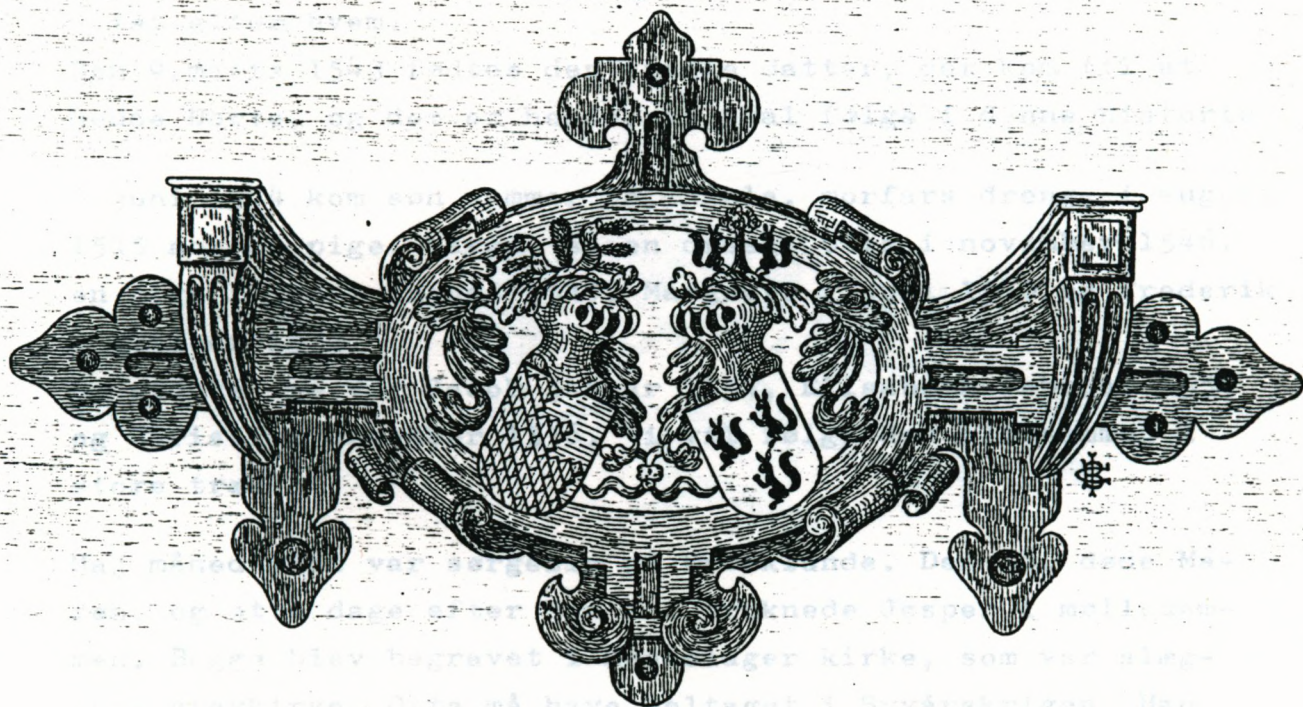
Den 8.juni fik han ordre til at være forligsmand i en skeltrætte. I 1595 får vi at vide, at han har fået Paddeborg len som pantelen efter sin far, der døde 1590.

Der var et bryllup i Kolding i 1595, som han skulle overvære.

I anledning af Christian den Fjerdes kroning 1596 får fru Dorte ordre til sammen med to andre adelsfruer at komme til Københavns slot og "drage kamre".

Olufs sidste år til han døde år 1600 gik på nogenlunde samme vis. Kun var det i 1597 hans datter Hilleborg, som blev tilsagt til at opvarte frk Anne Cathrine markgreviñde af Brandenburg.

Oluf Daa døde den 21.januar 1600 hos sin søster Hilleborg på Tjele og bisat 2,marts i Viborg Domkirke.

RAVNSTRUP

Ane nr.761: Dorte Henriksdatter Friis (af Hesselager) + 1618.

Der, hvor vejen fra Odense og vejen fra Nyborg møder vejene fra Svendborg, Fåborg og Ringe, ligger den lille landsby Ørbæk, hvor der en gang lå en gammel befæstet kongeborg.

Den var ganske vist i bindingsværk, men omgivet af volde og grave. Vi ved ikke, hvordan det gik den under Grevens Fejde, hvor borgerkrigen hærgede Fyn i lange tider, og mange herregårde blev erobret af bønder og borgere.

På et vist tidspunkt er den kommet i Niels Bilds besiddelse, men i 1537 solgte han den til en af de sorte Friis'er, som de blev kaldt, Henrik Jespersen Friis af Hesselager, en bror til kongens kansler Johan Friis.

Året efter giftede Henrik sig med Niels Bilds datter Margrete, og det varede elleve måneder, så kom den første frugt af ægteskabet, en søn, der fik navnet Jesper efter sin farfar.

Så gik der fjorten måneder, og fru Margrete nedkom med en datter Anne efter farmor.

I december 1541 kom endnu en datter, som fik navnet Karen, uvist efter hvem.

Den 9.marts 1543 fødtes den tredje datter, der kom til at hedde Dorte, og det er hende, vi skal følge i denne historie.

I juni 1544 kom søn nummer to, Niels, morfars dreng, i august 1545 nok en pige, Maren, så en dræng, Otte i november 1546, en pige Birte i august 1549, Margrete i juli 1550 og Frederik i oktober 1552.

De sidste tre var Jacob januar 1554, Elisabeth februar 1555 og Christian december 1556. Vi vil følge dem allesammen i store træk.

Maj måned 1561 var sørgelig på Ørbækklunde. Den 16. døde Maren, og otte dage efter den 24. druknede Jesper i mølledammen. Begge blev begravet i Hesselager kirke, som var slægtens gravkirke. Otte må have deltaget i Syvårskrigen. Han siges at være død 1563-66 og begravet i København. Også Jacob kan have deltaget i krigen som stor dreng. Han døde i 1567 tretten et halvt år gammel.

Skytter til Hest.

Anne, som døde 1570, var blevet gift med Niels Trolle til Trolholm den 19. september 1557 på Københavns slot. Hendes ægtemand var faldet i krigen den 11. juni 1565 ved befrielsen af det belejrede Elfsborg.

Den 29. juni 1567 blev Karen gift på Københavns slot med Bjørn Andersen Bjørn af Stenalt.

Dorte mistede både sin far og sin mor i 1571. Henrik Friis døde den 9. januar, og fire måneder efter måtte Margrete Bild lægge sig. Hun døde den 16. maj.

I 1574 var der dobbeltbryllup i familien. Niels og Birte med henholdsvis Vibeke Gyldenstjerne og med Eiler Brochenhus i Odense. Det var ikke den sindsyge voldsforbryder, som senere endte på Dragsholm, men en fjern slægtning af ham. Festligheden foregik den 1. august, og det var så vellykket, at man året efter den 4. december gentog spøgen, idet Elisabeth blev gift med Jacob Huitfeldt og Dorte med Oluf Daa på samme dag i Køge.

I 1576 ledsagede Niels kong Frederik den Anden på rejse til Meklenborg. Det var ved den tid Dorte ventede sit første barn, som blev en pige, der desværre døde den 4. februar 1577. Næste gang blev det igen en pige, der som den første fik navnet Margrete, og hun døde den 27. september 1579.

Dortes søster Margrete blev gift det år den 12. juli med Laurids Straale til Torpegård, men også søster Margrete var af for sart konstitution. Hun døde den 1. november 1580. Dorte havde også født en søn, Claus, der kom den 10. august 1579.

I 1580 deltog bror Frederik i hyldningen af den unge tronarving Christian. Bror Christian, som havde været mange år i udlandet for at studere, var ligeledes med til hyldningen og skrives da til Hagested.

Bror Frederik var medforsegler af Fyns vedtægt i 1582, og samme år den 5. september døde Birte Eiler Brockenhus'. Den pestepidemi, der begyndte i 1575 blev ved år ud og år ind. Elisabeths ægtemand, Jacob Huitfeldt døde den 27. april 1583, og den 15. oktober samme år døde Karens mand Bjørn af Stenalt.

Friis »fra Hesselager«. Tre sorte egern (oprindelig kun ét) i hvidt. På hjelmen grønt træ mellem to sorte egern. • Uradel. Sønderjylland. Jens Olufsen Friis 1367; slægten uddød med oberst Jesper Friis, faldet ved Stralsund 1716. Se NDA side 85 og DAÅ 1886 side 119, 1942 II side 51 samt senere tilføjelser.

Fra 1580 til 1583 tjente bror Christian i rentekammeret og kancelliet, og i 1584 fik han Trondhiem len i Norge, som han havde til 1589.

Den 9. august 1584 giftede Eiler Brockenhuus sig igen og fik Anne Bille. Christåan giftede sig året efter den 9. maj med Mette Knudsdatter Hardenberg, som var en lærd og forstandig dame, der havde en del indflydelse hos kongen.

Mette var en af de adelsdamer, der opdrog adelsdøtre, og man kender navnet på i hvert fald seks piger, som hun har opdraget.

Pestens sidste offer i den omgang var måske bror Frederik, der døde den 12. januar 1586. Samme år blev bror Niels lensmand på Nykøbing, som han beholdt til 1588.

Laurids Straale, der mistede sin Margrete så tidligt, giftede sig den 12. august 1588 med Mette Bille.

I 1589 fik bror Christian Jungshoved len, men allerede året efter fik han Antvorskov, som vi kender så godt. I 1590 var han på mission i Skotland.

Hjemme på Ravnstrup havde Dorte født endnu en datter, Hilleborg den 4. september 1580, og derved blev det. I 1587 blev sønnen Claus sat i Sorø latønskole, hvor han var samtidig med den senere kong Christian den Fjerde. I 1591 blev han sendt på uddannelsesrejse til udlandet. Han var således 1593 i Herborn.

Bror Niels havde i 1592 fået Salten len i Norge, og det havde han indtil 1597.

I 1595 blev bror Christian sendt til Sverige for at overvære en kongelig dåb, så han har været flot udstyret.

I 1596 kom Claus hjem fra udlandet for at overvære kroningshøjtidelighederne, og her traf han sikkert sine morbrødre. Christian blev samme år kongens kansler og fik St. Knuds kloster i Odense. Laurids Straale døde den 17. marts.

Næste år fik Christian også et præbende i Roskilde, og Niels blev lensmand på Tranekær, som han havde inde til 1610. Det gik helt godt for Dortes familie, for i 1597 kom lille Hilleborg i dronningens jomfrukammer.

Dorte mistede sin kæreste Oluf Daa den 21. januar 1600. Det år, hvor bror Christian blev sendt til Emden i kongens ærinde. Året efter døde søster Karen og blev begravet den 3. juni i Aalborg, og bror Christian blev sendt til Knærød til møde der.

Der var nu stille i nogle år. Så døde Eiler Brockenhuus i 1608, Niels døde den 26. april 1610 fra sin Vibeke. Christian lå stadig på rejse for kongen, i 1612 igen til Knærød for at drøfte fred med svensken.

I 1613 fik han Roskildegård som len. Nielses Vibeke Gyldenstjerne døde den 24. juli .

Det var tyndet stærkt ud i familien omkring Dorte. Christian blev lensmand på Københavns slot i 1614-1516. Han døde den 29. juli 1616 i Oslo, på rejse til det sidste.

Mette Hardenberg, hans hustru døde knapt et år efter den 15. juni. Og nu var der kun Dorte og hendes lillesøster Elisabeth tilbage.

Dorte døde på Ravnstrup den 30. juni 1618. Hendes to børn klarede sig godt.

Elisabeth overlevede sine søskende i en årrække og døde først den 2. oktober 1631.

Ane nr.762: Valdemar Parsberg til Jernit 1557-1607

Han var den yngste en en børneflokk på fjorten, men de seks var døde som små. Hans far, Verner Parsberg døde, da han var ti år gammel, men moderen levede til han var fireogtredive. Hun hed Anne Holck til Stadsgård.

Den ældste bror, Tønne var født først i 1540erne og opkaldt efter sin farfar, den næste, der var død, før Valdemar blev født, var opkaldt efter farmors far Predbjørn Podebusk, så var der nummer tre, også en bror, som hed Niels, og han var født i 1545 og opkaldt efter en farbror.

Den fjerde bror hed Manderup og var opkaldt efter sin morfar i 1546. Den ældste søster Ingeborg var opkaldt efter sin farmor, men hun døde allerede, da Valdemar var otte år gammel. Hun var trolovet med Folmer Knob, men de døde begge to inden brylluppet.

Jørgen, Christian, Claus, Anne og Sophie døde alle som små eller unge. Anne(2)derimod skal vi høre mere om. Lisbet blev født 1554, Christoffer kom til verden den 25. juli 1555, og Valdemar så dagens lys i 1557. Det er muligt at en eller to af de spæde døde er født efter Valdemar, men han var i hvert fald den yngste, der levede.

Faderen, Verner Parsbergs to gårde lå begge i Sydsjælland, en i Hyllinge sogn, Sorø amt som hed Harrested, og en som hed Sandbygaard i Sandby sogn Præstø amt. Harrested var en gammel borglænge med to bindingsværksfløje, mens Sandbygård var ren bindingsværk. Her i det smilende Sydsjælland med de mange skove voksede Valdemar op som familiens Benjamin. Det var kun to af drengeflokken, der fik lov til at læse og rejse udenlands, Tønne og Manderup.

Valdemar var kun to år gammel, da Tønne blev immatrakuleret i Wittemberg. Samme år blev faderen ridder af Elefanten ved kong Frederik den Andens kroning sammen med syv andre herremænd.

Da syvårskrigen mod Sverige begyndte i 1563, blev far Verner proviantmester i Blekinge. ---

Kongen sendte hele sin dyrt hvervede hær på 30000 mand op gennem Halland for at belejre Elfsborg og efterlod flanken ved Blekinge ubeskyttet.

Erik den Fjortende gik straks derved med en hær og hærgede det stakkels Blekinge, så guderne måtte sig forbarme. Alæ huse og gårde blev brændt, og i Rønneby blev alle, mænd, kvinder og børn myrdet. Valdemars far havde ingen mulighed for at yde nogen modstand mod denne invasion, men trak sig tilbage efter at have sat ild til slottet Sølvisborg, som var hans befæstede plads.

Kongen har næppe tilgivet ham denne hovedkuldse tilbagetrækning, for vi hører ikke mere til far Verner, før han dør den 21.januar 1567, muligvis af græmmelse hjemme på Harrested.

Imidlertid var Manderup immatrikuleret i Wittenberg i 1565, og Ingeborg og hendes trolovede Folmer Knob var døde. I 1566 var Manderup i Rostock, hvor han bl.a. duællerede med Tyge Brahe, og skamferede hans næse. De blev dog forligte, og Manderup fik tjeneste hos kurfyrstem af Sachsen.

Kort efter starten på fredsforhandlingerne i Stettin bliver Niels ansat som hofjunker. Den 6.januar 1573 kom Tønne til danske Kancelli, hvor han var til den 21.september 1574. Anne kom også i 1572 i dronningens jomfrukammer. Tønne blev sendt i en kommission til Bornholm. Niels blev ansat som kongens kammerer og fik Verne kloster i forlening.

I 1574 blev Anne gift den 10.januar med Hans Skovgaard til Gundestrup, og den 26.september blev Manderup gift i Århus med Ingeborg Juel til Kollerup.

I 1576 får Anne Holck Hørby len, og Manderup får Hammershus, som han har til 1577, hvor han får Silkeborg len indtil 1584.

Tønne giftede sig i sommeren 1578 med Helvig Lunge og fik det år Frøland skibsrede i forlening til 1584. Samme år fik også Niels et nyt len, idet han blev forlenet med Bækkeskov, som han havde til 1584. Moderen Anne Holch nævnes til Hviderup.

Den 1.marts 1579 giftede Niels sig på Koldinghus med Lisbet Sested, og samme år blev Christoffer hofjunker, som han var til 1582.

Manderup blev rigsråd i 1580 og blev sendt i et ærinde til Skotland. Annes ægtemand, Hans Skovgaard døde den 18. juli i Helsingborg.

Først i 1582 dukker Valdemar op i dokumenterne. Det er det år, da han bliver fuldmyndig og nævnes til Stadsgård, det nuværende Constantinsborg.

Ingen af søskendeflokken var myndige, da deres far Verner døde i 1567, og der var ingen i Parsberg-slægten i Danmark, der kunne være deres formyndere.

Men Anne Holck havde arvet Stadsgård efter sin morfar Christoffer Lykke, og hans brors sønnesøn var den rige og pragtelkende Jørgen Lykke, der må have taget sig af sin fars kusine, der sad enke med så mange umyndige børn.

Det forklarer, at Tønne og Manderup kom hjem fra udlandet, og at de øvrige sønner aldrig kom afsted. Det forklarer den succes og fremgang de ældre brødre havde efterhånden som de blev myndige.

Jørgen Lykke var en af Frederik den Andens rigsråder, og han var blevet elefantridder samme dag som far Verner, så det er rimeligt at antage, at der har været løbende kontakt mellem slægterne.

Men i 1583, da Valdemar skal til at træde ind på scenen, er det for sent. Han mageskiftede Stadsgård for byen Jernit.

Christoffer blev gift den 29. september i Randers med Dorte Lange. Knap seks uger efter døde den ældste af brødrene, Tønne og blev begravet den 6. november i Harrested kirke, og så fulgte den 26. december Jørgen Lykkes død, og Parsbergerne var overladt til egne kræfter.

I 1584, da brødrenes forleninger alle ophørte, giftede Valdemar sig den 18. oktober i Randers med Ide Jørgensdatter Lykke, så måske har Jørgen Lykke alligevel tæmkt på den unge mands og sin yngste datters fremtid.

Det var først i 1587, Niels fik en ny forlening, Roskildegård, som han havde til 1592. Manderup og Christoffer måtte vente til efter Frederik den Andens død, før de igen blev taget til nåde.

I 1589 fik Manderup Skanderborg len, som han beholdt indtil 1597, mens Christoffer fik Thisted Bispegård. Året efter fik Christoffer også Salten len, begge havde han til 1592. Efter ti års enkestand blev Anna den 22.november 1590 gift med Hak Holgersen Ulfstand til Hikkebjerg.

Da Anna Holck døde den 26.maj 1591, var Parsbergerne forældreløse. Hun blev begravet 4.juli i Harrested kirke.

I 1592 mistede Christoffer sine to forleninger, men fik i stedet Roskildegård len, som han måtte afstå i 1595.

Niels døde den 13.januar og blev begravet den 23.februar, og Anne døde på Hikkebjerg den 14-15.august.

Efter at Valdemar i 1580-82 havde været hofjunker og i 1587 havde haft til opgave at ledsage hertug Ulrik til Starsburg, fik han i 1594 Riberhus len, som han havde til 1597, hvor han fik Skandeborg og Åkær amter, som han kunne beholde til 1604. I 1594 fik Manderup Jungshoved len til 1597 og fik desuden som opgave at føre tilsyn med Danske Kancelli, svoger Hak Ulfstand døde den 10.november.

Nu i 1595 blev Manderup kongens hofmester. Kongen var jo da endnu kun sytten år. Men året efter skulle han blive myndig og kronet. Det blev Manderup, som sendtes til Stade for at invitere til Christian den Fjerdes kroning, der fandt sted sidst i august 1596.

Bagefter fik Manderup som afsked Aalborhus len, som han beholdt til 1622. Først havde han dog en kongelig sendelse til Magdeburg.

Christoffer fik Roskildegård i forlening til 1598. Han døde den 21.maj 1600 på Sødal.

Valdemars svigermor fru Beate Brahe døde den 24.juli 1602. I 1604 afstår Valdemar sine len og den 6.maj 1607 afgår han ved døden.

Ane nr.763: Ide Jørgensdatter Lykke til Bonderup + 1618.

Hun var yngste barn af den prægtige, umådelig rige ridder og rigsrød Jørgen Lykke til Overgård, Bonderup, Ovegård og Hessel, og Beate Aagesdatter Brahe til Tostrup.

Alle hendes bedsteforældre var døde, da hun kom til verden i 1560, men hun havde fem storebrødre, Christian, Peder, Ove, Hans og Henrik, samt en storesøster Kirsten.

Det ser ud til, at Ove, der nok var opkaldt efter Ides morfars Åge, allerede var død, før Ide blev født, men også Peder, der var opkaldt efter hendes farfar, døde, da hun kun var 3 år gammel, og Hans, da hun var omkring de seks, og så var der jo kun to brødre og en søster tilbage.

Ides far var en stor mand i landet. Ridder og rigsråd, lensmand på Mariager kloster, Hindsted herred, Horns herred i Jylland og Gislum herred.

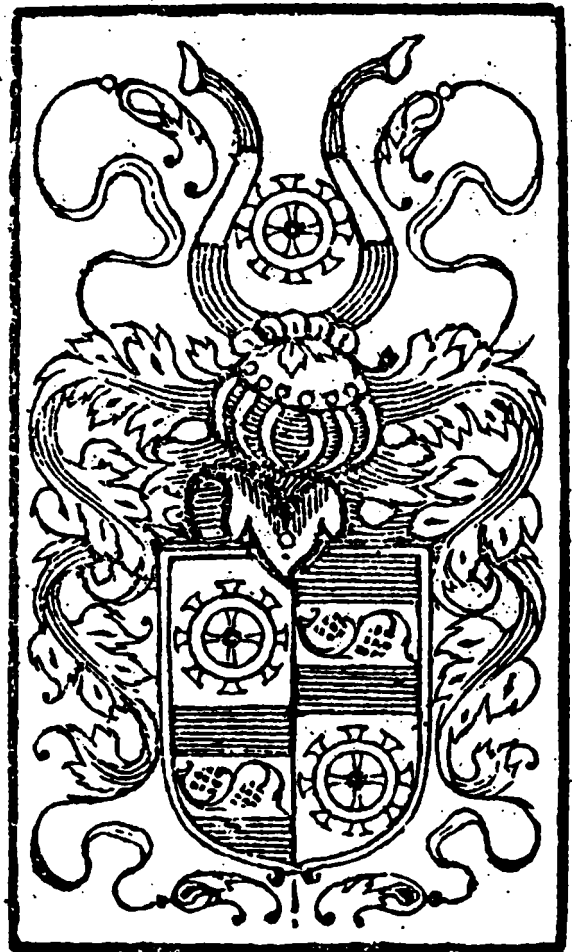
Ide så ikke så meget til ham, for han blev også brugt som gesandt til Frankrig, Polen, Schweitz og Spanien, og han var på rejse i lange tider.

Det var fordi Danmark- Norge var i krig med Sverige, og far Jørgen skulle sikre sig de store ~~f~~andes neutralitet, eller i hvert fald, at de ikke støttede Sverige.

Ide var ti år gammel, da den tyske kejser den 15.juli 1570 indkaldte de interesserede parter til en fredskongres i Stettin, og her var Jørgen Lykke naturligvis også med. Det varede til den 13.december, hvor freden blev undertegnet, og Ides far kom hjem til jul.

Det år var Ides ældste bror Christian den 24.september blevet hofjunker. Der er ingen tegn til, at han har været udenlands eller opdraget hos anden familie, så han har fået sin opdragelse hjemme. Han levede ikke så længe derefter, for den 7. november 1573 tog han sin afsked fra hoftjenesten og døde. Han blev begravet den 20.december samme år i Udbyneder kirke.

Ides far havde nemlig i sin tid som lensmand i Mariager købt strøgods i egnen mellem Randers og Mariager, og han havde nu bygget herregården Overgaard i Udbyneder sogn.

I 1571 var Henrik blevet sat i Herlufsholm skole, men blev snart efter taget til hoffet, hvor han blev opdraget sammen med hertug Magnus, som vi idag ville kalde prins Magnus, for han var kongesøn.

I 1573 rejste Henrik udenlands for at studere i Leipzig, og året efter finder vi ham i Wittenberg. Han var borte i fire år og blev optaget ved hoffet som hofjunker, da han vendte hjem, den 1.april. Samme år var faderen i gesandtskab til Schlesien, og den 22.december blev søster Kirsten gift med rigskansler Eiler Grubbe til Lystrup.

Det foregik i København, og Ide var selvfølgelig også i denne store by, der syntes at skulle blive en slags hovedstad for hele rigets administration.

Den 21.juli 1580 lod Henrik sig aftakke hos kongen og den 31. samme måned blev han gift med Karen Frandsdatter Banner til Kokkedal og Gisselfeldt.

Og så et par år efter dukkede der en ung mand op i Østjylland, hvor han dels mageskiftede med kongen, dels købte sig strøgods i tilknytning til sit mageskiftede gods omkring en landsby ved navn Jernit.

Han hed Valdemar Parsberg og gjorde selvfølgelig visit rundt i omegnen, og han kom da også til Overgaard, hvor han så jomfru Ide Lykke.

Og hun så ham. Han var en Benjamin, en sidstefødt ligesom Ide, og de havde meget at tale sammen om. Han var ivrig jæger og havde prægtige uberørte skove, hvor vildtet var let at finde, så hans jagter var meget vellykkede.

Valdemar indhentede Ides forældres samtykke til ægteskab, men før brylluppet kunne stå, døde Ides far, herr Jørgen på anden juledag 1583. Hans begravelse fandt sted den 26.februar 1584, men så kunne de unge heller ikke vente ret meget længere. Deres vielse fandt sted den 18.oktober i Randers.

I første omgang tog de ophold på Overgård hos Ides mor, der nu var alene på gården, men året efter døde Kirstens ægtemand Eiler Grubbe, og Kirsten flyttede hjem, mens Ide og Valdemar tog ophold på deres nye gård Jernit, som nu stod færdig.

Det kom til at vare godt to år, før Ide nedkom med sin førstefødte, en søn, som kom til at hedde Verner efter sin farfar. Han døde fra hende den 3.december 1586 tre uger inden, han var et år gammel.

Ides andet barn var også en dreng, som blev opkaldt efter hendes far Jørgen. Han var hofjunker 1617-19, rejste derpå til Bøhmen, hvor han døde.

Ide havde ikke held med sine børn. De havde ikke rigtig nogen livskraft. Johanne, der var den trediefødte, nåede vel at blive gift men døde før 1619.

Ingeborg, som vi stammer fra var den, der levede længst, og hun blev næsten halvtreds år gammel. Hun blev født 1592 på Bonderup, som Ides far havde bygget, og Ide arvet, men hun voksede op på Overgård hos sin mormor og moster, og det kan være det bedre klima ved havet, der har hårdet hende, så hun blev mere livskraftig end de andre søskende.

En lillesøster, Beate blev født 1593, men levede kun i 24 uger.

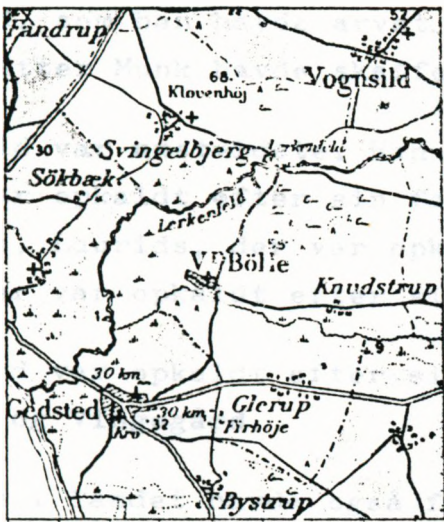
I 1594 blev Ides mand forlenet med Riberhus, men kunne tre år senere bytte dette len med Skanderborg og Åkær, så han havde sine egne ejendomme indenfor rækkevidde.

I Ribe nedkom Ide med en datter Sophie, som blev gift med Iver Lykke til Eskjær den 2.maj 1613. Vi ved ikke, hvornår hun døde, men hun er begravet i Grinderslev kirke.

Ides sidste barn var også en pige, Anne, der blev gift med Hans Skram til Sjelleskovgård m.m. Hendes død er også ukendt.

Ides storesøster Kirsten blev tidligt enke, som vi så, så hun giftede sig igen den 2.juni 1594 i København med Niels Gyldenstjerne til Bjørnholm.

I 1602 mistede Ide sin mor, Beate Brahe. I 1607 døde også hendes ægtefælle Valdemar. Hun har selv arrangeret sine to døtres bryllup den 2.maj 1613, og levede endnu fem år. Hun døde kort før jul 1618, nemlig den 10.december.

Lerkenfeld tidligere Bonderup

Ane nr.764: Enevold Tygesen Kruse, statholder i Norge +1621

Vi er her nødt til at have sen-navnet med, for på den tid var Enevold Kruse næsten en massebetegnelse. Samtidig med ham levede endnu fem af hans slægtninge med samme navn.

Vores Enevold blev født på Svendstrup, der ligger mellem Høbro og Randers, den 28.oktober 1554. Landet var hærget af pest, og universitetet havde måttet lukke på grund af smittefaren.

Enevolds far hed altså Tyge Kruse, og han skrev sig til Vingegård, som han havde arvet en part i. Moderen, Birgitte Lauridsdatter Munk havde skaffet ham Svendstrup, ved ægteskabet.

Enevold var næstældste. Han havde en storebror, Christoffer, der var opkaldt efter sin farfar, og siden kom fem mindre søskende, Laurids, der var opkaldt efter sin morfar, Jakob, Anne, der var opkaldt efter sin mormor, Ingeborg og Maren.

Enevold var opkaldt efter sin farfars far, der skrev sig til Balle og Vingegård.

Pesten i landet havde også forjaget kongen, Christian den Tredie til Kolding, og han havde sendt sin søn Frederik(den Anden) til Malmø, hvor han skulle holde sit eget hof. Det var der han traf sammen med Anne Hardenberg, som fastholdt hans interesse, så længe, at hele landet var bekymret for tronfølgen.

Enevold var ~~otte~~ år gammel, da han blev sendt til opdragelse i adelige idrætter hos den gamle rigsmarsk Otte Krumpen,¹ eller retteligt hr.Otte Krumpen, for han var ridder, den gamle hug-af, og her var han til 1564, da kongen krævede, at han skulle deltage i krigen i Sverige, den gamle kriger, men han afsløg på grund af sygdom. Dog kunne han deltage i de politiske forhandlinger i Rostock og Stralsund.

Enevold kom derefter i den splinter ny Herlufsholm skole, der stiftedes 1565, og gik der i syv år, hvorpå han rejste fire år i udlandet.

Fru Birgitte Gøye 1511—1574.
(Maleri i Odense Kloster.)

I 1576 blev han indskrevet i Helmstedt universitet, men var dog i vintersemestret i Jena.

Da han kom hjem gjorde han tjeneste i danske Kancelli til han den 13.maj 1582 blev rentemester.

Under syvårskrigen var faderen 1564 skibschef på Jonas under admiral Herluf Trølle og senere igen 1565-1567 også til søs. Måske har også Enevold storebror Christoffer været med i slutningen af krigen, han havde alderen.

Både Enevold og hans far havde således grund til at begræde Herluf Trolles død i juni 1565.

Vi kender to af Enevolds adresser i København. Fra 1591 til 1597 havde han sammen med sin lillebror Laurids en gård i Højbrostræde med udgang til Læderstræde, og det må være her, Enevold en dag holdt en fest for den unge kong Christian den Fjerde, som Sivert Grubbe har omtalt i sin dagbog. Han fortæller, at de "har drukket dygtigt indtil langt ud på natten", da de på vej hjem, (Vel til slottet), kom til Højbro, ville kongen feste videre og se til smukke piger.

Sivert Grubbe havde "unge og udmærket smukke piger og desuden en engelsk drik, som man kalder Rose de Sole".

Sivert opdagede efter andet glas, at han ikke kunne stå på benene. Da Joachim Bülow ville hjælpe ham i seng, faldt de begge omkuld på gulvet. Børge Trolle, som også var tilstede, tømte flasken, og kongen brugte den som våben til at smadre ruder med. Der står ikke noget om, at Enevold var med på den sidste eskapade.

Som betaling for sin virksomhed som rentemester blev Enevold aflønnet med et kannikedømme i Oslo i 1582 og fra 1585 til 1611 med provstiet i Viborg. Desuden havde han følgende len: Han herred 1592-1597, Aastrup 1597-1600, Dueholm 1600-1606 og Seilstrup 1606-08.

I 1608 blev han rigsråd og var 1608-1618 statholder i Norge og hovedsmand på Akershus. I 1610 blev han forlenet med Tune og Åbygge skibsreder.

Den anden adresse, vi kender på ham i København er det palæ, vi før har set omtalt som Marsvins gård, hvor Valdemar Daa blev gift.

Han nævnes som ejer af denne gård i 1609 og så sent som 1633, men sidste gang må være i skiftet efter hans hustru, der døde 1632.

Og ja, vi skal da også følge hans familieliv. Han blev gift den 15. februar 1596 på Koldønghus med Else Jørgensdatter Marsvin, og det var kongen, der foranstaltede gildet.

En gave, han fik i 1587 af en fru Mette Mortensdatter kom til at give navn til denne slægtsgren. Det var gården Hjermelevgård i Vendsyssel, Børglum herred. Men han skrev sig desuden til Ryomgård, Svendstrup, Kappel og Stenalt.

Om hans storebror Christoffer ved vi kun, at han levede 1580 og endnu i 1608.

Lillebror Laurids, der skrev sig til Svendstrup, var 1581-87 lensmand over Vardøhus og Finmarken, 1588-91 på Island, 1586 og 1595 sendebud til grænsemøder mellem Norge og Rusland, og 1596-97 igen lensmand på Vardøhus, 1596-1606 på Bergenhus og 1606-09 på Dueholm.

Den anden lillebror Jakob ved vi ingenting om, ligeså lidt som om lillesøster Anne. De er kun navne.

Ingeborg levede 2. juni 1621. Hun havde været gift med Jens Hvas (af Gjerholm), der skrev sig til Sostrup, Kås og Toftum. Han var død allerede 1602.

Maren skrev sig til Svendstrup. Hun døde ugift og blev begravet den 2. maj 1622 i Mariager.

Vi ved ikke meget om Enevolds statholderskab i Norge, men en enkelt historie fra Kalmarkrigens tid kan det dog blive til.

"En måneds tid før Christian sendte sit feidebrev til Sverige, gav han ordre om, hvordan felttoget skulle organiseres i Norge. Stattholderen Enevold Kruse og fem andre adelsmenn skulle utgiøre et søndenfjelsk krigsråd og sørge for, at landet blev sikret mot innfall fra Sverige, og at norske tropper rykket øfer den svenske grense.

Utgangspunktet for slike angrep skulle være et feltleger, en leir, på 6000 mann anbragt på et passende sted ved grensen. De 6000 mann skulle være utskrevne bønder, utrustet av sine sambygdinger med mat, klær, og våpen; dessuten skulle adel og odel stille en del ryttere.

Det var den gamle leding kong Christian ville genreise, men nu som landleiding, ikke sjøleding."

Sinclair, måla på ei dør på Toftemoen, Gudbrandsdal.

Skottane landa på Klungnes, på denne sida av fjorden som biletet er teki i frå. Så har dei traska rundt heile Isfjorden (til venstre) og attende til Åndalsnes (midt på biletet).

Kalmarkrigen, som varede fra 1611-1613, huskes i Norge især for Sinclair-episoden. 4-500 skotske lejesoldater under ledelse af kaptajn Sinclair blev sat i land på vestkysten og begav sig gennem Norge, men på et passende sted lagde de norske bønder sig i baghold og slog dem allesammen ihjel.

Ej nogen levende sjæl kom hjem
som kunde sin landsmand fortælle
hvor farligt det er at besøge dem
der bo blandt Norriges fjelde.

Også Pros Munds storebror var deltager i Kalmarkrigen, uden at vi ved i hvilken egenskab. Han har dengang kun været 17-18 år gammel.

Nordpå skulle der udskrives 2000 mand, men lensmændene der havde betænkeligheder, som de fremførte for kongen. Krigsrådet på Akershus indvendte også, at de udskrevne soldater var uøvede, og det var uforsvarligt at trække så mange hænder bort fra landbruget netop nu i fårårstravlheden. De foreslog at kongen skulle sende 1200 hvervede tropper, men kongen afslog. Det var imod ^{iv}norsk lov, ingen vej udenom.

"I juli strømmede soldaterne til leiren som var oprettet ved Svinesund. Men de utskrevne bønder havde ingen lyst på krig; når de havde betalt ledingskosten og drukket op det øllet de havde skaffet, rømte de hjem igjen i store flokker.

Enevold Kruse klagede sin nød til riksrådet, og skrev at rådet måtte "overveie og anse med hvid besværlige og tunge vilkår vi for våres personer, som alene er 5 eller 6 herremenn, med slik en antall onde, oprørske og menediske folk endelig må omgås." Snart blev det så galt at de soldatene som ikke var drøbt sin vei på egen hånd, måtte sendes hjem og erstattes med lejetropper.

De norske truede med "å spekke med kuler" enhver som vil le tvinge dem.

Da det blev kjent at man ville gå til angrep, deserterte 1400 menn åpenlyst, i ordnet marsj med trommer og faner."

Den krig var Enevold ikke så heldig med.

Til gengæld gik det heller ikke godt for de skotske lejetropper, som troede, de kunne drage gennem Norge til Sverige. I historien er de kendt som hr.Sinclars tog. De blev drøbt omtrent allesammen, kun nogle få blev taget til fange.

Da Enevold i 1618 fratrådte statholderskabet og sine norske len, fik han i stedet Tranekær slot på Langeland i forlening.

Hjermitlevgaard. Den gamle Hovedbygning (=Kirken), set fra Nordøst.

HOLT & MADSEN

Ane nr.765: Else Jørgensdatter Marsvin til Åstrup 1575-1632

Else er søster til den Otte Marsvin, der er biograferei som ane nr.718, så der er ikke så meget mere at fortælle om den søskendeflok.

Hun var gift med Enevold Kruse, som hun i tidens løb skænkede ti børn.

Ældst var Jørgen, som vi også kender som ane nr.382. Nr.2 var Otte Kruse til Hjermetslevgård og Trudsholm. Det var ham, der kort før sin 29 års fødselsdag blev dræbt af vagten i København.

Nr.3 Christian Kruse var død før sin far.

Tyge Kruse, der var fjerde, deltog i slaget ved Lutter am Barenberg. Han skrev sig til Stenalt og Åstrup og var gift med Karen Sehested til Øland og Harringgård.

Karen Kruse blev gift 16.juni 1622 med rigsråd Oluf Parsberg til Jernit.

Ingeborg Kruse blev gift den 25.januar 1635 med Jakob Grubbe til Nørkjærgård.

Birgitte, Helvig og Else døde alle før faderen.

Birgitte(II)blev gift 1634 med Hr.Steen Bille til Kjærsgård.

Flettet ind i forældrenes historie og tilsat rigshistorie og lokalkolorit og med et drys klimaproblemer og epidemier, kan også dette blive en god historie.

Else døde den 25.oktober 1632 på Stenalt.

Stenalt var dengang en trefløjet borggård i to etager på et voldsted.

Ane nr.766: Joachim Bülow af Wedendorf til Ingelstad +1615

Han var født i Meklenborg, hvor hans far Adam var hofmarskal og skrev sig til Wedendorf. Hans mor var Ilsabe Halberstadt. Hun var af Huset Brütz og skænkede sin mand tretten børn. Tre døtre og ti sønner.

Dorothea blev gift med Lütke von Halberstadt, Catharina med Cuno Wolf von Bassewitz auf Maslow, og Margaretha fik Hans von Holstein auf Grabow.

Joachim synes at være den ældste, men ham vender vi tilbage til. Hartwig skrev sig til Wedendorf og Vehlsböken. Han blev kammerjunker og amtshovedsmand og giftede sig med Margaretha von Malzahn a.d.H.,Ulrichshagen. Hartwig nævnes endnu 1628. Også Hans nævnes som kammerjunker og amtshovedsmand. Han var gift med Anna von Blankenburg a.d.H.Hildebrandshagen.Han døde 1616.

Mathias havde godset Neverin, blev amtshovedsmand og klosterforstander. Han var gift med Eva von Oldenburg og døde 1630. Jürgen døde i Ungarn. Det er alt, hvad vi ved.

Bartold havde godset Lützwow i pant. Han var geheimeråd og amtshovedsmand og blev 1622 gift med Anna Sophie Lützwow a.d.H.Pritzier. I kejserkrigens tid var han flere gange gesandt i Danmark.

Detloff døde ung. Christoph Hans blev født 1581. Han blev bremisk geheimeråd, amtmand og provst og døde først 1653. Han var gift med Margarethe Rantzow a.d.H.Siggen. Lüdicke og Adolph Philipp døde som små.

Kort efter at Christian den Fjerde var blevet født 1577, tog moderens forældre, hertug Ulrich den Tredie til Güstrow og Schwerin og hertuginde Elisabeth den spæde dreng med sig til Meklenborg for at opdrage ham der.

Det er ikke urimeligt at antage, at nogle af de legekammerater den lille kongesøn der har haft, har været sønner af den daværende hofmarskal Adam von Bülow til Wedendorf.

Det er i hvert fald en kendsgerning, at to af disse sønner, Joachim og Adam fulgte med til Danmark, da den lille tronfølger to år senere vendte tilbage til Danmark.

Hertug Ulrik af Mecklenburg.
Efter samtidigt Træsnit.

Begge bevarede de hele livet den unge konges særlige beva-
genhed og yndest.

Det er nok muligt og sandsynligt, at de en tid er vendt til-
bage til Meklenborg og Tyskland i det hele, for Joachim er
nævnt som hofjunker fra august 1579 til den 21. juli 1580,
og han dukker så først op igen den 11. november 1594 som hof-
junker. Men i 1598 blev han indsat som jægermester og 1602
var han tillige køgemester.

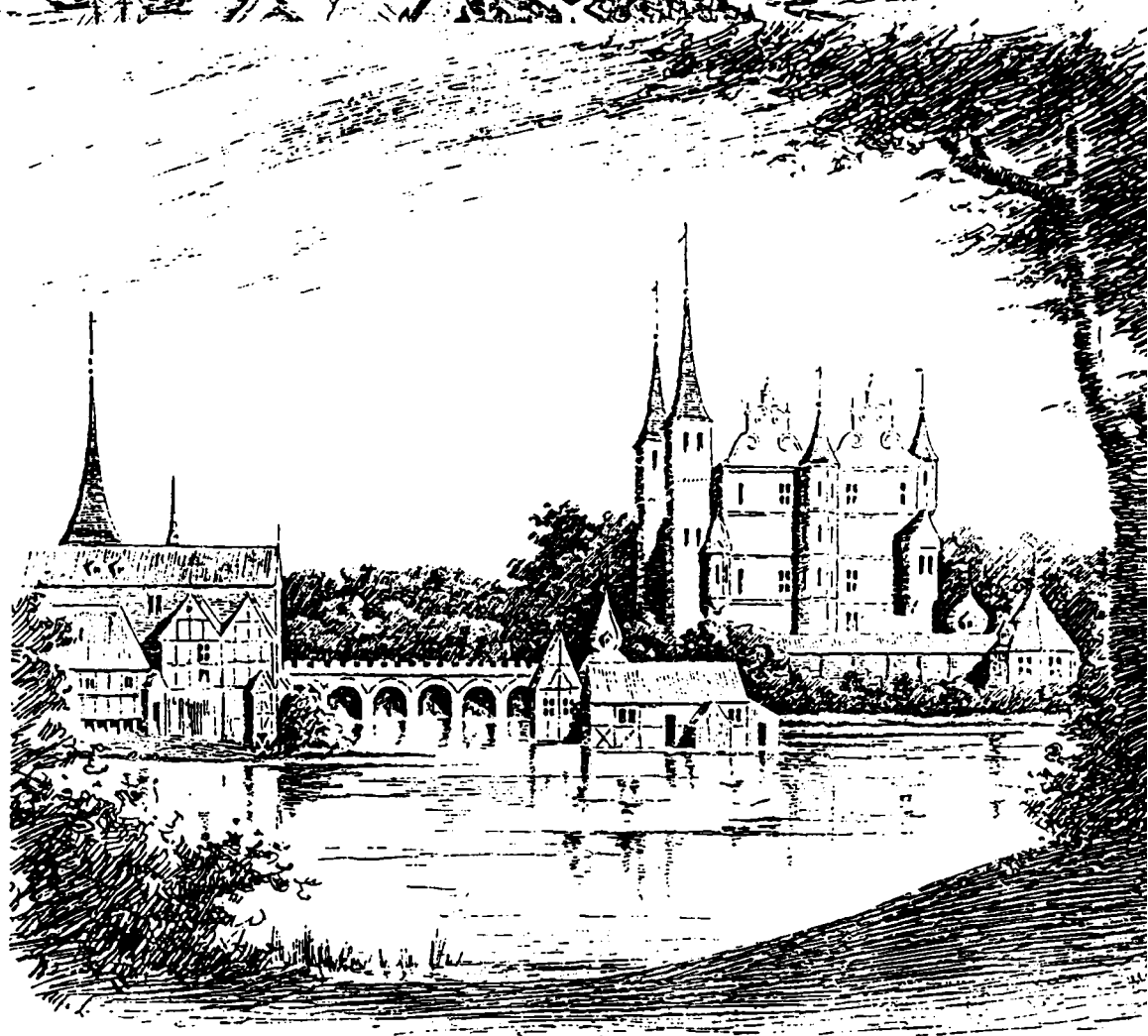
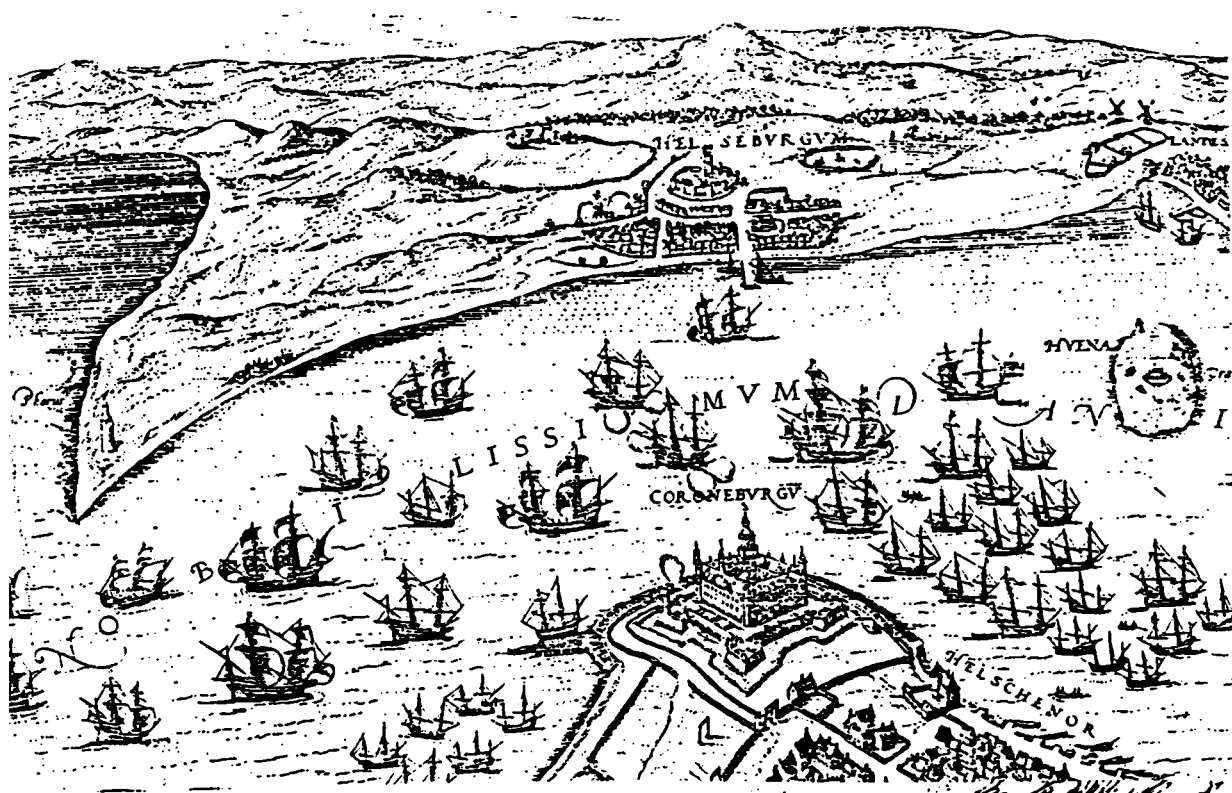
Adam fik ansættelse som staldmester, men ham hører vi ellers
ikke noget til, før ved hans død 1619, hvor hans hest pludse-
lig løb løbsk. Han blev begravet i Meklenborg i byen Grambow.
Men Joachim havde en bror i sin nærhed i mange år.

Det var også i Christian den Fjerdes unge år, den fest blev
afholdt hos rentemester Enevold Kruse, hvor også Joachim var
med og gik omkuld. Det var jo dengang almindelig god tone,
at være sin brandert bekendt. Den, der ikke turde drikke,
var ikke regnet for en ærlig mand.

Joachim var også med på den rejse kongen tog incognito til
Nordkap og retur, og deltog vel sagtens i alle de fester,
der blev holdt for den unge Christian Frederiksen, som han
kaldte sig. Undervejs blev han beskikket til chef for et af
de opbragte skibe, som var et af rejsens formål. I Bergen
blev der holdt nogle vældige gilder, som i Sivert Grubbes
berømte dagbog er betegnet med helt op til fire kors og et
inderligt Vorherre bevare os.

Også i 1602, da kongen rejste til Oslo, var Joachim med i
følget. Ved den lejlighed blev han forlenet med Ide og Mar-
ker skibsreder, som han i 1604 fik ombyttet med Frederiks-
borg, Kronborg og Abrahamstrup. Kronborg efter Mogens Ulfeld
og Frederiksborg-Abrahamstrup efter Peder Mund.

Udover femhundrede rigsdaler og seks hofklædninger om året
fik han ti procent af de uvisse indtægter og en fast natural-
ydelse til de faste bestillingsmænd og tjenere på Frederiks-
borg. Lensbrevet siger også, hvor mange folk der skulle hol-
des på Faurholm og Abrahamstrup: en ladegårdsfoged, en skri-
ver, en buddreng, to vogndrenge, to røgttere, to folddrenge,
en mejerske og to piger, der alle skulle nyde løn og kost-
penge. Joachim skulle udruste fire gerustheste i tilfælde
af krig.

Den 4.marts 1605 giftede han sig med Else Eilersdatter Grubbe, hvis mor var Kirsten Lykke, som vi tidligere har truffet i dette bind. Samtidig tog han afsked med hoftjenesten.

Den 13.december 1607 skænkede fru Else ham sønnen Christian. Hans ægteskab bragte ham også godset Hageløs i Skåne, som han mageskiftede med kongen for andet gods.

Da koggen i 1611 begyndte Kalmarkrigen, nøjedes Joachim ikke med at stille fire gerustheste, men hvervede selv en rytterfane, som han stillede med i Christiansstad ved krigens begyndelse. Som kaptajn for denne fane kæmpede han ved belejringen af og stormen på Kalmar og blev såret flere gange, bl. a. den 17.juli, hvor danskerne var kommet under dobbelt ild og måtte kæmpe fortvivlet med ryggen mod muren, men alligevel kastede svenskerne tilbage.

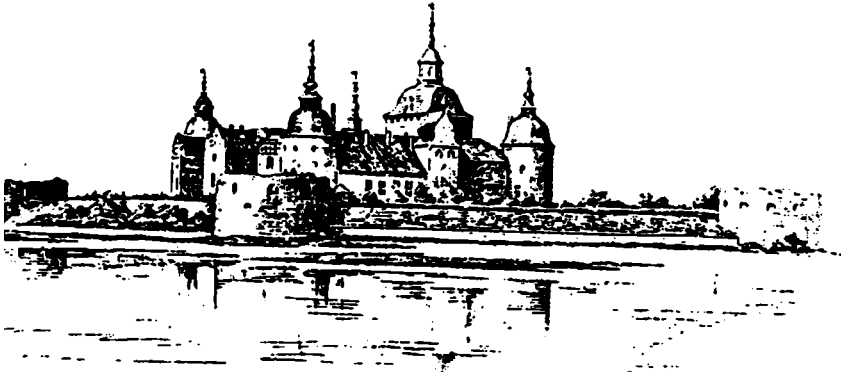
I 1612 forflyttede kongen ham som lensmand til Vordingborg, Jungshoved og Lekkende len, som han havde til sin død.

Den 2.november 1611 fødte fru Else ham en datter, som kom til at hedde Else, og som siden blev gift med Hans Barnekow til Birkholm.

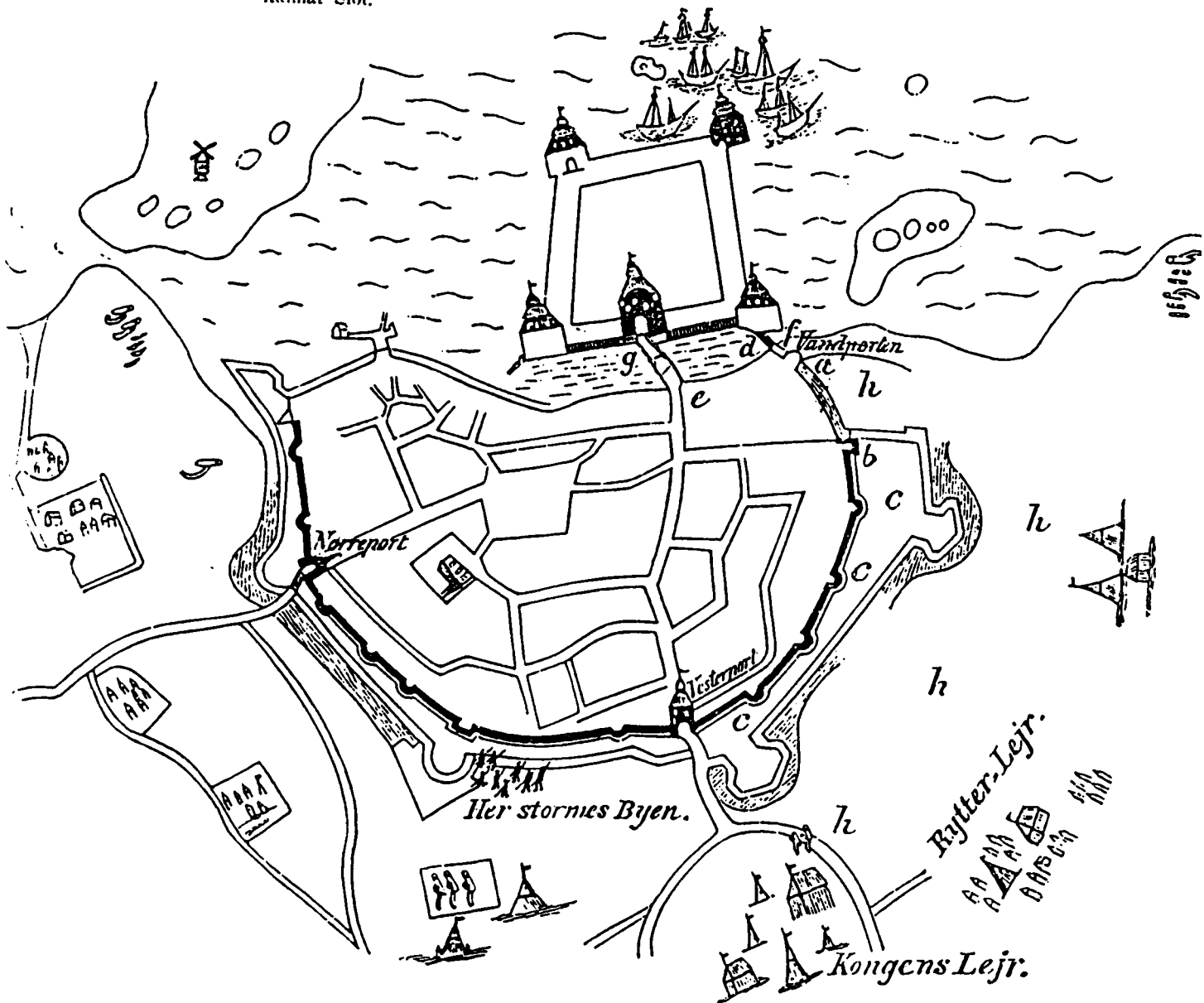
Herregården Ingelstad, som han skrives til i Skåne ved Ystad, købte han først et par år før sin død.

Joachim Bülow, den første af denne udbredte meklenborgske æt, som fæstede bo i Danmark og fik efterslægt her, døde i 1615. ca 55 år gammel.

Få måneder efter hans død nedkom fru Else med en datter på Vordingborg slot, som fik navnet Beate, og som til sin tid blev gift med Jørgen Kruse til Hjermitslevgård.

Kalmar Slot.

Kortstiftelse til Belejringen af Kalmar

Udsnit af Abraham Ortelius' Septentrionalium Regionum Descrip., 1570

Ane nr.767: Else Eilersdatter Grubbe +1628

Hun var yngste datter af rigskansleren, og hun var muligvis tvilling til hans yngste søn, Eiler. Der var nemlig kun sytten måneder mellem de to yngste drenge, og den menneskelige fysiologi taget i betragtning, så var der ikke plads til Elses fødsel mellem de to. Enten har hun så været tvilling med Eiler eller med Jørgen.

Else blev opdraget hos sin mormor, Beate Brahe, der var blevet enke et par år tidligere. Hun kom således til at opleve de samme steder, som hendes mor havde kendt. Tilmed var hendes mor Kirsten Lykke også en tid hjemme hos Else og hendes mormor, da Elses far døde, mens moderen gik svanger med det sidste barn Eiler og måske Else.

Der gik otte et halvt år, før Elses mor giftede sig igen, og i disse år kan familien godt have været på Overgården hos mormor.

I 1599 blev Else kaldt til dronningens jomfrukammer, hvor hun gjorde tjeneste i nogle år til kongen i 1605 gjorde hendes bryllup med Joachim von Bülow, der var ænsmand på Frederiksborg, Kronborg og Abrahamstrup.

Men lad os lige se lidt på hendes omgivelser, for der var jo adskillige søskende, idet faderen havde været gift to gange.

Merete var ca 20 år ældre end Else, og hun blev gift den 15. september 1588 på Årsmarke med Knud Urne til Årsmarke, der i årenes løb blev betroet forskellige len. Sidst havde han fra 1619 Tryggevalde til sin døde 1622. Merete overlevede ham i mange år og blev ældgammel. Hun døde i 1656 i København.

Sivert der skrev sig til Hofdal, var født den 6.marts 1566 på sin fars gård Lystrup. Han kom til at studere i København, Wittenberg, Heidelberg, Strasburg, Basel og Geneve. Hans præceptor blev dræbt i 1584, og så vendte Sivert hjem, men kun for igen at rejse ud Nürnberg 1585, Altdorf, Tübingen og Basel. Ved faderens død kom han hjem fra Besancon, men rejste så igen ud 1587 til Augsburg, Tyrol, Padua, Siena, Rom og Neapel, tilbage over Wien og Breslau og var 1589 i København.

Dronning Anna Cathrine.
Miniature paa Rosenborg.

Da han var kommet hjem fik han ansættelse som sekretær i kancelliet, hvor han fra 1595 blev førstesekretær. I 1599, da Else kom i dronningens jomfrukammer, deltog Sivert i kongens store Nordlandsrejse. I 1601 blev han lensmand på Jungshoved, og 1602-1628 havde han Malmøhus, men før han tiltrådte dette, blev han gift den 25.juli på Københavns slot med Hilleborg Knudsdatter Grubbe, der skænkede ham to små piger den 12.januar 1613 og døde i barselsengen med den ene. Selv døde Sivert 27.marts 1636 og efterlod den ene datter, der havde navnet Else.

Karen var et par år yngre end Sivert. Hun blev gift 11.juli 1591 i Lund med Vilhelm Dresselberg til Vindinge, der døde 1620 som sin slægts sidste mand. Karen overlevede ham i ti år og døde 26.november 1630 på Vindinge.

Mette blev gift 1.november 1584 på Vordingborg slot med Anders Dresselberg til Vognserup. Hun døde fra ham allerede 7. maj 1587 på Vognserup.

Regitze blev født den 15.september 1572 på Tryggevælde. Hun var den yngste af Elses halvsøskende. Hun blev gift kort tid efter Else, nemlig den 9.juni 1605 med Alexander Rabe von Papenheim til Snedinge. Han døde fra hende 7.januar 1631. Hun overlevede ham i godt fem år og døde to måneder før sin storebror Sivert den 27.januar 1636.

Af Elses tre helbrødre var Christian den ældste. Han var fra den 10.juni 1579, født på Vordingborg slot, immatrikuleret 1597 på universitetet i Geneve. 1601-03 var han hofjunker. Han giftede sig den 4.maj 1617 i Køge med Jytte Predbjørnsdatter Gyldenstjerne. Han døde før sin hustru. Han skrev sig til Lystrup, som han efterlod til sin søn Peder.

Jørgen skrev sig til Tostrup, Hageløs og Snedinge. Han fødtes den 24.juli 1584 på Vordingborg slot, studerede nogen tid i udlandet, men tog 1603 tjeneste i krigen i Holland. Da han var blevet fornærmet af sin ritmester på vagten, slog han denne ihjel og flygtede hjem til Danmark, delvis forklædt i kvindeklæder. Med en del vrøvl fik han ærlig afsked af sin hollandske tjeneste og deltog som ritmester i Kalmarkrigen. Han var gift to gange, først 1606 med Mette Eriksdatter Lykke og anden gang med Lene Knudsdatter Rød i 1614. De fødte ham tilsammen tyve børn.

Fig. 45. Lystrup paa Sjælland.
Opført af Ejler Grubbe (i Form af et E) 1579.

Fig. 20. Sigvard Grubbe.
(Maleri paa Rosenborg.)

Han havde forskellige forleninger og døde den 22. november 1640 i København. Han efterlod sig hustru og tolv levende børn.

Eiler blev født den 29. december 1585 på Lystrup. Da han den 21. juni 1611 faldt ved Kalmars belejring, var han trolovet med Anne Jørgensdatter Due.

Elses ægteskab med Joachim von Bülow blev ikke langvarigt. Han døde i 1615 og efterlod Else med tre børn, en søn Christian og to døtre Beate og Else.

Christian så dagens lys den 13. december 1607 på Frederiksborg. Han giftede sig den 25. august 1633 med Anne Jacobsdatter Beck til Vapnø. Han døde den 16. september 1643 og efterlod sig hustru og fem levende børn, tre sønner og to døtre.

Der var lidt langt mellem Elses nedkomster. Nummer to, Else blev født den 2. november 1611 på Frederiksborg. Hun døde den 16. maj 1635 på Rugård. Hun var gift to gange. Først med Hans Barnekow til Birkholm og Vidskøfle den 22. august 1630. Han døde den 8. oktober samme år. Anden gang 19. maj 1633 med Mogens Arenfledt til Rugård og Skårupgård, der overlevede hende i over 36 år.

Beate, der fødtes 1616 på Vordingborg efter sin fars død, har fået sin egen historie i sidste bind.

Forresten var fru Else søster til anr nr. 717: Merete.

R E G I S T E R :

ADELPUL, Thomas s.141, Ahlefeldt, Anna s.98, Ahlefeldt, Balthasar s.98, Ahlefeldt, Bendix s.98, Ahlefeldt, Cai s.89,96,98, Ahlefeldt, Varl s.87,96, Ahlefeldt, Christine s.96, Ahlefeldt, Claus s.87,96, Ahlefeldt, Didrik s.96, Ahlefeldt, Dorothea s.98, Ahlefeldt, Frants s.98, Ahlefeldt, Frederik s.98, Ahlefeldt, Goske s.110, Ahlefeldt, Hans s.98, Ahlefeldt, Henrik s.98, Ahlefeldt, Johan s.96, Ahlefeldt, Margrethe s.96, Alba, Fernando s.83, 84,85,86, Alphæus, Petrus s.43, Andersen, Thomas s.26-27, Arenberg, Marie s.89, Arenfeldt, Hans s.131, Arenfeldt, Mogens s.277,

BACMEISTER, Lucas s.164-167, Baden se Jernskjæg, Baden, Hans s.36, s.38,40, Banner, Dorethe s.124, Banner, Karen s.255, Barnekow, Christen s.101, Barnekow, Hans s.270,277, Bassewitz, Cuno Wolf s.266, Bassompierre, Christoph s.89, Baudissin, oberst s.130, Beck, Anne s.277, Beck, Jacob s.131, Beck, Lage s.120, Behr, Achim s.151, Behr, Adelheid s.149A,153, Behr, Agnes 149A,154, Behr, Anna 149A,153-54, Behr, Anne s.149, Behr, Daniel s.149A,153-55, Behr, Dilliana s.149A,150,154-55, Behr, Franz s.149, Behr, Hans s.147-150,153-55, Behr, Herman s.149, Behr, Hugold s.147,149-150,153-55, 157, Behr, Hugolt s.149, Behr, Hypolita s.149A,154-55,157-58, Behr, Ilse s.149A,154-55, Behr, Jacob s.149, Behr, Johan s.149, Behr, Jost s.149, Behr, Katharina s.149A,154-55, Behr, Magdalena s.149A,153-54, Behr, Margaretha s.149,153-55, Behr, Maria s.149A, 153-54, Behr, Samuel s.149A,153,155,157-58, Behr, Sara s.149A, 154-55, Behr, Ursula s.149A,153-54,157, Behr, Veit s.147,149, Behr, Viet s.147,149, Below, Claus s.213, Bergstein, Hans s.151, Bieske, Knud s.180,212-13, Bild, Claus s.236, Bild, Evert s.19, Bild, Margrethe s.243,145, Bild, Niels s.243, Bild, Otte s.236, Bille, Elline s.61, Bille, Ide s.178, Bille, Jens s.38, Bille, Mette s.247, Bille, Oluf s.162,164,167,176, Bille, Peder s.51,178,180, Bille, Sten s.265, Bille, Torben s.49, Bjelke, Birgitte s.61, Bjørn, Bjørn Andersen s.245, Blankenburg, Anna s.266, Blankenburg, Hypolita s.149, Blankenburg, Margaretha s.147,149, Blücher, Ventz s.155,157, Boje, Henning s.233, Brahe, Åge s.253, Brahe, Albrecht s.135, Brahe, Anne s.135,174,189-90,196, Brahe, Axel s.137,174,181,189-90,192,194, Brahe, Beate s.252-53,255-56,273, Brahe, Birgitte s.174,189-92,194-96, Brahe, Falk s.189-90,192, 194,196, Brahe, Jens s.135,137, Brahe, Karen s.174,190,195-96, Brahe, Kirsten s.189,196, Brahe, Knud s.189, Brahe, Mette s.130, 133,135-38,190,193,195-96, Brahe, Otte s.79,135,137,189-90,192-93,196, Brahe, Peder s.135, Brahe, Sophie s.135,174,176,178,180, 185,189-200, Brahe, Tyge(Tycho) s.79,81,167,176-77,180,190,194, 196,250, Bredow, Margrethe s.235, Breide, Barbara s.27,122, Breide, Margrethe s.27,41,43,46, Brochmand, Jesper s.18,183,185, 187, Brockenhus, Calus s.45,75, Brockenhus, Eiler s.201,203,245, 247,248, Brockenhus, Henrik s.27, Brockenhus, Sophie s.27, Brok, Birgitte s.196, Brok, Esge s.196, Brucæus, læge s.167, Bugenhagen, Degener s.154, Burgsdorf, Barbara s.225,228, Burgsdorf, Kurt.Friedrich s.228, Bülow, Adam s.145,266,268, Bülow, Adolph Philipp s.266, Bülow, Barthold s.145,266, Bülow, Barbara s.145, Bülow, Beate s.145,270,277, Bülow, Catharina s.145,266, Bülow, Christian s.270,277, Bülow, Christina s.266, Bülow, Christoph Hans s.266, Bülow, Detloff s.266, Bülow, Dorothea s.145,266, Bülow, Else s.270,277, Bülow, Eva s.145, Bülow, Hans s.145,266, Bülow, Hartvig s.145,266, Bülow, Joachim s.125,260,266-73,277, Bülow, Jürgen s.266, Bülow, Leveche s.145, Bülow, Lüdeche s.266, Bülow, Magdalene s.144-46, Bülow, Margaretha s.145,266, Bülow, Mathias s.266, Bølle, Birgitte s.116, Bølle, Karen s.115,

CHRISTENSEN, Iver s.26,28, Chrysostomus, Oluf s.49, Chytræus, David s.167, Cramer, Daniel s.164,166-67,169-71,181,187,212,

DAA, Claus s.235,237,245,247, Daa, Dorthe s.236, Daa, Erik s.73, Daa, Herluf s.124, Daa, Hilleborg s.235,236,239,242,247, Daa, Jacob s.235-36, Daa, Jørgen s.103,235,236, Daa, Margrethe s.245, Daa, Oluf s.235-42,245,248, Daa, Peder s.235-37, Daa, Valdemar s.73,260, Dalby, Bertel s.203, Damson, Tønnes s.103, Diede, Ernst s.15, Dresselberg, Anders s.125,275, Dresselberg, Vilhelm s.125,275, Due, Anne s.277

EGMONT, greve s.83,85-86,

FABRITIUS, s.200, Felt, Tønnes s.103, Fikkesen, Aksel s.73, Frantz, s.171, Frederiksen, Christian s.268, Frederus, s.147, Friis, Anne s.243,245, Friis, Birthe s.243,245, Friis, Christian s.243,245,247-48, Friis, Dorthe s.237,241,243-48, Friis, Elisabeth s.243,245,248, Friis, Frederik s.243,245,247, Friis, Henrik s.243,245, Friis, Jacob s.243, Friis, Jesper s.243, Friis, Johan s.51,243, Friis, Karen s.243,245,248, Friis, Lisbeth s.213, Friis, Maren s.243, Friis, Margrethe s.243,245, Friis, Niels s.243,245,247-48, Friis, Otte s.243,

GALDE, Boel s.27, Galde, Christoffer s.43, Galde, Gude s.133, Galde, Karen s.27,29,31,40, Galde, Oluf s.27,29,31,43, Galt, Anne s.194,196, Gans zu Putlitz, Margrethe s.159, Gersdorf, Anne s.110,114, Gersdorf, Caspar, s.110,114, Gersdorf, (Caspar) Christoffer s.110,111-12,114, Gersdorf, Dorthe s.110,114, Gersdorf, Else s.110,114, Gersdorf, Joachim s.110,114, Gersdorf, Peter s.110,114, Gevers, Anne s.233, Gevers, Claus Johann s.233, Giensty, Jens s.7,9, Glambæk, Claus s.15, Glambæk, Kirsten s.11, 15-16, Glambæk, Niels s.15, Gorges, sv.generalmajor s.231,233, Gottorp, Adolf s.89, Grib, Nils Bosen s.61,65, Gristow, Gabriel s.154,157, Grothe, Alexius s.147, Grothe, Anne 149A, Grubbe, Agathe s.120, Grubbe, Anne s.58, Grubbe, Christian s.125,275, Grubbe, Eiler s.125,255,270,273,277, Grubbe, Else, s.125,270, 273-77, Grubbe, Erik s.120,122, Grubbe, Hilleborg s.275, Grubbe, Jacob s.119,265, Grubbe, Jørgen s.125,273,275, Grubbe, Karen s.124-25,275, Grubbe, Laurids s.119-20, Grubbe, Marie s.120, Grubbe, Margrethe s.119-20,124-27,273, Grubbe, Merete s.119-20, 124-27,273, Grubbe, Mette s.125,275, Grubbe, Regitze s.125,275, Grubbe, Sivert s.125,260,268,273,275-76, Græsted, Frants s.176, Gustav Adolf s.183-84,195, Gyldenløve s.34, Gyldenstjerne, Birgitte s.124, Gyldenstjerne, Dorthe s.112, Gyldenstjerne, Henrik s.124, Gyldenstjerne, Jytte s.275, Gyldenstjerne, Karen s.128, Gyldenstjerne, Knud s.68-69, s.206,208-09, Gyldenstjerne, Mogens s.17,21,29,65,100, Gyldenstjerne, Niels s.126,256, Gyldenstjerne, Otte s.9, Gyldenstjerne, Peder s.116, Gyldenstjerne, Pernille, s.109, Gyldenstjerne, Preben s.180, Gyldenstjerne, Vibeke s.245, 248, Gyllenstierna, Karen s.59, Gödelmann s.170, Görries, Heinrich Nicolaus s.231-33, Görries, Oelgard s.231,233, Görries, Wolber s.231,233, Gøye, Anders s.79, Gøye, Birgitte s.128,259, Gøye, Dorthe s.135, Gøye, Henrik s.174,180,190,194, Gøye, Margrethe s.135,189, Gøye, Mette s.189, Gøye, Mogens s.7,9,

HACKE, Ursula s.225, Hacke, Wichmann 227, Halberstadt, Ilsabe s.266, Haaberstadt, Lütke s.266, Halbritter, s.212, Halle, Christine s.81,87, Halle, Frants s.81, Hansen, Christiens s.103, Hansen, Laurits s.26, Harbou, Christen s.15, Hardenberg, Anne s.103, 107,258, Hardenberg, Christian s.109, Hardenberg, Erik s.109, Hardenberg, Helvig s.94,103,105, Hardenberg, Jacob s.109, Hardenberg, Kirsten s.190, Hardenberg, Mette s.247,248,

HARSTAL, Hans Ludwig s.216-22, Harstal, Hans Wilhelm s.216,224, Harstal, Herman Adolf s.216, Harstal, Magdalene s.71, Hemming-
sen, Niels s.115,119, Henrickssøn, Per se Mund, Peder, Hiort,
Hans s.26-27, Holck, Anne s.249-52, Holck, Ditlev s.120, Holck,
Kristian s.174, Holstein, Hans s.266, Holstendorff, Franz s.151
Hoorn, greve s.83,85-86, Horn, Clas s.36,38,236, Huber, Samuel
s.169, Hude, Beke s.139, Huitfeldt, Christoffer s.69, Huiffeldt,
Jacob s.245, Hunnius, Ægidius s.169, Hvas, Jens s.261, Hørby,
Bertel s.15, Hørby, Ingeborg s.28,38,43, Hørby, Karen s.38, Hør-
by, Laurids Bertelsen s.17, Hørby, Laurids Prossen s.38, Hørby,
Pros s.17-28,34,36,38,41,43,45,89,

IVAN den GRUSOMME den SKRÆKKELIGE s.51-52,54,56-57,89-91,

JERNSKJÆG, Birgitte s.29,38, Jernskjæg, Emmerentze s.43,45,
Jernskjæg, Iver s.21,29,31,33-34,40, 43,44,45, Jernskjæg, Jacob
s.31.36,38, Jernskjæg, Karen s.29,34,38,40, Jernskjæg, Kirstine
17,19,21,27,29-46, Jernskjæg, Oluf s.31,36, Jernskjæg, Peder,
s.26-27,31,36,40-43,45,46, Jernskjæg, Ulfhilde s.27,29,40-41,
45,46, Jessen, Marin s.218, Juel, Anne s.201,206, Juel, Christen
s.203,205, Juel, Christence s.200-201,205-06,209,215, Juel, Do-
rethe s.27, Juel, Elsebe s.206,215, Juel, Erik s.201, Juel, Gre-
gers s.205, Juel, Herman s.201,203,205, Juel, Ide Margrethe s.206
Juel, Ingeborg s.260, Juel, Jens s.55,201-09,212-14, Juel, Kjeld
s.205, Juel, Lene s.208, Juel, Maren s.201,205-06, Juel, Margre-
the s.206,215, Juel, Niels s.201,203, Juel, Ove s.201,203,205-06,
236, Juel, Peder s.215, Juel, Susanne s.206215, Juul, Karen s.75,
Juul, Malthe s.180, Juul, Ove s.215, Jørgensen, Peder s.28,

KALIPS, Oluf s.19,27,38, Kjønning, Ingeborg s.17, Knob, Anna s.73,
77-80, Knobe, Follert s.77, Knob, Folmer s.77,79,249-50, Knob, Jo-
han s.77,79, Knob, Laurids s.77, Knob, Maren s.77,79, Knob, Mette
s.77,79, Knob, Tale s.77,79, Koch, Mads s.130, Koll, Pawel s.234,
Kolle, Joachim s.234, Kolle, Paulus s.234, Krabbe, Anne s.213,
Krabbe, Kjeld s.205, Krabbe, Tyge s.47, Krumpen, Otte s.64-65,
258, Kruse, Anne s.258,261, Kruse, Birgitte s.265, Kruse, Christ-
ian s.265, Kruse, Christoffer s.124,258,260,264, Kruse, Else
s.265, Kruse, Enevold s.133,258-64,265,268, Kruse, Helvig s.265.
Kruse, Ingeborg s.258,261,265, Kruse, Jacob s.258,261, Kruse,
Jørgen s.145,265,270, Kruse, Karen s.265, Kruse, Laurids s.258,
260-61, Kruse, Maren s.258,261, Kruse, Otte s.265, Kruse, Tyge
258,260,265, Kühl, Ancke s.229-30, Kühle, Christiane Charlotte
Amalie s.230, Kühle, Nivolaus s.230, Kühle, Nicolaus Johan s.230
Kyrning, Ingeborg s.17,

LAGABØTER, Magnus s.45, Lang, Signe s.47, Lange, Dorte s.159,173
180,194,212, 251, Lange, Elsebeth s.210, Lange, Frederik s.25,27
Lange, Gunde s.210,212-13, Lange, Hans s.205,210,212, Lange, Ide
205,206,210-15, Lange, Karen s.210,213, Lange, Margrethe s.112,
114,189, Lange, Niels s.210, Lange, Peder s.180,212-13, Lange,
Tyge s.210,212, Lauridsen, Jørgen s.9, 122, Laxmand, Else s.125,
Lehrbach, Margaretha Christine s.216,220,222-23, Lehrbach, Mel-
chior s.222, Lepell, Baltzar s.79, Leve, Knud s.26-27, Lewezow,
Achim s.151,153, Lewezow, Anna s.149A,151-58, Lewezow, Heinrich
157, Lindenow, Anne s.27, Lindenow, Dorethe s.27, Linstow, Levin
s.149A,154-55, Linstow, Mathias s.155, Lippe, Philip s.116, Lom-
borg, Kristen s.180, Lunge, Helvig s.250, Luther 164,168,176,187
Lühe, Ursula s.149A, Lykke, Anne s.124,235, Lykke, Christian 253
Lykke, Christoffer s.251, Lykke, Erik s.189, Lykke, Hans s.253,

LYKKE, Henrik s.253,255, Lykke, Ide s.251,253-57, Lykke, Iver s.256, Lykke, Jørgen s.251,253,255, Lykke, Kirsten s.125-26, 253,255-56,270,273, Lykke, Mette s.275, Lykke, Mogens s.180, Lykke, Ove s.253, Lykke, Peder s.71,253, Lykke, Sofie s.107, Lystrup, Alitz s.27, Lystrup, Laurids s.27-28, Lützow, Anna Sofie s.266, Lützow, Christoph s.139,141, Lützow, Hugo s.71, 75,139, Lützow, Lüder s.139-45, Lützow, Magnus s.144-45,155, Lützow, Otto s.139,

MADSEN, Mogens s.130, Maltzan, Margaretha s.266, Marsvin, Anne s.128,131, Marsvin, Birgitte s.128,131,133, Marsvin, Ellen s.128,130,131-32,138, Marsvin, Else s.128,133,261,265, Marsvin Helle s.128,131, Marsvin, Helvig s.128,133,137, Marsvin, Herluf s.128,130, Marsvin, Jørgen s.128,137, Marsvin, Karen s.137, Marsvin, Margrethe s.137, Marsvin, Otte s.128-34,137-38, 265, Marsvin, Peder s.128,133,193-94, Marsvin, Pernille s.137, Marsvin, Rigberg s.128,133, Mehlen, Agathe s.73,75, Mehlen, Bernt s.71,72, Mehlen, Ellen s.73, Mehlen, Hans s.45,71,73, Mehlen, Palle s.71-76,79, Mehlen, Sidsel s.73, Mehlen, Thale s.73, Melancton s.147,164,166,169,176, Metsch, Heinrich Sebastian s.224, Metsch, Sebastian s.224, Metsch, Sibylla Cathrina s.224, Minkwitz, Anne s.114, Mogensen, Christoffer s.38, Morten, abbed Mule, Hans, s.185, Mule, Jens s.101, Mund, Anne s.15, Mund, Birgitte s.15, Mund, Bodil s.15, Mund, Cathrine, Christiane Charlotte Sofie s.230, Mund, Claus s.15, Mund, Frederik Carl s.230, Mund, Henrik s.15, Mund, Iver s.15, Mund, Karen s.15, Mund, Niels s.15,28,43, Mund, Peder s.5,7,9,15,268, Mund, Pros s.43, 45,262, Mund, Sidsel s.15, Mund, Søren s.5-15, Munichhausen, Johan s.56, Munichhausen Kristoffer s.52,56, Munk, Anne s.112 114, Munk, Birgitte s.258, Munk, Christen s.19,23,112, Munk, Else s.110,112-14, Munk, Erik s.201,203, Munk, Kirstine s.109, 130,131-32,138, Munk, Jens s.203, Munk, Lars s.15, Munk, Ludvig s.131,

NILSSON, Jens s.23-24,27,43-45, Nordby, Søren s.47,64,67,

OLDENBURG, Eva s.266, Olearius, Adam s.55, Oranien, Philip Wilhelm s.83,85, Oranien, Wilhelm s.83,85, Otto, Joachim s.153, Oxe, Inger s.79,

PÅSKE, Niels s.178,180, Papenheim, Alexander Rabe s.125,275, Parma, Alexander s.96, Parsberg, Anne s.249,250,252,256, Parsberg s.256, Parsberg, Christian s.249, Parsberg, Christoffer s.249,251-52, Parsberg, Ingeborg s.79,249-50,255, Parsberg, Johanne s.256, Parsberg, Jørgen s.249,256, Parsberg, Lisbeth s.249, Parsberg, Manderup s.135,249-52, Parsberg, Niels s.249-52, Parsberg, Oluf s.265, Parsberg, Predbjørn s.249, Parsberg, Sofie s.249,256, Parsberg, Tønne s.249-51, Parsberg, Valdemar s.249-52, 255-56, Parsberg, Verner s.249-51,256, Bødersen, Absalon s.103, Pedersdatter, Anne s.103, Perkontin, Anne s.145, Persdatter, Karin s.7, Pfalz, Ludwig Philip s.135, Pfalz, Philip Ludwig s.135, Pfuel, Adam s.225-28, Pfuel, Bertram s.225, Pfuel, Georg Ehrenreich s.225, Pfuel, Hans Albrecht s.227, Pfuel, Katharina Elisabeth s.227, Pfuel, Kurt Bertram s.225,227-28, Planitz, Anna Edle s.224, Plessen s.141, Podebusk, Predbjørn s.249, Podebusk, Sofie s.124, Povls, Kirstine s.7,9, Present, Ingerd s.73, Priskorn, Jens Julius s.230, Priskorn, Julius Frederik s.230,

QUITZOW, Didrik s.169, Quitzow, Eiler s.174,190,196, Quitzow, Erik s.215,

RANTZAU, Anne s.94, Rantzau, Breide s.81,85,87,89,94,96,98, 100,107,174, Rantzau, Cai s.87,89,109,124, Rantzau, Carl 94, Rantzau, Catharina s.87,89,98, Rantzau, Claus s.87, Rantzau, Elisabeth s.89,98, Rantzau, Erik s.94,109, Rantzau, Frants s.81-102,105-07,112, Rantzau, Frederik s.81,89,94,96, Rantzau, Gert s.81,89,96,100,109, Rantzau, Hans s.199, Rantzau, Helvig s.109, Rantzau, Henrich s.81,85,89-90,107,176, Rantzau, Ida s.98, Rantzau, Johan s.47,56,67-68,81,89,94,98,109 Rantzau, Lisbeth Sofie s.109, Rantzau, Magdalene s.87,89,96 Rantzau, Margrethe s.89,94,266, Rantzau, Øllegård s.87,89,98 Rasmussen, Grethe Marie s.230, Rasmussen, Laurids s.28, Rasmussen, Verner s.28, Rauchhaupt, Catharina Lucretia s.224, Rauchhaupt, Hildebrand s.224, Recke, Mathias s.131, Rian, Øystein s.209, Ribbing, Sidsel s.47, Reibnitz, Hans Caspar s.195-96, Rodenhausen, Hans Wilhelm s.222, Rodenhausen, Helena s.222, Rodsteen, Marco s.75, Rodsteen, Marcus s.75, Rodsteen, Steen s.122, Rohr, Caspar s.155, Rosenkrantz, Anne s.92,94,98,103-09, Rosenkrantz, Beate s.180,193,199, Rosenkrantz, Dorthe s.180,194, Rosenkrantz, Erik s.103,105-06,159 180,183,185,194-96,198,200, Rosenkrantz, Frederik s.109, Rosenkrantz, Gunde s.178,181,183,185,192,193,195,198-200, Rosenkrantz, Holger s.159-88,190,194-95,197-200,212, Rosenkrantz, Ide s.178,192-93, Rosenkrantz, Ide Margrethe s.180,194-95, Rosenkrantz, Jacob s.94,107,109, Rosenkrantz, Jørgen s.159,164, 171,176,178,183,185,192,193,199-200,212,215,227, Rosenkrantz, Kirstine s.79, Rosenkrantz, Lisbeth s.137, Rosenkrantz, Margrethe s.107,159,162,164,169,176,178,180,194, Rosenkrantz, Mette s.137,176,190,195, Rosenkrantz, Otte s.159,162,164,178, 180,183,185,192-93,199, Rosenkrantz, Otte Christoffer s.109, Rosenkrantz, Pernille s.185,198, Rosenkrantz, Sofie s.96,107, 109,180, Rosenkrantz, Stygge s.79, Rosensparre, Steen s.101, Rotenburg, Joh. s.212, Rud, Birthe s.115, Rud, Corfitz s.107, Rud, Erik s.107, Rud, Knud s.131, Rud, Lene s.275, Rud, Otte s.36, Rundt, Heinrich Martin s.231, Rutze = Glambæk s.11

SANDBERG, Tyge s.180, Saxtrup, Margrethe s.61, Schlabberndorf, Catharina s.224, Schmalensee, Barthold s.154, Schytte, Jens s.114, Seefeld, Enevold s.120, Sehested, Christen Thomesen s.180,183,188,195,199,212-13, Sehested, Hannibal s.199, Sehested, Karen s.265, Sehested, Niels s.195, Serlin, Albrecht s.15 Sested, Lisbeth s.250, Sibe, Elsabe s.233, Sibe(Sieben), Wolber s.231-33, Simensen, Peder s.103, Sinclair s.262-63, Skave, Anna s.61, Skave, Else s.61, Skave, Herluf s.61, Skave, Kirsten s.59,64, Skave, Margrethe s.61, Skave, Maurids s.61, Skave, Niels s.59, Skave, Peder s.61, Skave, Sidsel s.61, Skave, Steen s.61, Skave, Øllegård s.61, Skeel, Bodil s.9,15, Skeel, Niels s.5,9,15, Skovgaard, Hans s.250-51, Skram, Hans s.256, Skram, Johanne s.205,210, Skram, Jørgen s.236, Skram, Margrete s.210, Skram, Peder s.19,65,205,210,215, Skrifuer, Peder s.28, Slüter, Joachim s.141, Smeker, Christine s.153, Sommer, Hans s.229-31, 233, Sommer, Johan s.229-30, Sommer, Klaus s.230, Sommer, Rebekka s.230, Sparre, Helvig s.69, Sperling, Margrethe s.139, Straale, Laurids s.245,247, Sture, Sten s.61-62,64, Sturlasson, Snorre s.45, Stygge, Peder s.101, Sørensdatter, Mette s.7, Sørensen, Povl s.7,

TINHUUS, Hilleborg s.235, Thott, Agnethe s.122, Thott, Henrik s.199, Thümen, Staffen s.135, Tidemand, Kirsten s.79, Tolder, Laurids s.28, Tre Rosor, Karine s.29, Tre Rosor, Knut s.29

TROLLE, Anna s.61,65, Trolle, Arvid s.59,61,68-69, Trolle, Axel s.59,68, Trolle, Beate s.59,61-62,69, Trolle, Børge s.59,68-69,260, Trolle, Else s.69, Trolle, Erik s.59,61-62,65, Trolle, Gustav s.59,61-68,70, Trolle, Herluf s.64,69,260, Trolle, Ingeborg s.61, Trolle, Iver s.62,68-69, Trolle, Jacob(Joachim) s.59,62,65,67, Trolle, Joachim s.61, Trolle, Jørgen s.59,68, Trolle, Margrethe s.49,58-70, Trolle, Niels s.65,69,243, Trolle, Oluf s.64,69, Trolle, Philip s.64,69, Trolle, Ture s.61,65, Trolle, Øllegård s.62,69,

ULFELDT, Christoffer s.73, Ulfeldt, Dorthe s.103-04,107, Ulfeldt, Ellen, s.71, Ulfeldt, Frederik s.131, Ulfeldt, Helle s.79, Ulfeldt, Jacob s.89-91,105,112, Ulfeldt, Knud s.107, Ulfeldt, Mogens s.110,112,268, Ulfsson, Jacob s.62, Ulfstand, Hak, s.252, Ulfstand, Ide s.189-90, Ulfstand, Jens s.59, Ulfstand, Laue s.17,23, Urne, Anne s.115,119,120, Urne, Axel s.47,115,119-20,124, Urne, Birthe s.116,119-20, Urne, Christoffer s.119-20, Urne, Claus s.47-58,69,89, Urne, Corfitz s.120, Urne, Dorthe s.116,119-20, Urne, Eiler s.119-20, Urne, Else s.61,119-20, Urne, Erik s.116,119,122, Urne, Frederik s.120, Urne, Hans s.120, Urne, Inger s.116,119,122, Urne, Jørgen s.49,116,119,120, Urne, Knud s.115-124,125,273, Urne, Lage s.47, Urne, Lave s.47, Urne, Otte s.116,119,122, Urne, Regitze s.120, Urne, Sigvart s.120, Urup, Axel s.43,131, Urup, Erik s.34, Urup, Henrik s.34,36,38,

WALDECK, Frantz s.116, Walkendorf, Christoffer s.41, Walkendorf, Henning s.195, Walkendorf, Karen s.79, Walkendorf, Sidsel s.77, Wandal, Hans s.180, Vasa, Gustav s.5,65,67-68,71, Vasa, Margrethe s.71, Wedel, Margarethe s.228, Weltzin, Adelheid s.149,154, Venstermand, Lauge s.115-116, Westhofen, Willich s.205, Viffert, Margrethe s.120, Vind, Ole s.200, Winsheim s.171, Vinter, Kirstine s.7,9, Vinter, Niels s.9,16, Winterfeld, Joachim s.157, Wobitzer, Vladislaus s.51, (Vognsen), Mette Mortensdatter s.261, Wullenwever, Jürgen s.141, Væmundsen, Peder s.27,

ZEUTHEN, Jens s.178,192,198,

STEDER:

ÅBENRÅ 98/Åbjerg(201-209)/Åbygge skibsrede 260/Åhus 68/Åkær 110,
 (252-256)/Aalborg 61,(130-38),(208-13),(248-53)/Ålholm 120-21/
 Aarholtzen 116/Århus 110-12,159-63,173-94,210-12,250/Årslev 178/
 Årsmarke 115-25,273/Åstrup 260-65/

ABRAHAMSTRUP 15,268-73/Agnete kloster 68/Akershus 17-39,110-15,
 164,201-14,260-63/Alba 83-86/Almstofte 241/Alslev 119-26/Alsted
 201/Altdorf 273/Amsterdam 19/Antwerpen 83/Antvorskov 119,247/
 Arreskov 94-106,169,185-98/Aske 23/Asmild kloster 213/Aspenäs 69
 Astrup 205/Augsburg 273/Aunsbjerg 128-33,195/F

BÅRSE h.126/Bahus 100-01/Bakendorf 144/Balle 258/Balunds ås 64/
 Bamble 27/Barkager 49/Barkvieren 153/Basel 85,234,273/Bekmark 195

Beldringe 131/Belgien 83/Bergen15,41,103-09,122-23,180,261,268/
 Bergqvara 61/Berlin 144,235/Berritsgård 69/Bersesø 26/Besançon 273
 Besendorf 146/Birkeris 101/Birkholm 270-77/Bjørnholm 256/Bjørns-
 holm 126/Bjørvik 39f/Blekinge 61-67,100-15,194,249-50/Bohus 100-01
 Bonderup 253-57/Bornholm 17,36,250/Boserup 47,49/Brahesholm 196/
 Bramstrup 195-96/Brande 203/Brandenburg 73,143,149-51,193-95,212,
 225-27/Barunschweig 149,164/Breininggård 205,210-11/Breitenburg
 81,86-87,98,109,176/Bremen 206,214/Breslau 273/Brobygård 98,119-20
 Broholm 71,73-75/Brunlanes 31/Brunlaug 36/Bruusgård 209,215/Bruxel-
 les 96/Bugården 29/Burgund 83/Bursø 133,135/Bygholm 13,159/Bække-
 skov 119,126,250/Bæltebjerg 47,49,58/Bø 27/Böhmen 145,176,256/

CAVELSDORF 147-49/Ceylon 122/Champroux 96/Christiansstad 130,138,
 270/Clausholm 130,135/Constantinsborg 251/Creutzburg 216,220/

DABERKOW 155,157-58/Dalby 49/Dalum kloster 133,181,194/Danzig 52/
 Delmenhorst 139/Demmin 155/Detmold 117/Dillenburg 83/Ditmarsken
 52,56,81,229,235/Doberan 158/Donslund 110/Dorpat 52,54/Dråby 174/
 Dragsholm 201,203-04,245/Drakenburg 81/Drammen 25/Drangedal 27/
 Drechow 150/Dresden 170/Dronningborg 131,133,138,241/Dueholm 260-61
 Dybæk 128-31,133,137/Dützow 139,144-45/Dömitz 141/

EG 25/Eggersdorf 146/Egholm 124/Eidanger 26-27/Eikaberg 36/Ekhol-
 men 59/Elben 195/Elfsborg 19,49,100,212,245,250/Ellensborg 133/
 Elved 174,189,196/Emden 89,248/Engelstofte 128/England195-96,205/
 Engso 69/Eschwege 216,218-19/Eskebjerg 196/Eskjær 256/Estland 56,
 90,235/

FÅBORG 105/Fåno 59/Falster 77,119,199/Fane 103/Farris 29,33,41/
 Faurholm 268/Faxe 126/Finland 65/Finmarken 89/Flensborg 87,96/
 Fligende 49/Fornebo 23/Forpommern 155/Frankfurt M.212/Frankfurt O.
 205/Frankrig 87,89,96,143,146,185,195,199,205,225,228,253/Fravde-
 gård 235,239-40/Frederiksborg 15,268-69,273,277/Fresje (Fressegård)
 Fritze 21,29,31,33-35,38,4041,43-45/Froste 185,199/Frølands skibs-
 rede 29,250/

GADBJERG 201/Galten 138/Gammelgård 119-20/Gartz 149A,154/Gedser 77
 237,239/Gelsdorff 225/Genua 205/Geneve 190,192,203,205,273,275/
 Gers 68/Giesingen 213/Gimsoy 29/Giessen 181,194/Gislum 253/Gissel-
 feld 255/Gitmark 21/Gjelting 87,96/Gjerpen 23,26-27/Gjorslev 68/
 Gladsaxe 131/Glückstadt 122/Goldenbow 144/Gotland 36,38,40,84-67,
 203/Gottorp 56,68,89,96,217-18/Grambow 268/Greifswald 147,203,212/
 Grinderslev 256/Gross Grabpw 146/Gross Salitz 139-41,146/Gudum kl.
 189,213/Gudumlund 112,114/Gundestrup 196,250/Gyllebo 77-79/Güstrow
 155,266/Götaelven 19,100/Göteborg 185/

- HAGELØS 125,270,275/Hagested 245/Hagenskov 109/Hagesholm 135/
Halager 131/Halland 59,61,100-01,194,250/Halmstad 19,41,49/
Halsted 119/Halvsøgaard 98/Hamar 38/Hamborg 96,234/Hammershus
250/Hanherred 120,260/Hanbjerg 110/Hanerau 98/Hannerup 5/Han-
nover 89/Harrested 249-52/Harrien 54/Harringgård 265/Hattebjerg
15/Hatting 5/Hedegård 9/Hedrum 31,40-42,46/Heidelberg 87,96,98,
162,203,273/Heiligenstedten 98/Hellelille 241/Hellerup 115/
Helmstedt 183,260/Helne 185,199/Helsingborg 47,96,174,190,251/
Helsingør 239,241/Herborn 190,203,247/Herjedalen 19/Herlufsholm
115-16,128,255,258/Herlufmagle 235/Hersomgård 205,210/Herzfeld
220/Hessel 253/Hesselager 243,245/Hessen 216,218,220-22/Hevring-
holm 79/Heydrem 27/Hikkeborg 252/Hillestad 25/Hindsholm 71/
Hindsted 253/Hjermitstevgård 261,264-65,270/Hjørne 201/Hobro 258
Hof 25/Hofdal 125,273/Hohenturm 224/Holckenhavn 105,133/Holdorf
145/Holland 89,275/Hollen 27/Hoolufgård 128,133/Holmegård 235/
Holmekloster 87,107/Holris 15/Holsten 81,145,176,210/Hornsherred
253/Hornslet 162,199/Horsens 9/Hovinsholm 29/Hug 23/Hugoldsdorf
147-51,153-55,157/Hundorf 145/Hundsbæk 215/Husumgård 125/Hven
167/Hviderup 250/Hyllinge 249/Høgholt 125/Høiby 49/Hørby leeb 250
- IDE skibsrede 268/Ingekstad 125,212,266,270/Island 41,261/Italien
96/Itzehoe 233/
- JAGOW 151/Jahnsfelde 225,227-28/Jemtland 19/Jena 260/Jernit 249,
251,255,265/Jershaug 73,75/Jerwen 53/Juellinge 118/Jungshoved 68,
125,252,270,275/
- KÅS 261/Kabel 261/Kalmar 64,71,100,102,122,125,131,135,137,180,
193-94,196,205,213,261,62,270-71,275,277/Kalundborg 92-95,137,
201-02/Kalø 5,65,159-61,173-74/Katzenow 154/Kejrungård 71/Kerte-
minde 71,75,79/Kiel 96/Kjeldgård 200,209,212,236/Kjærbygård 107/
Kjærsgård 265/Kjærstrup 105,128/Kjølbygård 213/Kladrum 145/Klet-
sche 169/Klevenow 146/Knuthenborg 116/Knærød 194,248/Kogsbølle
105,107/Kokkedal 255/Kolck 52/Kolding 9,90,105-06,116,137,173,
212-13,241,250,258,261/Kollerup 250/Kongsberg 208/Korsør 90,92-94
237/Kråkerum 61/Krageholm 135/Krempe 229,231,234/Krenkerup 135,
189/Krischa 110/Krogholm 130,135,137/Kronborg 96,164,268-69,273/
Kurland 90,96,131/Kvottrup 120/København 11,13,19,21,36,38,47,
68-69,120,122,125-26,135,141,143,171,180,188-89,194,199-200,
237,239,241,243,248,255,56,260,265,273,275,277/Køge 237,275/Köln
59,61/Köln a.d.Spre 235/
- LÅLAND 196/Laggen 25/Lagnø 59/Landskrone 128/Langeland 98,263/
Larvik 38,115/Lauderdal (Lauerdal, Laugerdal) 25-26/Lehmkulen 98/
Lehrbach 220,222/Leiden 183,185,196,199/Leipzig 170,205,255/Lek-
kende 270/Lellinge 128/Lemvig 189/Lerkenfeld 257/Letland 90,235/
Leuven 83/Lich 181,195/Lier 23,25,68/Lifland 51-52,54,56,89-90/
Lillø 59,61-62,64,67/Lindegård 71/Lindholm 49/Linköbing 61-62/
Lippe 116/Lofoten 96/Lofthus 21/Lolland 98,119/Lorraine 83/Lou-
vain 43/Lund 47-48,52,69,130,185,199,275/Lunde 120/Lundegård 49,128/
Lundemoen 21/Lundsgård 71,73,75,79/Lunegård 128/Lunow 151/Lut-
ter am Barenberg 265/Lybygård 119/Lybeck 59,61-62,67,141,144,199/
Lykkesholm 174,190,196/Lysekloster 103/Lystrup 125-26,255,273,275-77/
Lützw 139,266/Lønborg 110/
- MÅKJÆR 87/Magdeburg 252/Magleby 101-02,109/Malmø 49,120,174,190,
258,275/Marburg 213/Mared 19/Mariager 253,261/Maribo 5,13/Marker
17,268/Marstænd 38/Marsvinsholm 133-35,138/Mattrup 109,116/
Mehlbeck 87/Meklenburg 98,139,141-43,145-46,149A,151,154-56,158,
220,245,266-68/Mellø 40/Merringgård 15/Mihle 216,220/Mols 189/
Moskva 54-56,90/Mühla 216,220/München 144/Mälaren 36/Mogelstu 21/
Mølgård 15/Mørland 21/

NAPOLI 203,273/Narva 51-52,54/Nedenæs 19,21,38/Nederlandene 205,225,228/Nesøen 103/Netlin 155/Neubrandenburg 151/Neuenbrook 231-32/Nöuen-Camp 147/Neumarkt 164/Neustadt 155,157/Neverin 266/Niendorf 144/Nordby 25/Nordhausen 212/Nordhavet 22,89/Nordkap 21,268/Nørge 90,164/Novgorod 90/Nya Lödöse 100 Nyborg 71,73,105,109,115,243/Nydyb 36/Nykøbing F.116,120-21 199,247/Nürnberg 273/Nütschau 87/Næsbyholm 49/Nørholm 17,38/Nørkjærgård 265/Nørlund 131,133/Nørre Vosborg 206,208-09,214

ODDENSTRUP 36,40/Odense 9,68,96,105,115,119,122,137,181-83, 185,187,189,195,237,243,245,259/Oldenburg 139/Ordensstaten 143/Orleans 185,199,203,212-13/Oslo 17-18,36-41,43,164,248, 260,268/Ottarp 58/Ovegård 253/Overgård 253,255-56,273/Oxford 196,205/

PADDEBORG 239,241/Padua 109,133,190,203,212,273/Palsgård 131/Palæstina 96/Pandum 213/Paris 47,87,203,225/Parma 96/Pentzlin 155/Pernau 90/Plohna 224/Pokrent 145/Polen 90,143,253/Pommern 79,143,149,149A,151,156,158,227-28/Prag 145/Preetz kloster 79/

QUARNBEK 87/Quitowsholm 196

RAABYGGELAGET 21/Randers 138,251,253,255,258/Rantzau 81,98-99, 105/Rantzauholm 87,107,124/Ratzeburg 141,145/Ravnsborg 119/Ravnstrup 235,241,42,247-48/Redefin 146/Redingsdorf 98/Reetz 164/Refstrup 110,201/Reinfeld 96/Rendsborg 199/Reuth 224/Reval 52,54/Revninge 73/Ribe 61,189,210,212-13,252,256/Riga 52/Ringkøbing 210/Rinteln 81/Rom 47,203,273/Rosenholm 159, 172-74,177-78,180-81,185,190,192,194-96,198,200,212/Roskilde 49,59,68,112,115,119,133,176,212,237,239,247-48,251-52/Rostock 40,45,107-09,141,155,159,164,166-67,169,212,250,258/Rugård 131,189,277/Rusland 89-91,105,107,112,192,261/Ryde 120/Ryongård 261/Røgen 23/Røgle 119/Röhn-Werra 222/Rønneby 115,250

SAABY 15/Saal 157/Sachsen 68,224,250/Salling 200/Salten 247, 252/Samnit 154/Sandager 196,215/Sandbygård 249/Sanden 25/Sandholt 131/Sands skibsrede 21/Sandviken 103,107/Sannidal 21/Sarpsborg 115/Savoyen 83/Schlechtmühle 154/Schlesien 110,145, 255/Schrecksbach 216,220/Schweitz 253/Schwerin 155,158,266/Schöneweide 98/Segeberg 81-82,87/Seilstrup 213,260/Seitenstetten 114/Selse 110/Serridslev 11/Serridslevgård 5,7,9,11, 13,15/Seude 27/Siena 133,273/Sælkeborg 94,97-98,250/Sjelle-skovgård 256/Skårupgård 277/Skads herred 122/Skafogård 159, 173,180,194,200/Skals 213/Skanderborg 205,252,256/Skara 100/Skedal 210/Skibberudskov 23/Skien 19,21,23,26-28,31,41,115/Skinnerupgård 181,195/Skivehus 196/Skjelby 241/Skjernå 61,210 Skjernæs 34,40/Skjerven 25/Skotland 162,247,251/Skovby 210/Skovsgård 189/Skällinge 101/Skærse 174,189-90/Slagelse 239/Slangerup 69,176/Slemdal 26/Slesvig 241/Småland 59,68-69,100/Snedinge 73,125,275/Solbjerg 120/Sonnerup 135/Sorø 114,116, 120,130,133,135,137,183,190,195,201,203,239,247/Sostrup 261/Spanien 83,84,199,253/Spøttrup 213/Statsgård 249,251/Stade 252/Starup 15/Stavanger 34/Stegen 21,41/Steigen 21,41/Steinburg 98/Stenalt 245,261,265/Stenviksholm 103/Stettin 87,171, 250,253/Stevns 102/Stockholm 5,36,47,61-62,65-67,70,183,227/Storebælt 71/Stralsund 147,149A,258/Strandbygård 236/Strassburg 87,181,192,195,252,273/Struer 189/Strynø 194/Stubbergård 209/Styrevald 26/Stäket 62-63,65/Svanholm 162,167/Svartsjø 36/Svavsted 96/Svendborg 92,105,133/Svendstrup 162,258, 261/Svinesund 263/Sæbygård 137/Sæm 40/Søby 115/Søbygård 110/

SØBYSØGÅRD 119,122/Sødal 252/Södermanland 59,65/Søgård 110, 115,122/Søholm 98,101,103,109/Søholt 196/Sølvisborg 250/Sønderborg 67/

TÅSINGE 98,105/Tandrup 110/Tarm 210/Telemark 31,33/Teutoburgerwald 116/Thisted 130,252/Thom 29,133/Thorsager 173/Thosse 38/Thurov 139,146/Thüringen 220,224/Tim 116/Tjele 120, 236/Tjødling 27/Toberupgård 110/Toftum 261/Torbenfeldt 135/Torpegård 245/Torstedlund 205/Torup 125/Tostrup 125,196,253, 275/Tranekær 96,98,99,206,214,247,263/Tribsee 147,150/Trolholm 245/Trondhjem 103,115,247/Trudsholm 265/Tryggevalde 120, 122,125,196,273,275/Tune skibsrede 260/Tureby 174,185,190, 196/Tuschenbeck 87/Tübingen 162,212,273/Tyrkiet 96/Tyrol 273/Täppeby 65/Tønsberg 38,115/

UDSTRUP 110/Udbyneder 253/Ulen 34/Ulfeldsholm 128,133/Ulfsbæk 181/Ungarn 83,135,145,266/Uppland 59/Uppsala 62,64-65/Utstein kloster 122/

WAGENITZ 139/Valdbygård 124/Waldeck 116-18/Valdemars slot 105 Valsø 47,105/Wandsbeck 87/Vapnö 34,277/Varberg 21,131/Varberg 100/Vardøhus 261/Warlitz 146/Warnemünde 236/Vedby 115/Wedendorf 145,266/Vedla 62/Vedtofte 196/Vehlsböken 266/Veilegård 128/Vemmetofte 196/Vennebjerg 122/Werder 147-50/Verne kloster 250/Werra 216,218,220,222/Vesterålen 96/Vestergötland 59,100 Vesterås 62/Vestfold 29,38,45/Vexsjö 100/Viborg 9,173,180, 185,199,205,210,212-13,215,242,260/Vidsköfle 277/Viechel 225 Wien 273/Viffertsholm 120/Wilsekendorff 225/Wilster 229-30, 233/Vindinge 105,125,275/Vingegård 120,258/Vinäas 61/Wirland 54/Viðby 38,203,205/Wismar 139/Wittenberg 47,49,64,109,147, 169,170,210,212,231,249-50,255,273/Voer kloster 7/Vognserup 125,275/Vognsø 131/Vogtland 224/Voldum 138/Wolfenbüttel 164, 203/Wolgast 150/Vordingborg 23,125,270,275/Wüstenfelde 153/

YSTAD 270/

ZECHER 143/Ziesendorf 98/

ØLAND 36,38,61,64,236,265/Ørbæk 243/Ørbækklunde 243/Ørum 213/Øsel 41,52,56,58,90,174,229/Øster Starup 15/Øster Vallø 128, 167,176,180,194,200/Østerdalen 38/Østersøen 52,144/Østfold 38/Østrig 114/Øvid kloster 49/Øxnehjerg 68.

LITTERATUR

- Åberg, Alf: Skånska slott och deras herrare, 1960
 Algreen-Ussing, Frederik: Efterretninger om Kalundborg, 1869
 Allen, C.F.: Breve og Aktstykker til Oplysning ... 1854
 Allen, C.F.: Haandbog i Fædrelandets Historie, 7.udg. 1870
 Amicis, Edmondo de: Holland 1889
 Andersen, J.Oskar: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896
 Andersen, Knud Hee: Mark, Skov og grønne Enge, 1924
 Anderssen, Otto: Huguenotterne under det Nantiske Ædikt, 1918
 Annerstedt, Claes: Grundlægningen af Svenske Vældet i Livland, 1868
 Annerstedt, Thure: Svenska Vældet i Livland 1564-1570, 1877
 Arbusow, L.: Grundriss der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands, 1967
 Arup, Erik: Danmarks Histosrie, 1932
 Askgaard, Finn: Christian IV. Rigens væbnede arm, 1988
 Askgaard, Finn: Kampen om Østersøen, 1974
 Augestad, Arent: Vestfold, 1918

 Bache, Niels: Nordens Historie, 1881
 Baier, Eva: Alte Städtebilder aus dem deutschen Osten, 1959
 Barfod, Frederik: Danmarks Historie Bd.3-4, 1892-93
 Bartz, Karl: Fire Kammerater, 1939
 Bassompierre, François de: Mit Livs Dagbog, 1948
 Bech, Sv,Cedergreen: Københavns Historie gennem 800 år, 1967
 Becker, P.W.: Samlinger til Danmarks Historie ... 1847
 Berg, Arno: Akershus Sløttl-2, 1950-51
 Berg, Lorens: Hedrum, 1913
 Bergman, C.J.: Gotlands Geigrafiska Historia, 1879
 Bergman, C.J.: Gotlandska Skildringar, 1882
 Bergman, C.J.: Visby 2.Utg.,
 Bernholm, P.H.: Antvorskov, 1942
 Bernild, Ole og Henrik Jensen: Den feudale produktionsmådes hist., 1978
 Bezirke, Die: Neubrandenburg, Rostock, Schwerin, 1968
 Bjelke, Jørgen: Generallieutenant Jørgen Bjelkes Selvbiografi, 1890
 Bloch, J.: Stiftamtmand og Amtmand i Danmark, 1895
 Brasch, Chr.H.: Gamle Ejere af Bregentved, 1873
 Briand de Crevecœur, E.: Herluf Trolle, 1959
 Bricka, C.F.: Kong Frederik II's Ungdomskjærlighed, 1873
 Bricka, C.F.: Dansk biografisk Lexikon I.-III.udg.
 Bugge, Alexander: Den norske trælasthandel
 Bull, Edvard: Nordmenn før oss, 1948
 Bull, Edv.: Oslos Historie, 1939
 Buren, Ulla av og Frantz Wendt: Skåne i tekst og billeder, 1958
 Bülow, Paul von: Familienbuch der von Bülow, 1858-59
 Danmarks, Norges og Sverrigs Historie, 3.Del, 1871
 Danmarks Kirker udg. af Nationalmuseet
 Egeberg, Edv.: Silkeborg Slot I-II, 1923-24
 Engel, Carl: Ostbaltische Frühzeit, 1939
 Erichsen, B. og Alfr.Krarup: Dansk historisk Bibliografi, 1929
 Erslev, Kr.: Aktstykker til Rigsrådets Historie I, 1883-85
 Erslev, Kr.: Konge og Lensmand i det sextende Aarhundrede, 1970
 Fabricius, A.: Ill.Danmarkshistorie for Folket I-II, 1861-62
 Fenger, Ole: Fejde og Mandebog, 1971
 Fridericia, J.A.: Studier over Adelsvældens Historie, 1979
 Friis-Møller, Kai: Belgien, 1914
 Granberg, Peter Adolf: Kalmar Unionens Historia, 1907
 Greenholm, Gunvor: Den svenska Historien, 1966
 Hahr, August: Skånske Borgar I-II, 1914-22
 Hansen, Ernst Fr.: Herregaardsliv I, 1953
 Hansen, Povl og Rasmus P.Nielsen: Dragsholm, dets Mænd ... 1927
 Hansen, Thorkild: Jens Munk, 1969
 Hauch-Fausbøll, Th.: Trolle, 1938

- Heess, Wilhelm: Geschichtliche Bibliographie von Mecklenburg, 1944
 Heise, A.: Familien Rosenkrantz's Historie i det 15.Aarh., 1885ff
 Heyck, Ed.: Der grosse Kurfürst, 1902
 Heyck, Ed.: Luther, 1909
 Hildebrand, Emil: Sveriges Historia, 1905-1920
 Hinz, Hermann: Motte und Donjon, 1981
 Hjelholt, Holger: Falstere H istorie I, 1934
 Hoffmann, Erich: Die politische Rolle Herzog Albrecht VI... 1983
 Kolberg, Ludvig: Danmarks Riges Historie II, Ny Udg. 1856
 Holm, Edvard: Danmark-Norges historie Bd.7, 1912
 Hornborg, Eirik: Sveriges Historia, 1940
 Hornborg, Eirik: Segelsjöfartens Historia, 1948
 Horskjær, Erik: De danske Kirker 11-12, 1969
 Huitfeldt, Arild: Danmarks Riges Krønike IX, 1976
 Hørby, Kai: Tiden 1340-1523, 1977
 Høst, Joh.Nik.: Christian den Fjerde, 1839
 Jacobsen, Lauritz: Konning Christian den IV, 1648
 Janhem, Ake: Mälaren och Hjälmaren, 1956
 Jensen, H.Ballund: Halvtreds Udflugter i Viborgs Omegn, 1948
 Jensen, Thit: Jørgen Lykke 1-2, 1948
 Jepsen, Palle Uhd: Ved de vestjyske fjorde, 1977
 Jrspersen, Knud J.V.: Rigsråd, adel, og administration... 1980
 Jespersen, Knud J.V.: Skaføgaards adkomstbreve og jordebøger... 1975
 Jexlev, Thelma: Lensregnskaberne, en oversigt, 1978
 Johnsen, Oscar Albert: Larviks historie indtil 1814, 1962
 Jørgensen, A.D.: 40 Fortællinger af Fædrelandets Historie 8.opl. 1946
 Jørgensen, Poul Johs.: Dansk Retshistorie 2.udg. 4. opl. 1969
 Jørgensen, Svend: Lolland-Falsters Herregaarde, 1938
 Karamsin: Geschichte des Russischen Reiches Bd.7, 1825
 Kjeldberg, Sven T.: Slott och herresäten i Sverige, Skåne/Uppland, 1966
 Klempin, Robert og Gustav Kratz: Matrikeln und Verzeichnisse, 1973
 Kneschke, E.H.: Neue allgemeines Deutsches Adels-Lexikon, 1973
 Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve
 Kraft, Adam og Rudolf Naujok: Pommern, 1963
 Krochow, Christian: Die Reise nach Pommern 2.Auf1. 1985
 Kronen, A. og M.Barug: Litteraturen om Larvik, 1971
 Kronens Skøder 1-5, 1892-1955
 Kück, Frædriich u. Walter Heinemeyer: Politisches Archiv... 1954-65
 Künzel, H.: Geschichte von Hessen, 1856
 Köstlin, Julius: Luthers Liv, 1886
 la Cour, L.F.: Korsør. Bidrag til Egnens Historie, 1926
 Lagerqvist, Lars O.: Sverige och dess regenter under 1000 år, 1976
 Lampe, G.B.: Hele Norge i kart, 1950
 Lauring, Palle: Christian den Fjerdes Riger og Lande, 1976
 Lauring, Palle: Dansk renæssance, 1964
 Lauring, Palle: Fejder og reformation, 1963
 Ligpredicken ... Otthe Brahe, 1611
 Liisberg, H.C.Bering: Christian den Fjerde, 1890-91
 Liljefalk, Axel Larsen: Kejserkrigen, 1901
 Liljeroth, Erik: Ostergötland, u.år
 Lisch, G.C.Friedrich: Das Geschlecht Bahr Bd.1-4, 1861-68
 Lorentz, Adolf Friedrich: Die alte bürgerliche Baukunst in Rostock 1914
 Lorentzen, V.: Fraugdegaard
 Lüders, W.: Meklenburgs eingeborner Adel, 1842
 Maiander, Harry: Sveriges Historia genom Tiderna II, 1948
 Maltzan, Adolf: Mecklenburg-Schwerin und -Strelitz und Hansestädte 1913
 Mecklenburg und Vorpommern, 1960
 Meyer, Hildebrand: Bergens Beskrivelse 1(1), 1904-09
 Mikliss, Peter: Deutscher und polinscher Adel in Vergleich, 1981
 Militairt Conversations-Lecicon, 1843

- Møllerup, W.: Danmarks Forhold til Lifland, 1880
 Müller, Ludv.Chr.: Danmark-Norge under Adelsvælden, 1892
 Naumann, M.: Die Plessen, 1940
 Nielsen, Henning: Nordens Enhed ... Bd.1, 1938
 Nielsen, O.: Kjøbenhavns Diplomatarium, 1872ff
 Nielsen, Ragnvald Roscher: Bergenhus, 1972
 Nielsen, Yngvar: Bergen, 1877
 Nielsen, Yngvar: Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger ... 1885
 Norn, Otto: Nyborg Slot, 1967
 Norsk Kultur i samtidige Billeder ... 1931
 norske, Det, Folks Liv og Historie, 1935
 Nørretranders, Bjarne: Ivan den Skrækelige, 1956
 Op el, Julius Otto: Der niedersächsisch-dänische Krieg, 1894
 Paludan-Müller, C.: Grevens Fejde, Bd.1-2, 1853-54
 Paulsen, Henning: Sofie Brahes regnskabsbog 1627-40, 1955
 Paulsen, Jørgen og Erik Kjersgaard: Danmark historisk billedbog, 1969
 Pedersen, Absalon: Dagbok og Oration I-II, 1963-70
 Petersen, Carl O.: Den autoritære Stat, 3.opl. 1981
 Petersen, Ernst: Bogen om Nyborg, 1923
 Petersen, Kai: Danmarkshistoriens Hvornår skete det?, 1977
 Poulsen, Vilh.: Fortællinger af Nordens Historie Bd.3, 1890
 Raabe, W.: Meklenburgiskhe Vaterlandskunde I-II, 1857-63
 Rantzau, Das Haus, Eine Familien=Chronik, (1866)
 Rantzau, Heinrich: Geschichte des Ditmarscher Krieges, 1914
 Røsen, Peder Hansen: Kobberstikkend fra Atlas Danicus, 1974
 Røckstroh, K.C.: Udviklingen af den Nationale Hær i DK, I-II, 1909-16
 Rommel, Christoph von: Neuere Geschichte von Hessen 5-7, 1835-39
 Rosen, Gottlieb von: Lebensbilder aus dem 16.und 17.Jahrh., 1896
 Rudloff, Friederich August v.: Neuere Geschichte v.Mecklenburg, 1821-22
 Rying, Bent: Sydsjælland, 1978
 Schlee, Ernst: Gottorfer Kultur ... 1965
 Schlie, Friedrich: Die Kunst- und Geschichtsdenkmäler ... 1896-1902
 Schmidt, O.E. u.J.L.Sponsel: Bilder-Atlas ... 1909
 Schnell-Güstrow, H.: Mecklenburg ... 1907
 Schnell, Heinrich: Mecklenburg ... Reformation, 1900
 Schobel, A.: Thüringen, 1898
 Schück, Henrik et al.: Svanska Folkets Historia Bd.I,2, 1915
 Simonsen, Vedel: Bidrag til den fyenske Kongeborg Rugaards... 1844
 Simonsen, Vedel: Fyens Vilkaar ... 1813
 Simonsen, Vedel: Samlinger til den fyenske Herregaard Elvedgaards...1845
 Sjöbeck, Mårten: Småland, 1930
 Sjöbeck, Mårten: Uppland, 1948
 Sjögreen, Otto: Sveriges Historia I, 1923
 Sjögren, Paul: Släkten Trolles Historia... 1944
 Spørerschil, J.: Der Dreissigjährige Krieg, 1843
 Steen, Sverre: Det norske Folks Liv og Historie, 1935
 Steensberg, Axel: Dagligliv i Danmark 1620-1720, 1969
 Stemann, Chr.: Schleswigs Rechts- und Gerichtsverfassung, 1866
 Sthyr, Jørgen: Kobberstikkeren Albert Halewegh, 1965
 Storm, Gustav: Akershus Slot, 1901
 Strokirk, Oscar Fredrik: Kultur- och personhistoriska Anteckn., 1915
 Svahnström, Gunde: Bisby under tusen år, 1984
 Svenska slott och herresäten, Skåne, 1920
 Svenskt Konversationslexikon, 1-4, 1845-51
 Thiset, A.: Christen Holcks Stambog, 1905
 Thomas jr., William W.: Sweden and the Swedes, 1893
 Trap Danmark 5.udg.
 Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden (flere udgaver)

- Ulfeld, Jacob: Beretning om det store danske Gesandtskab til
Rusland under Rigsråd Jacob Ulfeld 1578, 1834
Uppsalaoverenskomsten 1520, 1975
Vårt Folks Historie 4, 1961
Wasberg, Gunnar Christie: Larvik, 1971
Vaupell, Otto: Deh danske Hørs Historie ... I.Del, 1872
Vekse, Eduard: Geschichte der Höfe des Hauses Sachsen 1-7, 1854
Vehse, Eduard: Geschichte der kleineren deutschen Höfe 1-2, 1856
Vehse, Eduard: Geschichte des preussischen Hofes und Adels, 1.Teil 1851
Weibel, Walther: Rusland mit 205 Abbildungen, (1916)
Wittrock, Georg: Sveriges Historia, 6
Woll, V.: Fra Kertemindes Fortid I-II, 1925-29
Wrangel, Ewert: Svenska Folket genom Tiderna, 4, (1938)
Zeillerus, Martinus: Topographie IX: Hessen 1646, 1959
Ohlander, C.: Det egentlige Sveriges Försvar, 1904
Oettinger, Eduard Maria: Geschichte des dänischen Hofes, 2-3, 1857

Flere bøger:

Danske slotte og herregårde
Grimbergs Verdenshistorie
Politikkens Danmarkshistorie

- Andersen, Birte: Adelig opfostring, 1971
Arnell, Sture: Bidrag til belysning av den baltiska fronten 1563-70,
Fenger, Ole og E.Ladewig Petersen: Adel forpligter, 1983
Helk, Vello: Dansk-norske studierejser, 1987

Tidsskrifter:

- Aarvog for Historisk Samfund for Sorø Amt
Aarvog for Lysgaard, Hids m.fl. Herreder
Aarvog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter
Aarvog udg.af Historisk Samfund for Københavns Amt
Aarbøger udg.af Historisk Samfund for Aarhus Stift
Archiv for Historie og Geografi
Danske Magasin
Danske Samlinger
Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Årsberetning
Forschungen zur Brandenburgische und Preussische Geschichte
Fra Frederiksbog Amt
Fra Himmerland og Kjær Herred
Fra Holbæk Amt
Fra Ribe Amt
Før og Nu
Hardsyssels Aarvog
Historisk Tidsskrift för Skåneland
Historisk Tidsskrift
Jahrbücher des Vereins für meklenburgische Geschichte u.Altertumskunde
Kancelliets Brevbøger
Meddelelser fra Krigsarkiverne
Meddelelser fra Rentekammerarchivet
Meddelelser om dimittedede fra Herlufsholm
Meklenburgische Jahrbücher
Militært Tidsskrift
Nordisk Tidsskrift for Politik, Ekonomi och Litteratur
Norsk Historisk Tidsskrift
Personalhistorisk Tidsskrift
Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie